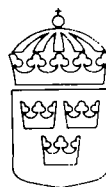

Riksdagens protokoll

1986/87:47

Protokoll
1986/87:47

11 december 1987

Debatter m. m.

Torsdagen den 11 december

Ändringar i vinstdelningsskatten, m. m.	7
Värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen, m. m.	18
Beskattning av förmån av fri bil	33
Godkännande av kakaoavtal	51
Ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen	55
Vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	69
Svar på frågor	
1986/87:248 av Kersti Gylling (fp) om förfarandet vid ansökan om bostadsbidrag	78
1986/87:184 av Hugo Hegeland (m) om principerna om likformig taxering	80
1986/87:186 av Sten Andersson i Malmö (m) om åtgärder för att bekämpa inflationen	80
1986/87:193 av Hans Göran Franck (s) om mervärdeskatten på uppfinnarverksamhet	81
1986/87:196 av Hugo Hegeland (m) om den s. k. engångsskattens omfattning	82
1986/87:252 av Hugo Hegeland (m) om viss skrivelse rörande Nobelpriset i ekonomisk vetenskap	84
1986/87:260 av Knut Wachtmeister (m) om arbetsbelastningen på riksdagens skatteutskott	85
1986/87:250 av Bertil Måbrink (vpk) om den amerikanska militära aktiviteten i Nicaragua	87
Meddelande om svar på interpellation 1986/87:96	88
Svar på frågor	
1986/87:209 av Göte Jonsson (m) om åtgärder för att förbättra situationen för de sämst ställda pensionärerna	88
1986/87:221 av Görel Thurdin (c) om begreppet "de sämst ställda pensionärerna"	88
1986/87:234 av Åke Gustavsson (s) om socialdatautredningens förslag om viss personregistrering	90
1986/87:263 av Göte Jonsson (m) om behandlingen av socialdatautredningens förslag	90

Prot.	1986/87:237 av förste vice talman Ingegerd Troedsson (m) om tillämpningen av den s. k. Dagmaruppgörelsen	93
1986/87:47	1986/87:245 av Karin Israelsson (c) om finansieringen av en thoraxkirurgisk klinik vid Umeå regionsjukhus	95
	1986/87:251 av Hans Dau (m) om förtidspensionärernas sjukvårdsavgifter	96
	1986/87:253 av Lena Öhrsvik (s) om visst stimulansbidrag inom studiestödet	97
	1986/87:264 av Göte Jonsson (m) om köerna inom den offentliga vården	98
	1986/87:254 av Larz Johansson (c) om den svenska skolan i Genève	99
	1986/87:238 av Olle Östrand (s) om planerad utbyggnad i Norrland av vägarna E 4 och E 75	100
	1986/87:243 av Gunhild Bolander (c) om taxesättningen för Gotlandstrafiken	101
	1986/87:246 av Karl-Anders Petersson (c) om järnvägsförbindelserna till Karlskrona	102
	Meddelande om svar på interpellation 1986/87:112	104
	Svar på frågor	
	1986/87:236 av Iris Mårtensson (s) om igångsättande av vattendinbrytning i Gruvberget	104
	1986/87:241 av John Andersson (vpk) om virkeshandeln i norra Sverige	106
	1986/87:247 av Ulla Orring (fp) om kollektiva hemförsäkringar	106
	1986/87:256 av Sigge Godin (fp) om bemanningen av Härjedalens polisdistrikt	108
	1986/87:240 av Nic Grönvall (m) om de politiska förhållandena i Nicaragua	109
	1986/87:255 av Rune Ångström (fp) om arbetsförhållandena vid Bai Bang	110
	1986/87:269 av Margaretha af Ugglas (m) om arbetsförhållandena vid Bai Bang	110
	1986/87:258 av Birger Hagård (m) om ett befordringssystem för högskolelektorer och högskoleadjunkter	113
	1986/87:261 av Gullan Lindblad (m) om förbättrad kvalitet på viss vårddyrkesutbildning	115
	1986/87:262 av Siri Häggmark (m) om kompetenskraven för antagning till vårddyrkesutbildning	115
	1986/87:257 av Maria Leissner (fp) om vapenexporten till Singapore	118
	1986/87:228 av Viola Claesson (vpk) om hanteringen av spillolja	120
	1986/87:235 av Karl-Anders Petersson (c) om den marina miljön i Östersjön	122
	1986/87:242 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) om åtgärder mot det växande antalet bilyrak	124
	1986/87:244 av Viola Claesson (vpk) om EG:s inflytande på den framtida miljöpolitiken	124

1986/87:268 av Alf Svensson (c) om användningen av ett nytt munstycke för påfyllning av drivmedel till bilar	126	Prot. 1986/87:47
Utvecklingsinsatser i Blekinge, arbetsmarknadsutbildning, m. m.	128	
Vissa vallagsfrågor, m. m.	142	
Europarådet, m. m.	154	
Utrikeshandelspolitiska frågor	159	
Meddelande om interpellationer		
1986/87:123 av Ulla Orring (fp) om lokalisering till Hörnefors av en vapenfri skola	179	
1986/87:124 av Lars Ernestam (fp) om ökad återvinning av avfall, m. m.	180	

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 11 december

Utbildningsutskottets betänkanden

1986/87:3 Vissa gymnasieskolfrågor m. m.	5
1986/87:5 Vissa skolorganisatoriska frågor m. m.	5
1986/87:6 Hemkunskap i grundskolan och konsumtionsutbildning i gymnasieskolan m. m.	5
1986/87:7 Fristående skolor m. m.	5

Jordbruksutskottets betänkande

1986/87:8 Åtgärder mot miljöfarliga batterier	5
---	---

Skatteutskottets betänkanden

1986/87:7 Ändringar i vinstdelningsskatten, m. m.	7
1986/87:12 Värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen, m. m.	7
1986/87:9 Beskattning av förmån av fri bil	7

Utrikesutskottets betänkande

1986/87:9 Godkännande av en överenskommelse med Tyska Demokratiska Republiken om reglering av förmögenhetsrättsliga frågor	51
--	----

Trafikutskottets betänkande

1986/87:9 Vissa delegeringsfrågor och regelförenklingar på vägtrafikens område	51
--	----

Näringsutskottets betänkanden

1986/87:10 Godkännande av 1986 års internationella kakaoavtal, m. m.	51
1986/87:14 Handel med begagnade varor av ädelmetall	55

Prot.

1986/87:47

Bostadsutskottets betänkanden

1986/87:5 Besvärförfarandet enligt byggnadsstadgan med anledning av nya förvaltningslagen	55
1986/87:6 Ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen	55

Jordbruksutskottets betänkande

1986/87:13 Vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.	69
---	----

Torsdagen den 11 december

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Riksdagen har i samband med antagande av lag om ändring av riksdagsordningen och lag med instruktion för riksdagens ombudsmän den 13 november 1986 förklarat, att ombudsman, vars valperiod löper vid ikraftträdandet av den nya organisationen, skall – vare sig detta sker i samband med ikraftträdandet eller därefter – ha rätt att lämna sin befattning med full pension. Under återopande härav får jag anhålla om att få avgå som justitiecombudsman med pension vid utgången av mars månad 1987.

Stockholm den 9 december 1986

Tor Sverne

Denna anhållan bifölls av kammaren.

3 § Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1986/87:17

4 § Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkanden 1986/87:3, 5, 6 och 7 samt jordbruksutskottets betänkande 1986/87:8 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 46).

Utbildningsutskottets betänkande 3

Mom. 1 (undervisning i utomeuropeiska språk)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 83 för reservation 1 av Ylva Annerstedt m. fl.

Mom. 7 (sociala servicelinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 69 för reservation 2 av Birgitta Rydle m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (förkunskapskrav)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (djurförsök i skolundervisningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Larz Johansson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 5

Mom. 6 (elevs önskemål om högstadieundervisning i grannkommun)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 152 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (skolkonferenser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (betyg i orienteringsämnen på grundskolans högstadium)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 74 för reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 11 (komplettering av betyg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 6

Mom. 1 (hemkunskap i grundskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 41 för reservation 1 av Larz Johansson och Jan Hyttring. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (konsumentkunskap i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 38 för reservation 2 av Larz Johansson och Jan Hyttring. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (påbyggnadsutbildning Kost, hälsa och hushållning inom gymnasieskolans lilla ram)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Larz Johansson och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (översyn av utbildningsplan för blivande förskollärare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Larz Johansson och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (utbildning m. m. för personal i den kommunala hemtjänsten).
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Larz Johansson och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 7

Mom. 1 (fristående skolor)

Utskottets hemställan bifölls med 193 röster mot 120 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (tillgodoseende av enskilda önskemål vid val av kommunal skolenhet i kommunen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Jordbruksutskottets betänkande 8

Mom. 7 (pantsystem för miljöfarliga batterier)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 144 för reservationen av Håkan Strömberg m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrags

skatteutskottets betänkanden

1986/87:7 om ändringar i vinstdelningsskatten, m. m. (prop. 1986/87:42 delvis),

1986/87:12 om värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen, m. m. (prop. 1986/87:54) och

1986/87:9 om beskattning av förmån av fri bil (prop. 1986/87:46).

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Dessa betänkanden debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas skatteutskottets betänkande 7 om ändringar i vinstdelningsskatten m. m.

Ändringar i vinstdelningsskatten, m. m.

Anf. 2 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har från början varit motståndare till löntagarfonder. Det beror naturligtvis på att vi är motståndare till socialisering, direkt eller stegvis.

Förslaget om vinstdelningsskatt ingick i propositionen om löntagarfonder.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Ändringar i
vinstdelningsskatten,
m. m.*

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Ändringar i
vinstdelningsskatten,
m. m.*

Förslaget var på många sätt principvidrigt. Det stred och strider mot grundläggande skatteprinciper. Skatten är specialdestinerad. Den utgår på inflationsjusterat underlag. Reserveringsmöjligheterna är starkt begränsade vid beräkningen av underlaget. Skatten har vidare progressiva inslag, till skillnad från övrig bolagsskatt. Samtidigt slår progressiviteten på ett sätt som inte kan uppfattas som välavvägt och rättvist. Sådana lagar skall inte stiftas. De leder till orättvisor och rättsosäkerhet.

Alla dessa brister påtalades av remissinstanserna före antagandet av vinstdelningsskatten. Bl. a. påpekade Föreningen Auktoriserade revisorer, FAR, följande:

Förslaget innebär att orealiserade vinster inräknas i beräkningsunderlaget. Det strider mot grundläggande redovisningsprinciper och får naturligtvis icke önskade effekter. Uppräkningen av skulderna med inflationstal samtidigt som vissa anläggningstillgångar inte inflationsjusteras kan leda till att företagen tvingas att låna upp pengar för att kunna betala vinstskatt och bolagsskatt samt klara av en utdelning vid bibehållen kapacitet. Det framlagda förslaget till beräkning av reall resultat överensstämmer inte med någon publicerad modell för inflationsredovisning.

FAR säger också om koncerner: Vinstöverföringar inom koncerner görs ofta utifrån andra utgångspunkter än rent skattemässiga. Förslaget kommer att ytterligare skärpa konflikten mellan organisatoriska och skattemässiga motiv för transaktioner och åtgärder. Förslaget komplicerar det rådande, redan komplicerade skattesystemet och är som nämnts inte neutralt mellan företag med olika struktur och mellan företag som drivs i olika företagsformer. Effekterna blir olika för skilda branscher och för företag med varierande soliditet och varierande kapitalbindning i anläggningar. Konsekvenserna härav har inte belysts i utredningen.

Detta var vad man sade före införandet av vinstdelningsskatten.

I efterhand konstaterar nu föredraganden i proposition 1986/87:42 att vinstdelningsskatten ger upphov till ett antal betydande nackdelar, främst beroende på att det två skatterna tas ut på helt skilda skattebaser. Det är helt riktigt.

Vinstdelningen tenderar att slå hårdare mot mindre företag, företag inom servicenäringar och företag med betydande fastighetsinnehav.

Familjeföretagens skatteberedning har således konstaterat att familjeföretag med 5–19 anställda betalade ca 8 % i vinstdelningsskatt, medan familjeföretag med mer än 200 anställda betalade 2,9 %. Inom detaljhandel med fler än 20 anställda betalas i snitt 7,8 % i vinstdelningsskatt, medan företag inom industrin betalar ca 3,5 %. För företag med fastighetsförvaltande uppgifter eller med stort behov av att utnyttja fastigheter i rörelsen, t. ex. hotell, har betydande negativa effekter uppkommit. Det förutsågs och borde också ha förutsetts av regeringen. Ett hotell som äger sin fastighet beskattas exempelvis hårdare än ett hotell som hyr sin fastighet. Detta bryter mot en elementär regel i all företagsbeskattning, att den skall vara kostnadsneutral. Som det nu är, är vinstdelningsskatten ingen rättvis beskattning.

I den nu aktuella propositionen har man inte en gång behandlat den centrala frågan om vinstdelningsskattens effekter på fastighetssektorn. En sådan översyn utlovades redan 1983.

För att något berömma – det skall jag väl också göra – är det bra att man höjer fribeloppet från 500 000 kr. till 1 000 000 kr. Men denna ändring räcker inte.

En så dålig lag som den som reglerar vinstdelningsskatten kan rättas till bara på ett enda sätt: den bör avskaffas. Vår redan komplicerade skattelagstiftning bör inte betungas med en skatt som bryter mot hävdvunna och grundläggande skatteprinciper. Företagen beskattas nu med hjälp av två skattebaser. I praktiken leder detta till icke önskvärda tröskeleffekter jämte en rad andra komplikationer och orättvisor. Från teknisk synpunkt är en frikoppling eller en sammanslagning av de två skatterna önskvärd. påpekar föredraganden i finansdepartementet. Sådana ändringar har dock regeringen inte övervägt, och det förstår jag – det rationella beslutet hade då blivit att avskaffa skatten.

Vi kräver därför från moderata samlingspartiets sida att vinstdelningsskatten skall avskaffas. När vi inlämnade vår motion ansågs det inte möjligt av formella skäl att ställa detta yrkande. Inte heller ansågs det möjligt att yrka att fribeloppet skulle höjas till det högsta belopp som riksdagsordningen medger. Enda vägen att ställa ett från vår synpunkt riktigt yrkande var att kräva ett så högt fribelopp att inte ett enda företag drabbas av en orättvis och destruktiv vinstdelningsskatt.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Trots att regeringen har tvingats öka texten i vinstdelningslagen med ca 40 % finns det fortfarande kvar – om vi bortser från de stora principiella felaktigheterna – en rad stötande detaljer. I propositionen föreslås att offentligt ägda företag skall beskattas efter särskilda regler. Begreppet "intressegemenskap" definieras här snävare, med åtföljande konkurrensfördelar för de offentliga företagen. Detta förslag kan inte godtas ur konkurrenssynpunkt. Jag tillstyrker reservation 3.

Utformningen av reglerna för resultatutjämning bör medge återföring av koncernbidrag, även om man inom koncerner "slussar" koncernbidrag mellan de olika företagen. "Slussningen" är nämligen – när det gäller komplexa koncernförhållanden – det enda praktiska sättet att lösa resultatutjämningsproblemen. Jag tillstyrker reservation 4.

Vinstdelningsskattens och den vanliga bolagsskattens olika konstruktion har inte alltid gjort det möjligt att utjämna vinster och förluster i de båda systemen, dvs. vinstdelnings- och bolagsskatten, samtidigt. Det är positivt att regeringen föreslår åtgärder för att delvis rätta till detta systemfel. Det är dock förvånande att reglerna skall gälla först fr. o. m. taxeringsåret 1988. De bör tillämpas fr. o. m. 1987 års taxering. Jag yrkar bifall till reservation 5.

I en motion, väckt under den allmänna motionstiden av Knut Wachtmeister, yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagstiftningen gällande den skattemässiga behandlingen av kursförluster på utlandslån. Allmän enighet råder om att reglerna inte är tillfredsställande. Både riksskatteverket och bokföringsnämnden anser att en översyn är motiverad. Det tycker emellertid inte utskottets majoritet som konstaterar att "vad som förekommit i ärendet utgör inte tillräckliga skäl för att riksdagen nu skall ta initiativ till en översyn av reglerna". Detta är ett förvånande och framför allt utömordentligt passivt agerande. Jag tillstyrker reservation 6, i vilken det krävs en översyn av de nu berörda reglerna.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Ändringar i
vinstdelningsskatten,
m. m.

Anf. 3 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet är motståndare till de kollektiva löntagarfonderna, vilket inte torde innebära någon större nyhet för kammarens ledamöter. Vi har snarare allteftersom tiden gått sedan december 1983, då beslutet fattades här i kammaren, styrkts i vår negativa inställning till fonderna, och vi anser att de bör avskaffas.

Syftet med fonderna har skiftat snabbt utan att motiven blivit ett dugg hållbarare. De har inte inneburit vare sig ett stöd för den solidariska lönepolitiken, en dämpning av lönekostnadsutvecklingen, tryggare pensioner eller stärkt löntagarinflytande, för att nämna de tyngsta argumenten för fonderna.

Vinstdelningsskatten skulle bli en engångsföretelse som skulle gälla några år och sedan avskaffas 1990. Det är bara det att man ju redan nu på flera håll talar om en fortsättning, låt vara under andra namn, men med samma inriktning och samma innehåll som nuvarande skatt.

I proposition 1986/87:42, som behandlas i skatteutskottets betänkande 1986/87:7, föreslås vissa ändringar i syfte att mildra vissa uppenbara negativa effekter av skatten.

Det sägs bl. a. att antalet företag som berörs skulle minska med en tredjedel, men man tillägger för säkerhets skull att skattebortfallet blir relativt marginellt.

Redan när lagen infördes pekade folkpartiet på flera av de olägenheter som socialdemokraterna först nu tycks ha upptäckt. Det är bara det att det även efter de föreslagna justeringarna finns många och stora brister kvar.

Herr talman! I begreppet intressegemenskap ingår enligt propositionen att intressegemenskap alltid föreligger såväl när företagen tillhör samma koncern som när en fysisk person eller en grupp har direkt eller indirekt bestämmande inflytande över flera företag. Man pekar bl. a. på att en markering av begreppet faktiskt inflytande bör göras i lagtexten.

För oss i folkpartiet förefaller det i detta sammanhang obegripligt att man i nästa avsnitt konstaterar att begreppet intressegemenskap inte skall vara lika avgörande i fråga om statlig och kommunal företagsamhet, där regeringen alltså vill medge betydligt förmånligare behandling när det gäller att tillgodoräkna sig det fasta fribeloppet.

Enligt såväl departementschefen som utskottsmajoriteten är de statliga och kommunala företagen av, som man säger, annan karaktär än de privata. Det skulle vara intressant att få besked om vari denna karaktärsskillnad består när det gäller företagsamhet som i allt väsentligt konkurrerar med privat verksamhet på den allmänna marknaden.

Denna fördel för statlig och kommunal verksamhet är ju ingenting annat än en ren snedvridning av konkurrensförhållandena till de offentliga företagens fördel, en fördel som t. o. m. majoriteten i utskottet faktiskt medger existerar, men som man ändå anser vara godtagbar. Vi i folkpartiet kan inte acceptera denna snedvridning, och jag yrkar därför bifall till reservation 3.

Herr talman! När det gäller resultatutjämning inom koncerner har vi i folkpartiet i vår motion 1986/87:Sk106 föreslagit att moderbolaget borde tillåtas väga in övriga koncernbolags positiva och negativa underlag för

vinstdelningsskatten, så att det blir en gemensam vinstberäkning för koncernföretagen även när det gäller underlag för vinstdelningsskatteberäkningen. Problemet är ju att det i dag inte är neutralitet när det gäller framtagande av underlag för inkomstskatten och vinstdelningsskatten.

På inkomstskattesidan är reglerna neutrala, oavsett om det handlar om ett bolag eller flera koncernbolag, medan på vinstdelningsskattesidan beskattningsunderlaget ju korrigeras med hänsyn till inflationseffekterna.

Detta vill man nu i propositionen komma till rätta med genom förslaget om återläggning, dvs. att man helt eller delvis skall kunna bortse från koncernbidrag, dock med det viktiga undantaget att återläggning ej tillåts, om mottagaren fått göra avdrag för utgivet koncernbidrag, s. k. slussning.

Herr talman! Detta undantag för slussning innebär, som vi ser det, att konkurrensneutraliteten inte kan upprätthållas. Slussning kan t. ex. innebära att moderbolaget tar emot samtliga koncernbidrag, som sedan fördelas på de bolag som har behov av bidrag. Det är att märka att departementschefen i propositionen medger att de nuvarande reglerna är otillräckliga när det gäller utjämning inom koncerner. Det är då givetvis att beklaga att varken departementschefen eller utskottsmajoriteten har ansett sig kunna ta steget ända ut för att skapa full konkurrensneutralitet mellan olika företagsformer.

När det gäller ikraftträdandet av resultatutjämningsreglerna har folkpartiet tillsammans med moderata samlingspartiet i reservation 5 föreslagit att reglerna bör få tillämpas fr. o. m. 1987 års taxering. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Herr talman! I utskottets betänkande behandlas även en moderat motion med begäran av översyn av reglerna för kursförluster och kursvinster på lån utomlands. Eftersom även folkpartiet anser att olikformigheten härvidlag är påtaglig, ber jag att få yrka bifall till reservation 6.

Herr talman! Jag vill sammanfatta mina yrkanden i detta ärende.

Jag yrkar i första hand bifall till reservation 1 och i andra hand bifall till reservationerna 3, 4, och 5. Dessutom yrkar jag bifall till reservation 6.

Anf. 4 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 1986/87:7 behandlas frågan om ändring av reglerna för uttag av vinstdelningsskatt. Vinstdelningsskatten är en krånglig och orättvis skatt, som drabbar företagare utan hänsyn till deras bärkraft. Centern har starkt motsatt sig införandet av denna skatt, framför allt på grund av dess sammankoppling med löntagarfonderna. Vi vidhåller vår uppfattning och anser att löntagarfonderna snarast bör avvecklas. Ett viktigt steg i denna riktning är ett avskaffande av vinstdelningsskatten. Redan vid införandet av vinstdelningsskatten kritiserade centern den ytterst komplicerade modell som regeringen har valt. Detta har medfört en orimlig arbetsbörda för såväl företag som taxeringsmyndigheter. Skattereglerna strider mot regeringens ofta uttalade uppfattning att det är nödvändigt med en förenkling av deklarations- och kontrollsystemet. I stället har man här konstruerat ett mycket krångligt och komplicerat system.

Vinstdelningsskatten är inte konkurrensneutral. Den har olika effekter beroende på vilka slag av tillgångar som dominerar i ett företag. Företag med stort inslag av byggnader och markanläggningar drabbas hårt jämfört med

företag som har stora inventarietillgångar, detta bl. a. på grund av att ett belopp motsvarande inflationen på nominella skulder kommer att betraktas som intäkt, samtidigt som avskrivningarna för byggnadsinvesteringar blir obetydliga.

Nu föreslår regeringen en del ändringar, vilka bekräftar att vår kritik vid införandet av denna skatt var berättigad. Vi sade då att det var ett slarvigt och illa genomtänkt förslag som framlagts.

Regeringen föreslår en höjning av fribeloppet från 500 000 kr. till 1 milj. kr. Det är visserligen ett steg i rätt riktning, men vi anser fortfarande att vinstdelningsskatten helt borde avskaffas. Då vi av bl. a. lagtekniska skäl nu inte kan yrka att vinstdelningsskatten avskaffas, föreslår vi i stället ett så högt fribelopp att samtliga företag undantas från skatten.

Centern har också i motionen yrkat att – om vinstdelningsskatten skall vara kvar – privata och offentliga företag skall behandlas lika. Detta yrkande går utskottsmajoriteten emot.

I centermotionen berörs även frågan om resultatutjämning inom koncerner och frågan om redovisning av pågående arbete. Trots att utskottsmajoriteten erkänner att dessa problem förekommer, är man inte beredd att göra något för att åstadkomma en förbättring. Man stannar vid det som är lättast – att hänvisa till en kommande översyn.

Som jag sade i början av mitt anförande är detta en krånglig och orättvis skatt, som drabbar företagen utan större hänsyn till bärkraft. Centern vill inte ha – och har aldrig velat ha – en sådan skatt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer där mitt namn förekommer.

Anf. 5 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Frågan om vinstdelningsskatten har ju sitt ursprung i löntagarfonderna. Jag tänker inte här ta någon debatt om löntagarfonderna med de borgerliga ledamöterna; det finner jag ganska utsiktslöst.

Möjligen skulle jag bara kunna säga, när det gäller den utformning som löntagarfonderna har i dag, att vi från vpk:s sida har uppfattningen att löntagarfonderna skulle vara mera långtgående och mera demokratiskt uppbyggda än de är i dag. Därmed nog sagt om löntagarfonderna.

Förslaget till förenkling – som man nu i propositionen säger att en höjning av fribeloppet innebär – kan inte vi från vpk acceptera. I propositionen sägs att en höjning av fribeloppet från 500 000 kr. till 1 milj. kr. skulle vara till särskild nytta för små och expanderande företag med goda vinster. Skall vi följa detta resonemang, så kan vi naturligtvis fråga oss varför gränsen då skall sättas vid 1 milj. Då kan man göra ungefär som de borgerliga ledamöterna vill och sätta gränsen vid 10 miljarder – eller t. o. m. 100 miljarder, som vissa motionärer har föreslagit.

Det resonemang som regeringen för, och som utskottets majoritet har anslutit sig till, är alltså inte hållbart. Vi från vpk har gått emot det och hävdar att det fasta fribeloppet skall vara kvar vid 500 000 kr. Det är också den uppfattning som LO har anfört med anledning av remissomgång i ett tidigare skede. LO sade den gången i remissvaret att det är en truism att anförda att antalet berörda företag ökar mer än vad som motsvarar minskningen i

skatteintäkter – det var nämligen ett av de argument som anfördes. Vidare sade LO att samma förhållande skulle inträffa om fribeloppet höjdes med ännu en miljon, ytterligare en, osv. Resonemanget i propositionen faller på sin egen orimlighet.

Vi från vpk anser alltså att fribeloppet skall vara kvar vid 500 000 kr., och jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Anf. 6 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 7 behandlar propositionen om ändringar i vinstdelningsskatten, m. m. I betänkandet behandlas också en motion av Knut Wachtmeister m. fl., angående regler om kursförluster och kursvinster på lån utomlands.

Den översyn som nu görs av lagen om vinstdelningsskatt bygger på den erfarenhet och den kunskap som vunnits under de första årens handläggning. En sådan översyn, med syfte att förenkla och rätta till eventuella problem som genomförandet av ett nytt skattesystem kan medföra, utlovades redan vid vinstdelningsskattens genomförande.

De förslag som nu läggs fram innebär förenklingar för såväl företag som taxeringsmyndigheter. Förslagen innebär i huvudsak:

att det fasta fribeloppet höjs från 500 000 till 1 milj. kr.,

att begreppet intressegemenskap förtydligas både vad avser enskilt ägandeskap och när det gäller statlig eller kommunal företagsamhet i bolagsform,

att möjligheterna till resultatutjämning inom koncernen utökas och att omstrukturering mellan olika företag underlättas.

Propositionen har föregåtts av en remissbehandling, varvid svaren i huvudsak varit positiva till de framförda förslagen.

Men propositionen om vinstdelningsskatt har också gett upphov till en rad motioner, som i sin tur lett till ett antal reservationer i utskottets betänkande.

Tyvärr måste jag konstatera att flertalet av motionärerna i allt väsentligt missat eller bortsett från sakinnehållet i propositionen. I stället för att innehålla kritisk granskning och konstruktiva förslag utmynnar ett flertal motioner i extrema krav på fribelopp på 10 eller 100 miljarder kronor. Genomförandet av sådana förslag skulle i praktiken helt avskaffa vinstdelningsskatten. Förslagen ligger därmed utanför ramen för vad vi har att behandla i detta betänkande.

Herr talman! Jag kan inte se dessa motioner som ett seriöst inslag i en debatt om ett förslag som handlar om begränsade förändringar av närmast handläggningskaraktär.

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till utskottets hemställan och skall i korthet kommentera de reservationer som fogats till betänkandet.

I reservation nr 1 föreslår moderata samlingspartiet, centern och folkpartiet att det fasta fribeloppet höjs till 100 miljarder kronor. Med hänvisning till vad jag tidigare sagt yrkar jag utan ytterligare kommentar avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2 yrkar vpk avslag på höjningen av det fasta fribeloppet till 1 milj. kr. Höjningen av fribeloppet ger en betydande förenklingsvinst för både taxeringsmyndigheter och företag genom att ett stort antal, företrädes-

vis mindre, företag inte längre kommer att beröras av vinstdelningsskatten. Det större fribeloppet ger också en välmotiverad skattelättnad åt företag i uppbyggnadsskedet och åt företag med stora fastighetsbestånd. Dessa företag har ofta en begränsad lönesumma i förhållande till sitt skatteunderlag och är därför beroende av ett väl avvägt fribelopp.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på reservation nr 2.

I reservation nr 3 yrkar utskottets borgerliga ledamöter att begreppet intressegemenskap skall ges samma tolkning för offentligt ägda företag som för privatägda.

Intressegemenskap föreligger om företagen i huvudsak står under gemensam ledning. För offentliga företag gäller dessutom att företagens huvudsakliga verksamhet är av samma eller likartat slag för att intressegemenskap skall anses föreligga.

Utskottets majoritet anser att denna särregel för offentligt ägda företag är välmotiverad. Offentlig företagsverksamhet bedrivs på andra grunder än den privata. Den skall i första hand ses som ett led i samhällets ansvar för att upprätthålla en allmännyttig samhällsservice och samhällsstruktur på skilda områden. För den kommunala verksamheten gäller dessutom att de kommunala företagen är underställda kommunallagens kompetensregler.

Även lagrådet har vid sin granskning funnit att dessa skäl motiverar en särregel för de offentliga företagen. Med det här anförda yrkar jag avslag på reservation nr 3.

I reservation nr 4 yrkar de borgerliga ledamöterna att rätten till återläggning av koncernbidrag även skall gälla för s. k. slussade bidrag. Enligt utskottets mening skulle ett sådant förfarande leda till administrativt merarbete och en utökad kontrollapparat i stället för den förenkling av skattesystemet som vi nu eftersträvar. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 4.

I reservation nr 5 yrkar de borgerliga ledamöterna att regeln om återläggning av koncernbidrag skall få tillämpas fr. o. m. 1987 års taxering i stället för som utskottet förordat fr. o. m. 1988 års taxering. Utskottet finner emellertid inga skäl för ett retroaktivt ikraftträdande av återläggningsrätten, varför jag yrkar avslag på reservation nr 5.

I reservation nr 6 yrkar moderata samlingspartiet och folkpartiet, i enlighet med Knut Wachtmeisters m. fl. motion, att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagstiftningen gällande den skattemässiga behandlingen av kursförluster och kursvinster på utlandslån. Yrkandet motiveras av det förhållandet att kursvinster resp. kursförluster är skattepliktiga resp. avdragsgilla i inkomstslaget inkomst av rörelse, medan motsvarande skattskyldighet/avdragsrätt inte föreligger vid andra inkomstslag.

Utskottet anser i likhet med reservanterna att det är tveksamt om det går att finna en enhetlig lösning för alla de situationer där kursvinster eller kursförluster kan förekomma. Men utskottet finner inte att vad som förekommit i ärendet utgör tillräckliga skäl för att nu ta initiativ till en översyn av reglerna, utan utgår från att regeringen i lämpligt sammanhang överväger vad som kan göras på detta område.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på reservation nr 6 och än en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 7 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Gunnar Nilsson menar att våra motioner icke var seriösa. Jag skulle vilja säga detsamma om lagstiftningen om vinstdelningsskatt, som vi vill ha bort. Den var icke heller seriös när den kom till, och man har icke gått seriöst till väga när man har velat rätta till felen. Skatten bygger på systemfel, och därför måste den avskaffas. Vårt sätt att motionera är alltså den enda seriösa lösningen när det hävdas att man av formella skäl inte direkt kan kräva ett avskaffande av vinstdelningsskatten. Efter vad jag har hört senare har man emellertid haft ett liknande ärende i bostadsutskottet, och i det fallet var det fullt möjligt att motionera på det sätt som vi hade önskat göra i det här ärendet.

Jag besvärade mig också med att ta upp vad FAR hade sagt innan vinstdelningsskatten infördes. FAR visade att denna skatt strider mot grundläggande redovisningsprinciper och att man kommer att beskatta realiserade vinster. Som gammal lärare i företagsekonomi måste jag säga att det är ett verkligt grundläggande brott mot god bokföringssed.

Inflationsberäkningarna i vinstdelningsskatten är mycket egendomliga. Man har en halv inflationsjustering, dvs. man justerar på skuldsidan men inte på intäktsidan. Detta har skapat egendomliga problem i praktiken – det medger också departementschefen. Han medger att skatten på många punkter är dåligt konstruerad, men han drar inte den fullständiga slutsatsen och föreslår ett avskaffande. I stället höjer man fribeloppet från 500 000 till 1 milj. kr.

Skatten brister också vad gäller kostnadsneutralitet, och det strider mot en grundläggande regel för all god beskattning. Fastighetsägande drabbas ofta, och som jag visade kan det leda till mycket konstiga situationer för företag om de äger fastigheter i stället för att hyra dem, t. ex. i hotellbranschen. År 1983 förutsatte departementschefen att man särskilt skulle studera bl. a. fastighetsbolag för att se vilka problem dessa har fått. Detta har inte gjorts i propositionen. Även detta tycker jag är oseriöst.

Sedan konstaterar man helt klart att det i fråga om koncernbidrag finns ett systemfel, beroende på att bolagsskatten och vinstdelningsskatten bygger på helt olika principer och så att säga skär mot varandra.

Jag tycker att när en lagstiftare har gjort en lag med grava systemfel finns det bara en sak att göra: att rätta till dem snarast möjligt. Därför är det ett ovillkorligt krav att förändringen härvidlag gäller redan fr. o. m. taxeringen 1987.

Herr talman! Jag vidhåller bifall till mina reservationer. I botten ligger huvudreservationen 1, att vi vill avskaffa vinstdelningsskatten. I det här fallet har vi fått göra så att fribeloppet har satts så högt att inte ett enda företag i vårt land i framtiden skall drabbas av denna orättvisa skatt.

Anf. 8 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Det är ett nytt inslag i debatten att utskottets majoritetsrepresentanter skall bedöma vilka frågor som skall tas upp och vara föremål för prövning i utskottet. Motionerna är väckta, godkända och hänvisade till resp. utskott, och då anser jag det självklart att utskottet också måste behandla motionerna såsom de föreligger.

Det gäller ju här frågan om fastställande av den nivå där vinstdelningsskatten skall utgå. Då må det vara riksdagens ledamöter förunnat att framföra förslag, var den gränsen skall gå. Vi har ansett att skatten inte skall finnas till, och då är det väl ganska naturligt att lägga gränsen på en sådan nivå att man får den effekt som vi anser vara den riktiga, nämligen att den inte drabbar någon alls.

Jag måste säga att om det nu finns en vilja att diskutera sakinnehållet i motionerna, så borde man också kunna vara beredd att diskutera de orättvisor som skatten utan tvivel innebär. På den punkten har man emellertid varken denna gång eller tidigare varit beredd att ta upp en diskussion. Jag beklagar att man på socialdemokratiskt håll inte är beredd att göra en justering, när man ser vilka snedvridande effekter skatten kan få i den praktiska tillämpningen.

Vidare har vi från oppositionens sida framfört krav på likabehandling av de offentligt ägda företagen och de privata. Inte heller på den punkten har vi mött någon förstäelse från majoritetspartiets sida.

Anf. 9 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Jag har svårt att förstå indignationen över yrkandena i de borgerliga motionerna. Vi har ju tidigare i gemensamma partimotioner föreslagit att de kollektiva löntagarfonderna skall avskaffas, och vi har givetvis inte ändrat uppfattning i den frågan. Jag kan försäkra Gunnar Nilsson att åtminstone för folkpartiets del kan man förvänta sig en ny motion under den allmänna motionstiden med krav på att löntagarfonderna skall tas bort. Gunnar Nilsson kan vara lugn för att den kommer.

När det gäller intressegemenskapen konstateras fortfarande att de statliga företagen har en annan karaktär. Problemet är bara att de statliga och kommunala företagen skall ut och konkurrera med de privata på en marknad där man förutsätter att konkurrens sker med en viss neutralitet. Man skall så att säga konkurrera på lika villkor.

Vad gäller slussningen tycker jag att snedvridningen i reglerna framkom ganska tydligt när Industriförbundet uppvaktade utskottet. Den framgår också av en skrivelse som vi har fått från Industriförbundet, där man med praktiska exempel visar hur snett det blir mellan ett icke koncernbolag å ena sidan och ett koncernbolag å andra sidan – just beroende på förbudet mot slussning.

Dessutom återgår man, såvitt jag förstår, beträffande koncernreglerna till vad som gällde före ändringen 1981, då förbudet mot slussning i fråga om inkomsttaxeringen togs bort.

Vidare säger utskottet att Industriförbundets förslag är förenat med så stora administrativa svårigheter att det inte går att genomföra. Men det nuvarande systemet är förvisso redan behäftat med stor krånglighet. Vi vill ha samma regler för vinstdelningsskatten för inkomstskattetaxeringen i det här avseendet, och kan jag inte se några administrativa svårigheter med det.

Anf. 10 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill påminna om vad jag tidigare sagt, nämligen att det här förslaget varit ute på remiss. Även om kritik framförts, har remissvaren i

huvudsak varit positiva. Jag tror att det hänger samman med de begränsade förändringar som föreslås i propositionen.

Sedan något om Industriförbundets synpunkter på resultatutjämnningen. Dels har man övervägt dessa synpunkter under arbetet med propositionen, dels hänvisar man till kommittén för reformerad företagsbeskattning, som jobbar med bl. a. dessa frågor. Men kommittén arbetar också med frågor om huruvida man vid företagsbeskattningen skall utgå från ett reall eller ett nominellt vinstbelopp. Det verkar som om de som berörs har en positiv syn på den saken.

Herr talman! Det är uppenbarligen så, att Margit Gennser och övriga borgerliga ledamöter i utskottet hellre vill diskutera en avveckling av vinstdelningsskatten än en utveckling av densamma. Men den frågan står inte på dagordningen i dag och är inte heller föremål för behandling i detta betänkande. Därför uppmanar jag de borgerliga ledamöterna att återkomma till detta under den allmänna motionstiden. Sedan får vi ta upp frågan.

Anf. 11 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Man kan naturligtvis läsa remissyttranden på olika sätt. Om en sak är förfärligt dålig och sedan blir en aning bättre, kan man självfallet alltid utläsa någonting positivt av det.

Vinstdelningsskatten är så dålig att den bör avskaffas. Att textmassan i förändringslagstiftningen ökar med 40 % visar bara att det inte finns några utvecklingsmöjligheter när det gäller vinstdelningsskatten. Därför är det helt logiskt att säga att skatten måste bort. Det är det enda riktiga i en sådan här situation, och det är inte någonting som man skall hyckla med.

Jag tror att Gunnar Nilsson tår fel ifall han tror att denna skatt kan utvecklas så, att den kommer att stå i överensstämmelse med de skatteprinciper som vi har och med den logiska uppbyggnad som det svenska skattesystemet en gång hade, men som – tyvärr – mer och mer har förötts under senare år på grund av lagstiftningen på detta område.

Det är alldeles riktigt, som Gunnar Nilsson här säger, att vi kan återkomma till den här diskussionen i samband med behandlingen av de motioner som väcks under den allmänna motionstiden. Men jag försäkrar, herr Gunnar Nilsson, att vi i moderata samlingspartiet kommer att verka för att den här skatten skall avskaffas, eftersom den är oerhört dålig och orättvis.

Anf. 12 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Realbeskattningens effekter har ju belysts ganska så klart i den utredning som har gjorts i samband med den remissomgång som har varit. Nu ämnar man alltså besluta att införa delvis nya bestämmelser när det gäller vinstdelningsskatten – trots de klart negativa effekter, inte minst för nystartade företag, som realbeskattningen kommer att ha. Jag måste säga att det inte har framförts något starkt argument från Gunnar Nilssons sida.

Anf. 13 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Eftersom de borgerliga ledamöterna här endast vill tala om avveckling, finns det ingen större anledning att förlänga debatten. Men jag skulle ändå vilja kommentera en sak som togs upp här. Det gäller

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Värderingen av aktier
vid kapitalbeskatt-
ningen, m. m.*

intressegemenskapen mellan och de särregler som gäller för statlig resp. kommunal verksamhet.

Även lagrådet har vid sin granskning funnit att förslaget i fråga var motiverat och att det är en principiell skillnad mellan offentlig och privat företagsverksamhet. Den offentliga verksamheten är ett uttryck för det ansvar för samhällsstrukturen som stat och kommun har. Vidare är den kommunala verksamheten underställd kommunallagens kompetensregler, vilket innebär att kommunerna bara får utöva sådan företagsverksamhet som också kan bedrivas av en nämnd eller en styrelse. Man får inte heller göra någon vinst när det gäller den kommunala verksamheten.

Jag tycker att det här föreligger en typisk skillnad som klart motiverar särregler för den kommunala verksamheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 9.)

Anf. 14 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 12 om värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen, m. m.

Värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen, m. m.

Anf. 15 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Långt om länge har regeringen upptäckt att våra kapitalskatter blivit rent orimligt höga. Det har behövts några uppseendeväckande åskådningsexempel för att socialdemokraterna skulle handla. Ett sådant exempel är det dödsbo som trots en behållning på ca 300 milj. kr. fick se hela kvarlåtenskapen, och mer därtill, försvinna i realisationsvinstskatt, omsättningskatt och arvsskatt, varvid också kursförluster på de i dödsboet ingående aktierna bidrog.

Andra exempel är de strömhopp av förmögenheter som har ägt rum till länder med en därmed rimligare kapitalbeskattning. Denna kapitalflykt är självfallet till skada för företagsamheten och därmed också för hela folkhushållet.

Självfallet tycker vi moderater att det är positivt att det i propositionen nu föreslås sänkta skattesatser vid arv och gåva liksom ett höjt fritt grundbelopp. Det är också positivt att man föreslår att hänsyn skall tas till den latent skatteskulden vid kapitalbeskattning av börsnoterade aktier och att 75 % av det noterade värdet skall tas upp i stället för tidigare 100 %.

Med det sagda som bakgrund går jag nu över till att redogöra för de reservationer där moderata namn förekommer.

De tre borgerliga partierna är helt eniga om att det är totalt felaktigt att förmögenhetsbeskatta de tillgångar som produktivt arbetar i företagen, medan improduktiva placeringar i ädelstenar och annat slipper ifrån skatt. För att kunna betala den årliga förmögenhetsskatten måste ofta även den mindre företagaren ta ut så mycket ur sin rörelse att en i övrigt sund ekonomi på ganska kort tid kan hotas, och därmed också jobben.

Det kan med fog också påpekas att hög marginalskatt och höga arbetsgivaravgifter i sig alldeles tillräckligt belastar familjeföretagen. Det arbetande kapitalet i mindre och medelstora företag bör inte förmögenhetsbeskattas.

Inledningsvis nämnde jag att börsnoterade aktier vid kapitalbeskattning enligt propositionen skall tas upp till 75 % av marknadsvärdet, något som länge gällt för fastigheter. I flera år har vi moderater motionerat om att man skulle ta hänsyn till den latenta skatteskulden. Den nu föreslagna sänkningen till 75 % är ett steg i rätt riktning, men det är enligt vår uppfattning inte tillräckligt. 65 % skulle vara riktigare, bl. a. med tanke på att denna sparform medför större risker för prisfall än vad som gäller för fastigheter och att aktiekurserna framåt årsskiftet har en tendens att dra sig uppåt.

Speciellt för aktier som innehafvs mindre än två år och där en reavinst alltså beskattas fullt ut är 65 % högst motiverat.

Denna reform bör, som vi framhåller i vår motion och reservation, träda i kraft vid 1987 års taxering vilket ursprungligen hade ställts i utsikt och inte ett år senare som nu föreslås i propositionen.

Det i särklass mest negativa med propositionen är förslaget om ändrade regler för förmögenhetsbeskattning av OTC-aktier. Enligt nuvarande bestämmelser tas dessa aktier vid förmögenhetsbeskattning upp till 30 % av substansvärdet. Avsikten är nu att de i stället skall tas upp till 30 % av det noterade värdet, dvs. marknadsvärdet. Samma regler föreslås gälla vid arvs- och gåvobeskattning. Detta medför en lindring av dessa två skatter, som tidigare skulle beräknas efter marknadsvärdet utan någon reduktion.

En ändring av beräkningsgrunderna från substansvärde till noterat värde medför en mycket kraftig höjning av förmögenhetsskatten för innehavare av aktier i OTC-bolag. Finansministern tillstår detta i propositionen och talar där om "betydande höjning av förmögenhetsvärdet". Litet tidigare i propositionen säger han sig vilja förhindra en "allt för dramatisk höjning av förmögenhetsvärdena". Här kan man med fog tala om dubbla budskap.

Ett stort antal familjeföretag har under senare år introducerats på den s. k. OTC-listan, och därmed har aktierna blivit tillgängliga för andra än de ursprungliga ägarna. Detta har varit positivt och önskvärt både för familjeföretagens kapitalanskaffning och riskspridning och för börshandeln som sådan. Många gånger har förutsättningen för börsintroduktion varit att förmögenhetsskatten för aktierna inte nämnvärt skulle öka genom börsintroduktionen. Om aktierna hade varit kvar i familjeföretagarnas ägo hade de ju beskattats med 30 % av substansvärdet.

Förslaget i propositionen innebär väsentligt ändrade spelregler för OTC-företagen och försämrar drastiskt de ekonomiska villkoren för många mindre och medelstora företagare. Den ryckighet som man länge har kunnat spåra i svensk skattelagstiftning under socialdemokratiskt styre har här ytterligare understrukits på ett olyckligt sätt. Det finns tvärtom all anledning att värna om den företagsamhet som är en viktig drivfjäder för välståndet i vårt land.

Vad jag här har sagt om OTC-aktier gäller även med samma argument ej noterade aktier i börsbolag och OTC-bolag.

Ett av skälen till att hushållens andel av den svenska aktiemarknaden har minskat ganska kraftigt är säkerligen vår internationellt sett utomordentligt höga beskattning av arv och också av gåva. Det nu föreliggande regerings-

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Värderingen av aktier
vid kapitalbeskatt-
ningen, m. m.*

förslaget är ett steg i rätt riktning men – liksom när det gällde värderingen av börsnoterade aktier – ett för litet steg.

På sikt, och helst på ganska kort sikt, bör den svenska arvs- och gåvoskattningen anpassas till den nivå som råder i våra nordiska grannländer. Detta är vi moderater inte ensamma om att tycka, utan liknande tankegångar har offentligt framförts från ledande socialdemokratiskt håll. Det skulle vara intressant att få veta om Anita Johansson delar denna av andra socialdemokrater framförda uppfattning.

De skatteskalor som föreslås i reservation 8 är ett bättre steg på vägen mot den anpassning som jag nyss nämnde.

Vad slutligen grundavdraget vid gåvoskattning angår har det gåvoskattefria grundbeloppet under mycket lång tid legat stilla på 2 000 kr. per person. För det första är beloppet alldeles för lågt med tanke på pengavärdets fall och för det andra medför det en byråkrati som knappast ens är kostnadstäckande. Enligt nuvarande regler beskattas sålunda en gåva på 3 000 kr. med 60 kr., vilket knappast räcker till för att betala vad det kostar att handlägga beskattningen. Enligt vår uppfattning bör det skattefria grundbeloppet vid gåva höjas till 10 000 kr.

Med det sagda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 7, 8 och 11.

Anf. 16 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! I den proposition som vi nu skall behandla föreslår regeringen vissa förändringar i värderingen av aktier när det gäller arvs-, gåvo- och förmögenhetsbeskattningen. Dessutom föreslås vissa förändringar i arvs- och gåvoskatteskalan.

Bakgrunden är att i de flesta andra jämförbara länder är arvsbeskattningen klart lägre än i vårt land. Som exempel kan nämnas att den högsta skattesatsen för make och barn i Danmark är 32 %, i Norge 25 % och i Finland 14 %.

I Sverige är den 70 %.

Den höga arvsbeskattningen i förening med värderingsreglerna för aktier som i dag inte tar hänsyn till den latent skatteskulden, alltså reavinstbeskattningen vid försäljning av aktier, kan ge förödande resultat.

Ett bra exempel på detta är fallet med kvarlåtenskapen efter Sally Kistner. Hon efterlämnade en förmögenhet som huvudsakligen bestod av aktier. Värdet på hennes förmögenhet bestämdes av det värde aktierna hade dödsdagen.

När sedan aktierna skulle säljas för att betala arvsskatt hade aktierna sjunkit i värde, vilket gjorde att vid försäljningen inbringade aktierna inte tillräckligt för att ens täcka reavinstskatt och arvsskatt.

I propositionen föreslås nu att man skall ta hänsyn till den latent skatteskulden genom att börsnoterade aktier skall värderas till 75 % av det noterade värdet vid arvs-, gåvo- och förmögenhetsbeskattningen. Detta står i paritet med att taxeringsvärdet för fastigheter utgör 75 % av marknadsvärdet.

Vi i folkpartiet menar att man inte kan jämföra fastigheter och aktier på detta sätt. På aktiemarknaden är kursfallsrisken betydande och dessutom

sker regelmässigt en temporär uppgång av aktiekurserna vid varje årsskifte. Årsskifteskurserna ger därför en något överdriven bild av den verkliga förmögenhetssituationen. Detta gör att värderingen av aktier bör sättas något lägre procentuellt sett än beträffande fastigheter. Vår bedömning är därför att börsnoterade aktier skall värderas till 65 % av marknadsvärdet.

Jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Herr talman! Tidigare har taxeringsvärdet vid kapitalbeskattningen av OTC-aktier och andra inofficiellt noterade aktier varit 30 % av substansvärdet vid förmögenhetsbeskattning och 30 % av marknadsvärdet vid arvs- och gåvobeskattning.

För icke noterade aktier i såväl börsbolag som OTC-bolag har taxeringsvärdet varit 30 % av substansvärdet.

I propositionen föreslås nu att alla noterade OTC-aktier och alla inofficiellt noterade aktier skall värderas till 30 % av marknadsvärdet. Vidare föreslås att alla aktier i ett bolag i vilket något aktieslag är börsnoterat eller föremål för annan regelbunden notering skall tas upp till samma värde som de noterade aktierna.

Detta förslag innebär en kraftig skärpning av kapitalbeskattningen.

1982 tillskapades den s. k. OTC-marknaden för aktier i små och medelstora företag för att dessa företag, som i huvudsak är familjeföretag, skulle kunna skaffa riskkapital på marknaden för fortsatt expansion. Introduktionen på OTC-marknaden skedde under förutsättningen att förmögenhetsbeskattningen inte skulle nämnvärt förändras.

Mot den här bakgrunden är det oriktigt att nu ändra spelreglerna på sätt som sker. De föreslagna värderingsreglerna ändrar drastiskt de ekonomiska villkor som utgjort en mycket väsentlig förutsättning för introduktionen.

Vi i folkpartiet föreslår i stället att nu gällande regler för förmögenhetsbeskattningen inte förändras. Samtidigt anser vi det motiverat att samma regler gäller vid arvs- och gåvobeskattningen som vid förmögenhetsbeskattningen.

Jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 7.

Vid utformningen av förmögenhetsbeskattningen måste särskild hänsyn tas till de mindre företagen. Kombinationen av hög förmögenhetsskatt, hög marginalsatt och arbetsgivaravgifter tvingar ofta den mindre företagaren att ta ut betydande belopp ur rörelsen för att kunna betala sin förmögenhetsskatt.

Vi i folkpartiet menar att det är orimligt att på detta sätt beskatta maskiner, varor i lager och övriga tillgångar i företagen som skapar sysselsättning, arbetstrygghet och ökad produktion. Vi har därför föreslagit att förmögenhetsbeskattning på arbetande kapital i mindre företag skall slopas.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Herr talman! I propositionen föreslår regeringen att det skattefria grundavdraget vid arvsbeskattningen för efterlevande maka och barn fördubblas till 100 000 resp. 50 000 kr. Vidare föreslås en sänkning av de högsta skattesatserna vid arvs- och gåvobeskattningen så att skatteuttaget begränsas enligt förslaget till 60 % i klass I och 65 % i klass II. Inriktningen på denna reform är välkommen.

Det gåvoskattefria beloppet har varit nominellt oförändrat under flera decennier. Det är alltjämt 2 000 kr. per person. I skiktet närmast 2 000 kr.

blir skatteintäkterna inte ens tillräckliga för att täcka kostnaderna för skattens handläggning och indrivning. Vi i folkpartiet anser därför att grundavdraget bör höjas från 2 000 kr. till 10 000 kr.

Jag yrkar här bifall till reservation 11.

Regeringen föreslår att de nya reglerna i propositionen skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1987.

Finansministern uttalade i våras att de lättnader i förmögenhetsbeskattningen när det gäller börsnoterade aktier som nu föreslås skulle träda i kraft redan under innevarande år. Propositionen har visserligen kommit sent, men för vår del anser vi att det inte finns någon anledning att skjuta upp ikraftträdandet. Vi menar att värderingsreglerna för börsaktier borde träda i kraft redan vid 1987 års taxering.

Jag yrkar här bifall till reservation 4.

Avslutningsvis vill jag sammanfatta: Folkpartiet yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 7 och 11.

Anf. 17 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 12 behandlas proposition nr 54 om värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen. I propositionen föreslås att aktierna skall värderas till 75 % av det noterade värdet. För OTC-aktier och andra inofficiellt noterade aktier föreslås en värdering till 30 % av det noterade värdet. Reglerna skall gälla såväl vid arvs- och gåvobeskattningen som vid förmögenhetsbeskattningen.

Vidare föreslås vissa justeringar av arvsskattereglerna vad gäller de högsta skattesatserna samt en fördubbling av grundavdragen för maka och barn.

Däremot sker ingen förändring av grundavdraget vid gåvobeskattningen. Propositionens av utskottsmajoriteten tillstyrka förslag innebär en direkt höjning av skattesatsen med 4 procentenheter på gåvor upp till 50 000 kr. Detta är en höjning av skattesatsen med 65 % – en höjning som är både orättvis och utmanande. Har socialdemokraterna totalt slopat sitt intresse för vanliga enkla människor? Jag har full förståelse för regeringens förslag till sänkning av skattesatsen i den högsta gruppen. Fall har förekommit de senaste åren som nära nog har tvingat regeringen att vidta denna åtgärd. Britta Bjelle har här direkt refererat ett av de fall som naturligtvis medverkar till att regeringen nu tvingats vidta åtgärder – som är önskvärda och som vi ser med tillfredsställelse. Men det är beklämmande att man inte har kunnat göra en liknande justering i alla grupper. Och det är verkligen utmanande att i denna situation höja uttaget vid gåvor upp till 50 000 kr. med 65 %.

I en motion från centern begärde vi att skattesatsen i det lägsta skiktet skulle hållas oförändrad – märk väl, inte annat än att den skulle hållas oförändrad – men socialdemokraterna i utskottet ville inte ta någon hänsyn till motionen utan ställde sig helt bakom propositionens förslag. Är det verkligen socialdemokraternas nya linje att höja skatten för dem som har minst? Samma ställningstagande gjordes ju i våras, när inkomstskatten fastställdes för 1987–1988. Höjt skatteuttag i lägsta inkomstskiktet och dessutom en grundskatt i botten på 100 kr. Även detta är ett förvånansvärt ställningstagande, enligt min mening.

Också på en annan punkt är utskottsmajoriteten ganska utmanande. I en

centermotion yrkas att arbetande kapital i företagen inte skall beskattas. Utskottets majoritet går emot förslaget och hänvisar till praxis att pågående utredning skall avvaktas innan ställning tas i denna fråga. Men jag förvänas över att utskottsmajoriteten i nästa mening går åt rakt motsatt håll och säger att ändringen i den riktning som motionärerna nu förespråkar inte bör ifrågakomma. Det är verkligen förvånansvärt – först uttalar man att man skall avvakta utredningsresultat, i nästa ögonblick uttalar man en bestämd uppfattning om i vilken riktning man skall gå. Det är föga konsekvent!

I reservation 1 yrkar vi bifall till yrkandet i centermotionen att det arbetande kapitalet i företagen inte skall beskattas.

I reservation 5 behandlas arvs- och gåvoskatten på OTC-aktier.

Genom introduktionen av den s.k. OTC-marknaden har familjeföretag fått utökade möjligheter att skaffa riskkapital på marknaden. Vid introduktionen av ett företag förutsätts ofta att de ursprungliga ägarna behåller ägarmajoriteten för att garantera en långsiktig ägarsituation. Nya röstsvaga aktier noteras ofta på OTC-marknaden samtidigt som de röststarka bibehålls av ägaren och därför ej noteras.

Propositionens förslag innebär att icke-noterade aktier i OTC-bolag värderas till 30 % av marknadsvärdet i stället för dagens 30 % av substansvärdet vid arvs- och gåvobeskattnings. Marknadsvärdet är för OTC-bolag i genomsnitt tio gånger så högt som substansvärdet. En effekt av förslaget blir därför att generationsskiften i dessa bolag kommer att avsevärt försvåras. Reglerna innebär i klartext att arvs- och gåvoskatt tiodubblas jämfört med i dag. Detta blir förmodligen för många företagare en alltför stor börda. Det kan bedömas som ganska säkert att många tvingas att sälja ut hela eller delar av sitt företag.

Vi anser inte att detta förslag är rimligt och yrkar att icke-noterade aktier i OTC-bolag – oftast de ursprungliga ägaraktierna – även fortsättningsvis beskattas för 30 % av substansvärdet vid arvs- och gåvobeskattnings. – Detta begärs i reservation 5, som jag yrkar bifall till.

Till sist ytterligare några ord om gåvobeskattnings. Grundavdraget är här 2 000 kr., ett belopp som har stått oförändrat i flera decennier och därmed kraftigt urholkats av inflationen. Skulle fribeloppet ha bibehållits i oförändrat värde skulle det i dag ha varit 12 000 kr.

I centermotionen begärs en uppräknings till 5 000 kr., en mycket blygsam höjning. Vi har begärt den höjningen för att vi hade vissa förhoppningar om att socialdemokraterna skulle kunna ha förståelse för behovet av en liten justering av detta belopp. Men inte ens det här socialdemokraterna velat biträda. Jag förstår inte den ovilja som utskottsmajoriteten här företräder. Det går bra att göra en sänkning i toppen, men det blir ett lika fast nej om det rör sig om en blygsam justering i botten.

Intressegruppen för socialdemokraterna har tydligen förändrats väsentligt under senare år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där mitt namn förekommer.

Anf. 18 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Frågan om aktievärdering vid kapitalbeskattning har fått en, enligt mitt förmenande, något konstig utveckling, i vart fall när man vet att det är en socialdemokratisk regering som har lagt fram propositionen.

Jag tror att det finns skäl att litet grund gå tillbaka till den debatt som har förts mellan statsministern och en borgerlig partiledare och till vad statsministern sade på LO-kongressen, där han tog upp frågan om det motsatsförhållande som finns mellan äganderätt och medborgarrätt.

Ingvar Carlsson sade på LO-kongressen att medborgarrätten, i vart fall ibland, måste gå före äganderätten. Jag har tolkat honom så att äganderätten inte var något generellt begrepp utan framför allt gällde större kapitalsamlingar. Tittar man sedan på propositionen från regeringen med samme statsminister i spetsen börjar man undra vad han egentligen menar. Här går man helt åt andra hållet. Här gynnar man äganderätten på bekostnad av medborgarrätten. Regeringen har lagt sig platt på rygg inför överklassens kritik mot vissa uppmärksammade fall där nuvarande beskattningsregler tillämpats.

Låt mig notera att regeringen föreslår att man skall sänka värdet på aktier från nuvarande 100 % till 75 % både när det gäller beskattning av förmögenheter, arv och gåvor. Man tar några uppmärksammade fall, som i sig medfört en livlig debatt, som skäl för att vidta så väsentliga förändringar. Den livliga debatt, som man åberopar i propositionen som skäl för förslaget består i att vissa dagstidningar har funnit anledning att skriva en del. Det är Skattebetalarnas föreningsorgan och en del andra organ, representativa för överklassen, som yttrat sig. Från medborgarhåll i övrigt – från arbetare och tjänstemän – har det inte hörts någon livlig debatt om att man bör sänka förmögenhets-, arvs- och gåvovärdena på aktier eller om att man i övrigt bör mildra arvsskatte- och gåvoskattesatserna, – som propositionen föreslår.

Av de här "uppmärksammade fallen", som man åberopar i regeringspropositionen gäller ett, som tidigare nämnts i debatten, Sally Kistner. Ett annat fall kan vara byggmästaren som flyttar till Schweiz och gör vissa omskrivningar. Det har förekommit en del andra liknande fall. Men dessa kan knappast påstås vara representativa för medborgarna i detta land och för vad medborgarna – arbetare och tjänstemän – tycker och tänker om beskattningsreglerna för överklassen.

I Sally Kistners fall visade det sig, att när aktieinnehavet skulle beskattas hade aktievärdet fallit – i motsats till den normala utvecklingen under dessa år – och att försäljningsvärdet alltså inte skulle täcka arvsskatten vid skiftet efter dödsfallet. Vad är denna utveckling synonym med? Ja, knappast med utvecklingen i övrigt på aktiemarknaden. Det är några särfall som får den socialdemokratiska regeringen att vidta så drastiska förändringar att borgarna tycker det är bra, hoppar högt och jublar. De vill bara sänka ytterligare 10 %, sedan är allt frid och fröjd och precis som det skulle vara om borgarna själva fick bestämma.

Det är anmärkningsvärt att socialdemokraterna bara för några enstaka fall så till den milda grad går borgarna till mötes att deras åsikter blir radande också i regeringens politik. Då är det inte en arbetarregering längre. Resultatet av de särfall som nämnts här har beaktats i regeringsförslaget, som

går i rakt motsatt riktning mot vad statsministern sade vid LO-kongressen. Detta är faktiskt en åtgärd till skydd för äganderätten. Den går emot medborgarrätten och de tolkningar man lägger in i det begreppet.

En generell lindring, som förslaget innebär, kommer att öka spekulationerna på börserna på så vis att när det blir värdestegringar blir beskattningen trots allt lindrigare. Det noterade dagsvärdet på börserna var år 1979 ungefär 44 miljarder kronor, och det har stigit till ungefär 300 miljarder kronor år 1986. Den generella lagstiftningen om sänkning av aktievärdena innebär att hela ökningen av börsvärdet kommer att mildras i beskattningen bara på grund av några enstaka särfall, som har gett ett annat utslag. Jag måste fråga om Anita Johansson tycker att detta är en riktig väg att gå. Är det bra att använda ett enda särfall för att generellt mildra hela kapitalbeskattningen för kapitalägarklassen i landet? Är det socialdemokratisk ideologi, eller är det bara socialdemokratisk regeringspolitik?

Läget är i vissa fall detsamma när det gäller OTC-aktierna. Här vidtas visserligen en viss skärpning när det gäller värderingen av OTC-aktierna vid förmögenhetsbeskattning i och med att man i stället för tidigare 30 % av substansvärdet skall ta upp 30 % av marknadsvärdet. Men det återstår ändå bra mycket till det verkliga marknadsvärde som OTC-aktierna och andra liknande aktieinnehav representerar. Vi från vpk anser det självklart att alla aktier som finns i handeln, på vilken lista de än förekommer, skall värderas förmögenhets-, arvs- och gåvomässigt till 100 % och inte bara till en del av deras egentliga värde. Har man spekulerat och skaffat sig förmögenheter, då skall man också betala skatt på hela det värde som aktierna representerar. Vi menar att här bör ske en skärpning.

Regeringen föreslår också beträffande OTC-aktierna den lindringen – som tydligen de borgerliga missade när de var i regeringsställning – att man skall reducera värdet av OTC-aktierna vid arvs- och gåvobeskattning till 30 % av marknadsvärdet i stället för att som hittills ta upp dem till hela värdet. Det går vi också självfallet emot.

Utöver detta föreslår regeringen, som jag nämnde inledningsvis, lindring av beskattningen för stora arv och gåvor – en åtgärd som ytterligare gynnar överklassen – medan skatten på "normala" arv och gåvor är oförändrad eller t. o. m. i vissa fall skärps. De senaste årens inkomst- och förmögenhetsklyftor står verkligen i bjärt kontrast till de här åtgärderna. För de människor som inte tillhör den sidan som ligger i topp har "problemen" för ett fåtal kapitalägare knappast något intresse.

Den typ av kapitalbeskattning som föreslås motsvarar trots allt bara en tiondels procent av hushållens samlade förmögenhet. Det är kanske därför som LO slår fast i sitt remissvar att det är svårt att hävda att arvsskatten dränerar hushållens förmögenhet. Det är jag benägen att instämma i.

Herr talman! Det skulle finnas mycket att säga i detta ärende, men jag tycker att den proposition som regeringen har lagt fram och som den socialdemokratiska majoriteten försvarat i utskottet är nog så betecknande. Jag yrkar bifall till vpk:s reservation.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Värderingen av aktier
vid kapitalbeskatt-
ningen, m. m.*

Anf. 19 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! När socialdemokraterna nu föreslår en viss sänkning av arvs- och gåvoskatten tycks detta glädjande nog ha smittat av sig på vpk, även om Tommy Franzén nyss hårt kritiserade förslaget i propositionen.

För några år sedan motionerade nämligen vpk om att den högsta uttagsprocenten i skatteklass II vid arv och gåva skulle vara 108 %. Nu är man nere i 85 %. Även det är alltså ett steg i rätt riktning, och ett ganska stort steg – närmare bestämt 23 procentenheter. Socialdemokraterna har ju nöjt sig med en sänkning med 10 procentenheter i det högsta skiktet. Mot bakgrund härav verkar Tommy Franzéns kritik en aning ihålig.

Anf. 20 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur Knut Wachtmeister räknar, men det kanske inte finns skäl att öda så mycket tid på detta. Den lindring som regeringens förslag innebär är ju den stora frågan. Det kanske inte i första hand gäller skatteskalans utseende vid arvs- och gåvoskatt, utan snarare att man sänker värderingen av aktier från 100 % till 75 %.

Beträffande arvsskatteskalen så vet jag inte vad Knut Wachtmeister syftar på när han säger att vi har lagt fram förslag om att det högsta uttaget skall ligga på 108 %. Det känner jag inte igen. 85 % har vi föreslagit under hela den tid som jag här i riksdagen har sysslat med skattefrågor, dvs. sedan tio år tillbaka. Det är möjligt att det är fråga om något från tiden dessförinnan.

85 % är den nivå som våra förslag har legat kring i vart fall den senaste tioårsperioden. Dessa 108 % – det vore bra om Knut Wachtmeister kunde klara ut och redogöra för det, så att t. o. m. jag kunde begripa var det kommer ifrån.

Anf. 21 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! För några år sedan var det högsta skatteuttaget i klass II vid arv och gåva 72 %. Vänsterpartiet kommunisterna motionerade om en generell höjning av arvs- och gåvoskatten med 50 %. Om man tar 50 % av 72 % får man 36 %. Läger man det till 72 % blir det 108 %. Den som diskuterade detta med mig i kammaren hette Tommy Franzén.

Anf. 22 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Om man tänker sig att man fyller ett kärl med vatten och sedan inte tycks märka när kärlet blir fullt, utan fortsätter att fylla på vatten i tron att kärlet skall bli ännu mera fullt – då förstår jag Knut Wachtmeisters sätt att räkna, och då sätter jag inte mycket värde på det.

Andre vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 23 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Som vi har hört behandlar detta betänkande förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen.

Regeringsförslaget föranleds närmast av de invändningar som riktats mot de alltför kännbara effekter som arvsbeskattningens nuvarande nivå kan

medföra. Detta gäller särskilt i fråga om större förmögenheter i form av börsnoterade aktier. Berättigad kritik har också riktats mot värderingsreglerna för aktier av olika slag. Propositionen innebär bl. a. att de högsta skattesatserna vid arvs- och gåvobeskattningen sänks och att den latent skatteskuld som belastar börsnoterade aktier beaktas genom en schablonmässig nedsättning av det värde som skall läggas till grund för beskattningen.

Herr talman! När det gäller familjeföretag finns det sedan länge särskilda lättnader vid förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen. Reglerna innebär att värdet på kapitalet skall tas upp till 30 % av substansvärdet. Även aktier som omsätts vid sidan av börsen bl. a. på OTC-marknaden bör omfattas av samma värderingsprinciper vid förmögenhetsbeskattning.

Folkpartiet och centern tycker att man skall slopa förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital i familjeföretag.

Herr talman! 1980 års företagsskattekommitté är inte färdig med sitt betänkande som behandlar dessa frågor. Vanligen brukar vi avvakta en pågående utredning innan riksdagen fattar beslut.

Utskottsmajoriteten delar inte heller i sak centerns uppfattning, utan menar att om man skall avskaffa förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital i familjeföretag, så måste man samtidigt överväga andra åtgärder för att motverka att denna grupp skattskyldiga får favörer jämfört med andra grupper.

Herr talman! När det sedan gäller de ändrade värderingsreglerna för börsnoterade aktier skall de enligt ett förslag från arvs- och gåvoskattekommittén beräknas till 75 % av marknadsvärdet. Motsvarande regel föreslås också för förmögenhetsbeskattning. På detta förslag yrkar – som vi har hört – vpk avslag, medan moderater och folkpartister yrkar att värdet sätts ned till 65 % av marknadsvärdet. Kanske vi nu har hamnat någonstans mitt emellan, eftersom det har förekommit kritik från båda hållen här i kammaren. Det senare förslaget skulle leda till omotiverat stora lättnader i beskattningen.

Herr talman! Majoriteten delar uppfattningen att den totala reavinstskatteskulden bör beaktas vid aktievärdering. Värdet blir annars i allmänhet för högt. En schablonmetod kan nog inte medföra full rättvisa i det enskilda fallet. Men förslaget innebär, som vi ser det, en klar förbättring. Med en värdering till 75 % av marknadsvärdet eller av börskursen torde en kollision mellan reavinstskatt och kapitalvinstskatt kunna undvikas.

Vi socialdemokrater i utskottet delar departementschefens uppfattning att problemet med högt skatteuttag till följd av fallande kurser i stället bör lösas med hjälp av särskilda regler som tar sikte just på detta problem. Detta kommer att behandlas av den sittande arvs- och gåvoskattekommittén.

Enligt vår mening skall de nya reglerna gälla fr. o. m. beskattningsåret 1987. Moderaternas förslag om en tidigareläggning avstyrks av majoriteten i utskottet.

Herr talman! När det gäller övriga aktier anser vi att samma värderingsprinciper skall gälla för ett och samma aktieslag. OTC-aktierna skall tas upp till ett värde av 30 % av marknadsvärdet. Ej noterade aktier i OTC-bolag och börsbolag skall värderas enligt samma grunder som de noterade aktierna i bolaget. En värdering till 30 % leder visserligen till en betydande höjning av förmögenhetsvärdet för huvuddelen av de berörda aktierna, men samtidigt

sänks värdet kraftigt vid arvs- och gåvobeskattningen. Tillsammans med lättnader i arvs- och gåvobeskattningen innebär detta bl. a. att den starka kritik som riktats mot de nuvarande reglernas effekter vid generationsskiften i OTC-företagen åtminstone delvis kan tillgodoses. Utskottet vill erinra om att den nya värdenivån avvägs med hänsyn till att den bör tillämpas också för ej noterade aktier.

Herr talman! Beträffande skatteskalorna föreslås att grundavdraget vid arvsbeskattning för efterlevande make och barn fördubblas till 100 000 resp. 50 000 kr. Avdragen för mottagare i klass II och III höjs från 5 000 till 15 000 kr. Antalet skikt i skatteskalorna reduceras kraftigt, och det högsta skatteuttaget sänks i klass I från 70 till 60 % och i klass II från 75 till 65 %.

Skatteskalorna kan inte ses isolerade, utan måste bedömas med hänsyn till de skilda värderingsregler som tillämpas för tillgångar av olika slag. De ändringar som föreslås innebär betydande förbättringar i underlaget för beskattningen. Sett mot denna bakgrund finner utskottet att föreslagna lättnader i skatteuttaget i form av väsentliga höjningar av grundavdragen och sänkningar av skattesatserna innebär en skälig avvägning.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 24 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Anita Johanssons anförande var enligt min uppfattning mera en redogörelse för propositionen än ett argumenterande för ställningstagandena i skatteutskottet beträffande våra motioner. Hon nöjde sig med att säga att det var en skälig avvägning och hänvisade också till pågående utredning, bl. a. när det gäller förmögenhetsskatt på arbetande kapital, som de tre borgerliga partierna vill avskaffa i fråga om mindre och medelstora företag. Nu är det emellertid så, att företagsskattekommittén – jag tror att det var redan 1981 – föreslog att förmögenhetsskatten på arbetande kapital i mindre och medelstora företag skulle avskaffas. Därför kan man alltså inte hänvisa till en pågående utredning, eftersom ett förslag redan är framlagt. Man må sedan tycka vad man vill om detta förslag.

Jag ställde en fråga till Anita Johansson, om hon delade andra framträdande socialdemokraters åsikt att våra kapitalskatter borde anpassas till de skatter som råder i våra nordiska grannländer. Dessa skattesatser redogjorde Britta Bjelle för i sitt anförande.

Anf. 25 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Anita Johansson sade att man skulle avvakta utredningens förslag. Som framgick av Knut Wachtmeisters anförande är ju ett utredningsförslag redan framlagt beträffande en av de punkter som nu diskuteras. Man blir därför litet förvånad – om Anita Johansson nu verkligen menar att man skall avvakta utredningen – över att man innan utredningens förslag kommer fram höjer skatterna. Man höjer förmögenhetsskatten för OTC-aktier med ganska så mycket. Anita Johansson sade, om jag uppfattade henne rätt, att det är fråga om en betydande höjning. Detta är egentligen att handla rakt emot vad man tidigare har sagt.

Jag vill också ställa frågan om det är rimligt att höja uttaget vid

gåvobeskattnings med 65 % i det lägsta skiktet. Också där skulle man väl kunna avvakta utredningen och inte genomföra en höjning. Även när det gäller skatteklass I finns förslag om en liten höjning av arvsskatten i det lägsta skiktet. Jag måste fråga: Har socialdemokraterna verkligen tänkt att finansiera en ändring av skatteskalorna genom att ta ut en högre skatt i det lägsta skiktet? Det kan vara angeläget för oss att få veta om detta verkligen är grundtanken i socialdemokraternas arvs- och gåvoskattepolitik.

Anf. 26 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag ställde en fråga till Anita Johansson i mitt anförande. Jag frågade om hon tyckte att regeringens förslag låg i linje med socialdemokratins ideologi eller om det bara låg i linje med regeringspolitiken. Jag tyckte mig skönja ett svar på frågan. Anita Johansson sade nämligen vid ett tillfälle i sitt anförande att man hade hamnat mitt emellan den borgerliga och den kommunistiska ståndpunkten. Tydligt är utgångspunkten att man skall vara ett mittemellan-parti.

Beträffande förslaget som sådant tog Anita Johansson upp det problem som i vissa fall har uppstått när kurserna har varit starkt fallande. Egentligen är det väl bara ett fall som är känt och som livligt har debatterats, och det är Sally Kistner-fallet. Anita Johansson sade att man får lösa problemet med fallande kurser med särskilda regler. Jag konstaterar då bara att detta inte stämmer överens med vad man här har gjort. Man har ju lagt fram förslag till generella regler om lägre beskattning på aktiekurser – alltså oavsett om de är fallande eller, som är det normala, mycket kraftigt stigande.

Anf. 27 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag förstår att man avvaktar ytterligare innan man tar ställning till en sådan fråga som förmögenhetsskatt på arbetande kapital i företagen. Jag tycker att denna fråga är mycket viktig. I dagens läge har en småföretagare, med dyra anläggningar och dyra lager, egentligen mycket svårt att få fram pengar till förmögenhetsbeskattningen. Många gånger är det t. o. m. så att företaget inte bär de kostnader som företagaren måste ta ut för att kunna betala denna förmögenhetsskatt. Därför letar man olika möjligheter att kringgå de bestämmelser som vi har i dag, vilket knappast är särskilt bra för den svenska skattemoralen. Det är hög tid att man faktiskt tittar på dessa bestämmelser på ett seriöst sätt och kommer till skott. Det är precis vad folkpartiet har gjort, och vi yrkar på att förmögenhetsskatten på arbetande kapital skall avskaffas.

Anita Johansson säger att 75 % av värdet på börsnoterade aktier är en rimlig nivå. Visserligen säger hon att man inte alltid kan räkna med att det blir rättvist i det enskilda fallet. Där menar vi i folkpartiet att den enskilde inte skall behöva sitta i kläm på ett eller annat sätt därför att reglerna inte räcker till. Vi menar att om det råder tveksamhet det i stället är staten som skall stå för detta och inte den enskilde. Detta är skälet till att vi vill att nivån skall sättas till 65 %.

När det gäller löften har ju finansministern i våras onekligen sagt att lättnader i förmögenhetsskatten beträffande börsnoterade aktier skulle träda i kraft redan under innevarande år. Det är klart att många människor utgår

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Värderingen av aktier
vid kapitalbeskatt-
ningen, m. m.*

från att det blir på det sätt som finansministern säger. I propositionen ändrar man sig sedan och har en annan inställning. Vi menar att man, om det finns ett löfte, också skall hålla det. Vi anser därför att de utlovade reglerna skall träda i kraft till 1987 års taxering.

Anf. 28 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Som svar till Tommy Franzén vill jag citera några rader ur skatteutskottets betänkande 1983/84:11:

”För det första föreslås en skärpning av realisationsvinstbeskattningen på börsaktier som avyttras efter minst två års innehav.” Det som nu föreslås är ju en liten kompensation för detta.

Jag tycker att även Tommy Franzén trots den vpk-are han är ändå kunde medge att den höga nivån på arvsskatten i vissa fall har fått orimliga konsekvenser. En sänkning måste, enligt vad vi inom majoriteten anser, mycket noga vägas mot de fördelningspolitiska skäl som ligger till grund för arvbeskattningen.

Knut Wachtmeister och Britta Bjelle delar uppfattningen att den latenta reavinstskulden bör beaktas vid aktievärderingen. Men i reservationen skriver man, och då måste jag få citera, herr talman: ”Den — — — föreslagna nedsättningen av värdenivån är — — — för liten för att man i tillräcklig omfattning skall kunna undvika problemen med ett för högt underlag för beskattningen när det gäller arv, gåva och förmögenhet.”

Herr talman! Jag tycker att det skulle kännas väldigt skönt om de borgerliga någon gång kunde ha en fördelningspolitisk tanke bakom sina förslag. Men jag är inte förvånad. Jag är naturligtvis inte heller förvånad över att Tommy Franzén anser att vi har gått alldeles för långt. Det är sannerligen inte lätt att tillgodose alla grupper i kammaren.

Jag roade mig med att läsa några gamla protokoll där denna typ av beskattning behandlas, eftersom det är första gången som jag har att svara för denna typ av ärende. För två år sedan varnade de borgerliga för hur illa det skulle gå till följd av alla de aktie- och andra skatter som den nya regeringen hade lagt på den svenska företagsamheten. Jag tycker att det nu framgår att alla dessa förutsägelser har visat sig vara alldeles felaktiga. Ni hade fel. Aktiemarknaden har utvecklats utomordentligt positivt. Det visar att ni i grunden har ett alldeles för snävt synsätt. Jag tycker att vi nu har gått er en bit till mötes i den här frågan, och det borde man från borgerligheten vara ganska nöjd med.

Anf. 29 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag skulle bara vilja göra en kommentar till Anita Johanssons yttrande att hon ser som ett problem att inte kunna tillgodose alla grupper i kammaren. Men snälla Anita Johansson, det är väl inte socialdemokratins uppgift att tillgodose alla grupper här i kammaren. Det räcker att tillgodose de väljargrupper, arbetarklassen, som står bakom partiet.

Arvsskatten är knappast deras problem, oavsett om skatteskalan är hög eller den blir lindrigare som regeringen har föreslagit. Det är väl ändå de gruppernas intressen som socialdemokraterna borde slå vakt om. Överklassen tillgodoser nog sina intressen ändå.

Anf. 30 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! När regeringen nu höjer arvs- och gåvoskatten i de lägsta skikten, borde i logikens namn det gåvoskattefria beloppet höjas från 2 000 kr., som det har varit så länge jag kan minnas. Efter höjningen i lägsta skiktet kommer gåvoskatten på 3 000 kr. att bli 100 kr., vilket knappast täcker kostnaden för handläggning av uppbörderna. Anita Johansson kan kanske tala om för mig, om hon tycker att det är motiverat med en så byråkratisk ordning.

Anita Johansson har också tillfälle att svara på den fråga jag ställde nyss: Anser Anita Johansson att man bör anpassa kapitalskatterna i vårt land till vad som gäller i de nordiska grannländerna? Det har nämligen två prominenta socialdemokrater talat för i TV, ett nuvarande statsråd och en nuvarande chefredaktör:

Jag vore alltså tacksam om Anita Johansson lämnade sina synpunkter på dessa två problem.

Anf. 31 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Anita Johansson angrep de borgerliga partierna och sade att vi borde ägna uppmärksamhet åt fördelningspolitiken. Jag skulle vilja ställa samma krav på Anita Johansson att se litet grand på fördelningspolitiken när man fastställer skatteskalorna för arvs- och gåvobeskattningen.

Jag ställde frågan, om Anita Johansson ansåg att det var rimligt att göra en skärpning i lägsta skiktet med 65 % när det gäller gåvoskatten och också en viss höjning av arvsskatten i det lägsta skiktet. Är det rimligt, och är det grunden för den fördelningspolitik som Anita Johansson säger sig önska och eftersträva?

Anf. 32 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Precis som Knut Wachtmeister kan jag inte förstå varför man inte skall kunna ändra gåvoskattegränserna på det sättet att man höjer det skattefria beloppet. Det har varit 2 000 kr. under en följd av år, och vi vet att man i dag inte får mycket för 2 000 kr. Inte heller 10 000 kr. är något särskilt stort belopp. Det kostar mycket i administration av de här små summorna.

När OTC-marknaden öppnades för att de mindre företagen, i huvudsak familjeföretag, skulle kunna skaffa en del riskpengar så att de skulle kunna expandera, insåg alla att aktierna skulle öka i värde, men alla utgick ifrån att man skulle ha kvar samma värderingsregler som tidigare, nämligen 30 % av substansvärdet. När man nu ändrar spelreglerna och säger att förmögenhets-skatten i stället skall uppgå till 30 % av marknadsvärdet, kan det i många fall innebära flerdubbling av förmögenhetsbeskattningen. Jag såg t. o. m. ett exempel på att man trodde att det skulle kunna bli en tiodubbling.

Att på det sättet i efterhand ändra spelreglerna gör att OTC-marknaden kanske inte kommer att kunna utvecklas på det sätt som var tänkt. Därför undrar jag varför man inte kan beakta det och låta de spelregler som fanns vara gällande. Det är ett sätt att skapa tilltro till skattesystemet.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Värderingen av aktier
vid kapitalbeskatt-
ningen, m. m.*

Anf. 33 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Tommy Franzén behöver inte vara orolig för våra väljargrupper. Jag tycker att vi tillgodoser dem efter vår bästa förmåga och har lyckats ganska bra sedan vi kom tillbaka till regeringsinnehavet.

En kommitté arbetar med arvs- och gåvoskatterna, och såvitt jag vet brukar vi i sådana fall vänta till dess kommittén är färdig. Den kommer att överlämna sitt betänkande under första halvåret 1987, och då tycker jag att vi kan avvakta med gåvoskatterna.

Sedan vet jag inte. Knut Wachtmeister, vilka två prominenta socialdemokrater som har sagt någonting i TV som jag tydligen har missat. Men rent allmänt brukar vi sträva efter att ha samsyn i de nordiska länderna i olika frågor.

Anf. 34 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Eftersom Anita Johansson frågade vilka prominenta socialdemokrater det var som pläderade för en likformig kapitalbeskattning i de nordiska länderna, kan jag tala om att det är nuvarande kommunikationsministern Sven Hulterström och chefredaktören för tidningen Arbetet Lars Engqvist.

Anf. 35 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Fortfarande vägrar Anita Johansson att svara på den fråga som jag har ställt två gånger. Då har hon tydligen ingen uppfattning om efter vilka regler man handlar.

Anf. 36 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att kommentera det Anita Johansson sade nyss, att vi eftersträvar samsyn i de nordiska länderna. Det är långt kvar innan vi når den samsynen, eftersom man i Finland betalar 14 % i arvsskatt då det gäller överlevande make och barn. Vi har nu sänkt till 65 %, så det är lång väg att gå.

Jag kan heller inte låta bli att fortsätta att fråga varför man ändrar spelreglerna för de företag som hade vissa förutsättningar när de gick in på OTC-marknaden. Alla kunde förutse att det skulle ske en ökning av marknadsvärdet, och nu när man har fått en massa företag att gå in på OTC-marknaden, då säger man att nu skall vi ta ut en högre förmögenhets-skatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 9.)

Anf. 37 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kämmaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 9 om beskattning av förmån av fri bil.

Anf. 38 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande 9 behandlar proposition 46 om beskattningen av förmån av fri bil och en lång rad motioner som väckts med anledning av den propositionen. I propositionen föreslås bl. a. ett schabloniserat system för beskattning av förmån av fri eller delvis fri bil och ett slopande av rätten till avdrag för kostnader för bilresor mellan bostad och arbetsplats för skattskyldig med bilförmån.

Vi moderater anser att det i och för sig är angeläget med åtgärder som förenklar deklaration och kontrollarbete, men vi motsätter oss förslag som innebär att principen skatt efter förmåga frångås. Vi anser att innebörden av de här föreliggande förslagen är att de som har en omfattande tjänstekörning missgynnas. Det gör också de som har långa resor till och från arbetet, medan andra som nyttjar tjänstebilen i stor omfattning för privat bruk i viss mån gynnas.

Sådana här effekter får man genom att man värderar bilförmånen utan att ta någon som helst hänsyn till körsträckan. Vi misstänker att förslaget inte heller leder till den avsedda förenklingen.

Det finns en stor risk för att många enskilda övergår till att använda egen bil i tjänsten. Då kan de inte använda den förenklade självdeklarationen, och det finns risk att taxeringsnämnderna betungas med en hel del utredningar avseende körsträckor och fördelning av körsträckor.

Av dessa skäl har vi moderater yrkat avslag på propositionen i dess helhet. Med liknande motiveringar har även centerpartiet och folkpartiet gjort detta. Det har medfört att det finns en gemensam reservation som har nr 1, i vilken vi yrkar avslag på hela propositionen.

Beträffande motiveringen har vi litet olika text. Den motivering moderaterna står bakom återfinns i reservation nr 2.

Av motionsyrkandena i övrigt har vi moderater tillsammans med centerpartisterna i utskottet som andrahandsyrkande tagit upp några motionsyrkanden som återfinns i reservationerna nr 5, 6 och 7.

Det är alltså under förutsättning av avslag på reservation 1., som vi i reservation 5 för det första yrkar avslag på propositionen beträffande förslaget att slopa avdragsrätten för resor mellan bostad och arbetsplats för skattskyldiga med bilförmån, och för det andra i samma reservation gör ett tillkännagivande att tjänstebilinnehavare som kan styrka att bilen används minst 3 000 mil per år i tjänsten bör beskattas endast för den privata körsträckan i enlighet med nu gällande regler.

I reservation 6 har vi också ett önskemål om ett tillkännagivande att nu gällande jämningsgrund skall gälla även vid tillämpningen av det nya systemet om det är uppenbart att förmånstagaren disponerar en väsentligt större bil än han eljest skulle ha haft.

Reservation 7, slutligen, handlar om lagförslaget under förutsättning av bifall till reservationerna 5 och 6.

Med detta, herr talman, vill jag i första hand yrka bifall till reservation nr 1, och beträffande motiveringen under moment 1 bifall till reservation 2. I

*Beskattning av förmån
av fri bil*

Anf. 39 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet ser positivt på varje försök att förenkla våra skatteregler. Detta torde stå fullständigt klart för var och en som följer utvecklingen på skatteområdet i detta avseende under senare år. Det var på folkpartiinitiativ, närmare bestämt från finansminister Wirtén, som arbetet med den förenklade deklarationen kom i gång.

Vid förenklingar torde det också vara ofrånkomligt att använda sig av schabloniseringar, som dagens ärende – beskattning av förmån av fri bil – är ett exempel på. Vi är alltså inte från folkpartiets sida i princip motståndare till schabloner. Man måste dock ha klart för sig att schabloner minskar möjligheterna att ta hänsyn till enskilda skattebetalares situation. De innebär med naturnödvändighet att vissa skattebetalare kommer att missgynnas, medan andra kommer att gynnas i varierande grad.

Graden av orättvisa hänger starkt samman med skatteuttagets nivå. Försöker man vid en schablonisering att höja skatteuttaget, ökar orättvisan skattebetalare emellan. Sänker man skatteuttaget, tenderar orättvisan att minska.

Det förslag vi i dag skall ta ställning till är mot bakgrund av dessa generella konstateranden olyckligt utformat. Den beräkningsgrund om 30 % av bilens värde som föreslogs i departementspromemorian innebar ett oblygt försök till ett förtäckt kraftigt höjt skatteuttag. Efter en förödande kritik har regeringen sänkt beräkningsvärdet till 22 %. Detta var ett steg i rätt riktning, dock enligt vår mening inte tillräckligt.

I själva verket innehåller detta förslag så många tveksamma och dåligt belysta inslag, att vi från folkpartiets sida yrkar avslag på propositionen och menar att riksdagen bör begära ett helt nytt förslag.

I gällande tillämpning förutsätts i normalfallet en årlig körsträcka för privatkörningen om 1 000 mil. Styrker inte den skattskyldige en kortare körsträcka, eller framstår det inte som uppenbart att vederbörande kört kortare eller längre sträcka, fastställs körsträckan till 1 000 mil om året.

Det hade varit rimligt att vid fastställandet av schablonvärdena utgå från denna grundläggande värdering, baserad på 1 000 mils privatkörning. Det har man uppenbarligen inte gjort. Ett förmånsvärde om 22 % av nybilspriset året före beskattningen innebär enligt vårt förmenande även det en förtäckt skattehöjning. Detta förhöjda skatteuttag följer med hela vägen då det gäller att fastställa förmånsvärdena för äldre bilar. Tillsammans med ändringen i nuvarande nedsättningsregler får det ganska kraftiga effekter.

Mot bakgrund av att förmånsvärdet i något som man skulle kunna kalla normalfallet alltså enligt vår mening är för högt är det också svårt att förstå varför regeringen och utskottsmajoriteten sänkt nedräkningen av förmånsvärdet om den skattskyldige själv bekostar drivmedel från föreslagna 6 procentenheter till 4.

Herr talman! I propositionen föreslogs att värdet av extrautrustning överstigande 20 000 kr. skulle läggas till nybilspriset och därmed komma att höja förmånsvärdet. I sådan extrautrustning skulle också värdet av biltelefon

ingå. Utskottet har vid sin behandling gjort undantag för biltelefon. Detta är bra, men enligt vår mening inte tillräckligt. Från folkpartiets sida menar vi att all utrustning som är nödvändig för tjänsten borde ha avräknats från det belopp som skall läggas till nybilsvärdet. Sådan utrustning begränsar regelmässigt privat användningen i stället för att berika den och borde därför falla utanför. Genom propositionens och utskottsmajoritetens förslag skapar man nu onödiga jämningsfall där taxeringsmyndigheterna kommer att få in jämningsansökningar som är helt onödiga och hade kunnat undvikas genom en annan utformning av bestämmelserna.

Jag sade att vi tycker att det är bra att man tagit bort värdet av biltelefon från undantagsbeloppet om 20 000 kr. Egentligen borde man löpt linan ut och avskaffat – eller rättare sagt aldrig infört – någon begränsning. Motiven för denna förefaller efter undantaget för biltelefonerna vara minst sagt tvivelaktiga. I vart fall bidrar det inte till den önskvärda förenklingen av bestämmelserna.

Det är nog inte någon dålig gissning om jag säger att jag tror att de nya reglerna inte kommer att vara i kraft så värst många år förrän riksskatteverket kommer med önskemålet om sloandet av 20 000-kronorsregeln och i stället framställer önskemål om att extrautrustning inte skall beaktas vid fastställandet av förmånsbeloppen.

Herr talman! Reglerna om beräkning av förmånsvärde för privat användning av tjänstebil syftar ju ytterst till att likställa sådan förmån skattemässigt med innehav av egen bil. Självfallet kommer man, som jag tidigare sagt, att vid en stark schablonisering vid beräkning av förmånsvärdet inte att uppnå en fullständig likställighet skattemässigt. Det förefaller ändå helt oacceptabelt att vid en omläggning, på helt otillfredsställande grunder, bara rakt av slopa avdragsrätten för resor till och från arbetet.

Vid utskottsbehandlingen har några reella överväganden av konsekvenserna av detta över huvudet taget inte förekommit. Detta har helt enkelt inte varit möjligt med den takt i vilken viktiga och ekonomiskt långtgående förslag tidsmässigt på ett närmast halsbrytande sätt forceras igenom utskottsbehandlingen denna höst. Det skulle därför vara av stort värde om utskottets talesman här i dag kunde redogöra för de viktigaste sakskälen till att avdragsrätten skall slopas för en kategori skattebetalare – de som påförs förmån av tjänstebil – medan övriga även fortsättningsvis skall erhålla avdrag. Jag tror att många som drabbas av detta skulle värdesätta att få klara besked på denna punkt. Många har ställt frågor till mig personligen just om detta, och jag har tyvärr inte kunnat redogöra för de eventuella sakskäl som kan tänkas ligga bakom.

Herr talman! Propositionen har ändrats på någon punkt, till det bättre faktiskt, genom att socialdemokraterna annars skulle ha hamnat i minoritet vid utskottsbehandlingen. Det gäller bl. a. värderingen av biltelefon, som jag tidigare nämnt. Vpk:s agerande har också föranlett några extra turer vid utskottsbehandlingen.

Detta ger mig anledning att erinra om att Bruno Poromaa i gårdagens debatt om traktorskatten efterlyste ett gemensamt borgerligt förslag rörande denna skatt inför nästa val. Det skulle naturligtvis vara kvickt sagt. Är det möjligen förmätet av mig att kvittera genom att efterlysa ett liknande

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Beskattningsavförmån
av fri bil*

gemensamt program för socialdemokrater och kommunister inför nästa val? Då skulle ju kommunisterna slippa att rösta tvärtemot sina förslag här i kammaren, och ni socialdemokrater skulle slippa att lägga er för kommunisterna vid utskottsbehandlingen.

Herr talman! Med hänvisning till det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Anf. 40 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Detta betänkande gäller, som vi hörde av föregående talare, reglerna för beskattning av förmån av fri bil. Regeringens förslag till förändring av värderingen innebär en avsevärd skärpning av skatten för många anställda, som är beroende av tillgång till bil för att kunna fullgöra sin tjänst.

Regeringen motiverar sitt förslag till ändring med att reglerna skall bättre anpassas till den förenklade självdeklarationen. Visst är det bra med förenklingar, men de får inte i alltför hög grad gå ut över rättvisan i beskattningen.

Förmånen av helt fri bil skall värderas till 22 % av nybilspriset året före beskattningsåret för senaste årsmodellen av bilen. För bilar som är äldre än tre år föreslås en fyra procentenheter lägre procentsats, dvs. 18 %.

I propositionen föreslås också att värdet av extrautrustning överstigande 20 000 kr. beaktas på så sätt att det överskjutande beloppet läggs till nybilspriset. Socialdemokraterna och vpk i utskottet har ändrat detta så att man undantagit mobiltelefon, vilken naturligtvis i många fall påtvingas de anställda såsom en extrautrustning till bilen.

Man har rätt att kräva rättvisa i beskattningen. Om den skattskyldige känner sig orättvist behandlad, kan de nya reglerna få en mycket negativ effekt. Därför har vi från centern yrkat avslag på propositionen. Förslaget innebär nämligen att de anställda som har största nyttan av bilen, dvs. de som i tjänsten kör 2 000–3 000 mil, ja kanske 4 000 mil, per år, drabbas hårdast. De har inte så stora möjligheter att använda bilen för privat bruk. Däremot gynnas de som har möjlighet att använda bilen i stor utsträckning för privat bruk.

Också avdragsrätten för kostnader för resor mellan bostaden och arbetet föreslås borttagen för innehavare av bilförmån. Detta innebär en klar försämring och ökad orättvisa i beskattningen jämfört med nuvarande system.

Följden av de nya bestämmelserna blir sannolikt att väldigt många tjänstebilar kommer att ersättas av privatägda bilar, som de anställda i stället erhåller kilometerersättning för. Denna uppenbara risk har upprört våra svenska bilfabrikanter, Volvo och Saab, som har uppvaktat utskottet. Man befärrar att de enskilda anställda kommer att i stället för den nuvarande svenska bilen köpa en billigare bil av utländskt fabrikat. Den risken är uppenbar.

Detta är negativt ur många aspekter. För det första är det negativt för vårt handelsutbyte. För våra två bilfabrikanter är marknaden redan nu mycket tuff. Det är rätt fantastiskt att Volvo och Saab kan hävda sig så bra på världsmarknaden med tanke på den lilla hemmamarknaden. De nya

värderingsreglerna gör hemmamarknaden ännu mindre.

För det andra medför övergången till en billigare bil sämre säkerhet för de anställda i trafiken. Både polis och räddningskårspersonal är rörande eniga om att det är våra svenska bilar och någon dyrare importerad bil som klarar bilistens liv och lem vid svåra trafikolyckor. De anställda kommer att utsättas för en större fara, vilket medför ökade kostnader för samhället.

För det tredje är komforten i bilen viktig för den som tillbringar större delen av sin arbetsdag i bilen. Även i detta avseende kommer övergången till enklare bilar att få negativa konsekvenser.

Detta sammantaget innebär att vi tycker att propositionens förslag inte bör bifallas. Vi har i reservationer begärt förändringar. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2 samt 5-7.

Anf. 41 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Det betänkande som vi nu diskuterar och som är föranlett av ett förslag om ändrade bilförmåner för tjänstebil har väckt mycken debatt och även en del kritik. Det är till den kritiken som de borgerliga nu ansluter sig utan att i sak ha något att anföra. Jag upplever det mer såsom opportunt att kritisera förslaget.

Förslaget framställs numera inte längre som ett dråpslag mot tjänstebilsinnehavarna. Tvärtom kan man läsa i Dagens Nyheter den 1 december 1986 att Motorbranschens riksförbund i sin egen utredning konstaterar att det faktiskt blir billigare för de flesta tjänstebilsinnehavare när den nya skatten träder i kraft.

Jag förstår därför inte att ni på den borgerliga kanten alltid motsätter er förändringar som innebär förenklingar i skattehänseende, dels för den skattskyldige, dels också för skatteadministrationen. Kan ni ge en trovärdig förklaring på detta?

Regeringens förslag innebär att förmånen skall beräknas till 22 % av nybilspriset året före beskattningsåret. Det är en anpassning av lagen till den verklighet som gäller redan i dag. Vi vet att systemet med en beskattning efter det exakta antalet mil inte har fungerat i praktiken. Folk som utnyttjar företagets bilar för privat bruk inte bara tycker att det är besvärligt och omständligt att föra kördagböcker för att kunna beräkna sin privata körsträcka utan upplever också kontrollen som integritetskränkande.

Systemet med en värdering efter exakt angiven körsträcka har med andra ord redan överlevt sig självt. De skattskyldiga har övergivit det, och skattemyndigheterna har redan kapitulerat inför detta faktum och accepterat en viss form av schablonberäkning.

När det gäller schablonberäkningar får de till följd att vissa träffas av skatteskärpningar, medan andra får skattelättnader. Det ligger faktiskt i schablonmetodens natur. Men för den typiske förmånstagaren, dvs. den som redovisar ett förmånsvärde beräknat efter 1000 mil och som inte har några avdrag för resor mellan bostaden och arbetet, innebär förslaget att de nya förmånsvärdena blir lägre för så gott som samtliga bilmodeller. Sänkningarna blir ända upp till 4 000 kr. jämfört med det nuvarande systemet. Om den deklarerade körsträckan överstiger 1 000 mil blir sänkningen självfallet ännu större. För närmare hälften av samtliga innehavare av tjänstebil blir alltså

resultatet av de nya reglerna att förmånsvärdena sänks. Motorbranschens riksorganisation konstaterar detta i sin utredning, och det är mycket riktigt. Det är nämligen så många som inte har någon rätt till avdrag för resor mellan bostaden och arbetet. Utgår vi i stället från den grupp som deklarerar en körsträcka som motsvarar den genomsnittlige bilistens, dvs. ca 1 300 mil, och som har en avdragsrätt för resor mellan bostaden och arbetet motsvarande 600 mil blir resultatet i det närmaste neutralt.

Jag vill ställa en rak fråga till Kjell Johansson med anledning av reservation 3, där man uttalar sig enligt följande: "Vad beträffar de föreslagna nivaerna för beskattning, 22 % för nya bilar och 18 % för äldre bilar, finns det enligt utskottets mening anledning att befara att dessa är för höga." Vad grundar ni detta på? Vilka fakta har ni för att göra ett sådant påstående? Jag avvaktar med spänd förväntan det svar Kjell Johansson skall ge mig på frågan.

Så till reservation 5, som berör rätten till avdrag för resor mellan bostaden och arbetet. Kjell Johansson har även på denna punkt ställt en direkt fråga till mig. I dag kan, Kjell Johansson, beskattningsvärdet av förmånen av fri bil, i vissa extrema fall, bli lägre än det belopp som motsvarar rätten till avdrag för resor mellan bostaden och arbetsplatsen. Så är det när körsträckorna mellan bostaden och arbetet är mycket långa. Det innebär att man kan disponera arbetsgivarens bil för rent privat bruk, använda den för resor mellan arbetet och bostaden, allt utan några som helst kostnader, och få en taxerad inkomst som är lägre än om man inte hade haft dessa förmåner.

Detta visar tydligt på att det nuvarande systemet lett till effekter som aldrig varit avsedda. Att tidigare favoriserade inslag försvinner kan, Kjell Johansson, aldrig anföras som ett argument för att avstå från en förändring.

Jag konstaterar att oppositionens argument och reservationer inte är noga genomtänkta, om ni är ute efter att uppnå större förenkling och ett rättvisare system.

Herr talman! Som Motorbranschens riksförbund konstaterat kommer tjänstebil även i fortsättningen att vara ett attraktivt alternativ för dem som använder bil i tjänsten och som dessutom vill utnyttja bilen för privat bruk.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 42 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Bo Forslund inledde sitt anförande med att debattera Dagens Nyheter och diskutera Motorbranschens riksförbunds kalkyler, som det har stått att läsa om i någon tidning. Det vore bättre om han ägnade sig åt att debattera med oss företrädare för andra partier. Om Bo Forslund hade lyssnat på vad vi säger och läst våra reservationer, kunde han finna att det inte finns någon anledning att ta i så väldigt hårt som han gjorde. Vi från den borgerliga sidan har ett huvudyrkande om avslag på hela propositionen, av den anledningen att man inte lyckats uppnå den balans mellan rättvisa och enkelhet som skulle ha krävts för att det hade blivit en bra reform. Orättvisorna blir stora.

Sedan vänder sig Bo Forslund till Kjell Johansson med anledning av reservation 5 angående resor till och från arbetet. Många i glesbygden med

länga resvägar till arbetet blir utan tvivel lidande i en utsträckning som vi inte kan acceptera.

Kan vi inte, Bo Forslund, ta det litet lugnt? Låt oss inte använda så hårda ord mot varandra. Det är fråga om att hitta en riktig avvägning mellan enkelhet och rättvisa.

Anf. 43 KARL-ANDERS PETERSSON (c) replik:

Herr talman! Det är ren opportunistik från oppositionens sida, säger Bo Forslund och tar i väldigt hårt. Förenklingarna innebär förbättringar för både riksskatteverket och de skattskyldiga, säger Bo Forslund vidare. Ja, kanske för riksskatteverket, men för många skattskyldiga innebär de avsevärda försämringar. Det säger också Bo Forslund i nästa mening i sitt anförande när han säger att schablonerna innebär försämringar för vissa skattskyldiga och förbättringar för vissa. Precis detta har jag påpekat. Man kommer att försämrade för dem som har en något dyrare men säkrare svensk bil jämfört med den som har en något billigare, osäkrare och mindre komfortabel utländsk bil. Låt oss ta exempelvis Renault. Den kostar 57 000 kr. i inköp och har ett förmånsvärde på ungefär 12 650 kr. En Volvo 245 kostar i inköp 110 400 kr., och förmånsvärdet för den är 24 288 kr., alltså det dubbla. Om dessa schablonbestämmelser införs kommer man att medverka till att folk går över till privatägda bilar. Då är det risk att man faller för frestelsen att köpa en billigare utländsk bil, som också ger sämre säkerhet och sämre komfort.

Anf. 44 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Bo Forslund talar om opportunistik. Det var inte opportunt att kritisera förslaget om biltelefon. Det var mycket bra att förslaget försvann. Det hade varit ännu bättre om all extrautrustning som behövs för användande av bilen i tjänsten hade undantagits. Det hade över huvud taget varit allra bäst om även regeln om 20 000 kr. hade slopats. Då hade det blivit enklare.

Bo Forslund tar ett mycket avigt exempel. Han säger att någon kan få större avdrag än vad vederbörande betalar för bilförmåner. Han kan alltså disponera tjänstebilen gratis, säger Bo Forslund. Ja, om arbetsgivaren betalar. Men, Bo Forslund, det här förslaget förhindrar inte detta i alla fall. Förslaget är faktiskt så utformat att man tar bort kravet på körjournal, som tidigare funnits och som gjort att man kom åt det förhållande som Bo Forslund tar upp. Om arbetsgivaren är generös och betalar då är det bara att köra. Företaget får ju göra avdrag. Det är alltså fritt fram att åka. Den möjlighet som Bo Forslund vill stoppa ökar. Så det blir inte speciellt lyckat.

Förslaget innehåller ingen som helst bedömning av konsekvenserna för svensk bilindustri eller någon bedömning av hur många som kommer att övergå till egna bilar för att sedan skriva räkning till arbetsgivaren. Det finns ingen ordentlig analys av konsekvenserna av att man slopar avdragsrätten.

Vad slutligen gäller förmånsvärdena kan jag berätta att jag fått många brev om dessa. Jag skulle kunna stå här i talarstolen hela dagen lång och läsa upp dessa brev, men jag skall inskränka mig till att läsa ett avsnitt ur ett enda brev:

”En anställd disponerar en Audi 100 Avant kombi, förmånsklass III,

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Beskattningsregler
av fri bil*

fr. o. m. ingången av 1985 med tre års leasingkontrakt. Med nuvarande beskattningsregler vid 1 000-milsschablon skulle för 1987 förmånsvärdet sänkas från 21 700 kr. till 17 300 kr. (1986 års förmånsvärde) då bilmodellen blir mer än två år gammal och då förmånsvärdet baserats på en grundmodell (som ej är kombi). Inköpspriset för Audi 100 beräknades 1985 till 87 900 kr.”

Jag ser att min repliktid snart är slut, och jag inskränker mig därför till att konstatera att om man har förmånsvärdet 22 % kommer värdet att öka till 27 900 kr., dvs. det blir en uppräknings av förmånsvärdena i jämförelse med nuvarande regler med 10 600 kr. Det innebär en skattehöjning på 60 %.

Detta brev har ni fått till finansdepartementet. Jag vet inte om ni har läst det, men nu har ni i alla fall fått höra det.

Anf. 45 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Karl Björzén började sin replik med att uppmana mig att ta det lugnt och inte använda så hårda ord. Jag tycker att jag var väldigt lugn och dessutom utomordentligt saklig. Men det är väl inte sakargumenten som biter på oppositionen och borgerligheten. Man vill inte diskutera hur det egentligen fungerar med det system vi har och med det system kammaren nu skall fatta beslut om.

Karl Björzén säger att jag inledde mitt anförande med att föra en debatt med Dagens Nyheter. Karl Björzén måste ha vaknat konstigt i dag, eftersom han kan göra gällande att jag debatterat med Dagens Nyheter. Jag hänvisade till en artikel i Dagens Nyheter den 1 december i år. Artikeln beskrev helt sakligt Motorbranschens riksorganisations egen utredning om vilket utfall det föreslagna systemet skulle få på de enskilda bilförmånerna. Det konstateras i utredningen att det faktiskt blir billigare med det nya förslaget. Men jag förstår att Karl Björzén och borgerligheten inte är intresserade av att lyssna till sakargument.

Ni kan inte heller påstå att denna utredning på något sätt är färgad av socialdemokrater eller av finansdepartementet. Motorbranschens riksorganisation har säkert kommit fram till detta resultat efter en saklig bedömning. Jag förstår att det kan vara obehagligt att få höra fakta.

Till sist vill jag säga några ord till Karl-Anders Petersson och i viss mån även till Kjell Johansson om schabloniseringen. Om vi inför ett enklare system, kan det naturligtvis komma att drabba en och annan. Men i de allra flesta fall leder förenklingen till en fördel för den enskilda individen.

Med det nuvarande systemet har vissa personer ett mycket stort privilegium, inte minst de som bor långt ifrån sin arbetsplats och har en privat tjänstebil. Jag erkänner – trots att jag är norrlänning – att en och annan har bosatt sig rätt långt ifrån sin arbetsplats. Men man kan ändå inte säga att dessa personer förlorar på det nya systemet jämfört med andra som har bilförmåner. De här personerna har alltså haft ett utomordentligt stort privilegium genom sina avdrag. Man kan fråga sig: Vad är det för rättvisa mellan dessa olika grupper? Jag kan inte finna någon rättvisa i det.

Eftersom min taletid nu är slut, återkommer jag i nästa replik.

Anf. 46 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Bo Forslund sade att han tyckte att han i sitt första anförande var både sansad och saklig. Om detta är vad han kan bjuda på i fråga om sans och saklighet, tycker jag att han skall läsa protokollet och bedöma den saken en gång till. Men det var bra att Bo Forslund var sansad och ganska saklig i den här repliken.

Nu talade Bo Forslund på nytt om vad Motorbranschens riksorganisation har sagt och tyckt. Han framhöll att många skulle tjäna på de föreslagna reglerna jämfört med de hittills gällande. Jag vill inte alls bestrida att de föreslagna reglerna blir förmånligare för en del bilinnehavare. Men det finns många andra som drabbas hårt. Det är det ojämna utfallet som vi kritiserat. Vi anser att man inte lyckats uppnå en tillräckligt hög grad av rättvisa.

Hur många exempel Bo Forslund än tar fram på individer som kommer att tjäna på omläggningen, kan han vara övertygad om att det är lättare att finna exempel på personer som förlorar desto mer.

Motorbranschen har naturligtvis kommersiella intressen som påverkar vad man skriver och tycker. Vi i riksdagen har inte sådana intressen, eftersom vi här andra hänsyn att ta. Vad man kan befara är inte bara en övergång till billigare bilar utan även en ändrad marknadssituation, som kan stöka till det ganska duktigt på motormarknaden i fråga om serviceresurser i form av personal och anläggningar. Men eftersom den frågan inte berörs i betänkan- det, skall jag inte göra någon djupdykning i det avseendet. Men jag tror att Forslund kan hålla med om att det finns risker för missbruk av tillgängliga resurser på grund av de ändringar som kan förutses.

Anf. 47 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Argument biter inte på oss, säger Bo Forslund. I konsekvens härmed undviker han också att anföra några sakargument.

Vi måste emellertid reda ut påståendet att de allra flesta skulle tjäna på det nya systemet. Det faller på sin egen orimlighet. Det faller redan av det skälet att man slopar rätten till avdrag för resor. Dessutom tillkommer att en mängd personer kommer att få förhöjda förmånsvärden. I de ändrade bestämmelserna om beskattning av äldre bilar ligger förtäckta skatteskärpningar.

Det är alltså inte så som Bo Forslund säger, utan det nya systemet kommer att innebära ett högre skatteuttag.

Som jag sade tidigare handlar det egentligen om principen att man skattemässigt skall likställa dem som har tjänstebil med dem som har egen bil. Det är avsikten med detta förslag. Lyckas man med detta är det ett bra förslag. Då finns det ingen som helst anledning att slopa rätten till avdrag för den kategorin. Om man misslyckas, skall man för den kategorin möjligen slopa rätten till avdrag för resor.

Att ni tar bort avdragsrätten är ingenting annat än ett bevis för att ni har misslyckats med att på det skattemässiga planet likställa tjänstebilsinnehavare med dem som har egen bil. Därför måste vi få fram ett nytt förslag, som är bättre avvägt och som uppfyller detta grundläggande krav.

Det enda skäl till borttagandet av avdragsrätten som jag har hört talas om är baserat på ett enstaka och mycket sällsynt exempel, där en tjänstebilsinnehavare skulle få ett avdrag som var större än själva bilförmånen. Men det exemplet är så sällsynt att Bo Forslund borde se till att det kom på museum.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Beskattningsavförmån
av fri bil*

Anf. 48 KARL-ANDERS PETERSSON (c) replik:

Herr talman! Bo Forslund sade litet nonchalant att om man skall ha enklare modeller, så drabbar det en och annan. Men när han fortsatte sitt anförande visade det sig att han trots allt inte är helt okänslig för detta. Han sade nämligen att om man har bosatt sig långt ifrån arbetsplatsen kan man ha fördelar av det nuvarande systemet. Det är ganska avslöjande, för det visar att Bo Forslund säkert har fått påminnelser om detta från många som har litet längre sträckor att köra, och som norrlänning borde han inte vara okänslig för deras argument. Bo Forslund har helt enkelt fått stälsätta sig för att inte ta intryck av de sakuppgifter han fått och för att kunna försvara finansdepartementet när det gäller det nya systemet. Det slår nämligen oerhört orättvist. Bo Forslund. Det är lika bra att vi får ett medgivande av Bo Forslund även på den punkten.

Anf. 49 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Om ni nu inte lutar på mina argument. Kjell Johansson och Karl-Anders Petersson, bör ni åtminstone lita på de argument som framförts av olika branschorganisationer – i vanliga fall springer ni deras ärenden ganska ofta. Jag tycker att ni skall ta dem på orden. Jag tror inte att den utredning de har presenterat är på något sätt färgad.

Vi kommer ändå inte ifrån att en bilförmån i dag är just en förmån och att en bilförmån efter nästa år också kommer att vara det. Det blir en reell förmån, som många kommer att utnyttja och ha glädje av.

Men vad det här är fråga om är att man skall göra bedömningarna av det nya systemet med utgångspunkt i det system som fungerar i dag och som inte är till fyllest. Vi vet att det vållar många problem. Det för med sig en mängd byråkrati dels för den enskilde, dels också för den som skall granska den redovisning som den enskilde bilförmånstagaren måste göra. Det system som nu föreslås är mer renodlat. För den skull är inte sagt att det är ett system som kommer att vara i all evighet.

Till sist, herr talman, vill jag kommentera det som sades i någon replik om extra utrustning. Tyvärr måste jag också på den punkten hänvisa till den hearing med olika organisationer vi hade i skatteutskottet, och även här vill jag referera till Motorbranschens riksförbund, som specificerat de extra tillbehör som det kan vara naturligt att ha i en tjänstebil. I specifikationen angavs vinterhjul, extraljus, elektrisk motorvärmare med kupéelement, dragkrok, radio och stöldlarm. För en Volvo 740 GL innebär det en kostnad på 14 500 kr. och för en Saab 900 en kostnad på 13 800 kr. Kostnaderna rymms alltså gott och väl inom den 20 000-kronorsregel som förslaget innehåller.

Andre vice talmannen anmälde att Karl Björzén och Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 50 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna accepterar i stort sett regeringens proposition. Vi delar uppfattningen att det nuvarande systemet är

orättvist, eftersom det är så lösligt och godtyckligt att reglerna inte kan följas ens av de lokala skattemyndigheterna.

Men jag är också övertygad om att man även i fortsättningen kommer att tjäna på att ha s. k. förmån av fri bil. Sannolikt kommer rätt till tjänstebil fortfarande att anföras som ett mycket starkt argument när man diskuterar löneförmåner, eftersom en bilförmån räknas som fördelaktigare än en höjning i motsvarande grad av lönen.

I debatten har man väckt farhågor för att det föreslagna systemet skulle kunna medföra att tjänstebilsinnehavarna övergår till att köra med egen bil. Den faran är nog inte särskilt stor, men om så skulle ske, vore det då plötsligt fel att själv hålla sig med bil i stället för att företaget, i varje fall när det gäller en viss krets av anställda, håller med tjänstebil på mycket förmånliga villkor? Om förslaget förde det med sig, att vi fick slut på alla dessa löneförmånsresonemang kring tjänstebilssystemet, då skulle det vara en mycket positiv effekt, men jag tror tyvärr inte att så blir fallet.

Vad beträffar propositionen fanns det skäl att på några punkter rätta till förslagen. En sådan fråga gällde extrautrustning i form av mobiltelefon, eller biltelefon, som man valt att kalla det i propositionen. En biltelefon kostar i dag i genomsnitt 19 000 kr. I propositionen föreslås att den skall räknas som extrautrustning och alltså inrymmas i de 20 000 kr. som satts som gräns. Men om man räknar in övrig extrautrustning kommer en kostnad på 9 000–10 000 kr. för biltelefonen att falla utanför 20 000-kronorsgränsen, en kostnad som man således måste ta upp för beskattning. Det finns skäl att invända mot detta, eftersom det innebär att en förmånstagare skulle kunna få en årlig skatt på 500 kr. eller kanske upp till 1 200–1 300 kr. för förmånen att ha mobiltelefon. Det är litet väl mycket att betala, även om man tar hänsyn till de privata telefonsamtal som kan komma i fråga. Förslaget på den punkten skulle dessutom medföra att man utrustade allt fler bilar med kassettnodlar, vilket man i och för sig kanske gör ändå.

Det här kravet i vår motion tillstyrktes av utskottet, och det var som jag ser det ett riktigt ställningstagande.

Vår motion tillstyrktes på ytterligare en punkt. Det gäller frågan om servicemontörerna och vilka typer av bilar som i deras fall skulle bli föremål för beskattning. I propositionen föreslogs att en jämkningsregel skulle gälla i fråga om fast utrustning. Servicemontörer liksom även andra yrkeskategorier har emellertid en mängd utrustning i sin kombibil, som även om den inte räknas som fast utrustning bör komma i fråga för jämkningsreglerna. Det var vårt förslag i motionen, vilket också har accepterats av utskottet.

Vi tyckte också att det fanns skäl att se över propositionsförslaget på en tredje punkt. Enligt vår mening borde man göra en uppföljning av effekterna för förmånstagarna av de nya reglerna. Även utskottet ansåg att det var ett förslag som det fanns anledning att ta fasta på. Utskottet har därför tillstyrkt förslaget om att man skall göra en uppföljning för att undersöka vilka effekter detta kan ha fått för förmånstagarna.

Jag är övertygad om att det kommer att visa sig att det inte skett några – åtminstone inte drastiska – försämringar för förmånstagarna, möjligen i några få fall. Det kan visa sig att några har kommit i kläm. I så fall får man ta ställning till vad som behöver göras. Jag tror att det kan vara fråga om

människor som har låga löner och som inte har någon reell valfrihet att avstå från förmånen av fri bil. Jag tänker då på människor som exempelvis har arbeten där det ingår beredskapstjänst och för vilka bilen kan liknas vid en verkstad. När dessa människor skall ha beredskapstjänst och vara på hemmaplan under t. ex. helger har de möjlighet att nyttja bilen, och de är t. o. m. tvungna att ha den till och från arbetet därför att de måste ha "verkstaden" med sig om de skulle behöva rycka ut under helgen eller mitt i natten. Det är orimligt att speciellt människor som har låga löner skall kunna drabbas även av beskattningen av förmånen av s. k. fri bil. De skulle kanske själva helst vilja slippa detta påhäng. Av dessa skäl bör man se över vilka effekter detta har fått och se till att man gör något åt det.

Utskottet har sagt att man vid uppföljningen skall se över de problem som tas upp i den fjärde punkten. Jag har nöjt mig med detta, och jag tycker att det kan finnas skäl att i detta sammanhang yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Jag vill också något kommentera reservation 6 från moderaterna och centern, som med anledning av det sistnämnda fallet har fogat en reservation till betänkandet. Det är alltså med anledning av vpk-motionen som moderaterna och centern har skrivit denna reservation. Men denna reservation från moderaterna och centern innebär en väsentlig utvidgning av vpk-yrkandet.

Vår motion utgick från människor med låga löner som inte har reell valfrihet att avstå från bil. Men reservation 6 innebär att nu gällande jämkning skall gälla i stort sett vilka människor som helst, hur höga löner de än har, "om det är uppenbart att förmånstagaren disponerar en väsentligt större bil än han eljest skulle ha haft". Detta var aldrig avsikten med vpk-motionen, och därför yrkar jag avslag på denna reservation.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 51 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Tommy Franzén tog först upp frågan om huruvida det som föreslås i propositionen kommer att leda till att fler använder egen bil i tjänsten. Tommy Franzén sade att han inte trodde att det skulle bli så. Är det något fel om fler övergår till att använda egen bil i tjänsten? Naturligtvis är det inte något fel, och det är väl inte någon som har påstått det i debatten heller. Vad det handlar om är att reservanterna tror att förslaget kan medföra att den avsedda förenklingen inte uppnås. Jag nämnde i ett tidigare inlägg att detta möjligen även kan leda till en störning på marknaden. Men annars är det naturligtvis inte något fel att använda egen bil i tjänsten.

Sedan tog Tommy Franzén upp reservation 6. Under diskussionerna i utskottet uttalades det från moderat håll en viss förstärkelse för ett yrkande i en vpk-motion. Vi trodde att vi skulle uppnå enighet beträffande detta yrkande. Då ville vi inte göra en kovändning. Vi blev därför litet förvånade över att Tommy Franzén själv inte stod fast vid motionsyrkandet. Detta är emellertid inte någon stor fråga utan bara en detalj i det hela. Men vi har bara försökt att vara konsekventa. Vi anser att det skulle bli ett starkare förslag om kammaren biföll reservation 6.

Anf. 52 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det skulle väl vara bra om var och en höll sig med egen bil, sade Tommy Franzén. Han menade med detta, såvitt jag förstår, att det inte vore någon nackdel om man utfärdade så stränga regler att man förhindrade människor att använda tjänstebil.

Det skulle innebära ett samhällsekonomiskt slöseri av stora mått om man gick fram med en sådan lagstiftning. Att man vill undvika detta slöseri är det bärande motivet till att man över huvud taget har en sådan lagstiftning. Kvar står då frågan om att förmån av fri bil skall beskattas på ett rimligt sätt. Det är märkligt, att när det blir tal om detta svänger Tommy Franzén helt och börjar tala om att man skall göra en uppföljning av effekterna och att man skall lindra vissa effekter. Men, Tommy Franzén, det hela måste väl ändå hänga ihop på något sätt? Skall vi tillåta bilförmån eller inte?

Anf. 53 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Om Kjell Johansson hade lyssnat till vad jag sade hade han inte behövt ställa denna fråga. Jag har inte sagt att vi inte skall ha bilförmåner, men jag har sagt att om dessa regler för med sig att människor håller sig med egna bilar i stället för att flyta på en våg av billigare förmåner, åtminstone mindre beskattade förmåner än egen lön att köpa bil för, skulle det naturligtvis vara bra.

Beträffande behandlingen av reservation 6 i utskottet är det riktigt som Karl Björzén säger, nämligen att det förekom diskussioner som skulle ha kunnat leda till stöd för våra motionsyrkanden. Men när det kom till kritan visade det sig att reservationen innebar att ni ville vidga jämkningsmöjligheterna till att gälla betydligt större grupper än vad vpk föreslog i sitt yrkande. Vi ansåg att detta enbart skulle gälla de människor som har låga löner och som inte har någon reell valfrihet, medan ni ville att rätt till jämkning skulle föreligga för alla förmånstagare som kan påstå att den bil de disponerar är väsentligt större än den de annars skulle ha haft om de hade köpt en för egna pengar.

Då kommer man även in på de människor som har höga löner och som åker i litet onödigt stora tjänstebilar. Dessa människor har jag inte några sympatier för. Dessa människor skall också skatta för förmånen. Men det är de människor som har låga löner och inte har någon reell valfrihet och inte kan avstå från tjänstebil på grund av arbetets natur som vi har velat slå vakt om i vårt motionsyrkande. Detta yrkande kunde inte de borgerliga komma överens om, utan de ville vidga detta till att gälla även andra. Det ville inte vi vara med om,

Anf. 54 KARI BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Tommy Franzén fäste stor vikt vid en formulering i motionen om att detta skall gälla människor med låga löner. Han vill ge sken av att vi bara vill slå vakt om dem som har höga löner. Det är larv, Tommy Franzén.

Jag tycker att Tommy Franzén skall läsa reservationen en gång till. Det finns nämligen inte något underlag för att säga att reservationen innebär en stor utvidgning och gäller alla möjliga som inte behöver tjänstebil. I reservationen står det "att nu gällande jämkningsgrund skall gälla även vid

tillämpningen av det nya systemet om det är uppenbart att förmanstagaren disponerar en väsentligt större bil än han eljest skulle ha haft".

Det innebär att han mer eller mindre tvingas ha en större och dyrare bil än vad han skulle ha haft om han hade köpt den själv. Det är väl inte något som är typiskt för människor med höga inkomster?

Jag undrar vad skattemyndigheterna skulle säga om man införde bestämmelser där man använder uttrycket låg lön, om man då skulle ge anvisningar om vad som menas med låg lön och om man då skulle vara tvungen att pröva vem som uppfyller kravet på låg lön. Tommy Franzén försöker nog bara slinka undan en förarglig reträtt från ett eget motionsyrkande.

Anf. 55 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker det var bra att vi fick besked av Tommy Franzén att det även fortsättningsvis skall vara möjligt att ha tjänstebil. Det skulle vara bra om vi också kunde komma överens om att beskattningen av sådan förmån skall ha tillhuvudsyfte att likställa tjänstebilen med innehav av egen bil. Om vi vore överens om detta – jag tror faktiskt att vi är det – skulle inte Tommy Franzén ha sådant bekymmer med att avgöra på vilket ben han skall stå i sin strävan att dels klippa till kapitalisterna, dels hjälpa låginkomsttagarna.

Anf. 56 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! För min del är detta inte svårt. Att Kjell Johansson inte kan hänga med kan jag förstå, men det är inte det problemet gäller just nu.

Nu läste Karl Björzén upp exakt det som står i reservationen från bl. a. moderaterna. Den visar att det handlar om en utvidgning. Det gäller inte bara dem som har låga löner, utan det är en utvidgning till vilka nivåer som helst. Jag har framhållit att det inte var det vi avsåg med vårt motionsyrkande. För tydlighetens skull skall jag läsa upp det yrkande, där vi säger att "jämkning bör komma till stånd vid låg lön och då reell valfrihet inte förekommer". Detta har jag förklarat för Karl Björzén vid ett par tillfällen och även för andra. Jag beklagar att Karl Björzén inte har fattat vad jag har sagt.

Talmannen anmälde att Karl Björzén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Det ärende som kammaren nu behandlar har väckt många känslor till liv ute i landet. Sammanlagt finns ungefär 200 000 svenskar som i dag har tjänstebil.

Jag tänker inte i detta anförande i första hand ta upp de skattemässiga synpunkter jag har, utan skall i stället beröra olika konsekvenser av ett bifall till utskottsmajoritetens förslag. Förslaget till tjänstebilsskatt kommer att minska trafiksäkerheten, minska antalet arbetstillfällen i Sverige, påverka miljön i negativ riktning och förstärka många glesbygdsoch barnfamiljers ekonomiska problem.

Herr talman! Jag sade i inledningen av mitt anförande att förslaget

kommer att minska trafiksäkerheten. Människor kommer att köra omkring i äldre och sämre bilar. Många av dem som i dag har tjänstebil kommer troligen att köpa en egen bil och få milersättning från det företag där de arbetar. Detta har nämnts tidigare i dagens debatt. Risken är då att människor väljer äldre bilar och mindre bilar som inte är lika trafiksäkra som de stora bilar som i dag är vanliga som tjänstebilar. En sådan utveckling är oroande, men dess värre trolig.

Jag har i en motion tillsammans med en representant från vardera centerpartiet och folkpartiet, motion Sk117, föreslagit att extrautrustning med trafiksäkerhetshöjande effekt ej skall beskattas enligt de i propositionen föreslagna reglerna. Även om en eventuell mobiltelefon inte skall räknas med i det föreslagna fribeloppet på 20 000 kr. för extrautrustning, kan i många fall delar av kostnaden för låsningsfria bromsar, s. k. air-bags, dubbdäck m. m. komma att beskattas. Detta gynnar på inget sätt målsättningen att få fler trafiksäkra bilar. Jag yrkar dock inte bifall till min motion i dag utan avser att återkomma i frågan under den allmänna motionstiden nästa år.

Herr talman! En stor del av de svenska biltillverkarnas nybilsförsäljning sker i form av tjänstebilar. Det föreliggande förslaget kommer troligen att minska försäljningen av nya, svenska bilar. Denna farhåga har också framförts av bl. a. Landsorganisationen och Metallindustriarbetareförbundet. Varför har majoriteten inte lyssnat på dessa synpunkter och argument och tagit hänsyn till sysselsättningen i den svenska bilindustrin?

Herr talman! Förslaget kommer också att medföra negativa miljöeffekter, eftersom föryngringen av bilparken kommer att minska. Äldre bilar släpper ut mer avgaser än nya. Detta är de flesta överens om. Är majoriteten verkligen beredd att få dessa negativa miljöeffekter?

Herr talman! Det finns två grupper i samhället som kommer att få stora problem om detta förslag röstas igenom i kammaren i dag. Jag tänker på glesbygdskborna och barnfamiljerna, som är mycket bilberoende. Förutom den generella skattehöjningen kommer det borttagna avdraget för resor till och från arbetet att medföra betydande skattehöjningar för dessa grupper som har tjänstebil.

Jag undrar därför vilka argument majoriteten egentligen har för denna betydande skattesmäll för glesbygdskbor som detta förslag innebär?

Herr talman! Jag har i mitt anförande redogjort för några negativa effekter som det nya förslaget till tjänstebilsbeskattnings kommer att medföra. Jag vill därför ställa följande tre frågor till majoritetens företrädare Bo Forslund.

För det första: Förslaget riskerar att sänka trafiksäkerheten. Vilka argument finns för att ändå genomföra ett förslag som får dessa negativa konsekvenser?

För det andra: Vi riskerar också att få fler äldre bilar i trafik i och med förslaget. Då kommer även avgasutsläppen att öka. Är majoriteten verkligen beredd att betala priset i form av en försämrad miljö?

För det tredje: De stora förlorarna med detta förslag är glesbygdskborna, vilket jag nämnde tidigare. Vad svarar Bo Forslund en person i exempelvis Norrland, i den egna valkretsen, som får en skattesmäll på flera tusen kronor när vederbörande inte längre får dra av kostnaderna för resor till och från arbetet?

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna i utskotts-
betänkandet.

*Beskattningsavförmån
av fri bil*

Anf. 58 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag vill säga helt kort till Jan Sandberg att jag inte alls tror att det blir någon stor skattesmäll. Det ligger mycket dramatik i det uttalandet.

Måhända finns det en och annan som har mycket långt till sitt arbete och därför har förmånsbil. De är privilegierade jämfört med andra grupper som också har förmånsbil, men däremot inte har möjlighet att göra reseavdrag i deklARATIONEN.

Till sist vill jag säga beträffande trafiksäkerheten att vi i dag föreslår ett fribelopp på 20 000 kr. Det måste vara vars och ens ensak att använda det på det sätt man själv önskar. Om man vill ha låsningsfria bromsar, som Jan Sandberg tog upp i sin motion, ryms dessa gott och väl i det fribelopp som vi föreslagit i utskottsbetänkandet.

Anf. 59 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar för de delsvaren. Såvitt angår trafiksäkerheten, låsningsfria bromsar m. m., gäller följande. Om man investerar i låsningsfria bromsar tillsammans med en mängd andra åtgärder – herr Forslund nämnde tidigare några av dem – kommer kostnaden att bli mer än 20 000 kr., och då kommer man att straffbeskattas för att man investerar i trafiksäkerhetshöjande åtgärder och detaljer.

Så till påståendena om att förslaget inte gör det dyrare för människor att ha tjänstebil och att människor i glesbygd inte kommer att få den skattesmäll som jag har påstått. Detta är ju helt uppenbart. Det stora problemet med detta förslag är just att man avskaffar rätten att göra avdrag för kostnader för resor till och från arbetet. Jag är övertygad om att herr Forslund i sin egen valkrets har väldigt många människor som kommer att få mycket kraftiga skattechöjningar i och med genomförandet av detta förslag.

Jag tyckte inte att jag fick svar på frågan om miljön och den om trafiksäkerheten. Många kommer troligen – det har sagts tidigare också – att byta ut tjänstebilen, efter att ha betalt en viss summa som straff för att de säger upp ett leasingavtal, och köpa en egen bil och få bidrag från arbetsgivaren för reskostnaderna. Därvid kommer de att välja en äldre bil och kanske också en mindre bil. Vi kan väl ändå vara överens om att en utveckling av den svenska bilparken mot mindre och äldre bilar kommer att inverka menligt på såväl trafiksäkerheten som den svenska miljön såvitt gäller avgasutsläpp.

Anf. 60 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag tycker inte att det lönar sig att ösa krut på Jan Sandberg i denna fråga. Jag vill bara hänvisa Jan Sandberg till att läsa Dagens Nyheter den 1 december 1986.

Anf. 61 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag har läst den artikeln. Men där jämför man endast nuvarande system med det föreslagna systemet beträffande skatteeffekterna

för en normal tjänstebil. Men om man ser på andra konsekvenser som jag tagit upp – för dem som har mycket långa resvägar till och från arbetet och kommer att få betydande skattesmällar på grund av förslaget – förstår man att utvecklingen blir den att vi får mindre bilar och äldre bilar, och det påverkar såväl miljön som trafiksäkerheten negativt.

Jag tycker att det priset är alldeles för högt. Och jag är övertygad om att också framtiden kommer att utvisa – även för utskottsmajoritetens talesman – att jag nog hade rätt när jag stod här i kammaren i dag den 11 december och antydde vad det här förslaget kunde få för konsekvenser.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 7

Mom. 1 (det fasta fribeloppet)

Först biträdades reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 157 röster mot 16 för reservation 2 av Tommy Franzén i motsvarande del. 143 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 155 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (begreppet intressegemenskap)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 156 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (utformningen av reglerna för resultatutjämning inom koncerner)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 156 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Mom. 4 (ikraftträdandet av resultatutjämningsreglerna)

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 119 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Mom. 7 (kursförluster m. m. på utlandslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 12

Mom. 1 (slopande av förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital i familjeföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 156 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (värderingsreglerna för börsnoterade aktier)

Först biträdades reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 120 röster mot 17 för reservation 3 av Tommy Franzén i motsvarande del. 180 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 191 röster mot 119 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (ikraftträdandet för börsnoterade aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (OTC-aktier)

Först biträdades reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 157 röster mot 15 för reservation 6 av Tommy Franzén i motsvarande del. 146 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 156 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (ej noterade aktier i börsbolag och OTC-bolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (skatteskalorna för arvs- och gåvoskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del, *dels* reservation 9 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson i motsvarande del, *dels* reservation 10 av Tommy Franzén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (grundavdraget vid gåvobeskattningen)

Först biträdades reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 118 röster mot 39 för reservation 12 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson i motsvarande del. 159 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 159 röster mot 145 för reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 9

Mom. 1 (införande av ett nytt system för beskattning av bilförmån)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 155 för hemställan i reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 2 (begäran om ett nytt förslag för beskattning av bilförmån)

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 47 för reservation 4 av Kjell Johansson och Britta Bjelle. 70 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 och 4 (avdragsrätt för resor mellan bostaden och arbetet för skattskyldig med förmån av fri bil samt bibehållande av nuvarande regler för vissa tjänstebilsinnehavare)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 112 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (jämkning av förmånsvärdet)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 111 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1986/87:9 om godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och

Tyska Demokratiska Republiken om reglering av förmögenhetsrättsliga frågor. (prop. 1986/87:62) samt

trafikutskottets betänkande

1986/87:9 om vissa delegeringsfrågor och regelförenklningar på vägtrafikens område. (prop. 1986/87:34).

Vad utskotten hemställt bifölls.

Tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

7 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1986/87:10 om godkännande av 1986 års internationella kakaoavtal, m. m. (prop. 1986/87:41).

Godkännande av kakaoavtal

Anf. 62 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag vill genast meddela kammarens möjligen tveksamma ledamöter att jag inte kommer att framställa något yrkande och än mindre begära votering; så det går bra att ta lunchledigt.

Jag har den uppfattningen, herr talman, att denna talarstol kan få användas även till argumentation för en motion som i och för sig dödsdömdes redan i utskottsbehandlingen, nämligen om det ämne som motionen omfattar är eller åtminstone borde vara av allmänt intresse och borde kunna

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Godkännande av
kakaavtal

utlösa en viss debatt. Nu har ju debatten uteblivit genom utskottets monumentala överkörning av min motion, men skam den som ger sig.

För att belysa konsekvensen i mitt uppträdande vill jag också gärna meddela kammaren att jag motionerade om avslag på det fjärde kaffeavtalet till 1983 års riksmöte, så detta är inte ett tillfälligt påkommet påfund utan en konsekvent politisk hållning.

Råvaruavtalen har en ganska lång historia, men historien är sannerligen inte särskilt lysande. Redan då de s. k. u-länderna 1955 samlades i den välkända afro-asiatiska konferensen berörde man u-ländernas intresse av stabila råvarupriser såsom en del av en framsynt och god u-hjälps- eller utvecklingspolitik från i-ländernas sida.

Syftet med dessa avtal är att etablera stabila råvarupriser. Föreställningen är att stabila råvarupriser skall gynna de utvecklande länderna. Det finns också en annan synpunkt på de här avtalen, som framför allt framförs av u-länderna själva, nämligen att priserna skall sättas till s. k. rättvisa nivåer, vilket skulle innebära att resurser överförs till u-länderna direkt via råvarupriserna utan att man behöver gå omvägen via beskattning. Inom ramen för FN:s verksamhet i organisationen UNCTAD har sedan råvaruavtalen och de problem som har samband med dessa kommit att bli föremål för åtskillig behandling.

Det finns historia att berätta om sex råvaruavtal, och varje sådan historia är en nederlagets historia, skulle man kunna säga. Det mest uppseendeväckande nederlaget är det som det s. k. tennavtalet gällde och där organisationen använde upplånade medel för att köpa upp det buffertlager som skulle utgöra stabiliseringsfaktor. När sedan priserna föll på marknaden, kunde organisationen inte betala sina skulder, vilket ledde till åtskillig uppståndelse på råvarumarknaderna. Ett annat avtal, nämligen kaffeavtalet som jag nyss nämnde, ledde 1986 till en situation där man helt enkelt var tvungen att koppla ur avtalets prisreglerande verkan på grund av att marknadskrafterna utvecklade prisnivån på ett sätt som inte längre kunde kontrolleras av organisationen.

Herr talman! Med denna historieskrivning har jag velat påvisa att det finns eller borde finnas en mycket betydande skepsis till dessa avtal. Det kan räcka med att påpeka att avtalens syfte ju faktiskt direkt leder till källan till felbeslut i u-länderna, såvitt gäller exempelvis investeringar i råvaruproduktion. Man skulle då investera i råvaruproduktion för en marknad som är helt manipulerad av internationella avtal och där inte en naturlig prisbildning och än mindre en naturlig efterfrågan uppkommer. Denna svaghet i hela konceptet kommer särskilt väl till uttryck i det faktum att UNCTAD:s s. k. IPC-avtal, som syftade till att på ett mer övergripande sätt reglera råvarumarknaderna fram emot stabilitet och som man började behandla 1976, ännu i år, tio år senare, inte har lett till framgång eller ens till verkställighet i enlighet med de planer som man hade 1976.

Sist skall jag peka på det mycket avgörande faktum hos dessa råvaruavtal som tycks helt förbisett i den debatt som förekommit i Sverige, i varje fall i denna kammare, nämligen att det största antalet importörer, som således skulle vara de som medverkar till att hjälpa u-länderna, faktiskt själva är u-länder. Det är ju relativt små grupper av stater som tillträder dessa avtal.

och innebörden av detta är givetvis att stora grupper av u-länder är importörer av varor under råvaruavtalen, vilket i sin tur leder till att dessa u-länder medverkar till stabiliserande och gynnande faktorer för andra u-länder. Det kan inte vara en rimlig u-hjälpspolitik.

Det kakaonavtal som jag diskuterar i denna kammare har fått ett vedermåle i en promemoria från utrikesdepartementet, som kan förtjäna att citeras:

”Ingen lycklig stjärna förefaller lysa över kakaonavtalen. 1972 och 1975 års internationella kakaonavtal har fått dåligt eftermåle. Det nuvarande, 1980 års kakaonavtal, sattes i kraft hösten 1981 trots svaga förutsättningar att lyckas med sin uppgift, att hålla kakaopriset inom en – som det skulle visa sig – orealistiskt hög nivå. Avtalet havererade också efter drygt ett år.”

Sådan ser historien ut.

Jag skulle vilja säga att det inte bara är mina egna tankar som jag här för till torgs. Jag vill gärna passa på att apostrofera Bo Södersten, som har varit vänlig nog att sitta kvar i lokalen och som ägnat ett avsnitt av sitt verk *Internationell ekonomi* åt en kritisk granskning av dessa råvaruavtal. Jag måste medge, Bo Södersten, att i den motion jag väckt finns både en del formuleringar och en del tankar som är direkt hämtade ur detta verk. Jag vill också hänvisa till ambassadören Lars Anell, verksam vid Sveriges beskickning i Genève vid EFTA- och GATT-delegationerna, som i en bok om u-länderna och världsekonomin har framfört långtgående kritik mot dessa råvaruavtal såsom fåfänga ansträngningar att nå det som man säger sig eftersträva.

Herr talman! Alldeles lottlös har jag inte gått ur denna min ansträngning, och det gläder mig naturligtvis. I det betänkande som hela utskottet har samlats omkring finns det faktiskt ett par meningar som jag tycker är väldigt betydelsefulla och som egentligen ligger på gränsen till ett tillkännagivande till regeringen, och det är väl någonting som en oppositionsriksdagsman nästan måste yvas över. Jag skulle vilja peka på de där meningarna, så att de hamnar i detta protokoll och även i medvetandet hos de flitiga lyssnare som finns kvar i kammaren. Man säger nämligen från utskottets sida på s. 3: ”Att en genomgripande diskussion av de angivna problemen bör och kommer att äga rum inom UNCTAD motiverar enligt utskottets mening inte att Sverige nu, som motionären föreslår, skall dra sig ur det internationella samarbetet på kakaoområdet, något som skulle kunna äventyra dess fortbestånd.” Genom denna mening har utskottet i varje fall konstaterat att det problem som jag har pekat på existerar och att man alltså nu tillträder ett avtal som inte har de effekter som man säger sig eftersträva. Men det allra viktigaste och det som jag gläder mig mest åt är den mening som står sist i samma stycke: ”Det kan förutsättas att regeringen verkar för att detta ämne kommer i förgrunden vid den kommande UNCTAD-sessionen.” Utskottsmajoriteten syftar här på UNCTAD-sessionen sommaren 1987. Denna mening uppfattar jag som ett tillkännagivande från utskottet, av innebörd att utskottet av regeringen begär att man deltar i en fortsatt kritisk granskning av kakaonavtalet i synnerhet och råvaruavtalen i allmänhet, på det sätt som jag med detta inlägg har försökt göra.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 63 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottet föreslår att riksdagen godkänner 1986 års internationella kakaoavtal. Men det finns ingen reservation. Nic Grönvall. i den här frågan! Jag kan alltså konstatera att moderata samlingspartiets representant i näringsutskottet inte har följt upp sin motion. Vi i näringsutskottet vill dock inte sticka under stol med att vi betraktar motionen som ett viktigt och värdefullt diskussionsinlägg på ett område som inte alltid är föremål för några mer upphetsande diskussioner i Sveriges riksdag men som icke förty kan vara viktigt inte minst inom ramen för u-landsproblematiken. Det är ju framför allt till stöd för u-länderna som dessa avtal har motiverats. Det gäller bl. a. kakaoavtalet.

Nic Grönvall har i sin allmänna strävan att komma åt avtalet på ett övergripande sätt förnekat att stabila råvarupriser i sig inte skulle vara bra för u-länderna. Jag vill säga så här: Självfallet måste det vara ett stort problem för ett land som är beroende av en dominerande exportprodukt att priserna fluktuerar starkt. Det gör ju att det blir svårare att planera den ekonomiska politiken. Man måste avsätta större reserver för risktagande o. d. Jag tror således inte att utskottet stöder den typen av argumentering.

Man kan diskutera i vad mån sådana här avtal leder till överinvesteringar o. d. Men eftersom avtalen enligt Nic Grönvalls uppfattning inte fungerar så bra, är det uppenbarligen mindre problem i det avseendet. Jag skall inte gå in i någon mera detaljerad diskussion i det sammanhanget.

Stabila råvarupriser hade i och för sig varit bra för u-länderna, och det tror jag är en allmän uppfattning. Den viktiga frågan är naturligtvis huruvida den här typen av avtal kan bli effektiva med tanke på deras syfte. På den punkten kan det naturligtvis, som Nic Grönvall har påpekat, vara motiverat att hysa tvivel. Historien när det gäller råvaruavtalen – i varje fall vad gäller den här typen av avtal – visar ju att de inte precis varit någon framgång, tvärtom. Det är väl helt klart. Inte minst av den anledningen tror jag att det är väldigt viktigt – och det säger också utskottet – att de här frågorna förs fram litet mer aktivt i reella diskussioner, bl. a. inom UNCTAD. Frågorna om råvaruavtal och liknande saker får nämligen inte enbart vara symbolfrågor – dvs. en manifestation av vår vilja att stötta u-länderna. Om avtalen inte leder till särskilt stora framgångar, är de naturligtvis kontraproduktiva.

Det finns alltså olika sorters avtal i de här sammanhangen. Vidare är det väl klart att man löper den största risken att misslyckas när det gäller de mest ambitiösa avtalen. Då går man emot hela marknadsutvecklingen osv. Men det kan ju finnas avtal på en annan nivå som kan ha betydelse i olika sammanhang därför att de innehåller utvecklingsmoment, satsningar på forskning o. d. Sådana avtal kan vara klart avgränsade i fråga om ambitionsnivån men ändå betydelsefulla. Vi skall alltså inte kasta ut barnet med badvattnet!

Utskottet har, som sagt, den uppfattningen att frågan bör komma upp till diskussion i internationella sammanhang i större utsträckning än som hittills varit fallet. Vi tycker att det är rimligt att den svenska regeringen tänker på det när den formulerar sin debattdagordning inför UNCTAD-mötet i sommar.

Efter de här något improviserade synpunkterna – jag visste inte att Nic

Grönvall skulle begära ordet under denna punkt – vill jag avsluta med att säga att vi tycker att det var bra att motionen väcktes och att vi fick en diskussion om den här saken. Men utskottets hemställan om bifall till regeringens förslag om ett internationellt kakaoavtal står fast. Jag yrkar alltså bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 10.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1986/87:14 om handel med begagnade varor av ädelmetall och

bostadsutskottets betänkande

1986/87:5 om besvär förfarandet enligt byggnadsstadgan (1959:612) med anledning av nya förvaltningslagen (1986:223).

Vad utskotten hemställt bifölls.

9 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1986/87:6 om ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen (prop. 1986/87:37 delvis).

Ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen

Anf. 64 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! För oss i moderata samlingspartiet är det självklart att alltid utgå från den enskilda människans vilja, förmåga och rätt att ha ansvar för och inflytande över sitt eget liv. Detta synsätt vägleder oss i vårt politiska arbete på alla samhällsområden och självfallet också på bostadspolitikens område.

Regeringen har nu i proposition 1986/87:37 om ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen bl. a. föreslagit att en försöksverksamhet med s. k. kooperativ hyresrätt genomförs under åren 1987–1991. Syftet med förslaget sägs vara att åstadkomma en självförvaltningsform inom hyresrättens ram. Moderata samlingspartiet och folkpartiet har i en gemensam reservation i bostadsutskottets betänkande 1986/87:6 yrkat avslag på regeringens förslag. Mot bakgrund av vad jag nyss sade kan man kanske undra varför moderaterna då väljer att avstyrka ett regeringsförslag som innebär att hyresgästerna får ett större inflytande över sina lägenheter än hyresrätten normalt medger. Vi menar dock att det finns flera vägande skäl att avstyrka regeringens förslag till försöksverksamhet.

För det första bör lagförslaget avslås därför att det från formell synpunkt är

oacceptabelt. Den föreslagna lagen, som är synnerligen översiktlig och oprecis – för övrigt en inte helt ovanlig socialdemokratisk lagstiftningsteknik – avser att göra det möjligt för regeringen att inom tämligen vida ramar medge undantag från gällande lag. Riksdagen bör inte på detta sätt avhända sig sitt ansvar för hur lagen kommer att tillämpas i praktiken. Det är enligt vår mening en väsentlig skillnad mellan att stimulera olika försöksverksamheter inom ramen för gällande lag och att låta regeringen relativt fritt få göra undantag från lagens bestämmelser.

För det andra finns det helt enkelt inget behov av en försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt. Formen är redan välkänd och sedan länge prövad – i själva verket ända sedan år 1916. Om nu regeringen inte ens efter 70 år är kapabel att avgöra om denna verksamhet är värd att permanentas, förstår jag inte hur man genom en i princip likadan försöksverksamhet under fem år skall kunna skaffa sig ett bättre underlag för att våga ha en uppfattning i frågan.

För det tredje behövs inte kooperativ hyresrätt som boendeform. Bostadskommittén konstaterade också i sitt betänkande att ingenting talade för att det fanns behov av denna ytterligare upplåtelseform. Trots detta föreslog kommitténs majoritet en försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt. HSB:s riksförbund sade i sitt remissvar på kommitténs betänkande att man inte märkt något nämnvärt intresse bland hyresgästerna för kooperativ bostadsrätt. Även Hyresgästernas riksförbund har framfört liknande tankar, även om man samtidigt sagt att kommitténs förslag borde genomföras om ett starkt intresse skulle uppstå. Men något sådant intresse från de boendes sida har man inte kunnat märka. Att Stockholms kommun och Sveriges allmännyttiga bostadsföretag vill ha en försöksverksamhet utgör enligt vår mening inte något avgörande skäl för att genomföra den.

Ser man till de tre boendeformer som är etablerade i dag, kan man konstatera att hyresrätten ger det minsta inflytandet för de boende. Samtidigt har hyresrätten fördelar för de boende som inte tillkommer andra. Som hyresgäst har man rätt till regelbundet underhåll och reparationer i lägenheten. Bostadsrättshavare och småhusägare får själva svara för service och underhåll.

Herr talman! Vi är inte motståndare till tanken att ge hyresgästerna ett större inflytande över de reparationer som behöver genomföras i lägenheten. Men om man vill åstadkomma ett vidgat hyresgästinflytande i detta avseende, är det enligt vår mening bättre att gå vidare på den väg som man redan har slagit in på – nämligen att genom avtal låta hyresgästerna i en fastighet själva svara för vissa reparationer. Därmed kan de bidra till att hålla hyrorna nere. Regeringen föreslår ju för övrigt i propositionen att den tidsbegränsade bestämmelse i hyreslagen som ger hyresgästerna ett inflytande över reparationer i den egna lägenheten skall förlängas och gälla även under år 1987. Moderata samlingspartiet biträder också propositionens förslag i denna del.

Men kooperativ hyresrätt är en egendomlig hybrid mellan bostadsrätt och hyresrätt som enbart bidrar till att skapa förvirring på bostadsmarknaden om vilka villkor som egentligen gäller. De enskilda människorna får också betala ett högt pris för det lilla inflytande som den kooperativa hyresrätten medger.

Dessutom ligger inte inflytandet helt och hållet hos de boende, utan kommunen har också ett avgörande inflytande i föreningen.

Nej, den kooperativa hyresrätten behövs inte. Det finns andra välkända och etablerade boendeformer som ger människor ett mycket starkare inflytande över sitt boende. Och jag tänker naturligtvis på bostadsrätt och äganderätt.

Det största inflytandet över sitt boende har den som väljer att bo med äganderätt. Men då måste man också välja att bo i småhus. Med nuvarande lagstiftning är det inte möjligt att äga sin lägenhet. Moderata samlingspartiet har vid flera tillfällen fört fram förslag som skulle göra det möjligt för människor att äga sina lägenheter. Vi vill ge även dem som av olika skäl inte vill eller kan bo i villa rätten att äga sin bostad. Vi har svårt att förstå varför det skall vara så omöjligt för regeringen att få fram ett sådant förslag. Vi ser inte någon principiell skillnad mellan att äga ett småhus och att äga en lägenhet. Men här finns uppenbarligen en ideologisk spärr hos socialdemokraterna.

Men också bostadsrätten är en för de boende gynnsam boendeform. Och där kan man välja mellan lägenhets- och småhusboende. Med bostadsrätten följer att de boende själva genom sin förening har ansvar för sin fastighet. Hur mycket av ansvaret som skall åvila föreningen som sådan och vilket ansvar de enskilda boende skall ha avgör föreningen själv. Det inre underhållet kan bostadsrättshavaren själv besluta om och själv utföra. Bara vid större förändringar behöver han eller hon vända sig till föreningen för godkännande.

I en bostadsrättsförening är det också möjligt att ta till vara de boendes kunskaper och erfarenheter på olika sätt och därmed bidra till trivseln och till en god sammanhållning och även till föreningens ekonomi. För ungdomar kan det också vara positivt att genom ett målmedvetet sparande kunna skaffa sig en egen lägenhet.

Sammantaget har bostadsrätten många fördelar för de boende. Det faktum att det på en del håll är mycket dyrt att skaffa sig en bostadsrätt i centralt läge beror ju inte på att det är fel på bostadsrätten som sådan. Det är framför allt en följd av att det råder brist på bostadsrätter. Det är helt enkelt en fråga om tillgång och efterfrågan.

Sammanfattningsvis vill jag säga att de erfarenheter vi har av nuvarande boendeformer klart visar att vi inte behöver något ytterligare mellanting. Däremot skulle vi behöva utvidga ägandet till att omfatta även lägenheter i flerfamiljshus. Och vi skulle behöva skapa mycket fler bostadsrätter. I stället för att föreslå denna meningslösa försöksverksamhet borde regeringen ha lagt fram förslag som gjort det lättare för hyresgäster i allmännyttan att bilda bostadsrättsföreningar och överta sina fastigheter. Det hade varit att ge hyresgästerna ett ökat inflytande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 65 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! När riksdagen 1983 beslöt att hyresgästerna skulle få ett ökat inflytande över reparationer i den egna lägenheten, var vi i folkpartiet särskilt nöjda, eftersom förslaget ursprungligen lanserades under Birgit

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Ändringar i hyres- och
bostadsrätts-
lagstiftningen*

Friggebos tid som bostadsminister. Beslutet var ett viktigt steg mot valfrihet i boendet och gav utrymme för egna initiativ.

För att följa upp konsekvenserna av 1983 års beslut tillsattes en arbetsgrupp inom bostadsdepartementet för en utvärdering 1986. En sådan utvärdering lämnades också i form av en rapport under våren.

Det är nog ganska sällan som man läser en rapport som är så genomgående positiv som denna. I gruppens rapport heter det t. ex. under punkt 9, att det inte har framkommit några negativa synpunkter beträffande 1983 års lagändring. Från SABO, den största organisationen inom den allmännyttiga bostadsmarknaden, där inemot 80 % av lägenhetsbeståndet den 1 januari 1986 var anslutet till överenskommelse om hyresgästsstyrt lägenhetsunderhåll, säger man till arbetsgruppen att resultaten och erfarenheterna är mycket goda, varför en mer detaljerad utvärdering knappast kan tillföra något ytterligare.

Den enda smolken i glädjebägaren är att vissa farhågor uppges kvarstå beträffande sysselsättningen inom den organiserade måleribranschen. Utvecklingen hittills ger dock inget belägg för att det hyresgästsstyrda lägenhetsunderhållet, som är det formella namnet på att man själv får måla, spika, lägga golv etc., skulle ha medfört någon minskning av sysselsättningen för målarna. Sysselsättningsläget uppgavs också, när rapporten skrevs under våren, vara gott för måleribranschen. Ändå anger regeringen ett forskningsprojekt som initierats av Svenska målarförbundet och som beräknas vara slutfört under 1987 som det vägande skälet till att nu inte permanenta lagen utan tills vidare förlänga den till utgången av 1987.

I propositionen sägs också att förhandlingsöverenskommelser om underhåll som träffats mellan bostadsföretag och hyresgästförening endast hade hunnit ha effekt två år eller mindre när arbetsgruppen skrev sin rapport. Mig veterligt har det inte under den tid, nästan ett år, som gått sedan dess framkommit något som har motsagt rapportens omdöme. Därför finner vi i folkpartiet ingen anledning att inte redan i dag ge landets cirka tre miljoner hyresgäster bekräftelse inför framtiden på ett lagfäst inflytande över underhållet av deras lägenheter.

Folkpartiet är alltså positivt till hyresgästinflytande, men vi finner skapandet av en kooperativ hyresrätt vara en onödig tredje väg mellan hyresavtal och bostadsrätt. Syftet anges framför allt vara att skapa en självförvaltningsform inom hyresrättens ram. Vi anser liksom moderaterna att det kan uppstå oklarheter om ansvarsfrågan och att det är bättre att stärka de boendeformer som redan finns, t. ex. genom att göra det lättare att bilda bostadsrättsföreningar.

Som Ingela Gardner framhöll finns det redan en kooperativ bostadsförening i Stockholm, SKB. Den har varit verksam sedan 1916 och omfattar i dag ca 5 000 lägenheter. Även om SKB fått arbeta på dispens har intresset uppenbarligen inte varit stort för kooperativ hyresrätt. Dessa 5 000 lägenheter kan jämföras med att det totalt finns cirka 500 000 bostadsrättslägenheter i landet. De kooperativa lägenheterna motsvarar alltså en procent av bostadsrättsbeståndet. Därför tycker vi att det är onödigt att starta den här tredje vägen ens som försöksverksamhet.

Vi yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 66 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! För att koncentrera debatten så mycket som möjligt skall jag inte gå in på de delar av betänkandet där centerpartiet utgör en del av utskottsmajoriteten utan uppehålla mig vid reservation 3.

Centerpartiet har den uppfattningen att vi skulle kunna använda formen ekonomisk förening även för att ordna bostad för medlemmarna. Det är i dag i lag förbjudet, och SKB har alltså fått dispens för att driva sin verksamhet. Därför har vi ansett att det är nödvändigt att göra en översyn av lagstiftningen, så att den ekonomiska föreningen blir en användbar form.

Naturligtvis vill vi också ha en sådan utformning av verksamheten att det blir föreningar som i stort sett omfattar ett hus. Det är självklart att medlemmarna, de boende i huset, skall ha inflytande över verksamheten och se till att den bedrivs så att det hela fungerar bra för dem som bor där. Vi har därför tillstyrkt den försöksverksamhet som regeringen föreslår.

Vi har den uppfattningen i de bostadspolitiska frågorna i stort – och vi återkommer till de frågorna när vi skall behandla resten av propositioner och motioner som nu ligger kvar i bostadsutskottet. Då kommer vi in på ägarformerna.

Vi är i centern i första hand intresserade av ökat ägande av den egna bostaden. Vi har en mycket positiv inställning till att öka antalet bostadsrätter. Men det förhållandet att vi har det som huvudalternativ innebär inte att vi inte också vill se på andra former. Därför har vi tillstyrkt regeringens förslag om att starta en försöksverksamhet. Vi hade kunnat tänka oss att direkt göra SKB-modellen tillämplig – utan försöksverksamhet. Jag har hävdat den uppfattningen i det utredningsarbete som bostadskommittén gjorde, men jag var då ganska ensam om att ha så stark sympati för SKB-modellen. Vi har sett det hela på det sättet att en försöksverksamhet kan bryta väg, så att vi om ett antal år säkert kan fatta beslut om att ha också den ekonomiska föreningen såsom en form för människor att samarbeta även när det gäller att ordna bostadsfrågan.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 3.

Anf. 67 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Såsom Kjell A. Mattsson redan har sagt tar detta betänkande bara upp delar av innehållet i den proposition som ligger till grund för betänkandet.

Även jag skall endast uppehålla mig vid de frågor som direkt behandlas i betänkandet.

Jag vill till att börja med ta upp frågan om hyresgästinflytandet över reparationer av den egna lägenheten. Den förändring av lagstiftningen som infördes år 1983 och som då var mycket omdiskuterad har visat sig få sådana gynnsamma effekter som vi som stödde förslaget räknade med. Det finns därför nu ingen anledning att bara förlänga den s. k. tapetreformen till utgången av år 1987, utan den bör kunna gälla för gott. Det föreslås i vpk- och folkpartimotioner och i reservation 1.

De farhågor som enligt utskottsmajoriteten kvarstår beträffande sysselsättningen inom måleribranschen är egentligen ett helt annat problem.

Sådana farhågor kommer säkert att kvarstå hur man än gör – om man permanentar denna bestämmelse eller bara förlänger den till utgången av år 1987. Eller menar utskottsmajoriteten möjligen att man, om eventuella sysselsättningsproblem skulle uppkomma, skall inskränka på hyresgästernas möjligheter och rättigheter till förhandlingar beträffande reparation av deras lägenheter?

Då det gäller den kooperativa hyresrätten, som är den andra fråga som behandlas i betänkandet, har under många år diskussioner förts om olika former för ökat hyresgästinflytande inom hyresrättens ram. Det har funnits en ganska bred enighet om att vi skall ge ökat utrymme för detta.

När man nu från moderat- och folkpartihåll tar avstånd från förslaget om kooperativ hyresrätt är det det gamla vanliga avståndstagandet och det gamla vanliga avslöjandet – man vill i huvudsak inte vara med om att stärka hyresgästinflytandet annat än genom att hyresgästerna skall upphöra att vara hyresgäster. Det är ett konstigt sätt att stärka hyresgästinflytandet!

Som vanligt ser man från detta håll ägandet av bostaden som en förutsättning för ökat inflytande. Som vanligt förespråkar man försäljning av de allmännyttiga bostadsföretagens lägenheter till den som vill – dvs. har råd att – köpa bostaden. Som vanligt varnar man i motioner och reservationer för åtgärder som kan begränsa valfriheten och friheten att spekulera i boendet. Givetvis vill man inte ha hembudsmöjligheter eller någon annan priskontroll på bostadsrätter.

Från vpk ser vi förslaget om försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt som en åtgärd i syfte att öka hyresgästinflytandet inom hyresrättens ram. Det är oerhört viktigt att ta vara på alla möjligheter att ge hyresgästerna mer att säga till om i sitt boende – inte genom åtgärder som kan öka skillnaderna och orättvisorna mellan olika bostadskonsumenter utan genom åtgärder som kan stärka hyresgästernas ställning och slå vakt om de allmännyttiga bostadsföretagen, om hyresrätten som den mest spekulationsfria bostadsformen.

Jag yrkar bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Låt mig sedan bara göra ett par kommentarer till det som har sagts tidigare i debatten. Där har både Ingela Gardner från moderaterna och Ingrid Hasselström Nyvall från folkpartiet återigen framhållit att man visst vill ha ökat hyresgästinflytande. Men i nästa mening kommer man tillbaka till att det skall ske genom ökat ägande, genom ökat förvärv av bostadsrätter, genom omvandling av hyresrätter till bostadsrätter osv.

Jag tror att det var Ingela Gardner som framhöll att det finns för lite bostadsrätter och byggs för få. Ingela Gardner, som känner till Stockholms förhållanden, skulle väl ändå veta att under de senare åren har åtskilliga tusentals hyreslägenheter i Stockholms kommun omvandlats till bostadsrätter. Det har naturligtvis varit mycket effektivt, då det gällt att utestänga låginkomsttagarna från att kunna bo kvar i sina lägenheter.

Jag tror också att det var Ingela Gardner som sade att Stockholms kommuns och SABO:s önskemål inte kan vara nog för att pröva kooperativ hyresrätt. Mot bakgrund av de problem som Stockholms kommun har på bostadsmarknaden, mot bakgrund av att över 100 000 människor köar för bostad – varav väldigt många är ungdomar – är det nog mycket väsentligt att hitta olika former för att göra också boendet med hyresrätt mer attraktivt och

att stimulera ett ökat inflytande från hyresgästerna. I det sammanhanget tycker jag att både det som Stockholms kommun och det som SABO uttalar måste tillmätas mycket stor betydelse.

Det avgörande är emellertid att en sådan möjlighet som ligger i att man på försök inför kooperativ hyresrätt och ger dispens för sådana som så önskar, blir ett direkt bidrag till att begränsa spekulationen i boendet. Den form som den kooperativa hyresrätten får ger på samma sätt som SKB – som Kjell Mattsson var inne på – den mycket stora fördelen att den utesluter spekulativ av sådant slag, som vi tyvärr nödgas konstatera pågår dagligen och stundligen i Stockholmsområdet och också i andra regioner i landet.

Ingrid Hasselström Nyvall sade att kooperativ hyresrätt kan skapa oklarheter om ansvarsförhållanden i boendet. Jag har litet svårt att förstå vilka problem det skulle innebära. Det skulle exempelvis förutsätta att hyresgästerna, de som bor i hyresrätt, skulle vara sämre skickade att ta ansvar i sitt boende och direkt delta i själva förvaltningen och besluten. Jag vägrar bestämt att acceptera några sådana tankegångar som att hyresgäster skulle vara sämre skickade i detta avseende. Det finns alla möjligheter att inom hyresrättens ram på sätt som nu pågår i landet successivt öka hyresgästinflytandet och föra över viktiga beslutsfunktioner direkt på hyresgästerna.

Det är klart att ägandet skapar större klarhet, det ägande som moderater och folkpartister förespråkar. Det skapar större klarhet och utestänger också, som jag sade, väldigt effektivt många kategorier människor från varje slag av valfrihet, och det är väl vad ni närmast åsyftar.

Anf. 68 INGELA GARDNER (m) replik:

Herr talman! Att jag anförde synpunkten att en begäran från Stockholms kommun inte var tillräcklig för att man skall gå med på en försöksverksamhet med kooperativ bostadsrätt beror på att jag anser att det är viktigare att de boende uttrycker ett önskemål om en sådan försöksverksamhet. Några sådana önskemål har jag inte uppfattat.

Problemen på bostadsmarknaden här i länet är inte att Stockholms kommun har för litet inflytande utan att de boende har för litet inflytande.

Tore Claeson talar om att många hyresrätter har omvandlats till bostadsrätter under de gångna åren, och det är sant. Men det har inte omvandlats tillräckligt många för att lätta på trycket. Det finns fortfarande kvar ett stort behov av bostadsrätter.

Till slut vill jag säga att det köande som Tore Claeson anför som skäl för att ge t. ex. Stockholms kommun ytterligare ett planeringsinstrument för bostäder är en följd av den socialistiska regleringspolitiken och inte av ett fritt marknadstänkande.

Anf. 69 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp) replik:

Herr talman! Nej, Tore Claeson, inte har jag misstrott människornas förmåga att hantera de här frågorna själva. Det har också visat sig genom det större inflytande hyresgästerna nu har fått genom möjligheten att styra sina egna reparationer. Men i förslaget om kooperativ förvaltning skulle ju också kommunen vara representerad i den ekonomiska föreningen, om jag har

förstått rätt. Då undrar man om det är de som är med i den ekonomiska föreningen som har ansvaret eller om också kommunen har ett ansvar.

Anf. 70 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Ingela Gardner säger i sin replik, om jag uppfattade henne rätt, att de boende inte har begärt att man skall införa kooperativ hyresrätt, utan det skulle vara Stockholms kommun och SABO som gjort det. Frågan om andra förvaltningsformer där hyresgästerna skall få mer att säga till om har diskuterats i Stockholms kommun, förslag har ställts i SABO, och det är hyresgästerna som aktualiserat dessa frågor. De har varit uppe i många olika sammanhang i Stockholms kommun under åtminstone fem sex år. Det finns alltså ett stort intresse, och det finns bostadsföretag i landet som är beredda att tillsammans med sina hyresgäster starta försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt så fort man får dispens och tillstånd. Det finns alltså tusentals hyresgäster som otåligt väntar på att få delta i denna verksamhet.

Det är kanske litet vid sidan om dagens ämne – vi får återkomma till det när vi i nästa vecka skall debattera proposition 48 och motioner i anslutning till den – men vad gäller bostadsbristen i Stockholm är det ändå så, Ingela Gardner, att inte minst den regionalpolitik som har förts i landet har bidragit till att skapa de mycket svåra och besvärliga förhållanden som råder. En bra regionalpolitik hade inneburit att man bromsat något av expansionen i Stockholmsområdet och inflyttningen här. Då hade problemen varit mindre. Orsaken till att vi har problem med bostadsbristen är inte att vi för mycket fört en socialistisk politik utan att vi haft för litet av socialistisk politik som hade ställt frågan om bostaden som en social rättighet i förgrunden och låtit den vara vägledande för de åtgärder som vidtas på detta område.

Anf. 71 INGELA GARDNER (m) replik:

Herr talman! Det här är förvånande. Tore Claeson påstår nu att det i själva verket är hyresgästerna som fört fram önskemål om kooperativa hyresrätter och att dessa önskemål kanaliserats genom Stockholms kommun och SABO. Då är det underligt att regeringen inte med ett enda ord i sin proposition låtit antyda att någon hyresgäst anfört den uppfattningen. I stället citerar propositionen remissyttrandena just från HSB:s riksförbund och Hyresgästernas riksförbund, där det sägs att man inte förmärkt något större intresse bland hyresgästerna.

Tore Claeson säger att besvärligheterna på bostadsmarknaden i Stockholm inte är en produkt av för mycket socialism. Då vill jag fråga Tore Claeson om han vet någon fri marknad som uppvisar den köbildning som bostadsmarknaden gör.

Anf. 72 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Vad regeringen har skrivit i propositionen får väl Ingela Gardner göra upp med regeringen. Jag talar med utgångspunkt från min erfarenhet och mitt aktiva deltagande i de diskussioner som förts kring dessa frågor sedan många år tillbaka i Stockholmsområdet.

Talmannen anmälde att Ingela Gardner anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 73 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande 1986/87:6 berör vissa ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen. Regeringens proposition tillstyrks av utskottet.

I propositionen aktualiseras bl. a. en förlängning till utgången av år 1987 av lagstiftningen om hyresgästernas inflytande över reparationer i den egna lägenheten. I propositionen behandlas vidare ett förslag om försöksverksamhet med s. k. kooperativ hyresrätt under tiden från den 1 januari 1987 till den 31 december 1991. Till utskottets betänkande finns fogat ett antal reservationer som jag här närmare skall bemöta.

Bestämmelserna om hyra finns i 12 kap. jordabalken, som i dagligt tal brukar benämnas hyreslagen. Enligt lagens 15 § 2 stycket skall hyresvärderna, om lägenheten helt eller delvis är uthyrd till bostad, i bostadsdelen med skäligena tidsmellanrum ombesörja tapetsering, målning och andra sedvanliga reparationer.

År 1983 beslöt riksdagen att ändra lagen så att det jag här tidigare anfört om hyresvärdens underhållsskyldighet inte gäller, om något annat avtalats i en förhandlingsöverenskommelse enligt hyresförhandlingslagen. Den lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1984 och tidsbegränsades fram t. o. m. utgången av innevarande år.

När bostadsutskottet behandlade frågan hösten 1983 ansåg vi att det fanns skäl att låta en arbetsgrupp göra en utvärdering av erfarenheterna av ett ökat hyresgästinflytande över vissa reparationer, vilket lagändringen syftade till. Med anledning av riksdagens beslut i denna del inrättades inom bostadsdepartementet en arbetsgrupp som fortlöpande följt frågan. Arbetsgruppens resultat redovisades i mars 1986.

I propositionen anför nu departementschefen att arbetsgruppens utvärdering har slutförts, men att den tidsram arbetsgruppen fått till sitt förfogande var alltför snäv för att arbetsgruppen skulle kunna göra en slutgiltig bedömning av frågan. Sälunda anges utvärderingen inte ge underlag för en mera enhetlig värdering av de långsiktiga effekterna i fråga om bostadsföretagens ekonomi eller underhållsnivå. Ett forskningsprojekt har dessutom påbörjats som ytterligare skall fördjupa sig i ärendet och belysa effekterna av 1983 års lagändring.

Departementschefen föreslår att bestämmelserna i 15 § 2 stycket hyreslagen förlängs t. o. m. utgången av år 1987. Vad säger da utskottet?

Utskottet menar att resultatet av pågående forskningsarbete i första hand bör avvaktas och ligga till grund för kommande överväganden om lagstiftningens eventuella framtida permanenta utformning. Vidare vill utskottet erinra om att arbetsgruppen visserligen anfört att erfarenheterna av hyresgäststyrt underhåll är positiva, men att vissa farhågor alltjämt kvarstår, bl. a. beträffande sysselsättningen inom måleribranschen. Det är i stort sett det ställningstagande som utskottet har kommit fram till i denna del.

Vpk och folkpartiet har en annan uppfattning. Reservanterna menar att det är dags att permanenta lagstiftningen. Det finns ingen anledning att avvakta forskningsresultaten och mera erfarenhetsmässiga bedömningar. Vi har från utskottsmajoritetens sida gjort en annan bedömning som jag här redogjort för. Med denna argumentation avstyrker jag bifall till reservation nr 1 i detta betänkande.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets skrivning och avslag på reservation nr 1.

I propositionen läggs fram ytterligare förslag i avsikt att göra det möjligt att inom hyresrättens ram öka inflytandet över bostäderna. Bostadsministern konstaterar att inflytandet över boendet är olika fördelat. De som bor i eget hus har stort inflytande över både kostnad och kvalitet. Bostadsrättsinnehavare har i sin förening möjlighet att gemensamt ta det fulla ansvaret för sitt boende. Inte minst mot bakgrund av att kostnader för drift och underhåll under senare år kraftigt har ökat betonas i propositionen nödvändigheten av att också hyresgästerna ges större inflytande över bostädernas ekonomi och förvaltning.

Bostadsministern menar att om gällande lagstiftning förhindrar en positiv utveckling av boendeinflytande bör lagen lämpligen ändras. Mot bakgrund av denna uppfattning om ett ökat inflytande för hyresgästerna läggs också i propositionen fram ett förslag om s. k. kooperativ hyresrätt. Syftet är framför allt att skapa en självförvaltningsform inom hyresrättens ram. I avsikt att pröva och utveckla formerna för ett ökat hyresgästinflytande föreslås riksdagen anta en temporär lag om försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt. Därmed tillmötesgår departementschefen Stockholms kommuns krav på viss försöksverksamhet.

För att undvika att göra några mera genomgripande förändringar i bostadsrättslagen och mot bakgrund av att en särskild utredare tillkallats som skall se över bostadsrättslagen, föreslås i propositionen en lag av temporär karaktär. Lagen föreslås gälla under en femårsperiod från den 1 januari 1987 till utgången av år 1991.

Regeringens förslag till lag om försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt innebär att möjligheter ges att i princip pröva de regler om andelsupplåtelse m. m. som efter dispens från bestämmelsen i 79 § i bostadsrättslagen tillämpas av bl. a. SKB, Stockholms kooperativa bostadsförening. Regeringen ställer upp vissa krav för föreningens verksamhet i vissa valda delar. Som exempel kan här nämnas att det i första paragrafen i lagförslaget förutsätts att regeringens tillstånd måste inhämtas innan föreningen registreras hos länsstyrelsen. Reservanterna, moderaterna och folkpartisterna, tycker inte om detta. Reservanterna anser inte att regeringen skall ges fullmakt att utöva begärd dispensgivning. Av bl. a. dessa skäl avstyrks lagförslaget i sin helhet.

Vad säger då reservanterna? De har tydligen en helt annan syn på inflytandefrågorna än utskottsmajoriteten. Reservanterna säger att inflytandet över boende skall utvecklas genom ägande. Så är det inte. Vi i utskottsmajoriteten har i den delen en helt annan syn än folkpartister och moderater.

Utskottsmajoriteten finner att det är klokt att följa departementschefens förslag och tillstyrker därmed regeringens förslag. Herr talman! Med denna motivering avstyrker jag bifall till reservation 2 och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Reservation nr 3 av Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambræus från centern gäller vissa överväganden om bostadskooperativ. Yrkandet i centerns motion, om att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om en lagstiftning som möjliggör en samverkan mellan boende i en ekonomisk

förening, genom vilken de boende är delägare i fastigheten, bör inte nu vinna riksdagens bifall. Det är i korthet vad utskottet säger.

Vi menar att erfarenheterna av den föreslagna lagstiftningen bör avvaktas. Det finns också skäl att avvakta resultatet av den översyn av bostadsrättslagen som pågår. Utskottsmajoriteten vill med andra ord skynda långsamt och utifrån erfarenhetsmässiga bedömningar i ett senare skede mera översiktligt bedöma frågan. Det finns säkert tillfälle att återkomma till detta.

Moderaterna och folkpartisterna har en annan motivering i sin reservation nr 4.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation 4.

Jag har lyssnat på oppositionens företrädare. Ingela Gardner sade i sitt anförande att hon hade tungt vägande skäl. Jag lyssnade med stor uppmärksamhet. Men det hon kom fram till var i princip att ägandet skulle vara det allena rådande. Liknande tankegångar kom från Ingrid Hasselström Nyvall. Jag tror inte att det är så lätt som ni säger. Jag tycker faktiskt att det finns all anledning att ligga lågt i den här frågan med tanke den bostadssituation som vi har i Stockholm och den debatt och de spekulationstendenser som förekommer. Det var också Tore Claeson inne på.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 74 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Nästan alldeles i slutet av sitt anförande sade Magnus Persson något om de "spekulationstendenser" som finns. Det är till att vara försiktig, måste jag säga, när man använder ett sådant uttryck. Med hänsyn till den *mycket grova* spekulation som pågår på bostadsmarknaden över huvud taget och som är mest utpräglad i Stockholm och i storstadsområdena, är det hög tid att man tar till vara alla möjligheter som kan sätta stopp för eller begränsa en sådan spekulation.

I mitt första inlägg ställde jag faktiskt en fråga till utskottsmajoriteten om varför man inte skulle kunna permanenta lagstiftningen om hyresgästsstyrt lägenhetsunderhåll. Jag frågade om utskottsmajoriteten möjligen menar att man, om eventuella sysselsättningsproblem för målarna fortsättningsvis skulle uppkomma, skall inskränka hyresgästernas möjligheter och rättigheter i detta fall. Detta blir ju så att säga den logiska slutsatsen om man hänvisar till just de eventuella sysselsättningsproblem som kan uppkomma. Om Magnus Persson som utskottstalesman nu säger att det inte förhåller sig så, skulle jag gärna vilja veta vad det då är för skäl som kvarstår och vilka argument man har för att inte redan nu permanenta denna lagstiftning.

Anf. 75 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag vill gärna till Magnus Persson säga att vi inte ser ägandet som det allena saliggörande. Det som ger den valfrihet i boendet som vi i folkpartiet värderar är just möjligheten att man kan välja mellan att vara hyresgäst med ett rejält inflytande, eller att bo i en bostadsrätt och få ett kanske något mera utvidgat inflytande eller att ha ett eget hus. Och det är för att hyresgästerna skall få ett ökat inflytande som vi vill att denna lag om underhållet nu skall permanentas och inte skjutas på framtiden. Det skapar

ju en osäkerhet att man nu bara beslutar om den för ett år till. Dessa frågor är ju av långsiktig karaktär. Egentligen borde en sådan här lag inte utvärderas förrän efter 10–15 år, eftersom man räknar med att målning och tapetsering kanske håller i 12 år, kylskåp och frysar i 15 år och golv i 20 år. Eftersom dessa utbyten sker fortlöpande – alla hus är ju inte nybyggda – kan man ju börja utvärderingarna nu. Men egentligen borde som sagt utvärderingen ske under en mycket längre period än de två tre år som nu har varit fallet.

När det gäller den samordnade länsförvaltningen startades den 1 juli en försöksverksamhet i Norrland. Efter tre månader skulle andra länsstyrelser på grundval av denna försöksverksamhet ge sina synpunkter. Det är lustigt att det i det fallet räcker med tre månaders försökstid. Men när det gäller utvärderingen av hyresgästernas underhållsfrågor, som nu har pågått i nästan tre år, räcker inte detta. Jag tycker inte att ett forskningsprojekt om 100 000 kr. skulle ställa tre miljoner hyresgäster utan en fast riktpunkt i det långsiktiga planerandet.

Jag tror att problemen när det gäller de kooperativa hyresrätterna är ganska olika i storstadsområdena och på mindre orter. På mindre orter har ju bostadsrätterna inte gått upp i pris på samma sätt – framför allt inte nya – som de har gjort här i Stockholmsområdet. Inte heller här är de nyproducerade bostadsrätterna så dyra, utan det är så fort de säljs som priset stiger kraftigt. Man måste dessutom hålla i minnet att även kooperativ hyresrätt kräver ekonomiska insatser. Men vilken storlek dessa insatser skulle ha har det ännu inte uppgivits något om. Men, Magnus Persson, låt oss slå fast en sak: Vi i folkpartiet tror på hyresgästernas förmåga att ha inflytande, men vi vill att de också skall ges möjlighet till upplåtelse med bostadsrätt, om de tycker att det passar dem bättre.

Anf. 76 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Magnus Perssons argumentering mot centerns reservation var väldigt svag. Eftersom regeringen har begärt att få starta försöksverksamhet och utskottsmajoriteten tillstyrker detta, måste det ju ändå finnas ett intresse för att denna form av ägande kommer till stånd. Dessutom finns alltså redan denna modell inom SKB. Vi tycker att det därför är den naturligaste sak i världen att man under denna period också tar itu med den översyn av lagstiftningen som måste till för att vi, när vi kommit längre i försöksverksamheten, i riksdagen kan fatta ett beslut innebärande en permanent möjlighet att använda lagen om ekonomiska föreningar även för att ordna medlemmars bostadsproblem.

Anf. 77 INGELA GÄRDNER (m):

Herr talman! Magnus Persson sade att han inte hade fått veta vilka skälen var till att vi vill avslå regeringens lagförslag. Jag sade i mitt anförande att det finns tre etablerade former, hyresrätt, bostadsrätt och äganderätt, och att det är vettigare att utveckla dessa. Det går ju att, precis såsom föreslås i propositionen, utveckla hyresgästinflytandet inom ramen för hyresrätten. Regeringen föreslår ju en förlängning av den avtalsmöjlighet som redan finns.

Magnus Persson sade dessutom, när han ville tala om varför man inte

skulle gå med på förslaget i centerns motion, att man vill skynda långsamt. Ja, det må man verkligen säga. Detta var en annan av mina huvudinvändningar mot förslaget. Socialdemokraterna har haft 70 år på sig att ta reda på om SKB-modellen är bra. Men inte ens efter 70 år törs man föreslå en permanentning, utan man skall försiktigtvis ha en försöksverksamhet i fem år.

Min tredje invändning mot detta lagförslag var av lagstiftningsteknisk karaktär. Jag sade att riksdagen inte bör avhända sig sitt ansvar för hur lagar tillämpas i praktiken genom att ge regeringen alltför vida tolkningsramar.

Avslutningsvis vill jag säga att det lilla tuppfjät i sammanhanget i form av den försöksverksamhet som socialdemokraterna föreslår redan i dag kan tillgodoses inom ramen för hyresrätten.

Anf. 78 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Tore Claeson tog i sitt inlägg upp att jag hade använt mig av uttrycket spekulationstendenser. Huruvida dessa tendenser är grova eller ej vet jag inte. Jag kan bara säga att departementet med stor uppmärksamhet följer den debatt som pågår och de spekulationsteorier som nu finns inom Stockholmsregionen.

Tore Claeson frågar vidare vad vi har för argument för att inte permanenta lagstiftningen. Ett argument är bl. a. sysselsättningsproblem. Men det gäller även detta med forskning. Vi vill avvakta resultatet av de fördjupade studier som nyligen har påbörjats innan vi går vidare. Därmed har jag även svarat Ingrid Hasselström Nyvall på den punkten.

När det gäller frågan om huruvida utvärderingen av Norrbottensförsöket skall ske snabbare kan sägas att riksdagens beslut om en treårig utvärderingsperiod tills vidare ligger fast. Jag vill inte sia om vad beslutet kan bli, det får väl framtiden visa.

Vi tror också på hyresgästerna och vill ge dem ett ökat inflytande, Ingrid Hasselström Nyvall. Den här propositionen andas ju nymodigheter på detta område som i stor utsträckning tillmötesgår hyresgästerna.

Till Kjell A. Mattsson vill jag säga att erfarenheterna av den nu föreslagna lagstiftningen i första hand bör avvaktas innan vi går vidare. Det är det svar jag kan ge.

Till Ingela Gardner vill jag återigen säga att vi trodde att lagstiftningen skulle komma att applåderas av både folkpartister och moderater. Men ni har valt en annan väg. Vi tror att det är riktigt att tillmötesgå Stockholms kommun, som har begärt att få genomföra en försöksverksamhet på detta område. Det är ett steg i rätt riktning. Vi får nu avvakta resultatet av den femåriga försöksverksamhet som skall starta inom kort.

Jag behöver inte orda så mycket mer om ägandet. Vi tror emellertid inte att de fria marknadskrafterna löser alla de problem som framförs i reservationen.

Anf. 79 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Magnus Persson har nu berättat för oss att man i departementet följer med stor uppmärksamhet de spekulationstendenser som finns i bl. a. Stockholmsområdet. Det är bra att man följer det med uppmärksam-

het, men det vore faktiskt bättre om man kom med förslag till konkreta åtgärder som kunde sätta stopp för eller åtminstone begränsa spekulatjonen.

Vi har från vpk:s sida under ett tiotal år i riksdagen lagt fram konkreta förslag i detta syfte, men de har mött mycket liten förståelse från socialdemokraterna och de övriga partierna. Det är bra att man nu äntligen börjar komma underfund med att det inte kan fortgå som hittills. Jag hälsar Magnus Persson och andra välkomna i kampen mot spekulatjonen på bostadsmarknaden och hoppas att den kampen kommer att föras i sådana former att vi verkligen kommer till rätta med i vart fall de största problemen.

Det har gjorts en del under årens lopp – jag skall naturligtvis vara rättvis i det fallet. Jag behöver bara nämna lex Backström, tvångsförvaltningslagen osv. för att illustrera att man har gjort vissa försök. Men man har inte varit på alerten då det gått att följa upp de här sakerna. Fastighetsspekulation och en massa fastighetsaffärer av olika slag har ändå kunnat pågå relativt fritt.

Miljardbelopp har omsatts och omsatts alltjämt på fastighetsmarknaden, på den grå marknaden, i olika slag av spekulatjoner. Det är här man måste gripa in, och man måste gripa in mot den svarta lägenhetshandel som pågår och ge polisen resurser och direktiv att ta itu med det som är olagligt och som nu inte beivras. Det är några exempel på sådant som måste göras.

Jag hälsar som sagt, herr talman, med tillfredsställelse om man nu äntligen har upptäckt att det måste göras någonting och att det måste göras snabbt och ordentligt.

Anf. 80 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Magnus Persson tror inte att de fria marknadskrafterna kan lösa alla problem på bostadsmarknaden. Nej, det är möjligt att de inte kan lösa alla problem, men vi vet i alla fall vilka gigantiska problem som den socialistiska regleringpolitiken har skapat, och värre kan det knappast bli. Det är faktiskt hög tid att vi prövar litet mer av marknadskrafter även på bostadspolitikens område.

Anf. 81 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Magnus Persson, om vi nu har kunnat ena oss i tilltron på hyresgästerna, kunde vi inte då också enas om att de borde kunna planera sitt underhåll även efter 1987?

Anf. 82 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Ingela Gardner sade att hon trodde att moderat politik skulle lösa alla problem. Det är möjligt att vi har kryddat med för litet socialism i bostadsbyggandet, men jag tror att den bostadspolitik som har förts under åren och som kommer att föras innebär bl. a. att vi ger hyresgästerna ett ökat inflytande. Propositionen andas tillmötesgående på de punkterna, och jag beklagar att moderaterna ser spöken mitt på ljusa dagen och inte vill ha den här lagstiftningen.

Till Ingrid Hasselström Nyvall vill jag upprepa vad jag sagt förut. Departementschefen begär att man skall behålla den nuvarande lagstiftningen ytterligare ett år. Förhoppningsvis föreligger sedan resultaten från de forskningsprojekt som pågår, och det är möjligt att det då är dags att sätta skutan i sjön.

Anf. 83 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Jag noterar att Magnus Persson tycker att det borde vara mera socialism i bostadsbyggandet. Jag har redan sagt att vi ser vilka problem socialismen har skapat. Det är inte mer av den varan vi behöver. Det är mycket mycket mindre.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (hyresgästernas inflytande över reparationer i den egna lägenheten)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 59 för reservation 1 av Erling Bager m. fl.

Jörn Svensson (vpk) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (kooperativ hyresrätt)

Utskottets hemställan bifölls med 195 röster mot 116 för reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (vissa överväganden om bostadskooperativ)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 3 av Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambreus – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

10 § Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1986/87:13 om vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (prop. 1986/87:65).

Vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

Anf. 84 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Detta betänkande från jordbruksutskottet är inte särskilt omfattande, och jag kommer också att fatta mig kortare än den anmälda taletiden.

Trots att vi har avgivit reservation vid detta lilla betänkande har vi anledning att ge en eloge till jordbruksministern, som just kommer in i kammaren. Det hette i det pressmeddelande som lämnades då det begav sig

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Vissa prisreglerande
åtgärder på
jordbrukets område*

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Vissa prisreglerande
åtgärder på
jordbrukets område*

för någon tid sedan att en del gamla surdegar rensats bort. Vi tycker att den beredvillighet som vid tillfället visades att lägga en del gamla saker åt sidan var positiv. Därmed berövades vi visserligen många goda motionstillfällen, men vi saknar dem inte mer än att vi tycker att det är fördelaktigt att så kunde ske.

Vår principiella inställning till livsmedelssubventioner har legat fast alltsedan de infördes, och vi har inte haft anledning ändra på den inställningen. Vi har förståelse för att LRF i de överläggningar som skett med regeringen inte hade anledning att försvåra regeringens ambitioner att bibehålla sitt inflationsmål. Däremot är jag inte lika säker på att vi som politiskt parti var skyldiga att inta samma strikta hållning.

Eftersom inflationsmålet redan spårat ur menade vi att det var en överloppsgärning att, som skedde den här gången, ta i anspråk budgetmedel för att skjuta upp en höjning av livsmedelspriserna som ändå kommer om drygt ett halvår.

Vilken nytta ligger i att man i stället för att redan nu få en rimlig prishöjning, motsvarande de 305 miljoner kronorna, rullar denna prishöjning framför sig till halvårsskiftet nästa år? Vid det tillfället skall därtill läggas de pengar som jordbruket rimligen under en någorlunda framgångsrik prissförhandling under våren förhandlar sig till. Jag har svårt att se att konsumenterna har anledning att buga sig mot regeringen. Detta så mycket mindre som denna redan synes ha missat inflationsmålet som jag sade alldeles nyss.

Vi anser att den livsmedelssubventionering som nu förekommer bör avvecklas. Vi har en tioårig avvecklingsplan, så att varken konsumenter eller bönder skall känna den särskilt besvärlig.

Vi tycker att det var synd att det nu tillförs nya pengar till subventioneringen. Om detta handlar vår reservation.

Jag yrkar bifall till den reservationen.

Anf. 85 BENGT ROSEN (fp):

Herr talman! Det betänkande från jordbruksutskottet som vi nu behandlar omfattar dels en uppgörelse mellan regeringen och LRF om det s. k. historiska underskottet i spannmålskassan, dels en prisreglering på jordbruksprodukter för perioden den 17 november 1986—den 30 juni 1987.

När det gäller det historiska underskottet så skall jag inte recapitulera eller kommentera alla turer som förevarit innan uppgörelse nu träffats. Vi tycker från folkpartiets sida att Mats Hellström fått en bra start på sin ämbets-tid som jordbruksminister genom att han snabbt bidragit till en uppgörelse om det historiska underskottet och vidare till ett beslut om statligt delansvar för exportkostnaderna för 1986 års skörd med 460 milj. kr. Det senare bidrag till att de svenska spannmålspriserna kunde fastställas på en nivå som med 10 öre/kg understiger 1985 års. Det innebär naturligtvis en ytterligare ekonomisk påfrestning för jordbruket, men med tanke på att världsmarknadspriserna på spannmål mer än halverats på ett år så får man se det som en framgång.

Jordbruksministern har framhållit att den uppgörelse som nu har nåtts beträffande underskottet i spannmålskassan och en del andra gamla trätoämnen som Arne Andersson berörde har givit förhandlingsparterna på jordbru-

kets område en ny plattform för jordbruksförhandlingarna i framtiden. Vi delar den bedömningen.

Det är viktigt att vi nu tar oss an det största problem som finns på jordbrukets område, nämligen överproduktionen av spannmål. Som världsmarknaden ser ut i dag – och sannolikt kommer att se ut under resten av vårt sekel – kan vi inte räkna med att omvärlden löser våra överskottsproblem. Dem får vi lösa själva.

Överskottet från 1986 års skörd kommer sammantaget att kosta mellan 1,3 och 1,4 miljarder kronor att lyfta ut på världsmarknaden. För att minska skörden 1987 har ett trädessystem utarbetats. Om vi kunde få trädesanslutning på ca 400 000 hektar så att exportvolym ej uppkommer, skulle det med nuvarande trädesersättning kosta ca 600 milj. kr.

Räkneexemplet ger vid handen att det finns vinster både för staten och för näringen, om vi kan undvika exportvolym. Vi skulle kunna lämna ett hyggligt bidrag till de lantbrukare som i stället för spannmål odlar grödor för energi, protein, lövskog eller andra alternativ som nämnts. Vi hoppas att den s. k. spannmålsgruppen, som har fått i uppdrag att komma med förslag på detta område, blir framgångsrik i sitt arbete. Dagens ekonomiska situation för vårt jordbruk är så bekymmersam att det behövs snara förbättringar.

Vi tillstyrker alltså, herr talman, den uppgörelse som har träffats om det historiska underskottet. Vi har heller inte något att invända mot att regeringen har fastställt det belopp varmed jordbruket skall kompenseras för tiden den 17 november 1986–den 30 juni 1987. Vi anser dock liksom moderaterna att det är fel att lämna kompensation över budgeten. Det blir, som Arne Andersson framhöll, en form av tillfällig livsmedelssubvention. Vi anser inom folkpartiet att man generellt skall undvika att styra konsumtionen genom livsmedelssubventioner. Såväl staten som jordbruket har dåliga erfarenheter av de stora livsmedelssubventionerna under 1970-talet, vilket borde mana till återhållsamhet så att man inte på nytt beträder denna väg.

Det är uppenbart att regeringen har valt denna metod för att framför sig skjuta problemen med en alltför hög inflation under innevarande år. Men den föreslagna livsmedelssubventionen om drygt 300 000 milj. kr. kommer att ytterligare spä på det statliga budgetunderskottet, vilket i sig verkar inflationsdrivande.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till moderaternas och folkpartiets gemensamma reservation.

Anf. 86 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det ärende som vi i dag har att diskutera och fatta beslut om gäller en överenskommelse mellan företrädare för jordbruket och regeringen. Vi från centerpartiet har inte funnit anledning att ifrågasätta denna överenskommelse, utan vi stöder den. Men man kan givetvis ha vissa funderingar i anslutning till den. Man kan t. ex. undra om överenskommelsen är ett resultat av att vi har fått en ny jordbruksminister eller om den är en tillfällig åkomma, därför att man har problem med inflationen. Men framtiden får väl utvisa detta.

Överenskommelsen har emellertid skapat bättre förutsättningar för jordbruket och regeringen att diskutera problemen. Överenskommelsen löser

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Vissa prisreglerande
åtgärder på
jordbrukets område*

dock inte på något sätt de grundläggande problemen på jordbrukets område, utan dessa kvarstår. Då kan det vara bra att man har rensat undan ett antal frågor där man har haft svårt att diskutera. Det återstår att se om lösningarna i alla stycken är så eleganta.

Beträffande det historiska underskottet i spannmålskassan har regeringen fullföljt en begäran, ett uppdrag från riksdagen. Så långt är det bra. Man kan naturligtvis ha synpunkter på att regeringen enligt den uppgörelse som träffats tillskjuter pengar för att jordbrukspriserna inte skall höjas. Vi avstår från att anlägga några synpunkter i dag utan bara påtalar de problem som detta eventuellt kan skapa nästa år när priserna skall höjas. Vi kan förvänta oss att få – i alla fall finns det risk för det – en betydligt snabbare inflation under första halvåret 1987. Eftersom vi nu hållit igen, kan det få vissa negativa effekter nästa år. Det kan innebära att påslagen nästa år blir ganska stora. När man summerar allting kan det resultera i stora prishöjningar. Vi utgår från att både jordbrukets företrädare och regeringen haft detta i åtanke och är medvetna om eventuella risker samt är beredda att ta ett gemensamt ansvar.

Jag tar inget annat yrkande än utskottets, som jag tillstyrker.

Anf. 87 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Matkostnaderna i Sverige ligger internationellt sett ganska högt. Priserna är föranledda av en politik vars syfte bl. a. är att slå vakt om svenskt jordbruk med allt vad det innebär av kvalitet, regional produktion, sysselsättning osv.

Gränsskydd och prisreglering är två styrmekanismer för prisbildningen. Både gränsskydd och prisreglering innebär en subvention, på litet olika sätt, till jordbruket och dess förädlingsled.

Dagens betänkande handlar om prisregleringen. Som vi har hört är bakgrunden den överenskommelse som träffats mellan lantbrukarnas förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation. Överenskommelsen om prisreglering skulle ha trätt i kraft i november. Det hade inneburit en prisökning på ca 1 % i konsumentledet. Det tak för inflationen som man hade räknat på skulle då förmodligen ha gått förlorat. För att undvika detta har regeringen träffat den uppgörelse som vi nu debatterar, nämligen att prishöjningen uppskjuts till den 1 juli 1987 mot att jordbruksnäringen erhåller ett engångsbelopp på 555 milj. kr. Av dessa 555 miljoner avser 250 miljoner en lösning på problemet med det s. k. historiska underskottet i spannmålskassan. Resterande 305 miljoner utgör kompensation för den uteblivna höjningen av matpriset. Det s. k. historiska underskottet i spannmålskassan är därmed bortfört från dagordningen. Inflationsmålet håller, som det ser ut i dag. Till detta säger moderaterna och folkpartiet nej. Lösningen av problemet med det historiska underskottet accepterar man, men att konsumenterna just nu skall slippa matprishöjningar ställer man inte upp på. "Någon saklig anledning" finns enligt reservanterna inte. Man ställer sig onekligen frågan: Är inte hela paketet, med den positiva attityd och anda som det skapar, en saklig anledning? Är inte inflationsbekämpningen en saklig anledning? Även om det sista inte var huvudmålet med uppgörelsen, kan man inte bortse från det som en väsentlig del i paketet. Man ställer sig

även frågan: Är ni verkligen beredda att spräcka inflationsmålet i en situation då vi mycket mödosamt uppnått fred på arbetsmarknaden?

I folkpartiets motion hävdas att regeringen med detta sätt att arbeta skadar svensk samhällsekonomi. Majoriteten i utskottet hävdar motsatsen. Vad menar egentligen folkpartiet? På vilket sätt skadas svensk samhällsekonomi av att man nu får bort denna, som någon kallade det, surdeg från bordet genom de metoder med vilka man nu försöker bekämpa inflationen? Eller är det rädslan för att öka budgetunderskottet med 305 miljoner som är skälet till att man går emot detta förslag? Jag tyckte mig kunna utläsa det av vad Bengt Rosén sade. Då kan man fråga sig om dessa 250 miljoner, som går direkt till spannmålskassan, inte alls inger några betänkligheter i den riktningen.

Moderaterna talar mera klarspråk. De anser att det är konsumenterna som skall betala – nu och fullt ut. Det är på sitt vis ärligare än folkpartiets agerande. Men jag undrar om ni verkligen satt er in i konsekvenserna. Eller är det möjligen så att ni gärna ser att regeringens ekonomiska politik går om intet?

Herr talman! Utskottsmajoritetens förslag är bra både för producenter och för konsumenter. Det öppnar dörren till en positiv dialog mellan regeringen och jordbrukets organisationer i en tid då vi står mitt uppe i stora svårigheter. Förslaget gagnar dessutom svensk ekonomi. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 88 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Någon riktigt god anledning att gräla om detta finns knappast. Men jag måste ändå undra vad Margareta Winberg menar när hon citerar uttrycket "saklig anledning". Riksdagen fattade ju i våras ett beslut om hur vi skulle bete oss för tiden efter den 17 november. Någon saklig anledning att nu inta en annan ståndpunkt finns inte. Det är alltså alldeles riktigt som det står i reservationen. Jag kan inte inse att vi härigenom äventyrar pridförhandlingarna. Mycket tyder väl ändå på att inflationsmålet i alla fall kommer att överskridas.

Det måste väl ändå, Margareta Winberg, förhålla sig så att dels denna prisökning, dels den som LRF rimligen kommer att förhandla sig fram till under våren ger en betydande ökning av prisnivån, en prisnivå som Margareta Winberg dessutom tyckte var hög vid en internationell jämförelse. Man kunde nästan få intrycket att ni inte avsåg att regera nästa år. Det ankommer ju inte på oss moderater att ha förhoppningar om att ni skall fortsätta att regera, men ni borde ju själva ha förhoppningar om ett fortsatt regeringsinnehav. Det måste ändå uppstå ett visst problem den gången ni skall över den tröskeln. Hur har ni sett på den saken?.

Anf. 89 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Margareta Winberg frågade om vi inte har några invändningar mot att man tar i anspråk 250 milj. kr. för att staten skall ta ett delansvar för det historiska underskottet. Som jag sade i mitt anförande har vi inga sådana invändningar. Vi har förutsett att jordbruket självt inte klarar att finansiera de 555 milj. kr. som det historiska underskottet ligger på. Jordbruket får ändå en svår uppgift att under fyra år amortera av återstående drygt 300 milj. kr.

När det sedan gäller frågan om att med budgetmedel täcka en del av de prishöjningar som jordbruket har rätt till är vår erfarenhet att livsmedelssubventioner inte är någon bra väg. Det är ett sätt att hålla priserna nere, men det innebär att vi späder på konsumtionsökningen. Denna har varit ett problem och i sig medverkat till en för hög inflation.

Jag vill fråga Margareta Winberg om hon inte anser att man, om syftet är att rädda det inflationstak som vi har satt för 1986 och som en del avtalsförhandlingar är baserade på, borde kunna företa en prishöjning från den 1 januari 1987, som vi föreslår i reservationen.

Anf. 90 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag begärde inte replik för att polemisera med Margareta Winberg, utan snarare för att understryka det hon tog upp om huruvida det fanns saklig anledning att gå med på uppgörelsen mellan jordbruket och regeringen. Jag tycker faktiskt att det gör det. Enbart det faktum att man kommit till tals med varandra och på det sättet kunnat lösa en hel del av de tvistefrågor som förekommit är anledning – också saklig anledning – att gå med på förslaget. Vi står nämligen inför ganska stora svårigheter som vi måste lösa på det här området, och då är det viktigt att vi kan resonera med varandra. Om förslaget skapar förutsättningar för det, tycker jag det finns en saklig anledning att ställa sig bakom det.

Anf. 91 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung behöver inte oro sig för att någon annan regering skall regera nästa år. Det skall vi fortsätta att göra. Det är just därför de här frågorna är viktiga. Vi ser nämligen det hela i ett något mer långsiktigt perspektiv än ni verkar ha insett.

Naturligtvis är vi medvetna om att det blir en ny förhandling nästa år och att priserna då går upp. Men hur stora prishöjningarna blir är ju i kanske avgörande utsträckning beroende på vilken ekonomisk politik som förs. En faktor råder vi inte över, nämligen oljepriserna, men i övrigt handlar det om att föra en politik på ekonomins område som gör att näringen inte behöver kompensera sig så mycket.

Bengt Rosén sade sig vara emot subventioner. Jag undrar om det finns någon definitionsskillnad mellan stöd och subventioner. Det skulle vara intressant att få höra folkpartiets uppfattning om det. Jordbruket är ju en mycket genomreglerad näring. Det betyder att ett oerhört stort ekonomiskt stöd utgår till näringen. Bengt Rosén är emot subventioner och jag vill fråga om han också är emot det stöd som näringen får. Jag tänker då inte bara på budgetmedel. Även konsumenterna stöder ju näringen – det stödet är egentligen ofantligt stort – genom gränsskyddet. Livsmedelspriserna skulle kunna sänkas med 30–60 %, om vi tog bort gränsskyddet. Är det en tanke som finns inom folkpartiet? Ni har ju talat om detta i olika sammanhang, och jag har läst protokoll från tidigare riksdagsdebatter där ni antyder att det kanske vore dags att se på detta.

Det skulle alltså vara intressant att höra om folkpartiet vill ha kvar livsmedelssubventionen eller om man vill avskaffa den också i det här fallet. Men det handlar inte bara om livsmedelssubventionen, utan det handlar

också om låginkomstsatsning, om bidrag till rationaliseringen, om bidrag till jordbruk i norra Sverige, osv. Är ni också inne på att nagga dessa stöd i kanten? Det vore intressant, inte minst för bönderna, att få svar även på den frågan.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Vissa prisreglerande
åtgärder på
jordbrukets område*

Anf. 92 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Det råder en ganska stor samsyn i flera av de viktigaste frågorna i uppgörelsen. Jag skall därför inskränka mig till en kort kommentar på en punkt, där jag tror det föreligger en del missförstånd.

I våras tillsattes en arbetsgrupp med uppgift att arbeta med frågan om spannmålsöverskottet. I arbetsgruppen ingick företrädare för både jordbruksdepartementet och Lantbrukarnas riksförbund.

Arbetsgruppen presenterade i enighet förslaget om att lägga åkermark i träda. Det var kanske det första tecknet på att man nu åter borde kunna föra en dialog i konstruktiv anda mellan jordbrukarna och regeringen. Detta skedde alltså i våras.

Regeringen passade sedan på att ta initiativ till diskussioner med LRF under hösten för att undanröja gamla problem som lagt hinder i vägen för näringen att ta itu med de viktiga framtidsfrågorna, framför allt överskottsproblemen.

Vi har kunnat, som har belysts i denna diskussion, klara ut en del gamla tvistefrågor i jordbrukspolitiken. Det är av stort värde att vi kunde lösa sådant som i denna kammar har diskuterats år efter år, t. ex. det historiska underskottet i spannmålsregleringen, skördeskadestyddets utformning och finansieringen av djurens hälso- och sjukvård.

Detta är en uppgörelse som också är bra för konsumenterna. Priserna på de jordbrukprisreglerade varorna ligger stilla till den 1 juli 1987. Det betyder att priserna kommer att vara oförändrade under en sammanhängande period av ett och ett halvt år. Det blev ju inte någon prishöjning i somras heller.

Om denna del av uppgörelsen vill jag först och främst säga att det inte är på det sätt som har sagts från moderat sida, att man skjuter inflationen framför sig. Oberoende av om man hade tagit ut prishöjningarna på marknaden den 17 november eller om man, som jag hoppas att riksdagen nu fattar beslut om, tillskjuter budgetmedel, så har jordbrukarna givetvis rätt att vid nästa förhandling utgå från den inkomstnivå man har uppnått vid förhandlingarna. Denna inkomstnivå har man att starta från, oavsett om man nu tar ut den som prishöjning eller i form av budgetmedel. Därför skjuter man inte inflationen framför sig. Det finns inget överhäng i denna uppgörelse, utan den inkomstnivå som är framförhandlad är den punkt vid vilken man startar vid nästa förhandling alldeles oavsett hur man finansierar denna förhandling.

Det är inte heller så, som ibland har sagts i debatten från folkpartister och moderater, att regeringen på något desperat sätt skulle försöka ta itu med problemet med de 3,2 procenten KPI genom, som det stod någonstans, en desperat aktion vid förhandlingen.

Det är nämligen i själva verket så, som jag just har redovisat, att initiativet till dessa samtal togs av min företrädare Svante Lundkvist långt innan frågan om huruvida 3,2 var ett viktigt tal eller inte blivit aktuell i debatten. Uppläggningsen av denna diskussion gjordes långt innan de 3,2 procenten kom in i diskussionen.

Däremot är det självfallet värdefullt att man genom denna uppläggningsplan kan hålla inflationen nere. Det trodde jag att vi alla skulle kunna vara överens om. Det är väl detta som har gjort denna uppgörelse till en bra uppgörelse. Det är en uppgörelse som är bra både för lantbrukarna och för konsumenterna. Jag tycker därför att den lilla polemik som har förekommit under några veckor mellan några av partierna till karaktären liknar en av de icke prisreglerade jordbruksvarorna – jag tänker då på uttrycket: surt sade räven om rönnbären.

Genom att vi nu har löst en del problem, de har kallats surdegår i debatten, har vi möjlighet att i konstruktiv anda ta itu med det som kommer att bli mycket svårare men som är mycket viktigt, nämligen de stora överskottsproblemen på spannmålsområdet. Det akuta och dramatiska prisetfall som har skett till följd av hård konkurrens på världsmarknaden mellan USA och EG kombinerat med de stora överskotten innebär en klar påfrestning på vårt regleringssystem på detta område. Hur vi skall kunna lösa problemet med överskotten tillsammans med och enligt förslag från den s. k. spannmålsgruppen som leds av förre generaldirektören Ingvar Widén tror jag blir en av de stora och viktiga frågorna för oss att diskutera nästa år. Det hoppas jag att vi kan göra i en god anda mot bakgrund av att vi har löst dessa problem.

Anf. 93 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Jag skall så kortfattat som möjligt försöka redovisa folkpartiets syn på jordbrukspolitiken, eftersom det uppkom frågor om den.

Folkpartiet anser att Sverige har ett av världens effektivaste jordbruk. Endast 4 % av de sysselsatta arbetar inom jordbruksnäringen.

Den totala ersättningen, subventionerna, per capita till jordbruket i Sverige är mindre än den är inom EG och i exempelvis de andra nordiska länderna.

Vi menar att jordbruket betyder mycket för det svenska samhället och för vår regionalpolitik. Det har vi visat inte minst med vår satsning på jordbruket inom stödområdet, där vi, tillsammans med de andra borgerliga partierna och vpk, lyckades höja ersättningen under innevarande budgetår. Men vi menar att det inte finns någon anledning att gå ifrån det system vi har, nämligen att förhandlingar om kompensationen till jordbruket skall ske vid halvårsvisa prisjusteringar av livsmedlen, vilket regeringen föreslår i detta betänkande. Vi anser att jordbruket skall ha den kompensation som det har rätt till, men vi vill inte öka budgetunderskottet ytterligare genom att inte ta ut denna kompensation av konsumenterna på marknaden.

Anf. 94 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Oavsett om det nu var surt eller inte, Mats Hellström, har vi gått omkring och haft denna syra med oss sedan 1973, då vi intog vår principiellt grundade inställning till livsmedelssubventionerna. Det är den som vi nu fullföljer. Jag nöjer mig med detta mycket stillsamma konstaterande.

Mycket av det som jordbruksministern har sagt är välgörande, icke minst den allvarsmättade delen som handlade om hur vi skall se på det mycket besvärliga spannmålsöverskottet framöver, med hänsyn till de världsmark-

nadspriser som råder. Jag tror att jordbruksministern i mycket hög grad kommer att hållas räkning för detta anslag. Naturligtvis kommer han att avkrävas ett gott resultat av detta. Men till detta får väl jordbruket och regeringen återkomma.

Som politiskt parti är moderata samlingspartiet självfallet utomordentligt nöjt med att vi har uppnått ett sådant förhållande i umgänget mellan regeringen och jordbruket att vi ser konstruktivt på det. Det var i den andan jag uttryckte mig när jag höll mitt korta inledningsanförande. En del gamla frågor, exempelvis den gamla skulden enligt 1977 års beslut, är reglerade. Jag tycker att det är tillfredsställande. Möjligen var det surt att vi inte kan fortsätta att gnälla på regeringen i fortsättningen för att den inte gör något. Men nu har regeringen gjort något, och man skall vara aktsam om tillfällena då vi är snälla och vänliga mot varandra. I den andan har jag uttryckt mig nu.

Anf. 95 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag vill understryka att det är viktigt att regeringen och jordbruket på detta sätt har börjat resonera med varandra. Jag vill understryka det som jordbruksministern sade, och som även jag sade i mitt anförande, nämligen att det är de stora, svåra och viktiga frågorna som ligger framför oss att lösa. Låt oss hoppas att vi kan lösa dem på samma fina sätt. Men här krävs ett stort ansvarstagande både från samhällets sida och från jordbrukets sida. Men det krävs nog också att man möts någonstans mitt emellan de olika åsikterna. Jag hoppas att man skall kunna lösa framtidsproblemen på ett bra sätt. Det är nödvändigt för svenskt jordbruk att detta sker och att det sker ganska snart.

Anf. 96 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara bemöta Bengt Roséns sista inlägg. Han talade vackert om regionalpolitik och betydelsen av att ha ett svenskt jordbruk. Det stämmer litet illa med ett anförande som han höll i april i år, då han bl. a. sade att det är uppenbart att vi måste förändra politiken så att vi får ett mer marknadsanpassat lantbruk. På kort sikt kan vi banta i den statliga jordbruksbyråkratin och därmed låta näringen och enskilda lantbrukare bestämma mer och därigenom sänka statsutgifterna.

Detta är ett resonemang som inte riktigt går ihop. Låter vi enskilda lantbrukare, näringen, ta en större del av ansvaret för detta tror jag att vi båda är överens om hur det går med exempelvis regionalpolitiken och kanske även med matkvaliteten.

Men jag utgår ifrån att Bengt Roséns sista anförande är det som för dagen gäller.

Anf. 97 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Det är riktigt att folkpartiet önskar mer marknadsekonomi inom jordbruksområdet. Vi har emellertid också framhållit att vi med den ökade internationaliseringen inte ensidigt kan avskaffa gränsskyddet. Något sådant vore helt otänkbart.

Däremot anser vi att det finns betydande möjligheter att förenkla bestämmelserna på området, att låta marknadsekonomiska krafter påverka

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om förfarandet vid
ansökan om
bostadsbidrag*

det svenska jordbruket, att minska regleringarna och att göra de statliga insatserna mer effektiva. I dessa avseenden kommer vi inte att förändra våra ambitioner.

Vi från folkpartiet ställer helhjärtat upp bakom de regionalpolitiska hänsynstagandena. Vi inser vilken betydelse jordbruket har i detta sammanhang. Detta har vi visat inte minst då vi senast diskuterade Norrlandsstödet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 116 för reservationen av Sven Eric Lorentzon m. fl.

11 § Anf. 98 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om sammanträdets fortsättande efter kl. 19.00 nu satts upp.

För övriga på föredragningslistan upptagna ärenden varom debatten hinnes avslutas i kväll blir det samlad votering. Voteringarna i dessa ärenden kommer att äga rum i början av morgondagens sammanträde kl. 09.00.

12 § Ärendebehandlingen avbröts kl. 15.00 för dagens frågestund.

Tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

13 § Svar på fråga 1986/87:248 om förfarandet vid ansökan om bostadsbidrag

Anf. 99 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Kersti Gylling har frågat mig vad jag avser göra för att rätta till den ojämlikhet som i dag råder mellan kvinnor och män då det gäller ansökan om bostadsbidrag.

Kommunerna skickar varje år ut ansökningsblanketter för bostadsbidrag till de hushåll som med hänsyn till den taxerade inkomsten kan komma i fråga för bostadsbidrag. På dessa blanketter finns vissa uppgifter förtryckta. Dessa uppgifter är också förtryckta på de beslutsblanketter som senare skickas ut. Kommunerna använder sig vid utskickningen av uppgifter hämtade ur riksskatteverkets skattedatabas. När det gäller hushåll med makar eller därmed jämställda är mannen s. k. huvudman i databasen. Detta medför att mannen anges som sökande på de förtryckta blanketterna när det gäller bostadsbidrag. Vissa kommuner anger mannen som sökande även när mannen och kvinnan inte är samtaxerade. Det är alltså endast administrativa skäl som avgör vem som anges som sökande eller medsökande.

Den rutin som jag nu har beskrivit har inte någonting att göra med vem bidraget betalas ut till. När det gäller makar eller därmed jämställda betalas det ut till den av dem som de själva bestämmer. Detta är enligt min mening viktigast ur jämställdhetssynpunkt.

Jag anser också att det är viktigt att det finns effektiva rutiner när det gäller administrationen av bostadsbidragen.

Jag har inte för avsikt att vidta några åtgärder när det gäller ansökningsförfarandet.

Anf. 100 KERSTI GYLLING (fp):

Herr talman! Jag tackar först för svaret på min fråga.

Beträffande det sakförhållande som beskrivs i svaret, nämligen att bostadsbidragssystemet är kopplat till skattebasen och hur den är uppbyggd, har jag naturligtvis inga invändningar att göra. Däremot har jag självfallet invändningar i fråga om statsrådets slutsats, att han saknar varje ambition att göra något åt den här ojämlikheten. Den tar sig nämligen uttryck på det sättet att så länge kvinnan bor ensam med sina barn i sin bostad är kvinnan att betrakta som sökande till bostadsbidraget, men då en man flyttar in i bostaden skall mannen vara sökande, och kvinnan blir då medsökande till bostadsbidraget. Detta gäller även i de fall då mannen inte är kontraktssinnehavare till bostaden och inte heller far till kvinnans barn.

De kvinnor som nu vill ha ändring på detta och vill ta det fulla ansvaret för sin ekonomi, sin bostad och sina barn har inte möjlighet att göra det. Jag anser att regeringen skall ta ansvaret för den här frågan och uppmana kommunerna att göra en ändring så att dessa kvinnor kan få vara sökande till bostadsbidrag.

Anf. 101 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill bara än en gång påpeka att det som är viktigast när det gäller möjligheterna för kvinnorna att ta det fulla ansvaret och även det fulla ekonomiska ansvaret är att mannen och kvinnan själva kan få avgöra till vem bidraget skall utbetalas. Det gäller oavsett om de är gifta eller samboende. Därmed har kvinnan också möjlighet att ta det fulla ansvar som Kersti Gylling talar om, och jag delar hennes uppfattning på den här punkten.

För närvarande har vi inte några andra tekniska möjligheter som är tillräckligt effektiva och bra när det gäller att hjälpa de sökande med att ta ut förtryckta blanketter.

Anf. 102 KERSTI GYLLING (fp):

Herr talman! Nej, jag anser inte att den praktiska hanteringen i fråga om vem som till slut kan utkvittera bostadsbidraget är tillfredsställande ur jämställdhetssynpunkt. Det förhållandet att många kvinnor har vänt sig både till enskilda kommuner, bostadsstyrelsen och riksdagsmän i den här frågan är ett uttryck för att kvinnorna inte anser att situationen är tillfredsställande ur jämställdhetssynpunkt. Detta faktum menar jag att regeringen borde ta på allvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om principerna om
likformig taxering*

*Om åtgärder för att
bekämpa inflationen*

Anf. 103 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Den omorganisation av skatteförvaltningen som sker fr. o. m. den 1 januari 1987 kommer att ge betydligt bättre förutsättningar än hittills för ett enhetligt uppträdande av skatteförvaltningens olika myndigheter, bl. a. genom att riksskatteverket får ökade befogenheter att styra verksamheten. Några andra åtgärder är jag inte nu beredd att vidta.

Anf. 104 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för att han har velat svara på min fråga. Tyvärr är han inte beredd att medverka till att tillämpningen blir lika över hela landet och hävdar att det kommer att föreligga betydligt bättre förutsättningar än hittills för ett enigt uppträdande hos skatteförvaltningens olika myndigheter. Det är tydligen något vi kan hoppas på, men det är ju ingen garanti för att det blir enhetligt.

Det finns väl då ingenting annat att göra än att vänta på den verklighet som kommer att inträffa nästa år.

Det är ett gammalt problem att människor undanhåller skatt på banksparande. Det hänger samman med att man tycker att man betalat skatt en gång för dessa pengar, när man har tjänat dem. Sedan sätter man in dem på en bank och sparar dem, men då skall man skatta en gång till för den avkastning som man då får. Det är en utbredd uppfattning hos svenska folket att detta inte är särskilt rättvist.

Någon kanske säger: Ja, men mycket av dessa bankmedel kan vara ärvda. Det må vara hänt, men i samband med att man ärver får man betala en rejäl arvsskatt, så även där kommer skatten in. Dessutom tillkommer att räntan läggs på redan beskattade inkomster.

Man jämför också beskattningen med om man i stället köper premieobligationer. Då hade man fått en avkastning på ungefär 10 % skattefritt, och här ligger också en orättvisa.

Därför tycker jag det är viktigt att skattemyndigheterna generöst tillämpar de nya bestämmelserna, enligt vilka bankerna skall uppge vad människor har på sina bankkonton. Det kommer förmodligen att visa sig att myndigheterna tagit till i underkant tidigare – riksskatteverket räknar med att få in ytterligare 1 miljard. Det visar också att man har råd att vara generös.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1986/87:186 om åtgärder för att bekämpa inflationen

Anf. 105 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta i syfte att sänka den "inhemska" inflationen.

Löne- och prisutvecklingen är sedan länge ett centralt problem för den svenska ekonomin. Det är av yttersta vikt för den svenska ekonomin och konkurrenskraften att löne- och prisutvecklingen här i landet hålls på samma

nivå som gäller för våra viktigaste konkurrentländer.

Finanspolitiken har under senare år haft en stram inriktning. Budgetunderskottet har minskat från 83 miljarder kronor år 1982 till beräknade ca 40 miljarder kronor i år. Penningpolitiken har lagts om, vilket bl. a. har inneburit att penningmängden nu växer långsammare än förut. Tillsammans har detta medverkat till en markant nedgång av prisökningstakten de senaste åren. Inflationen har gått ned från mellan 10 och 14 % per år i början av 1980-talet till ca 3 % i år. Budgetpolitiken kommer även fortsättningsvis att ha en stram inriktning.

De löneavtal som har slutits för åren 1986 och 1987 innebär en påtaglig dämpning av löneökningstakten nästa år. Detta bör ha en positiv inverkan på förväntningarna om kostnadsutvecklingen och därmed en återhållande inverkan på prisstegringarna år 1987.

Anf. 106 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag har ställt den här frågan efter att under flera år ha studerat LO-pressen och haft förmånen att en dag i veckan ha ett civilt arbete som LO-medlem. Därvid har jag konstaterat att man inbillar människor att den svenska ekonomiska politiken är framgångsrik. Herr statsråd! Jag vill påstå att detta inte är sant. Här sysslar statsrådet med samma verksamhet som H. C. Andersen, Elsa Beskow och Selma Lagerlöf ägnade sig åt. Skillnaden är bara den att de talade om att de var sagoberättare, det gör inte statsrådet Feldt.

Ser vi på den svenska inflationen, finner vi att den är mycket hög. I dag är den lika hög som för ett år sedan. Att vi totalt sett har en låg inflation beror på de politiker som statsrådet här ofta står och häcklar, nämligen Kohl, Reagan och en viss oljeshejk nere i Saudiarabien. Själva har vi inte gjort någonting. Jag är, herr talman, orolig för vad som skall hända den dag då vi inte har draghjälp av de stora ekonomierna i den civiliserade världen. En sak kan jag i alla fall garantera: När den draghjälpen uteblir kommer statsrådet att stå här och säga att den svenska inflationen beror på utomlands påverkbara faktorer. Själva har vi inte gjort någonting. Jag tycker att det är att något lura människorna, framför allt hundratusentals LO-medlemmar, om man påstår att vi för en framgångsrik ekonomisk politik i Sverige, då varje procents sänkning beror på åtgärder som har vidtagits av andra länder.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1986/87:193 om mervärdeskatten på uppfinnarverksamhet

Anf. 107 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Den svenska mervärdeskattelagstiftningen bygger på principen att tjänster, till skillnad från varor, är skattepliktiga endast om så särskilt anges. Gränsen mellan det skattepliktiga och det inte skattepliktiga området blir på detta sätt svårbestämd och inte alltid konsekvent. Vissa mindre utvidgningar av det skattepliktiga området har gjorts vid olika tillfällen,

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om den s. k. engångs-
skattens omfattning*

senast den 1 juli i år. Med den nuvarande lagstiftningstekniken är det dock svårt att anpassa reglerna efter marknadens behov.

Bl. a. mot denna bakgrund överväger jag att föreslå regeringen att tillsätta en parlamentarisk utredning för att se över mervärdebeskattningen. En av utredningens uppgifter bör vara att överväga en mer generell mervärdebeskattning för tjänsteområdet. Med hänsyn härtill avser jag inte att nu lägga fram något separat förslag om utvidgning av det skattepliktiga området såvitt avser patentbyråverksamhet.

Anf. 108 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Det är bra att regeringen nu avser att tillsätta en parlamentarisk utredning för att se över mervärdebeskattningen och att en av utredningens uppgifter bör vara att överväga en mer generell mervärdebeskattning på tjänsteområdet.

Men det är otillfredsställande att denna fråga om mervärdeskatt på uppfinnarverksamhet, som borde ha behandlats i anslutning till 1985 års lagstiftningsärende, skall behöva behandlas först av en parlamentarisk utredning, innan en lagändring kan komma till stånd. Det innebär en tidsutdräkt på två till tre år, innan bristerna och förbiseendet kan rättas till.

Avsikten med vårt rättssystem patentskydd för uppfinningar är att de skall komma ut i produktion och komma samhället till godo. Uppfinnarverksamhet bör inte drabbas av kumulativa effekter beträffande mervärdeskatt. Mervärdeskatten bör i stället vidareföras till den industriella applikationen av uppfinningen och därifrån vidare till den slutliga förbrukaren eller användaren.

Med hänsyn till den stora andelen tjänster för utländska kunder och till att patentbyråerna genom Sveriges anslutning till den europeiska patentkonventionen är utsatta för direkt konkurrens från 4 000 patentombud i de tolv andra till konventionen anknutna länderna, är det väsentligt att patentbyrå-tjänster för utländska kunder är befriade från moms. Kunderna i övriga EPC-länder är det.

Det är angeläget att det nuvarande förhållandet snarast möjligt rättas, antingen genom lagändring eller om möjligt genom nya anvisningar från riksskatteverket.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1986/87:196 om den s. k. engångsskattens omfattning

Anf. 109 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Hugo Hegeland har ställt en fråga med anledning av lydelsen i en annons om förmögenhetsskatten på livförsäkringssektorn som Landsorganisationen låtit publicera.

Jag anser inte att det ingår i mina uppgifter som statsråd att i riksdagen besvara frågor om innehållet i en annons som publicerats i dagspressen av en

enskild organisation. Än mindre kan det vara motiverat att jag skall svara för uppenbara tryckfel i en sådan annons.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om den s. k. engångs-
skattens omfattning*

Anf. 110 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för det avslöjande svaret.

Här säger finansministern att det inte ingår i hans uppgifter som statsråd att "i riksdagen besvara frågor om innehållet i en annons som publicerats i dagspressen av en enskild organisation". Inke desto mindre gjorde finansministern det den 20 november, och jag tackar än en gång för det svar som jag fick. Då sade finansministern att ingen naturligtvis kunde tro någonting så felaktigt. Det är ju inte alls fråga om några tryckfel. Dessa bryr jag mig inte om, dem får korrekturläsarna rätta till. Efter vår lilla debatt kunde man i Aftonbladet den 22 november läsa följande: "Med skatten kan en del av den stora förmögenhetsbildning som skett genom pensionssparandet föras över till de stora pensionärsgrupperna." Detta är ju helt felaktigt. En liknande annons var införd i Göteborgs-Tidningen. Det är alltså detta som jag vänder mig emot. Tryckfelen får informationsavdelningen på Birgitta Dahls departement ägna sig åt.

Jag tycker att finansministern motsäger sig själv, för i dagens nummer av Göteborgs-Posten kritiserar finansministern försäkringsbolagens annonsering. Han skriver bl. a.: "I en känsloladdad annonsserie presenterade ett antal livförsäkringsbolag bilden av en skolpojke som förlorat sin pappa." På tal om känsloladdat: det var ju LO som började med att visa en bild av en krokodil i tårar. Den bilden tycker jag är ännu mer känslösam. Den där lille pojken grät ju inte, även om han hade större anledning än krokodilen.

Finansministern skriver vidare: "Jag har full respekt för att försäkringsbolagen redovisar sin syn på den skatt som livförsäkringssektorn träffas av. Men formerna för deras sätt att delta i denna debatt vill jag markera mitt ogillande med. Särskilt när man ser hur vårdslöst de väljer att hantera fakta." Detta passar precis in på LO. LO har ju inspirerats av det där. Jag tycker att det verkliga är utmärkt att finansministern går in i debatten och undertecknar sin artikel som finansminister.

Anf. 111 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag tycker att Hugo Hegeland skall utnyttja julupphållet, då han ändå inte kan författa några frågor till mig, till att studera Sveriges grundlagar. Där står det någorlunda klart vad riksdagens frågestunder är till för, nämligen att ställa frågor till regeringen om dess göranden och låtanden i egenskap av regering. Det gäller inte att ställa regeringen till ansvar för vad enskilda organisationer har för sig i annonser eller på annat sätt.

Jag önskar Hugo Hegeland en god jul.

Anf. 112 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag vill passa på att önska finansministern en god jul och hoppas att han får vila sitt huvud mot den tjocka lunta som vi kommer att få.

Bakgrunden är ju inte i och för sig en annonsering utan detta att LO går ut med stora annonser med dessa uppgifter. Då tror man ju att LO har fått regeringen att ändra uppfattning i fråga om pensionsskatten. LO lyckades ju

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om viss skrivelse
rörande Nobelpriset i
ekonomisk vetenskap*

också när det gällde den underbara nattens skattereform. LO sade: Det här tar vi inte. Och så ändrade man sig. Detta är anledningen till min fråga.

Sedan sade finansministern att jag inte har läst grundlagen, men det tycks i så fall inte heller finansministern ha gjort, eftersom han tidigare svarat på den här typen av frågor. Datumet är ju den 20 november. Under mellantiden måste någon ha talat om för finansministern att finansministern inte alls är skyldig att svara.

Sedan skriver finansministern i sin artikel: "Försäkringsbolagen har spenderat gigantiska summor i reklamkampanjer, på utskick av miljontals brev od. Det är viktigt att tydliggöra sin uppfattning mot denna form av spridning av politisk propaganda. Uppenbarligen är detta ett inslag i den politiska debatten som vi allt oftare kommer att få möta."

Ja visst, men observera att LO fortsatte med detta, och i ännu grövre stil, tycker jag, än försäkringsbolagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1986/87:252 om viss skrivelse rörande Nobelpriset i ekonomisk vetenskap

Anf. 113 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Enligt arbetsordningen för finansdepartementet åligger det planeringschefen att samordna arbetet i frågor om inriktningen av den ekonomiska politiken. I detta arbete ligger helt naturligt också att hålla sig à jour med den ekonomisk-politiska debatten och hålla kontakter med ekonomiska forskare.

I det aktuella fallet sände planeringschefen för kännedom ut en uppsats som kommer att publiceras i tidskriften Ekonomisk debatt nästa år. Uppsatsen behandlar bl. a. regler för ekonomisk-politiskt beslutsfattande.

Åtgärden att under hand skicka uppsatsen till ett antal personer innebar naturligtvis inget ställningstagande, i form av beslut eller meddelande, från finansdepartementet. Den är mer att jämföra med när ekonomer vid våra universitet och högskolor i tjänsten låter sprida artiklar eller uppsatsutkast till intresserade.

Eftersom således planeringschefens brev i det åberopade fallet inte innebar något officiellt beslut eller meddelande har jag inte haft anledning att ta ställning till detsamma.

Anf. 114 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Finansministern hade ju turen att träffa professor James Buchanan i går på Nobelfesten och kunde diskutera hans politiska teser där.

Nu säger finansministern att åtgärden att under hand skicka uppsatsen till ett antal personer innebar naturligtvis inget ställningstagande. Men det är givetvis det man tror, eftersom uppsatsen skickats ut med tjänstebrev. Observera alltså att den skickats ut med meddelanden från finansdepartementet, varvid skattebetalarna står för portokostnaderna.

Så säger finansministern: "Eftersom således planeringschefens brev i det åberopade fallet inte innebar något officiellt beslut eller meddelande har jag inte haft anledning att ta ställning till detsamma." Jag tycker tvärtom att det just därför finns anledning för finansministern att ta ställning till detsamma – eftersom det inte var något officiellt beslut bakom, som ju alla trodde som mottog detta brev, däribland ett antal tidningar. Man gjorde som bekant ett selektivt urval. Vissa tidningar som inte ansågs pålitliga fick tydligen inte detta brev.

I och för sig är det naturligtvis utmärkt att finansdepartementet informerar om alla uppsatser i ekonomi som kommer ut. Men när detta tydligen var ett mycket speciellt fall, började man undra om det inte har legat ett särskilt beslut bakom.

Nu förklarade sig finansministern inte egentligen ha haft med det hela att göra. Då är det alltså planeringschefen som har handlat självständigt. Men även om han har gjort det får jag väl ändå, via finansministern, önska även honom en god jul.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1986/87:260 om arbetsbelastningen på riksdagens skatteutskott

Anf. 115 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat statsministern om han anser det rimligt att belasta skatteutskottet med arbete som följd av propositioner i den omfattning som skett under hösten 1986 och om han kan utlova en, som Knut Wachtmeister uttrycker det, bättre tingens ordning under resten av den återstående mandatperioden. Frågan har lämnats över till mig.

När det gäller regeringens propositionsavlämnande måste detta ses med tiden för hela riksmötet som bakgrund. Det kritiserar ofta att ett stort antal lagförslag lämnas under vårsessionen mot slutskedet av tiden för propositionsavlämnandet, medan riksdagen inte har lika stor arbetsbörda under höstmånaderna. När det gäller skattelagstiftningen är det oftast aktuellt att ändra beskattningsreglerna vid ett kalenderårsskifte, vilket leder till att förslagen behandlas under hösten. Ofta finns det också ett intresse av att tiden mellan ett förslag till ändring av skattelag och dess ikraftträdande är kort.

Det torde vara ofrånkomligt att en hög aktivitet från regeringens sida får återverkningar på riksdagens arbete. Jag beklagar om det denna höst lett till besvärliga arbetsförhållanden för skatteutskottets ledamöter eller i varje fall för Knut Wachtmeister. Men i sista hand måste behovet av förändringar och reformer på skattelagstiftningens område styra avlämnandet av regeringens förslag.

Anf. 116 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Hade de elva propositioner som jag räknat upp i min fråga varit av enkel

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om arbetsbelastningen
på riksdagens skatteut-
skott*

beskaffenhet, exempelvis avsett dubbelbeskattningsavtal med ett antal småländer, så hade det inte varit något större problem. Men här gällde det som bekant flera propositioner som var ytterst omfattande. Behandlingen av proposition 61 om den tillfälliga förmögenhetsskatten för livsförsäkringsbolag blev ju extra betungande därför att sedvanligt remissförfarande ersattes med en hearing, som tog en dag och två kvällar i anspråk. Hade förslagen om pensionsskatten och fastighetsskatten blivit på sedvanligt sätt remissbehandlade, så hade vi inte haft något större problem med att klara av de nio andra propositionerna, eftersom dessa två propositioner då hade kommit efter jul.

Sedan tycker jag att finansministern kunde bespara sig insinuationen att blott jag hade besvärliga arbetsförhållanden i skatteutskottet. Fråga de andra ledamöterna!

Svaret tolkar jag så, att skatteutskottet inte kommer att få många propositioner till våren, och det är jag tacksam för.

En följdfråga till finansministern: Vilket är bäst – ett ordentligt genomarbetat förslag som träder i kraft något senare, eller ett lagförslag som träder i kraft enligt regeringens önskan utan tillräcklig behandling? Fastighetsskatten hade exempelvis inte alls behövt träda i kraft vid årsskiftet.

Jag fick inget svar på frågan om regeringen kommer att försöka skärpa sig när det gäller avlämnandet av propositioner på ett tidigare stadium.

Anf. 117 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! På Knut Wachtmeisters första fråga vill jag svara att kvaliteten på skatteutskottets betänkanden denna höst har varit lika hög som under föregående riksdagssessioner. Utskottet har genomfört den normala och vanliga omsorgsfulla granskningen av regeringens förslag. Jag anser att detta även gäller oppositionens arbete i skatteutskottet.

Svaret på den andra frågan är att jag naturligtvis är beredd att tillsammans med skatteutskottets presidium och kansli diskutera hur vi kommande år skall tidsplanera skattelagstiftningen. Jag vill göra allt för att skatteutskottets arbete skall vara så praktiskt och lätthanterligt som möjligt. Och jag vill inte insinuera att Knut Wachtmeister är den ende som har känt att denna höst har varit betungande. Jag skulle själv kunna ansluta mig till den skara som har känt detta. Men det är bara Knut Wachtmeister som har frågat om den saken i riksdagen.

Anf. 118 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka Kjell-Olof Feldt för att han går upp och svarar på en följdfråga – det är jag inte bortskämd med.

Jag vill också tacka för det erkännande som skatteutskottet fick i och med att finansministern berömde det arbete – även av oppositionen – som har utförts inom skatteutskottet. Men framför allt borde finansministern ha berömt kansliet, som har gjort en utomordentlig fin insats dagar och nätter för att klara arbetet. Det går en höst, men jag tror inte att man skall fresta utskottet med en liknande arbetsbörda i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 119 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat statsministern hur den svenska regeringen bedömer den amerikanska militära aktiviteten i Nicaragua och längs dess gränser, och vilka initiativ regeringen avser ta med anledning därav. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Den kraftiga upprustningen i Centralamerika är djupt beklaglig. Den svenska regeringen har vid ett flertal tillfällen uttryckt uppfattningen att problemen i Centralamerika endast kan lösas genom förhandlingar. Militarisering stödd utifrån leder till ökad spänning i regionen och försvårar fredsansträngningarna.

Den svenska regeringen har upprepade gånger uttryckligen med kraft vänt sig mot det amerikanska stödet till contrasrebellerna, som från baser i Honduras genomför militära aktioner riktade mot Nicaraguas lagliga regering. "Contras" verksamhet förorsakar stort mänskligt lidande i Nicaragua, medför enorma ekonomiska uppoffringar samt lägger hinder i vägen för demokratiseringsprocessen i Nicaragua.

Internationella domstolen i Haag har nyligen fastslagit att Förenta Staternas stöd till "contras" i Nicaragua strider mot folkrätten. Det är särskilt beklagligt att Förenta Staterna valt att ignorera domstolsutslaget.

Den militära upptrappning längs gränsen mellan Honduras och Nicaragua som vi nu kan bevittna är mycket oroande. Amerikanskt militärt bistånd bidrar till denna militära upptrappning. Den spända situation som skapats får huvudsakligen ses som en konsekvens av det amerikanska stödet till contrasrebellerna. "Contras" verksamhet skulle inte kunna bedrivas utan det amerikanska stödet.

Sveriges regering kommer att fortsätta att ge sitt helhjärtade stöd till Contadorgruppen och dess ansträngningar att uppnå fred via förhandlingar. Regeringen kommer också att fortsätta att kräva att den amerikanska regeringen upphör med sitt stöd till "contras" och iakttar de grundläggande principer om demilitarisering och respekt för folkrätten på vilka Contadoras fredsarbete bygger.

Anf. 120 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Först ett tack till utrikesministern för svaret.

Med tanke på att det finns politiska krafter både i den här kammaren och utanför den som inte ens höjer ett finger i protest mot de ohyggligheter som resterna av Somozadiktaturens gangsterband, contras, utför mot civilbefolkningen i Nicaragua, är det välgörande att höra utrikesministerns mycket klara ståndpunkt och deklaration. Jag tror att det är mycket betydelsefullt, inte bara för Nicaragua utan också för andra progressiva krafter i Centralamerika, och inte minst för alla de människor i det här landet som på olika sätt jobbar för att Nicaragua skall överleva. Jag tackar än en gång utrikesministern för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om vissa åtgärder för
de sämst ställda pensionärerna*

Anf. 121 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gunnar Björk i Gävle har den 19 november framställt en interpellation till mig om åtgärder för att förenkla och effektivisera socialförsäkringen. Jag hade tänkt besvara interpellationen den 15 december 1986, men på grund av att interpellanten inte kan ta emot svaret då har vi kommit överens om att den besvaras måndagen den 26 januari 1987.

22 § Svar på frågorna 1986/87:209 och 221 om vissa åtgärder för de sämst ställda pensionärerna

Anf. 122 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig vad regeringen avser att vidta för åtgärd när det gäller de sämst ställda pensionärerna, och Görel Thurdin har frågat mig om jag är beredd att klargöra regeringens samlade uppfattning om vilka som innefattas i begreppet "de sämst ställda pensionärerna". Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Regeringen skall i den kommande budgetpropositionen föreslå betydande förbättringar för pensionärerna. Dels föreslås ett extra tilläggsbelopp till basbeloppet med 400 kr. fr. o. m. den 1 juli 1987, dels kommer de kommunala bostadstilläggen att höjas i och med att den övre hyresgränsen för statsbidrag höjs med 700 kr. per månad. Regeringen har i fråga om fördelningen av de medel som ställts till förfogande tillmötesgått pensionärsorganisationernas önskemål i betydande utsträckning.

De förbättringar i pensionsförmånerna som regeringen föreslår kommer i hög grad pensionärer med låga pensioner till del. Detta gäller framför allt förbättringen av de kommunala bostadstilläggen. För en pensionär med låg eller ingen ATP som är bosatt i en kommun med låga kommunala bostadstillägg kan förbättringen innebära en höjning av bostadstillägget med 700 kr. i månaden. Tillägget till basbeloppet innebär en förstärkning av ATP-systemet. Det byggdes upp för att garantera alla, även löntagare med lågre inkomster, en tryggad försörjning på äldre dagar.

Anf. 123 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på frågan. Jag är inte nöjd.

När regeringen gick ut och proklamerade den s. k. engångsskatten, var ett tungt vägande skäl att engångsskatten skulle finansiera stöd till "de sämst ställda pensionärerna". De absolut sämst ställda pensionärerna i vårt land är de s. k. undantagandepensionärerna, de som frivilligt valde att stå utanför ATP-systemet när detta infördes och som därför inte har ATP, vilket är helt följdriktigt – de har själva valt att stå utanför ATP-systemet.

Under resans gång visade det sig emellertid att väldigt många pensionärer inte kunde leva på folkpensionen därför att ATP-systemet var under uppbyggnad. Bl. a. utifrån moderata krav infördes pensionstillskott därför att de pensionärer som bara hade folkpension inte kunde leva på bara

folkpensionen. Då beslutade regeringen i sin egenmäktighet att de som valt att stå utanför ATP-systemet heller inte skulle få pensionstillskott. De skulle således straffas för att de inte hade följt regeringens direktiv i pensionsfrågan!

Det straffet hänger med också nu. Även nu kommer skillnaderna att öka mellan de s. k. undantagandepensionärerna och andra pensionärsgrupper, för även nu bortser regeringen från de sämst ställda pensionärerna, de som var motivet för engångsskatten.

Jag måste fråga statsrådet Sigurdson: Är det i dag enligt statsrådets uppfattning möjligt att i Sverige leva bara på folkpensionen och på det kommunala bostadstillägget?

Anf. 124 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret. Svaret anger emellertid inte vilka regeringen menar är de sämst ställda pensionärerna, och jag anser därför min fråga vara mycket befogad. Socialministerns förslag, som skall komma i en proposition, visar klart att det inte enbart var de sämst ställda pensionärerna som regeringen hade siktat in sig på. Jag vill förmedla en del statistik, som kan belysa den här frågan ytterligare. Jag har fått hjälp av riksdagens utredningstjänst.

I december 1985 stod 488 633 personer av totalt 1 480 000 ålderspensionärer utanför ATP-systemet, däribland ca 40 000 undantagandepensionärer. Av 322 666 förtidspensionärer uppbar 64 218 personer förmåner enbart från folkpensionen. Mer än 30 % av alla pensionärer, dvs. mer än en halv miljon pensionärer, har alltså enbart folkpension plus pensionstillskott.

PRO har tagit fram en senare statistik, som säger att 635 000 pensionärer lever på en inkomst som är mindre än eller lika stor som folkpension plus tillskott.

Det är dessa människor som är de sämst ställda pensionärerna, socialministern!

Bland dessa pensionärer finns det en stor grupp som har mycket hög ålder. De utgör därför också en högriskgrupp för att hamna på sjukhus. Om en av två sammanlevande pensionärer hamnar på sjukhus, drabbas makarna av extra kostnader för resor, sjukbesök och en hel del annat. Även för en ensamstående pensionär sker detta. Nu skall de ju betala 55 kr. per dag.

Att ge pensionärerna med hög ATP mest, att höja ersättningsnivån i delpensionen och ge mer åt dem som redan har och att ta bort friåret för sjukhusvistelse måste väl i det här perspektivet kunna betecknas som ett mycket stort svek från regeringens sida?

Anf. 125 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag lyssnar med intresse på oppositionens tal om stora ambitioner när det gäller hur regeringen skall använda avkastningen av den s. k. engångsskatten, vilken skall diskuteras här i kammaren i morgon. Det är de pengarna som skall användas till förbättringar för pensionärskollektivet. Jag skall med intresse också ta del av hur Göte Jonsson och Görel Thurdin röstar i morgon i denna fråga.

Regeringen har alltså avsett att fördela de pengar som engångsskatten ger

– som har framgått av pressmeddelanden – på ett sådant sätt att både basbeloppet och KBT kan höjas. I det avseendet har vi tillmötesgått de önskemål som har framförts från landets två största pensionärsorganisationer.

Anf. 126 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Statsrådet behöver inte leva i ovisshet när det gäller mitt ställningstagande i morgon. Det är klart att jag kommer att yrka avslag på förslaget om engångsskatten. Jag gör det utifrån vetskapen att det löfte som bl. a. finansministern har gått ut med – nämligen att det är de sämst ställda pensionärerna som i första hand skall få del av pengarna i fråga – var en osanning.

Jag ställer återigen följande fråga till socialministern, med tanke på att väldigt många gamla människor, som inte ansåg sig ha råd att vara med i ATP-systemet, nu enbart har folkpension: Anser statsrådet att det är socialt rimligt att människor i Sverige skall leva enbart på folkpension utan vare sig pensionstillskott eller ATP? Om svaret blir nej, vill jag fråga varför de då inte får pensionstillskott. Svaret blir: Jo, därför att dogmatiken – tyvärr – styr över socialpolitiken.

Anf. 127 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! När det gäller de sämst ställda pensionärerna är kvinnorna faktiskt dubbelt så många som männen, i de lägsta inkomstskikten. Vidare är de här kvinnorna vid behandling av jämställdhetsfrågor sällan representerade i intresseorganisationernas styrelser. Jag tror inte att dessa, i sina diskussioner alltid tar hänsyn till de sämst ställda, och framför allt inte till kvinnorna.

Det är beklagligt att det skall behövas en engångsskatt för att ge de sämst ställda pensionärerna vad de egentligen har rätt till – utan engångsskatt. Jag tycker inte att regeringen har någon anledning att slå sig för bröstet bara därför att man helt plötsligt har råkat komma på att man skall beskatta vissa tillgångar för att på det sättet klara denna fråga. Vi har tidigare diskuterat denna många gånger, men då ville man inte ställa upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på frågorna 1986/87:234 och 263 om behandlingen av socialdatautredningens förslag

Anf. 128 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Åke Gustavsson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta med anledning av socialdatautredningens förslag om särskild registrering av vissa invånare.

Göte Jonsson har frågat mig om jag är beredd att förelägga riksdagen en proposition utifrån socialdatautredningens förslag.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Före socialtjänstlagens ikraftträdande år 1982 fanns en lag om socialregis-

ter som föreskrev att kommunen skulle bevara *alla* sociala akter och register utan någon tidsgräns. Grundtanken i socialtjänstlagen är att avsevärt begränsa det aktmaterial som skall bevaras längre tid än fem år. Socialdatautredningen hade till uppgift att undersöka och precisera behoven av vissa undantag från socialtjänstlagens gallringsregler.

Socialdatautredningen föreslår vissa undantag från gallring av rättssäkerhetsskäl inom barn- och ungdomsvården samt undantag beroende på forskningens behov av primärdata. Det är det sistnämnda Åke Gustavsson och Göte Jonsson lyfter fram som ett hot mot den enskildes integritet.

Redan i socialtjänstpropositionen återgavs de delvis motstridiga behov som föreligger, nämligen å ena sidan forskningens behov av individrelaterade data, å andra sidan hänsynen till integritetsskyddet.

Jag vill framhålla att utredningens förslag kräver grannliga avvägningar för att få en riktig balans mellan dessa olika behov. Remissbehandlingen pågår för närvarande. Efter sedvanlig beredning avser jag att föreslå regeringen att under hösten 1987 förelägga riksdagen en proposition. Jag försäkrar Åke Gustavsson och Göte Jonsson att jag i propositionsarbetet kommer att noga överväga de integritetsaspekter som tas upp i frågorna. Någon åtgärd i övrigt med anledning av frågorna anser jag nu ej påkallad.

Anf. 129 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Först riktar jag ett tack till socialministern för svaret.

Mer än var tionde människa i Sverige skall få hela sitt liv dissekerat och blottlagt för forskarna, och det gäller för all framtid. Alla som är födda den 5, 15 eller 25 samt alla invånare i Jönköpings kommun kommer att få uppleva att alla deras problem exponeras för forskningen. Den personliga integriteten får komma i andra hand. Detta blir följderna om socialdatautredningens förslag förverkligas – en utredning som tillsattes av den borgerliga trepartiregeringen under tillskyndan av Karin Söder och den dåvarande biträdande socialministern, moderaten Elisabet Holm.

Ju fler socialtjänstsuppgifter som bevaras och ju längre gallringstiden är, desto större blir naturligtvis hotet mot människors integritet. Jag menar att man faktiskt kan gå längre än att bara tala om ett *hot* mot integriteten, för det är väl på det sättet att alla uppgifter skall kunna bevaras för all framtid.

Den borgerliga trepartiregeringen såg det tydligen som sin uppgift att finna så många undantag som möjligt vad gäller gallringsplikten. Det framgår av direktiven för utredningen. Men det kan naturligtvis inte vara socialdemokratisk politik. Därför föreslår jag socialministern att förpassa utredningens förslag dit där det hör hemma – nämligen till papperskorgen:

Om förslagen genomförs, skulle det självfallet också skapa en ökad misstro mot socialtjänsten. Då skulle väl knappast någon behöva sitta framför TV:n och se Lasse Holmqvists program "Här är ditt liv". Alla de uppgifter som lämnas där finns ju ändå redan lagrade på data.

Anf. 130 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Det här förslaget har i samband med remissbehandlingen väckt väldigt stor oro i olika sammanhang bland människor ute i landet – inte minst i

Jönköpings kommun, där i princip hela befolkningen skall omfattas av den generella forskningen när det gäller socialregister och liknande saker. Vi moderater har i väldigt många sammanhang betonat att den enskildes integritet i alla lägen måste sättas i förgrunden vid konflikter mellan samhällsintressen och enskilda intressen. Det måste alltså finnas mycket starka skäl för att undantag skall medges.

I det här fallet finns det enligt min mening inte några starka skäl. Jag skulle vilja säga att det i det här fallet väldigt mycket är en fråga om en slumpmässig metod. Av en slump skall alltså en människas födelsedatum – den 5, 15 eller 25 – vara avgörande. Vidare vill jag understryka – det är min uppfattning – att staten inte är ägare till de uppgifter som samlas i olika register hos socialnämnder ute i landet. Om man av olika skäl skall ha tillgång till dessa register, måste den enskildes rättssäkerhet och integritet stärkas i förhållande till vad som anges i socialdatautredningens förslag.

Socialministern säger att hon skall göra allt när det gäller att överväga dessa frågor och att stärka den enskildes ställning, och det är bra. Men jag tror att det skulle vara ännu bättre om statsrådet redan i dag kunde säga ifrån att hon tar avstånd från de viktiga delar av socialdatautredningens förslag som är kontroversiella.

Det är inte utredningsdirektiven som är avgörande, utan det avgörande är vad utredningen har kommit fram till samt den oro som utredningen har skapat.

Anf. 131 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag har år 1986 tagit emot en utredning vars direktiv är undertecknade av Karin Söder den 31 januari 1980. Utredningens förslag har sedan skickats ut på remiss. Vi har fått in ett omfattande remissmaterial som vi naturligtvis skall studera i socialdepartementet – det är så handläggningen går till.

Jag utgår från att det i remissmaterialet finns så många kloka synpunkter på detta förslag att vi skall kunna lägga fram en proposition för riksdagen som tillgodoser de intressen som förslaget företräder och som också tar hänsyn till den personliga integriteten.

Jag förbehåller mig alltså rätten att få studera remissmaterialet och återkomma med förslag.

Anf. 132 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag delar naturligtvis socialministerns uppfattning att det är naturligt att ta del av remissinstansernas synpunkter. Jag menar dessutom att det rimligen stärker argumentet för att kasta utredningens förslag i papperskorgen.

Jönköpings kommun hör till de instanser som har yttrat sig över utredningens förslag och där är man mycket kritisk mot förslaget. Bl. a. konstaterar man att ju fler uppgifter som bevaras och ju längre gallringstiden är desto större torde socialtjänstens klienter uppleva hotet mot sin integritet. Socialdatautredningens förslag innebär att stora mängder uppgifter sparas under obegränsad tid. Det är alltså Jönköpings kommun som anför detta – en av de kommuner som skall plockas ut i detta sammanhang.

Anf. 133 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag tror det är angeläget att det tidigt kommer ett besked från det ansvariga statsrådet. De människor som berörs är ofta i en svår situation när de tar kontakt med socialnämnderna i skilda frågor. Deras situation blir ännu svårare om de vet att uppgifter om den hjälp de behöver på grund av en speciell situation i livet skall bevaras för all framtid för att tillfredsställa forskningsbehov. Det är oerhört viktigt att de slipper gå med den oron. Framför allt är det orimligt att människor som är födda vissa dagar i månaden i Jönköping skall behöva känna den oron.

Jag vädjar till socialministern att så snabbt som möjligt ta ställning i frågan. För min del har jag redan gjort det – jag anser att man inte kan stifta en lag utifrån det här förslaget.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1986/87:237 om tillämpningen av den s. k. Dagmaruppgörelsen

Anf. 134 TREDJE VICE TALMANNEN:

I Ingegerd Troedssons frånvaro tillåts Göte Jonsson att motta svaret.

Anf. 135 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Ingegerd Troedsson har fråga mig vilka åtgärder jag avser vidta som ger väl fungerande privata vårdalternativ möjlighet att fortsätta sin verksamhet.

I enlighet med hälso- och sjukvårdslagen har landstingen ett ansvar att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som är bosatta i landstingskommunen. Enligt lagen, som under stor enighet antogs av riksdagen, skall landstingen planera hälso- och sjukvården med utgångspunkt i befolkningens behov av hälso- och sjukvård och planeringen skall avse även den hälso- och sjukvård som erbjuds av annan än landstingskommunen.

Genom den s. k. Dagmarreformen har förutsättningar skapats för landstingen att fullfölja detta planeringsansvar. Sjukvårdshuvudmännen kan genom att teckna avtal med privata vårdgivare inordna dessa verksamheter som ett komplement och alternativ till annan vård.

Det är således i första hand sjukvårdshuvudmännen som har som uppgift att besluta om hur en effektiv och väl fungerande vårdorganisation för hälso- och sjukvården bör vara utformad. Överväganden om hur vården bör organiseras för att bäst svara mot befolkningens behov måste baseras på de lokala förutsättningarna. Jag har inte för avsikt att vidta några åtgärder som begränsar sjukvårdshuvudmännens frihet att besluta om utformningen av den lokala vårdorganisationen.

Anf. 136 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret men beklagar innehållet.

Den 30 november i år sade Landstingsförbundets ordförande Gunnar Hofring i TV ungefär så här: Jag skulle tro att vi lyckas ge en god vård så

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om tillämpningen av
den s. k.
Dagmaruppgårelsen*

småningom, om vi samarbetar både mellan offentlig och privat vård.

Detta sade Gunnar Hofring, hemmahörande i Uppsala. Samtidigt håller man där på och raserar en väl fungerande hemläkarjour. Det skrämmande i detta sammanhang är faktiskt att de som i dag vill bedriva privat vård är i princip rättslösa. Den fråga som förste vice talmannen Ingegerd Troedsson har ställt till statsrådet visar detta.

1984 fanns det två liknande privata verksamheter i Uppsala. Den ena fick lägga ned omedelbart, den andra fick tillstånd att fortsätta sin verksamhet, och den har fungerat bra fram till nu. Nu har den socialistiska majoriteten i landstinget sagt: Nu skall vi säga nej också till den verksamheten, därför att nu skall vi starta eget. Till på köpet innebär det att den egna verksamheten blir dyrare än den privata. De som nu har arbetat inom den privata vården måste sluta med sitt positiva och samhällsnyttiga arbete. Och framför allt: De patienter som de har betjänat mister sin doktor.

Statsrådet säger att vi skall ha en väl fungerande hälso- och sjukvård. Samtidigt är hon inte beredd att vidta åtgärder när det visar sig att landstingshuvudmännen utifrån majoritetsbeslut inte lever upp till detta av riksdagen satta mål. Att av rent politiskt taktiska skäl bryta ned en väl fungerande organisation till förfång för en massa patienter kan inte ligga i linje med riksdagens beslut om en riktig och rimlig sjukvård för enskilda människor.

Anf. 137 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Som jag har sagt i mitt svar till Göte Jonsson på Ingegerd Troedssons fråga har jag inte för avsikt att begränsa sjukvårdshuvudmännens möjligheter att utforma vården. I Malmö kommun t. ex. utnyttjar man reformen så, att man där kraftigt bygger ut den privata vården.

Härom kvällen besökte jag Praktikertjänst. I dess verksamhetsberättelse stod det: Trots eller kanske tack vare Dagmarlagen har bolaget under året kunnat flytta fram sina positioner. Det finns alltså olika uppfattningar om hur Dagmaruppgårelsen har verkat.

Anf. 138 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! I detta sammanhang vore det mera intressant om statsrådet läste verksamhetsberättelsen för hemläkarjouren i Uppsala. Jag tror inte att den kommer att vara lika positiv som Praktikertjänsts.

Från moderat sida har vi sagt att vi inte vill ha monopol vare sig för privatvård eller för landstingets sjukvård. Vi vill att de som kan bedriva sjukvård, som är skickade för det och som vill göra det till nytta för sjuka människor också skall få göra det. Det är inte meningen att vare sig Praktikertjänst eller landstingen skall ha monopol på att ge en riktig och adekvat sjukvård.

Jag vill ställa en fråga till statsrådet: Tror statsrådet att privatpraktiserande unga läkare som vill bli sina egna, som har en ambition inom ramen för egen verksamhet, vågar starta privatpraktiserande verksamhet när de behandlas på detta sätt av socialdemokratiskt styrda landsting?

Anf. 139 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om jag är beredd att tillstyrka ersättning för erforderliga investeringar för thoraxkirurgisk klinik vid Umeå regionsjukhus.

Den statliga investeringsersättning som avses kan utgå enligt avtalet mellan staten och vissa sjukvårdshuvudmän om samarbete om läkarutbildning och forskning. Avtalet finns intaget i prop. 1984/85:28.

Frågan om sådan ersättning för en nybyggnad på sjukhusområdet avgörs efter förhandling mellan staten och landstingskommunen. Förutsättningen för investeringsersättning är bl. a. att hälso- och sjukvårdsverksamheten i byggnaden blir integrerad med läkarutbildning och medicinsk forskning. Vidare kan nämnas att byggnadsförslaget skall upprättas i samråd med nämnden för undervisningsjukhusens utbyggnad.

Av vad jag sagt framgår att ett byggnadsobjekt för thoraxkirurgisk klinik i Umeå blir ett enskilt ärende, där såväl en avtalsförhandling som en prövning i enlighet med gällande avtalsvillkor kan bli aktuell, sedan Västerbottens läns landsting har gjort en framställning om statlig investeringsersättning.

Jag förutsätter att resurserna i landet för thoraxkirurgi planeras i samverkan mellan staten och Landstingsförbundet.

Anf. 140 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga. Vi har i Västerbotten sedan ett antal år fört fram krav på thoraxkirurgisk verksamhet även vid Umeå regionsjukhus. Underlaget när det gäller patienttillgången är fullt tillräckligt, och vetskapen om att även många andra skäl talar för sådan verksamhet har gjort att vi har drivit detta krav.

De patienter som tillhör Umeåregionen kommer från ett geografiskt mycket stort upptagningsområde. I dag hänvisas de för thoraxkirurgiska ingrepp till Uppsala. I Umeå finns goda kunskaper, som i dag utnyttjas vid kvalificerade undersökningar och god eftervård när patienterna har genomgått hjärtoperativa ingrepp i Uppsala.

Det har inte varit den enklaste handläggningen när det gällt att finna ut vad och vem som avgör vilka specialiteter som skall förändras och utökas i vårt land. Turerna kring en eventuell thoraxkirurgisk klinik i Umeå har varit invecklade och oklara. Jag har i ett antal frågor och motioner här i riksdagen fått det klarlagt. Det är nu viktigt att staten behandlar den framställning som Västerbottens läns landsting kommer att göra på ett positivt sätt. Den medicinska forskningen och läkarutbildningen i Umeå har ett stort behov av detta tillskott till den medicinska fakulteten där.

Jag hoppas att regeringen på alla sätt beaktar även de regionalpolitiska konsekvenser som en thoraxkirurgisk verksamhet till Umeå innebär. Jag hoppas också att socialministern är beredd att från sin position medverka till att avtalet kommer till stånd. Det finns, som jag sade, många goda skäl till det. Vi har tidigare hört från industriministern att alla politikområden också

Om finansieringen av en thoraxkirurgisk klinik vid Umeå regionsjukhus

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Om förtidspensionärernas sjukvårdsavgifter

har ett regionalpolitiskt ansvar. Jag anser att regeringen genom att satsa på denna thoraxkirurgiska klinik kan ge ett bevis för det.

Jag hoppas att socialministern är villig att medverka.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1986/87:251 om förtidspensionärernas sjukvårdsavgifter

Anf. 141 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Hans Dau har frågat mig om några, och i så fall vilka, förtidspensionärer kommer att undantas i regeringens förslag om slopandet av det s. k. avgiftsfria året vid sjukhusvård.

Regeringen avser att i sin budgetproposition för budgetåret 1987/88 föreslå att det avgiftsfria året för pensionärer med hel ålderspension avskaffas fr. o. m. den 1 juli 1987. Regeringen anser det däremot motiverat att samtliga pensionärer med hel förtidspension skall få behålla det fria året.

Anf. 142 HANS DAU (m):

Herr talman! Jag vill tacka Gertrud Sigurdsen för det förtydligande hon gjort av vad hon sade vid sin presskonferans den 25 november. Hon sade då att vissa grupper förtidspensionärer, främst handikappade, skulle få denna befrielse. Jag förvånas över det dubbla budskap som hon framför. Samma dag, den 25 november, sade hon: Jag kan inte se att det är rättvist att en pensionär med samma inkomst som eller högre än t. ex. en textilarbetare eller kommunalarbetare skall få ligga på sjukhus helt kostnadsfritt samtidigt som de senare får betala 55 kr. för varje vård dag – men om jag förstår svaret rätt kommer det att bli så.

Många av dessa människor har blivit förtidspensionärer efter en viss tid i yrkeslivet, kortare eller längre, och kommer förmodligen att ha en förtidspension med tillskott, ATP osv., vilket gör att de kommer att få samma inkomst som textilarbetaren eller högre.

Jag vill fråga: Vilket av dessa båda budskap gäller? Det är intressant för dessa handikappade att veta. Det har rått stor förvirring när det gäller kompensationen till dessa pensionärer. Först skulle de sämst ställda få de bästa tillskotten. Sedan har det inte alls blivit så, utan pensionärerna med högre inkomster kommer att få den bästa kompensationen för den konfiskationsskatt som riksdagen skall besluta om i morgon.

Det vore intressant att höra vilket av dessa två budskap som gäller.

Anf. 143 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det svar gäller som jag har gett i dag. Vi har försökt att avgränsa gruppen handikappade, som består av de människor som är mest berättigade till kompensation. Men av olika tekniska administrativa skäl har det inte varit möjligt. Därför har vi kommit fram till att befrielsen från avgift skall avse hela gruppen förtidspensionärer.

Anf. 144 HANS DAU (m):

Herr talman! Jag får tacka för det beskedet. Det innebär med andra ord att socialministeren har bytt ståndpunkt sedan den 25 november. Det kanske är till förmån för de handikappade – däremot inte för de textilarbetare och kommunalarbetare som hon jämförde med då.

Jag hoppas bara att detta ställningstagande räcker ända fram till dess beslut skall fattas – det har inte tidigare löften gjort.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1986/87:253 om visst stimulansbidrag inom studiestödet

Anf. 145 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Lena Öhrsvik har frågat mig om visst stimulansbidrag inom studiestödet skall räknas av mot socialbidraget.

Behovet av den ekonomiska hjälp i form av socialbidrag som en enskild kan vara berättigad till beräknas med utgångspunkt i en socialbidragsnorm som kommunen själv bestämmer. Socialstyrelsen har utfärdat allmänna råd som vägleder socialtjänsten, bl. a. om vilka inkomster och tillgångar som bör reducera socialbidragets storlek. Huvudprincipen är därvidlag att alla inkomster skall dras från det socialbidragsbehov som framräknats enligt socialbidragsnormen. Det finns dock ersättningar som enligt socialstyrelsen inte bör avräknas, t. ex. handikappersättning och vårdbidrag. Vad gäller den s. k. timersättningen ger de allmänna råden ingen uttalad vägledning.

Jag har erfarit att man inom socialstyrelsen diskuterar den oklarhet som för närvarande råder och att man ämnar gå ut med ett klarläggande i frågan.

Anf. 146 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag vill börja med att framföra ett tack för svaret. Det är bra att vi inom kort kan få ett klarläggande i denna fråga. Det råder stor oro, särskilt på vuxenutbildningsnämnderna, som blir nerringda från olika förvaltningar med frågor om hur bestämmelserna skall tolkas.

Administrationen kostar mer än själva bidraget, och det är en olycklig situation.

Stimulansersättningen är mycket viktig för de grupper som det handlar om. Det gäller dels 14 000 personer som går i grundläggande vuxenutbildning, varav många är analfabeter, dels 11 000 personer som studerar svenska för invandrare. Alla dessa har inte socialbidrag – men en ganska stor grupp. Därför har det väckt mycket stor oro att stimulansbidraget dras av från socialbidraget – och dessutom hanteras dessa frågor olika på olika håll. Man har upptäckt problemet genom att CSN nyligen har tagit över administrationen och utbetalningen av dessa stöd. Tidigare var det kommunen själv som handlade detta, och då var det kanske inte så svårt med kontakterna.

Jag vill bara skicka med några synpunkter inför de klarlägganden som skall göras. Jag hoppas att man utgår från och har ett intresse av att i fortsättningen stimulera dessa grupper. I första hand handlar det om invandrarkvinnorna,

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om köerna inom den
offentliga vården*

som skulle vara mycket svåra att få till fortsatt utbildning om man inte på något sätt kan visa upp en "vinst" av det hela. Dessutom finns en skatteproblematik i den här frågan genom att timersättningen är skattepliktig. Det blir en svår konsekvens när man först drar av timersättningen från socialbidraget och dessutom så småningom kan bli skyldig att betala restskatt.

Man måste se på hela problematiken vid behandlingen av denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1986/87:264 om köerna inom den offentliga vården

Anf. 147 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig om jag avser att vidta andra åtgärder för att minska köerna inom den offentliga vården än de åtgärder mot investeringar vad gäller kontors- och industrifastigheter för att försvåra inflyttningen till storstadsområdena som regeringen beslutat om.

Stockholms län har i dag ett befolkningsunderlag som är ständigt växande. Detta är en anledning till att det blir köer till sjukvården. Men köer finns i det övriga landet också, särskilt till starr- och höftledsoperationer.

Jag vill hänvisa till mitt svar på en interpellation i samma ämne som jag gav i riksdagen den 2 december i år. Jag redogjorde då för att socialdepartementets hälso- och sjukvårdsberedning den 19 november i år diskuterat kösituationen inom sjukvården. För att om möjligt få fram ett konkret handlingsprogram har hälso- och sjukvårdsberedningen på mitt förslag beslutat genomföra en konferens om kösituationen den 27 januari 1987. Till denna konferens kommer att inbjudas företrädare för sjukvårdshuvudmännen, de politiska partierna och de fackliga organisationerna.

Anf. 148 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Den här gången gäller det också den enskilda vården, Dagmaröverenskommelsen och följderna av den.

Statsrådet Sigurdsen sade i anslutning till beslutet om Dagmarreformen, som innebär att man inom ramen för försäkringen kan reglera läkarrekrytering och läkaretablering, att en av orsakerna till reformen var att man inte skulle få överetablering i vissa områden. Då åsyftade statsrådet och många med henne bl. a. Stockholmsområdet – det fanns för många privatpraktiserande och fritidspraktiserande läkare i Stockholm.

Civilminister Bo Holmberg har i höst sagt att det är risk för att vi får en för stor slutet, mera kvalificerad sjukvård. Han har senare sagt att detta hänger samman med ändrad policy i äldreomsorgen. Industriminister Thage G. Peterson har sagt att ett motiv för att stoppa investeringar i Stockholmsområdet och i storstadsregionerna är bristen på sjukvård.

Man ställer sig frågan: Vilken syn ligger egentligen bakom regeringens allmänna sjukvårdspolitik? När man hör det ena statsrådet, det andra statsrådet och det tredje statsrådet uttala sig är det faktiskt som om "hela

havet stormar" på detta område. Detta visar att planhushållning inte fungerar inom hälso- och sjukvården. Det system vi har i dag har ju starka sådana inslag.

Min fråga till statsrådet Sigurdson är: Anser statsrådet att reglerad tillgång på sjukvård är ett lämpligt regionalpolitiskt instrument och att man inom sjukvårdens ram skall se till att få bristsituationer inom vissa områden så att man därigenom kan hindra etableringar? Vid tolkningen av statsrådets svar och industriministerns uttalanden får man faktiskt den uppfattningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1986/87:254 om den svenska skolan i Genève

Anf. 149 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Larz Johansson har frågat mig om regeringen är beredd att ge extra resurser till svenska skolan i Genève för att garantera dess fortbestånd.

Skolöverstyrelsen har för innevarande läsår beviljat statsbidrag till en lärartjänst vid svenska skolan i Genève. Beslutet följer bestämmelserna i förordningen om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet, vad gäller antalet lärartjänster i förhållande till antalet behöriga elever, dvs. elever på låg- och mellanstadiet.

Skolan har hos regeringen anhållit om statsbidrag till två lärartjänster för innevarande läsår. Ärendet bereds för närvarande inom regeringskansliet, varvid skolöverstyrelsens yttrande i ärendet har sänts till skolan för påminnelser senast den 13 januari 1987. Jag är därför inte beredd att nu redovisa något ställningstagande i frågan.

Anf. 150 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, som jag för min del tolkar positivt.

Skolan i Genève är viktig för alla de svenskar som av olika anledningar har sin verksamhet förlagd till Genève. Där finns bl. a. många internationella institutioner i vilka vi är angelägna om att vara representerade. Då är det naturligtvis bra att dessa svenskars barn kan få fullfölja sin skolgång under den tid familjen vistas utomlands. Mot denna bakgrund vore det en stor förlust om man av ekonomiska skäl skulle tvingas lägga ned skolan.

Som statsrådet sade har skolan för närvarande en lärartjänst. Antalet barn på låg- mellanstadiet är så litet att det bara berättigar till en tjänst. Men det finns också ett antal barn som är i den åldern att de läser högstadiets kurs, och de får nu läsa per korrespondens. Det är naturligtvis en relativt bra anordning, men undervisningen av dessa elever kräver ett visst mått av handledning, och det hinner den enda läraren för låg- och mellanstadiet inte med. Detta har gjort att skolans lokala styrelse har blivit tvungen att sätta till extra resurser. I dag är årsavgiften vid skolan i Genève ungefär 30 000 kr., och det är en ganska dryg utgift för de föräldrar som måste ha sina barn i skolan.

Herr talman! Jag tolkar svaret positivt och hoppas att jag inte skall behöva

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om planerad ut-
byggnad i Norrland av
vägarna E 4 och E 75*

få anledning att återkomma i frågan utan att regeringen vid sin fortsatta beredning skall finna möjligheter att även fortsättningsvis stödja skolan i Genève.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1986/87:238 om planerad utbyggnad i Norrland av vägarna E 4 och E 75

Anf. 151 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Olle Östrand har frågat mig om jag är beredd att medverka till utbyggnad av vägarna E 4 och E 75 i Norrland.

Regeringen har givit vägverket direktiv för upprättande av flerårsplaner för byggande av statliga och statskommunala vägar under perioden 1988–1997.

Av direktiven framgår att det högratifierade vägnätets standard skall anpassas till trafikutvecklingen och att det lågratifierade vägnätet skall ges en tillfredsställande standard. Inriktningen av vägplaneringen skall – liksom tidigare – vara att utifrån samhällsekonomiska bedömningar vidta sådana åtgärder att det allmänna vägnätet vidmakthålls och successivt förbättras.

Ny- eller ombyggnad av vägsträckor som är samhällsekonomiskt lönsamma bör således utföras inom ramen för de ordinarie vägmedel som avses anvisas, dvs. ca 1 000 milj. kr. per år.

Regeringens uppfattning är att de framtida väginvesteringarna inte skall koncentreras till ett visst vägnät, motorvägstriangel eller liknande.

Det finns ett stort vägbyggnadsbehov i hela landet. Tillgängliga medel för vägbyggande bör därför användas för åtgärder på de vägsträckor där den samhällsekonomiska nyttan är störst. Detta gäller även vägarna E 4 och E 75.

Jag utgår ifrån att vägverket beaktar de direktiv som regeringen utfärdat för upprättandet av flerårsplanerna.

Anf. 152 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Det var välgörande att få detta klarläggande från kommunikationsministern.

Bakgrunden till min fråga är att det enligt vägverkets uppfattning, som kommer till uttryck i de direktiv för flerårsplanering som nu utfärdats, skall genomföras mycket kraftiga satsningar för att förbättra och öka bärigheten på de stora huvudvägarna, i första hand i södra Sverige. Risken är då mycket stor att den regionala obalans vi redan har kommer att förstärkas ytterligare. Detta leder sannolikt till en ökad lokalisering av industriproduktion till de södra regionerna.

Den pågående omstruktureringen inom näringslivet och strävandena att minska lagren inom både produktions- och distributionsleden medför givetvis ökade krav på god framkomlighet på vägnätet under alla tider på dygnet. Goda kommunikationer – och i detta inkluderar jag ett bra vägnät – får därmed allt större betydelse för den regionala utvecklingen. Det är därför

mycket viktigt att utbyggnaden och förbättringarna av huvudvägnätet i Norrland inte kommer på efterkälken. E 4 genom Norrland är en viktig pulsåder och har mycket stor betydelse för näringslivets utveckling, liksom E 75 i mittnordenområdet.

Jag kan inte tolka kommunikationsministerns svar på annat sätt än att han i likhet med mig anser att det är viktigt att en utbyggnad av E 4 och E 75 i Norrland kommer till stånd parallellt med de vägförbättringar som görs i södra Sverige.

Det är viktigt att bestämmelser om höjd belastning anpassas till de bestämmelser som kommer att gälla inom EG. Det är ofantligt viktigt för den norrländska industrins konkurrenskraft. Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1986/87:243 om taxesättningen för Gotlandstrafiken

Anf. 153 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Gunhild Bolander har frågat mig om jag är beredd att ge transportrådet i uppdrag att ompröva sitt beslut angående taxehöjningar i Gotlandstrafiken. Gunhild Bolander hänvisar i sammanhanget till en promemoria från statens pris- och kartellnämnd om beslutade taxehöjningar för Rederiaktiebolaget Gotlands linjesjöfart.

Transportrådets beslut om taxehöjningar för Gotlandstrafiken har nyligen överklagats till regeringen. Jag är inte beredd att föregripa regeringens prövning av frågan.

Anf. 154 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Tack för svaret. Det innehåller tyvärr inga positiva uppgifter. Statsrådet finner ingen anledning att i dag gå in i någon diskussion med tanke på att kommunfullmäktige i måndags beslutade att överklaga beslutet om taxehöjningar. Inför den prövning som regeringen skall företa vill jag skicka med en del synpunkter.

Det är en mycket märklig inställning som transportrådet har haft vid hanteringen av frågan. När oljepriserna stiger är det ett skäl till att höja taxorna. Men när oljepriserna sjunker är det inte alls något skäl till att sänka taxorna eller i varje fall låta dem vara oförändrade. Tillåt mig efterlysa någon konsekvens i tänkandet och handlandet hos en statlig myndighet.

Statens pris- och kartellnämnds promemoria är en svidande kritik mot transportrådet. Det är egentligen närmast en skandal om regeringen inte heller denna gång är beredd att vidta åtgärder. När vi för en dryg månad sedan hade en interpellationsdebatt här i kammaren ifrågasatte jag insättandet av lastfärjan Gute i persontrafiken på Oskarshamn av ekonomiska skäl. Vi visste då att det fanns ekonomiskt utrymme för att låta färjan Gotland gå som tidigare. I dag måste man med fog ställa frågan till regeringen om skälet till att använda Gute i trafiken är något annat, och i så fall vilket. Nu har det ju klarlagts av SPK att det inte finns sakliga skäl för sådana beslut som transportrådet har fattat.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om järnvägsför-
bindelserna till
Karlskrona*

Det finns en mycket märklig passus i SPK:s skrivelse. Det står att SPK har begärt av transportrådet att få ta del av det kostnadsmaterial och annat analysmaterial som legat till grund för transportrådets beslut om de aktuella höjningarna. Transportrådet har förklarat att något dokumenterat underlag inte finns, men man är medveten om att förändringarna i genomsnittskostnaderna uppgår till -2,5 %. Det innebär alltså en minskning.

Transportrådet vet alltså om att det är möjligt att sänka taxorna, men beslutar ändå att höja dem. Jag vill gärna ha statsrådets förklaring till detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1986/87:246 om järnvägsförbindelserna till Karlskrona

Anf. 155 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Karl-Anders Petersson har med hänvisning till att transportrådet uppges vilja ersätta tågtrafik från sydöstra Sverige med buss frågat mig om jag är beredd att ta avstånd från detta orimliga förslag.

Transportrådet har nyligen på regeringens uppdrag redovisat en utredning om hur den långväga busslinjetrafiken skall kunna förbättras. I utredningen föreslås principer för hur busstrafiken bör vara uppbyggd för att trafiken skall kunna bli effektiv och attraktiv. Såväl samordning med järnväg som länshuvudmännens trafik berörs. Som exempel på vad som kan göras har kollektivtrafiken studerats på ett antal linjer i landet. Några konkreta förslag till ersättning av tågtrafik med buss föreslås dock inte.

Jag anser att det är viktigt att kollektivtrafiken främjas och utvecklas vidare. Tåg och buss bör här samarbeta och utgöra komplement till varandra så att en samhällsekonomisk utbyggnad av trafikförsörjningen sker. För att trygga en riktig avvägning mellan tåg och buss är det viktigt med en allsidig behandling av möjligheterna till samverkan där också bl. a. järnvägens utvecklingsmöjligheter prövas. Jag har därför låtit skicka transportrådets utredning på en bred remiss till olika intressenter. Frågan kommer därefter att behandlas inom ramen för det trafikpolitiska utvecklingsarbetet som nyligen påbörjats inom regeringskansliet. Tills vidare har jag därför ingen anledning att nu kommentera den aktuella frågan.

Anf. 156 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga, men innehållet i svaret lämnar mycket övrigt att önska. Nog måste väl kommunikationsministern ha ytterligare synpunkter på ett förslag från det statliga transportrådet om att tågtrafiken på sträckorna Karlskrona-Malmö och Karlskrona/Kalmar-Göteborg skall ersättas med busstrafik? Förslaget innebär ju att stora delar av sydöstra Sverige skärs av från järnvägsnätet. Blekinge län och landskap blir, som det första länet på fastlandet, utan järnvägsförbindelser.

Blekinge är landets mest tätbefolkade län utanför storstadsregionerna. Därför är det viktigt att det finns goda järnvägsförbindelser till och från länet både mot väster och norr. Blekinge är en i olika avseenden betydelsefull del

av Sverige, fast transportrådet ej upptäckt detta. Självfallet bör även detta landets sydöstra hörn behandlas av statsmakterna som övriga delar av vårt land. Det finns, herr kommunikationsminister, en värld utanför Stockholm och Göteborg.

Järnvägsförbindelserna Karlskrona-Malmö har på senare år stadigt försämrats: färre förbindelser, längre restider och sämre vagnskvalitet. Som exempel kan nämnas att tågens hastighet i genomsnitt nu är 65 km/tim. För 20 år sedan var hastigheten över 70 km/tim. Det är den utveckling som har skett. När SJ försämrat tågförbindelserna tillräckligt kan man givetvis lätt konstatera att antalet resenärer har minskat, och att i stället för att rusta upp järnvägen och sätta in flera och snabbare förbindelser börjar man undersöka nedläggningsmöjligheterna.

Vi fick en viss upprustning av kustbanan genom Blekinge i början av 1980-talet, men efter regeringsskiftet 1982 har inga resurser avsatts för detta ändamål. Är avsikten att skärpa av Blekinge från landet i övrigt genom försämrade järnvägskommunikationer?

Även förbindelsen till Göteborg är mycket viktig för den sydöstra delen av landet. Också på denna sträcka har emellertid förbindelserna försämrats efter hand, så att många numera finner det tidsmässigt fördelaktigt att köra med egen bil till Göteborg vid sammanträden av olika slag.

Anf. 157 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag vill understryka att den utredning som transportrådet alldeles i dagarna har presenterat bara utgör ett underlag för den diskussion om trafikpolitiken på dessa berörda områden som vi skall föra framöver. Det kommer naturligtvis att finnas många andra synpunkter på hur trafiken skall läggas upp. Som jag sade har denna utredning gått ut till ett mycket stort antal remissinstanser. Jag föreställer mig att de i sina remissvar kommer med andra alternativ och konstruktioner som de möjligen kan tycka är bättre än det som transportrådet har fört fram som exempel – jag vill understryka att det rör sig om exempel – i utredningen.

Sedan tycker jag inte att man skall säga att Blekinge och andra delar av landet är helt bortglömda när det gäller järnvägstrafik. Det råkar faktiskt vara så att man just i dag har invigt en industrispårutbyggnad vid Volvo i Olofström som man, såvitt jag förstår, har varit väldigt angelägen om. Det är inte så att det bara sker indragningar, utan det görs också vissa utbyggnader i detta område. Men det är klart att järnvägen skall användas till det som den är bäst på och att andra alternativ kan användas till det som de är bäst på.

Jag vill understryka att det inte har gjorts något politiskt ställningstagande till detta förslag utan att det handlar om ett utredningsförslag. Det må förekomma att sådana förslag ingår i en trafikpolitisk debatt.

Anf. 158 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag är medveten om att ett litet industrispår har invigts i Olofström. Det kan knappast ha någon större betydelse för kommunikationerna till och från Blekinge. Jag hoppas att kommunikationsministern inte tror att detta kan vara av avgörande betydelse när det gäller kommunikationerna för Blekinges vidkommande.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Meddelande om interpellationssvar

Om igångsättande av vanadinbrytning i Gruvberget

Att man tar bilen till Göteborg i stället för att använda en kollektiv transportmöjlighet utgör naturligtvis en onödig belastning på vägnätet och är olyckligt från såväl trafiksäkerhets- som miljösynpunkt – det hoppas jag att kommunikationsministern är införstådd med.

Vi har i Blekinge under senare år haft problem av olika slag, främst när det gäller sysselsättningen. Under den senaste tioårsperioden har invånarantalet sjunkit stadigt varje år. Såväl länsstyrelse som landsting och länets kommuner har vidtagit olika åtgärder för att stimulera näringslivet i länet. Mot denna bakgrund upplevs förslaget från transportrådet av blekingarna som en ren örfil.

Anf. 159 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! För att det inte skall uppstå några missförstånd i debatten vill jag säga att det, såvitt jag förstår, icke är fråga om ett förslag från transportrådet utan om en exemplifiering av olika alternativ för persontransporter. Sådana exempel måste få förekomma om vi skall ha en konstruktiv trafikpolitisk debatt. Därmed är inte sagt att förslagen skall realiseras.

Anf. 160 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Det sista kommunikationsministern sade var det mest positiva jag har hört honom säga i dag. Jag tar fasta på att detta förslag inte skall förverkligas, eftersom detta skulle verka förödande på Blekinge som län och landskap. Men bara detta att man är utsedd till försöksobjekt i sammanhanget kommer att ha negativ verkan på länet – det tror jag att kommunikationsministern är införstådd med.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Meddelande om svar på interpellation 1986/87:112

Anf. 161 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! På grund av att interpellanten Sten Svensson inte hade tillfälle att ta emot svaret på sin interpellation om statsbidraget till statens institut för företagsutveckling (SIFU) när interpellationer besvarades här i riksdagen den 8 december, kommer svaret på hans interpellation att lämnas i slutet av januari 1987.

34 § Svar på fråga 1986/87:236 om igångsättande av vanadinbrytning i Gruvberget

Anf. 162 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Iris Mårtensson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att vanadinbrytning kommer i gång i Gruvberget.

Nämnden för statens gruvegendom (NSG), som förvaltar de statliga gruvrättigheterna, innehar även gruvrätten till vanadinfyndigheten vid

Gruvberget. NSG här gjort en ingående värdering av fyndigheten och diskuterat förutsättningarna för en brytning med såväl svenska, finska som norska intressenter. Utvärderingen visar att det, med rådande marknadssituation med överkapacitet och därmed låga vanadinpriser, för närvarande inte är ekonomiskt försvarbart att exploatera fyndigheten. NSG följer marknadsutvecklingen och kan därmed pröva om förutsättningarna för en exploatering av vanadinfyndigheten vid Gruvberget vid en senare tidpunkt har förbättrats.

Anf. 163 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka industriministern för svaret på min fråga. Svaret visar på en tänkbar öppning i framtiden.

När man vet att det i dag inte bryts någon vanadin i vårt land och att ett land av de länder som är produktionsdominerande är Sydafrika, så ger det mig en tankeställare; är det därifrån som vi i dag tillfredsställer vårt behov av vanadin?

När näringsutskottet våren 1985 senast behandlade frågan om vanadinförekomsten i Sumåssjön i Gruvberget sade utskottet att en inhemsk utvinning av vanadin framstod som eftersträvarvärd ur såväl försörjnings- som sysselsättningssynpunkt.

Jag anser att det finns flera anledningar att ta fasta på när det gäller att aktualisera en gruvbrytning i Hälsingland.

Den första anledningen är att man inte skall importera sådant som finns inom landet och absolut inte från Sydafrika, om det så kommer via något annat land. Vidare behöver vi mer än väl varje sysselsättningstillfälle som kan komma till stånd.

I det här sammanhanget kan det ju vara intressant att veta att vår egen import, har det sagts mig, är på 1 000 ton per år. Det är alltså det vanadin som vi behöver för vår ståltillverkning. Denna import svarar mot ett värde av ungefär 50 milj. kr. per år. Så nog finns det all anledning att börja ta till vara vanadinet i Hälsingland.

Anf. 164 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag är självfallet intresserad av att alla möjligheter till gruvbrytning i Hälsingland undersöks.

Nu är emellertid brytning av vanadinmalm inte det enda sättet att producera råvara till ferrovanadin. Ett alternativt sätt skulle kunna vara att utnyttja vanadinnehållet i våra järnmalmer. Att utvinna vanadin som en sam- eller biprodukt är också det sätt på vilket vanadin produceras i omvärlden. Detta kan ske genom att man i råjärnsproduktionen tar fram en vanadinhaltig slagg, som sedan får utgöra råvara vid produktion av ferrovanadin. Detta skulle kräva att en ny process införs i ståltillverkningen. Enligt vad jag känner till studerar SSAB för närvarande möjligheterna att införa en sådan process.

Anf. 165 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka för den komplettering jag här har fått.

Om man i något av de stålverk som finns här i Sverige blandar in malm från

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om virkeshandeln i
norra Sverige*

Om kollektiva hemförsäkringar

Sumåssjön i Gruvberget, kan man få en slaggprodukt som är direkt säljbar. Då kan man även utnyttja det järn som finns där. Jag ser således mycket positivt på det svar som jag här har fått av industriministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1986/87:241 om virkeshandeln i norra Sverige

Anf. 166 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! John Andersson har ställt en fråga om samverkan mellan virkesinköparna i norra Sverige som berör konkurrenslagens bestämmelser.

Konkurrenslagen tillämpas av näringsfrihetsombudsmannen (NO) och i sista hand av marknadsdomstolen. Jag har erfarit att NO, på grundval av den kritik som riktas mot vissa förfaranden på virkesmarknaden, beslutat ta upp frågan till prövning. Jag kommer att informera mig om resultatet av NO:s prövning. Någon åtgärd i övrigt från min sida är inte aktuell.

Anf. 167 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! När man fick höra att virkesuppköparna i norra Sverige hade delat upp marknaden och som särskild krydda tillämpade ett system med stödanbud, väcktes självfallet vissa funderingar. Den första tanke man fick var hur det egentligen är ställt med marknadsekonomi och den s. k. fria konkurrensen.

Vi har under många år inte bara fört en livlig debatt utan även föreslagit allehanda åtgärder för att förmå de privata skogsägarna att avverka mera skog. En annan aspekt av det inträffade är att skogsägarna, när de nu ämnar avverka, utsätts för – vill jag påstå – rena skojet, genom att köparna inte bara delar upp marknaden i olika områden, utan också tillämpar ett system där man lämnar in stödanbud.

En mycket viktig omständighet när det gäller skötseln av vår skog är att det också kan ges resurser till återskapande av skogen i form av skogsvård, dvs. till att reproducera vår skogsråvara. Så även från denna synpunkt är det olyckligt att man skall förfara på detta sätt.

Jag har frågat statsrådet Johansson om han ämnar vidta några åtgärder. Jag noterar att statsrådet säger att NO har beslutat att ta upp den här frågan till prövning. Jag noterar även att statsrådet också ämnar informera sig om resultatet av NO:s prövning. Statsrådets svar är att någon åtgärd från hans sida inte är aktuell. Jag tackar för detta svar på min fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på fråga 1986/87:247 om kollektiva hemförsäkringar

Anf. 168 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig om systemet med kollektiva hemförsäkringar är förenligt med regeringens konsumentpolitiska strävanden.

Mitt svar är ja. Att medborgarna kan få ett rimligt försäkringsskydd till en så låg kostnad som möjligt ligger väl i linje med regeringens konsumentpolitiska strävanden.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Om kollektiva hemförsäkringar

Anf. 169 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. För mig som liberal känns systemet med kollektiva hemförsäkringar horribelt. Det innebär att konsumenten tvångsansluts till en hemförsäkring hos Folksam som hon eller han inte har begärt, varken i ord eller i handling. Här är det facket som bestämmer. Ett kollektivt beslut på ett föreningsmöte väger med andra ord tyngre än den enskilde individens eget ställningstagande. De medlemmar som vill slippa hemförsäkringen måste anmäla detta skriftligt. Den som inte observerar denna tågordning blir automatiskt försäkrad och får därmed ett månatligt avdrag gjort på sitt lönekonto.

Kan konsumentministern verkligen försvara detta system? Vi i folkpartiet kan inte det, vi förkastar det.

Jag vill ytterligare precisera frågan: Anser statsrådet att säljmetoden är förenlig med principen om en sund utveckling på försäkringsområdet och att den står i enlighet med marknadsföringslagens regler? Kan statsrådet verkligen bejaka detta system?

Vid den remissbehandling som följde på försäkringsverksamhetskommitténs delbetänkande om gruppörsäkringar framfördes från flera instanser tydliga farhågor, som nu bekräftas av verkligheten. Nu kommer Kommunalarbetareförbundet att kollektivansluta sina 370 000 medlemmar till denna försäkring.

Hovrätten för övre Norrland var också mycket kritisk vid remissbehandlingen, liksom marknadsdomstolen, som frågade om detta system skulle bidra till fri och öppen konkurrens mellan försäkringsbolagen.

Alla fakta i de anmälningar som nått konsumentverket tyder på att Folksams säljmetoder strider mot marknadsföringslagen.

Min sista fråga är: Anser statsrådet detta förenligt med en bra konsumentpolitik som är till gagn för konsumenten? Det vore bra för konsumenterna att få veta det.

Anf. 170 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Det var många ytterligare frågor. Frågan gällde alltså om systemet med kollektiva hemförsäkringar är förenligt med regeringens konsumentpolitiska strävanden. Svaret på den frågan är ja.

Det är ett system med gruppörsäkringar som regeringen har tagit ställning till och medgivit. Vi anser inte att det finns något generellt hinder mot dessa försäkringar, om det gäller gruppörsäkringar med reservationsrätt. Det stämmer alltså inte som Ulla Orring säger, nämligen att konsumenterna tvångsansluts till försäkringen.

Det är bra för konsumenterna om de kan få billiga försäkringar, och vi har ansett att det är riktigt att ha en reservationsrätt. Självfallet måste emellertid de enskilda försäkringslösningarna stå i överensstämmelse med konsumenträttslig och annan lagstiftning, inkl. marknadsföringslagstiftningen. Detta har konsumentverket anledning att bevaka, och det har verket också gjort i detta ärende.

Anf. 171 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Detta kallas ju för negativ avtalsbindning. Det innebär alltså att konsumenten inte av egen kraft anmäler sig till en försäkring, utan att det är den fackliga organisationen som ansluter sina medlemmar. Om man inte observerar detta blir man alltså tvångsansluten.

Jag tycker att statsrådet borde ta avstånd från detta system. Det är inte förenligt med vad vi i Sverige anser om konsumentens fria val och möjligheter. Det är verkligen beklämmande.

Systemet hämmar dessutom den fria konkurrensen mellan försäkringsbolagen. De har inte möjligheter att konkurrera om försäkringstagarna, utan det är fråga om en ensidig upphandling från Folksam. Jag vill verkligen att statsrådet på allvar tar avstånd från den här typen av kollektiva försäkringar.

Vi vill slippa bli kollektivt anslutna till ett politiskt parti – vi har samma krav då det gäller hemförsäkringar!

Anf. 172 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Det är inte så att man tvångsansluts. Det finns en reservationsrätt i de former som vi har godkänt för vårt vidkommande när det gäller kollektiva hemförsäkringar.

Självfallet skall man följa den konsumenträttsliga lagstiftningen. Det gör också konsumentverket. Det har förts en diskussion om hur marknadsföringen skall vara utformad, och jag utgår också från att de som hanterar försäkringarna kommer att rätta sig efter vad som framkommit vid dessa diskussioner. Det är det frågan gäller, och jag har sagt att de inblandade måste rätta sig efter detta.

Anf. 173 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Kvar står att det inte är konsumentens fria val som avgör vilken form av försäkring som han eller hon skall teckna, utan det är facket som ansluter hela kollektivet. En kommunalarbetare som inte ser upp kommer in i detta system och får avdrag på sin lön.

Detta tycker jag är upprörande!

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1986/87:256 om bemanningen av Härjedalens polisdistrikt

Anf. 174 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Sigge Godin har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att minimiberedskap skall kunna upprätthållas i Härjedalens polisdistrikt.

Som jag tidigare har förklarat i olika sammanhang skall strävan vara att alla polismyndigheter så långt det är möjligt skall ha lika goda förutsättningar att lösa sina arbetsuppgifter. Jag har också upplyst att regeringen, på grundval av en utredning inom justitiedepartementet, har gett rikspolisstyrelsen i uppdrag att undersöka fördelningen av polismän mellan polisdistrik-

ten och att föreslå eventuella omfördelningar mellan distrikten. Uppdraget kommer att redovisas till regeringen i februari 1987.

Jag utgår från att också de problem som Sigge Godin pekar på rörande – som jag förstår Sigge Godin – Svegs polisdistrikt kommer att uppmärksammas i detta arbete.

Anf. 175 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Det är positivt att utredning nu pågår i dessa frågor. I svaret antyder justitieministern emellertid att han inte riktigt vet vad som är på gång och vilka direktiv regeringen har givit. Jag hoppas att det inte är så, utan att det bara är litet oklart uttryckt.

Härjedalens polisdistrikt omfattar en yta på 13 000 km² – 20 mil långt och 10 mil brett. Detta område skall bevakas av totalt 21 polismän, inkl. befäl och utredare. Man kan ju tänka tanken vad som händer om man måste lägga ned lokalkontoret i Funäsdalen och lämna hela området öde. Om jourgruppen är på uppdrag i Ytterhogdal och larm kommer från västra Härjedalen har man 20 mil att färdas. Det motsvarar ungefär att en jourgrupp i Stockholm skulle tvingas att åka till Ludvika på uppdrag.

Polisens arbete innebär inte enbart jakt på brottslingar och utredning av brott. En stor del av arbetet avser också service och andra kontakter med såväl ortsbefolkningen som den mängd av turister som besöker det härliga Härjedalen. Även därför är det viktigt att verksamheten fungerar någorlunda effektivt. Industriministern talar ofta och värtaligt om insatser från andra områden av politiken än regionalpolitiken.

Min fråga till justitieministern blir därför: Är Sten Wickbom beredd att, när ärendet kommer upp i vår, väga in regionala hänsyn vid fördelningen av polistjänster och därmed rekommendera såväl rikspolisstyrelsen som länsstyrelserna att bibehålla lokalvaktdistrikt och uppehålla en rimlig minimibemanning i glesbygden?

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Svar på fråga 1986/87:240 om de politiska förhållandena i Nicaragua

Anf. 176 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Nic Grönvall har med hänvisning till ett uttalande av mig i radio enligt vilket Nicaraguas demokrati "stod skyhögt över övriga stater i Centralamerika" frågat mig på vilka grunder jag kommit fram till denna uppfattning.

Uttalandet är lösryckt ur svaret på en fråga om bistånd till demokratiska länder i Latinamerika, t. ex. Costa Rica. Jag sade att Sverige redan har samarbete med Costa Rica, som har långa demokratiska traditioner.

I radioprogrammet behandlades demokratimålet i biståndet. Jag framhöll vikten av biståndsinsatser som främjar folkligt deltagande och insikt om hur demokratin fungerar. Ett exempel är stödet till bondekooperationen i Nicaragua.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om arbetsför-
hållandena vid
Bai Bang*

Trots de svåra förhållandena i Nicaragua pågår där ansträngningar att vidareutveckla demokratin. En ny författning antogs nyligen. I konstitutionen bekräftas väsentliga demokratiska principer avseende pluralism, val och mänskliga rättigheter. Företrädare för samtliga partier i nationalförsamlingen deltog i utarbetandet av författningen.

Detta arbete har inneburit en betydande ansträngning för att stärka det folkliga inflytandet och värna om mänskliga rättigheter i en tid då Nicaragua mer än någonsin utsätts för yttre tryck och är i ekonomisk kris.

Tredje vice talmannen konstaterade att frågeställaren ej var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

39 § Svar på frågorna 1986/87:255 och 269 om arbetsförhållandena vid Bai Bang

Anf. 177 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Rune Ångström har ställt följande fråga:

Anser statsrådet att förhållandena för skogsarbetarna numera väsentligt förbättrats och att tvångsrekryteringen upphört?

Margaretha af Ugglas har ställt följande fråga:

Anser sig biståndsministern har fått garantier för att tvångsarbetet i Vietnam upphört?

Jag besvarar båda frågorna i ett sammanhang.

Förhållandena för människorna i Vietnam är allmänt svåra, främst på grund av landets fattigdom. Den vietnamesiska arbetsmarknaden har, liksom andra u-länders, drag som är främmande för vår syn. Detta blir särskilt påtagligt för skogsarbetare i isolerade områden.

Förbättringar för skogsarbetarna i Vinh Phu-projektet har dock genomförts inte minst på grund av krav från Sverige. Rekryteringen inriktas nu mer på människor som redan bor i skogsområdet, vilket gör det lättare för dem att hålla kontakten med sina familjer. Det har också blivit lättare att lämna arbetet. Löner och andra villkor har förbättrats.

När jag besvarade en interpellation om Vietnam i riksdagen den 23 maj, redogjorde jag mer utförligt för de skäl som låg till grund för regeringens konstaterande att viktiga förbättringar ägt rum. Det som hänt sedan dess är bl. a. att en grupp som inkluderade en representant för det svenska skogsarbetareförbundet besökt skogsprojektet. Dessutom har förberedelserna för en ny genomgripande utvärdering inletts. Denna skall genomföras hösten 1987.

Situationen för skogsarbetarna är svår, varför det är naturligt att kräva förbättringar. Detta har också den svenska regeringen gjort. Problemen bör angripas genom en fortsatt noggrann uppföljning och dialog med Vietnams regering. Jag kommer att aktivt följa hur situationen för skogsarbetarna utvecklas.

Anf. 178 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Tyvärr måste jag komma med en vid det här laget närmast traditionell replik att jag inte anser att statsrådet svarat på min fråga. Jag tror att den som läser min fråga till alla delar instämmer i mitt omdöme om svaret.

Jag fick inte svar på om förhållandena för skogsarbetarna väsentligt har förbättrats och om tvångsrekryteringen upphört.

Jag vill påpeka att det är en mycket svår belastning att tvångsarbete förekommer på ett av våra biståndsprojekt.

I en tidigare debatt har regeringen ställt i utsikt att det fortsatta biståndet till Bai Bang-projektet skulle vara beroende på om tvångsarbetet fortsatte eller upphörde.

Biståndsministern, SIDA:s generaldirektör m. fl. har gett sken av att en SIDA-rapport visar att tvångsarbetet upphört. När man granskar saken visar det sig att detta med tvångsarbetet aldrig undersökts på ett seriöst sett.

Statsrådet har själv den 23 maj återopat en ILO-rapport. Tydligt fäste statsrådet stor betydelse vid den. Det var ett telefax till SIDA med personliga kommentarer från en enskild tjänsteman som hade avgett den rapporten som ett yttrande över SIDA:s uppföljningsrapport. Tjänstemannen har aldrig varit i Vietnam, aldrig genomfört en socio-ekonomisk studie i ett u-land, inte sett några metodproblem och inte haft tillgång till den ursprungliga rapporten, som är utgångspunkten för jämförelsen.

Jag måste fråga statsrådet Lena Hjelm-Wallén: Är statsrådet fortfarande av den uppfattningen att den ILO-rapporten var något att fästa avseende vid i detta fall?

Anf. 179 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det är faktiskt nästan med en känsla av hopplöshet som man nu återigen måste konstatera att biståndsministern inte kan ge kammaren besked om att tvångsarbetet vid Bai Bang upphört.

Första gången tvångsarbetet aktualiserades var i december 1982. När skall regeringen inse att Sverige inte kan acceptera tvångsarbete vid av Sverige stödda biståndsprojekt? Och hur kan man säga sig företräda, som Lena Hjelm-Wallén gör, demokratiska värden i biståndet när man accepterar tvångsarbete?

Herr talman! Har kvinnorna ens fått det bättre, som biståndsministern påstår?

I somras kom en jägmästare hem och vände sig till massmedia – för det kan man ju göra i Sverige – och sade att SIDA sviker arbetarna.

Kanske har några av de 60 brigader som finns i skogen fått det något bättre, men enligt denne man hade de flesta icke fått det. Skandalen vid Bai Bang fortsätter.

Tyvärr finns anledning att dela Katarina Larssons uppfattning som hon framför i Dagens Nyheter, att såväl regeringen som SIDA försöker föra allmänheten och riksdagen bakom ljuset i denna fråga.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om arbetsför-
hållandena vid
Bai Bang*

Anf. 180 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Av mitt svar framgår att jag anser att det finns ytterligare förbättringar som vi bör kräva av Vietnam, och det gör vi också.

Jag framhöll också hur Vietnams arbetsmarknad avsevärt skiljer sig från den svenska. Det finns inslag som väcker betänkligheter, men så är det i de flesta u-länder. Fattigdomen gör att man har en hel del system som vi inte skulle acceptera.

Det är inte för att länderna är felfria som vi samarbetar med dem, utan för att vi tror att vi kan åstadkomma vissa förbättringar.

Jag kan visst förstå och ha respekt för dem som riktar kritik mot dessa förhållanden. Jag anser att det är riktigt att rikta kritik mot rekryteringen och villkoren för anställning i skogsprojektet i Vinh Phu. Det är av det skälet den svenska regeringen ställt krav på ändringar i rekrytering och anställningsvillkor och de materiella villkoren. Det är en fråga vi hela tiden arbetar med.

Anf. 181 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag får intrycket att biståndministern inte förstår själva frågeställningen. Hennes inlägg måste ju tolkas som att biståndministern på grund av vissa omständigheter accepterar tvångsarbete i av Sverige stödda projekt.

Jag tycker att biståndministern skall ge kammaren ett besked: Är det så att om det finns "förmildrande" omständigheter, då accepterar Sverige tvångsarbete?

Anf. 182 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tycker att vi i debatter här i kammaren skall kunna lita på de besked vi får ifrån statsråden, ja, över huvud taget de meddebattörer man har i olika frågor.

Om statsrådet Lena Hjelm-Wallén är missledd eller inte kan jag inte yttra mig om, men de uppgifter hon lämnat vid tidigare debatter beträffande kontrollen av om tvångsarbete förekommer eller inte har inte varit att lita på.

Och den rapport från ILO som är återopad har visat sig vara ett papper som är fabricerat på hemmaplan av en som aldrig varit i Vietnam. Vad är det för bevis om tvångsarbete förekommer eller inte?

Detta är svårt att acceptera, om man skall bevilja ett fortsatt bistånd till Bai Bang. Jag är närmast chockad över att jag har fått del av dessa uppgifter.

Anf. 183 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Angående ILO-rapporten sade jag redan i debatten i maj att det handlade om en bedömning som gjorts av en konsult hos ILO av förhållandena för skogsarbetarna i Vietnam i jämförelse med andra asiatiska länder. Vi skall inte blåsa upp den rapporten till någonting mer än vad den är. Det var en av de rapporter som låg till grund för bedömningen i våras.

Jag är nu inte mindre övertygad om, Margaretha af Ugglas, att vi gör skogsarbetarna i Vinh Phu-projektet bäst nytta genom att fortsätta att ge bistånd som vi har utlovat och då har möjlighet att ställa krav på förbättringar. Vad skulle vi göra för nytta om vi drog oss ur det projektet?

Anf. 184 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tycker att det är Sveriges skyldighet att ställa krav på att tvångsarbetet i skogen upphör. Jag tycker saken är så enkel. Jag kan inte se annat än att det skulle vara den bästa hjälpen för kvinnorna som har det svårt i skogen.

Anf. 185 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är inte jag som blåst upp denna rapport från ILO. Men när statsrådet åberopar rapporten och tar den som skäl för att fortsätta biståndet till Bai Bang-projektet, då måste jag ta denna rapport på allvar.

Det kan inte vara rimligt att i en debatt i riksdagen åberopa en rapport som kommit från en person som aldrig varit i Vietnam och aldrig har utfört undersökningar av den här karaktären beträffande hjälpverksamhet till ett u-land. Vad har en sådan rapport för värde?

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Svar på fråga 1986/87:258 om ett befodringsystem för högskolelektorer och högskoleadjunkter

Anf. 186 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Birger Hagård har frågat mig om och när jag avser att ta upp frågan om befodringsystem för högskolelektorer och högskoleadjunkter.

Högskolans viktigaste resurs är den forskande och undervisande personalen. Engagerade insatser från högskolelärares sida är en förutsättning för framgångsrik verksamhet inom högskolan. Det är därför viktigt att finna lämpliga former för stimulans och uppmuntran till dessa lärare. Detta kan givetvis åstadkommas på olika sätt.

Regeringen uppdrog med anledning av det riksdagsuttalande, som Birger Hagård hänvisar till, åt universitets- och högskoleämbetet att utreda ett system med titulaturbelöningar för högskolans lärare. UIHÄ har vid redovisningen av uppdraget framhållit att verket för sin del är tveksamt till ett sådant system.

Regeringen kommer att redovisa sitt ställningstagande i den forskningsproposition som läggs fram i början av år 1987.

Anf. 187 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsminister Bodström för detta svar. Man är kanske något förvånad och ävenledes en aning misstänksam, men jag hade väntat mig ett ganska rakt besked om att frågan nu stod inför sitt avgörande.

När propositionen om en ny arbets- och tjänsteorganisation vid våra högskolor behandlades, fanns fem motioner, från samtliga fem här i riksdagen företrädde partier, som talade om att någon form av belöningssystem för universitetslektorer och universitetsadjunkter borde finnas. Utskotet var helt enigt i sin uppfattning att någon form för sådant befodringsystem skulle införas.

Prot. 1986/87:47.
11 december 1986

*Om ett befordrings-
system för högskole-
lektorer och högskole-
adjunkter*

I budgetpropositionen för ett år sedan talade regeringen om för oss att UHÄ hade redovisat ett förslag till befordringssystem och att förslaget var under beredning.

Nu säger utbildningsministern att UHÄ var tveksamt till ett sådant förslag och att regeringen kommer att redovisa sitt ställningstagande i forskningspropositionen. Det är detta som gör mig misstänksam. Varför inte i budgetpropositionen? Det är ju inga forskningstjänster det handlar om.

Det vore tacknämligt om utbildningsministern ville ge kammaren ett klart besked. Kommer regeringen att lägga fram förslag om ett sådant befordrings-system, eller kommer man att sätta sig över ett enhälligt utskotts bedömning och beställning?

Anf. 188 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag förstår att Birger Hagård syftar på ett belöningsystem som väsentligen skulle utgöras av en titulatur. Den som ett antal år tjänstgjort som högskoleadjunkt skulle få titeln högskolelektor, och den som ett antal år tjänstgjort på ett framgångsrikt sätt som högskolelektor skulle få titeln professor.

Det har emellertid från många håll anmälts en stark tveksamhet mot att låta professorstiteln avse något annat än den normalt gör vid ett universitet i Sverige och andra länder.

Sedan de nämnda motionerna behandlats har vi fått ett lönesystem som bör göra det möjligt att ge en särskild ersättning till pedagogiskt skickliga lärare, men med bibehållande av en titel som svarar mot deras tjänsteställning.

Anf. 189 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag vill erinra utbildningsministern om att utskottet i mycket klara verba deklarerade att utöver inkomstbelöningar, alltså införande av ett lönefältssystem, beställdes ett rent befordringssystem. Man angav också titeln biträdande professor som en tänkbar titel att ge en universitetslektor i detta hänseende.

Jag tror att det för kammaren är en rätt stor överraskning att man från regeringens sida ställer sig negativ till detta som ett enigt utskott kommit fram till – och inte bara ett enigt utskott: Också lärartjänstutredningen på sin tid gjorde samma deklaration, och det var inte minst på den som många av motionerna stödde sig.

Det är förvånande och mycket beklagligt att regeringen på detta sätt går ifrån riksdagens uttalade vilja.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 190 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Siri Häggmark och Gullan Lindblad har ställt frågor till mig om viss värdbutbildning. Jag vill svara på dessa frågor i ett sammanhang.

Sjuksköterskor utbildas sedan 1982 på hälso- och sjukvårdslinjen inom den kommunala högskoleutbildningen. För antagning till linjen krävs dels allmän behörighet för högskolestudier, dels särskild behörighet. Den särskilda behörigheten uppnås vanligen genom att den studerande genomgår vårdlinjen i gymnasieskolan. Vårdbutbildningen kan därmed påbörjas redan i 16-årsåldern såsom Siri Häggmark anger.

Det finns dock en alternativ studieväg, som innebär att linjevalet skjuts upp till 18–20-årsåldern. De studerande som vill bli sjuksköterskor men som har genomgått annan linje i gymnasieskolan än vårdlinjen kan gå en 1-årig kompletteringskurs i vårdämnen för att erhålla dels särskild behörighet för tillträde till bl. a. utbildning till sjuksköterska, dels kompetens som undersköterska. Denna studieväg har blivit allt vanligare hos studerande, som väljer att utbilda sig för ett vårddyrke.

Man kan också förbereda sig för sjuksköterskeutbildningen såsom vuxenstuderande inom kommunal vuxenutbildning.

Vårdlinjen i gymnasieskolan omfattar för närvarande två år. Översynen av gymnasieskolans yrkesinriktade linjer (ÖGY) har föreslagit att bl. a. vårdlinjen skall förlängas till att omfatta tre år. ÖGY:s förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet. Jag vill dock redan nu tala om att jag är positiv till en förlängning av vårdlinjen. En sådan förlängning medför kostnader. En förutsättning för ett genomförande är givetvis att förlängningen kan finansieras.

Gullan Lindblad tar även upp frågan om Norges inställning till den svenska sjuksköterskeutbildningen. Jag kan informera Gullan Lindblad om att de berörda nordiska ministrarna vid ett möte i Stockholm i augusti i år har enats om att sjuksköterskorna även i fortsättningen skall omfattas av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden.

Anf. 191 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret. Utbildningsministern och jag har diskuterat dessa frågor tidigare, både här i kammaren och så att säga indirekt via radion. Jag har uppfattat utbildningsministern såsom absolut mer positiv till en förbättrad värdbutbildning än hans kollega socialministern, som jag diskuterade med häromdagen. Hon tycker att det är bra som det är och bara avvaktar. Jag sätter särskilt stort värde på att utbildningsministern är positiv till en förlängning av gymnasieskolans vårdlinje. Det är helt i enlighet med de krav som har framställts av en rad vårdskolor, socialstyrelsen, UHÄ och även riksdagens utbildningsutskott. Tala om detta för socialministern – jag ber!

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden för sjuksköterskor gäller faktiskt bara sjuksköterskor med utbildning på den allmänna hälso- och sjukvårdslinjen. Alla andra skall prövas individuellt. Jag tycker att detta är

Om kvaliteten på de medellånga vårstyrkesutbildningarna

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om kvaliteten på de
medellånga vårddyrkes-
utbildningarna*

beklämmande. Tidigare har svenska sjuksköterskor varit ansedda såsom bland de bästa i världen. Jag är glad över att utbildningsministern tycker att sjuksköterskorna utgör en duktig yrkesgrupp. Det tycker även jag när det gäller gårdagens sjuksköterskor och dem som är verksamma i dag. Men jag är orolig för de sjuksköterskor som kommer att utexamineras från den nya vårduutbildningen. Därför är det så viktigt att utbildningsministern tar denna fråga på allvar.

Jag vill erinra om att ett enigt socialutskott uttalade sig till förmån för Siri Häggmarks och min motion redan 1982 om att läkemedelsräkningen liksom matematikutbildningen bör förbättras väsentligt inom vårddyrkesutbildningen.

Till sist vill jag fråga: När kan vi förvänta oss ett positivt förslag till en ännu bättre vårduutbildning?

Anf. 192 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Tack för svaret, utbildningsministern. Jag ställde min fråga därför att jag tycker att vårduutbildningarna under det senaste året har kommit i fokus på ett negativt sätt. Det är oroande. Man kan läsa om att unga elever inte är mogna för vårduppgiften, att allt färre söker till vårdlinjen och att sjuksköterskor utgör ett hot mot patienter. Såsom gammal sjuksköterska upplever jag detta oroande.

På SHSTF:s kongress i november behandlades flera motioner angående en utökning av gymnasieskolans vårdlinje till tre år. Detta är även förbundets åsikt. Det är bra att utbildningsministern är positivt inställd till en utökning. Skall vi kunna behålla vår erkänt duktiga sjuksköterskekår, måste bl. a. gymnasiala vårdlinjen förlängas med ett år. Ett krav från SHSTF:s kongress var även att de naturvetenskapliga ämnena samt matematik måste in på ett helt annat sätt i utbildningen.

Nyligen doktorerade en sjukvårdslärare på bl. a. orsaken till allt fler avhopp från vårdlinjen i gymnasieskolan. Hon hade undersökt 18 gymnasieskolor och därvid funnit att hela 20 % av de unga eleverna lämnar sin utbildning. Eleverna är inte mogna. När de börjar på vårdlinjen, känner många att de inte klarar av undervisningen. Denna sjukvårdslärare anser att en förlängning av vårdlinjen med ett år skulle hjälpa till att lösa problemen. Jag hoppas att utbildningsministern tar ett ordentligt tag när det gäller vårdlinjens förlängning med ett år.

Anf. 193 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag tror att det är en missuppfattning att socialministern skulle ha en annan uppfattning än jag. Det är nämligen önskvärt att även vårduutbildningen förlängs samtidigt som mycken annan yrkesutbildning på gymnasienivå förlängs.

När det gäller frågan om de specialutbildade sjuksköterskornas möjligheter att tjänstgöra i annat nordiskt land vill jag framhålla att utbildningarna skiljer sig så mycket åt att man i varje land måste individuellt pröva ansökningarna. Vi skall således pröva ansökningar från norska, danska och finska sjuksköterskor.

Jag anser självfallet att sådana ämnen som matematik, som Siri Häggmark nämnde, är naturliga inslag i en förlängd gymnasial värdeutbildning.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om kvaliteten på de
medellånga vårddyrkes-
utbildningarna*

Anf. 194 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag är ledsen över att behöva berätta för utbildningsministern att socialministern vid en interpellationsdebatt den 2 december svarade mig att hon "för närvarande inte fann något behov av att företa några studieorganisationsförändringar". Hon tyckte att man lugnt kan avvakta utvecklingen. Det gjorde oss faktiskt ganska skrämde. Åter och åter förekommer en debatt i pressen, där inte minst läkare talar om att de är oroade över de unga blivande sjuksköterskornas förmåga att klara sina arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvården. Är det någonstans bristande matematikkunskaper är direkt livsfarliga för patienten, så är det inom hälso- och sjukvården, där det är så viktigt att man kan sätta decimalkommat rätt och inte ger patienten tio gånger för hög dos. En sjuksköterska måste kunna göra vissa omvandlingar så att patienten får rätt dos av den medicin som han eller hon skall ha.

Det är positivt att utbildningsministern har full respekt för utbildningskraven och kommer att framlägga ett förslag.

Anf. 195 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Jag tackar också för utbildningsministerns uttalande om matematikkunskaperna. Jag har samma åsikt som Gullan Lindblad. De bristande matematikkunskaperna är skrämmande. Antalet ärenden i hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd just när det gäller felräkningar är oroande stort.

Jag vill trycka på att de naturvetenskapliga ämnena måste få en ökad tyngd i vårddyrkesutbildningen. Många elever hoppar av just därför att de känner att de helt enkelt inte har en tillräcklig grund att stå på. Vi måste göra allt – jag hoppas att utbildningsministern här verkligen går i bräsch – för att den negativa klang som värdeutbildningen plötsligt har fått försvinner. Vårddyrket har varit attraktivt. Det måste förbli attraktivt. Denna förlängning gör dessutom att vårddyrket får tillbaka en status, som jag tyvärr tycker att det är på väg att tappa.

Anf. 196 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill för ordningens skull nämna att det före 1982 krävdes endast grundskola för tillträde till sjuksköterskeutbildning. Kravet ändrades sedan till genomgången gymnasieskola, vilket nu gäller.

Åtminstone i augusti, då jag hade anledning att undersöka saken, hade ännu ingen sjuksköterska utbildad efter det nya systemet anmälts till ansvarsnämnden. Särskild utbildning anordnas för att sjuksköterskor utbildade efter den äldre ordningen skall vinna samma kunskaper som sjuksköterskor utbildade efter nu gällande ordning.

Anf. 197 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Det kan väl tänkas att inga av de nya sjuksköterskorna figurerar i ansvarighetsfallen. Det är bra, men det är ändå väldigt negativt att sådana ärenden över huvud taget förekommer.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om vapenexporten till
Singapore*

Visst har den nya utbildningen förtjänster, men det måste ändå vara någonting som brister, när flera blivande sjuksköterskor känner att de inte vill fortsätta utan hoppar av. Det är inte längre attraktivt. Då måste vi göra någonting. Jag är därför glad över att utbildningsministern verkligen tar denna fråga på allvar.

Anf. 198 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är gott och väl att kravet ökades från grundskoleutbildning till gymnasieutbildning. Sedan kan man – men det blir väl en annan debatt se på vad grundskoleutbildningen har medfört. Tyvärr har dagens sjuksköterskor alltför dåliga kunskaper i matematik, och det har väl de flesta elever som har gått i dagens eller gårdagens grundskola. Det var säkert nödvändigt att höja kravet till gymnasienivå.

Utbildningsministern behöver knappast undervisa mig i fråga om vårdutbildningen. Jag är glad över att jag redan 1979 kunde skriva mina första motioner i detta viktiga ämne. Det har i alla fall blivit resultat så småningom. Om vi tar varandra i hand, kanske vi kan åstadkomma en ännu bättre vårdutbildning på sikt.

Överläggningen var härmed avslutad.

42 § Svar på fråga 1986/87:257 om vapenexporten till Singapore

Anf. 199 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Maria Leissner har frågat mig hur många svenska fartygskanoner som har exporterats till Singapore under olika år sedan 1979 och vart dessa leveranser har tagit vägen.

Som ett led i strävandena att ge allmänheten ökad information om vår vapenexport offentliggör regeringen sedan år 1983 värdet av den krigsmaterielexport som gått till varje enskilt land. Med hänsyn till det köpande landets intresse av att inte avslöja sina försvarsdispositioner kan regeringen däremot inte offentliggöra sammansättningen av den export som går till varje enskilt land. Ett offentliggörande av sådan information skulle allvarligt skada och i de flesta fall omöjliggöra den svenska försvarsindustrins möjligheter att verka på världsmarknaden. Detta skulle inte stå i överensstämmelse med de riktlinjer för vapenexporten som tagits av riksdagen.

Full information om ärenden av större vikt som rör krigsmaterielexport lämnas dock till utrikesnämnden.

Frågor som rör krigsmaterielexport följs också av den för några år sedan inrättade rådgivande nämnden, som har en bred och kontinuerlig insyn på detta ärendeområde. I denna nämnd är också det parti som Maria Leissner tillhör representerat.

Anf. 200 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka Anita Gradin för svaret.

Vapenexporten till Singapore är naturligtvis ett bekymmer för regeringen. Landet är skäligen misstänkt för vidareexport vid flera tillfällen av svenska

vapen. Dessa misstankar är nu föremål för en polisutredning. Det handlar knappast om några vaga misstankar. utan det finns mycket starka skäl att tro att illegal vidareexport av svenska vapen förekommit. Trots detta exporteras svenska vapen fortfarande till Singapore. Under de senaste sex sju åren har det sålts vapen för över 1 miljard kronor till Singapore, hittills i år för 270 milj. kr.

Det har också förekommit uppgifter om omfattande export av fartygskanoner. Vad gör Singapore med dessa mängder av vapen? Flottan är mycket begränsad. Kan landet möjligen fortsätta med sin vidareexport? Tanken ligger nära till hands som förklaring till de omfattande vapenaffärerna. Därför bad jag om en redogörelse för hur många fartygskanoner som exporterats till Singapore. Jag har inte fått något svar. Det är mycket beklagligt, inte bara därför att det kvarstår frågetecken kring vapenexporten till Singapore utan också därför att utrikeshandelsministern skapat nya frågetecken. Är regeringen rädd för att en sådan sammanställning som jag begärt skulle ge en bild av en omfattande vidareexport via Singapore? Skulle ett svar på min fråga bekräfta misstankarna om att Singapore vidareexporterat fartygskanoner? Jag finner ingen annan logisk förklaring till att utrikeshandelsministern vägrar att svara på min fråga.

Anf. 201 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Jag svarar enligt de regler som riksdagen har fastställt för redovisningen av svensk vapenexport. Det ges en redovisning varje år till riksdagen. Jag förutsätter att Maria Leissner dessutom har förtroende för den person från hennes parti som sitter i den rådgivande nämnden och således har tagit del av alla nya vapensystem som genom åren har exporterats till Singapore. Vi skall, herr talman, i detta sammanhang också komma ihåg att Singapore till betydande del bygger upp sitt försvar på leveranser från Sverige. Med hänvisning till detta kanske storleken av leveranserna inte är så anmärkningsvärd.

Anf. 202 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Det är mycket märkligt att man inte skall kunna få någon klarhet, när krigsmaterielinspektören vid flera tillfällen tidigare givit information av liknande karaktär som jag nu vägras att få. År 1985 gav krigsmaterielinspektören uppgifter om att 22 armékanoner sålts 1980. Vi fick dessutom 1985 veta av krigsmaterielinspektören att 13 fartygskanoner sålts till Jugoslavien vid mitten av 1970-talet. Det är några exempel där man uppenbarligen inte av sekretesskäl vägrat ge information av denna karaktär. Därför tycker jag att det är märkligt att jag inte kan få svar på min fråga.

Jag kan inte se annat än att hänvisningen till sekretess i detta fall snarare förefaller göras för att skydda regeringen, inte för att skydda försvarsindustrin. Det förefaller också handla om att man vill kräva en offentlig debatt genom att vägra offentliggöra de uppgifter som jag i min fråga bett om att få.

Anf. 203 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Det är riktigt att vi skall ha en mycket öppen och bred debatt om svensk vapenexport. Enligt uppgifter som jag inhämtat hos krigsmate-

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Om hanteringen
av spillolja*

rielspektören har det vid ett tillfälle gjorts ett undantag från regeln, som motiverades av särskilda omständigheter i samband med undersökningar av påstådd smuggling av krigsmateriel. Det innebär inte någon ändrad praxis i fråga om offentliggörande av enskilda exportleveranser.

Anf. 204 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Det vore bra om man kunde skingra dimmorna i detta ärende genom att offentliggöra de uppgifter som jag bett om. Om det inte finns någonting skumt att dölja, kan jag inte finna något logiskt skäl till att man fortsätter att vägra att offentliggöra uppgifter.

Överläggningen var härmed avslutad.

43 § Svar på fråga 1986/87:228 om hanteringen av spillolja

Anf. 205 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Viola Claesson har frågat mig om myndigheterna har en sådan överblick när det gäller volym och hantering av spillolja att det i dag går att bekräfta misstankarna om samband med dioxinutsläppen utanför Värö resp. i landet i övrigt.

Avfallsolja är ett miljöfarligt avfall. Det är nödvändigt att den blir omhändertagen på ett sådant sätt att utsläpp inte sker av miljöfarliga ämnen. Jag vill understryka att ansvaret för att så sker i första hand vilar på den som hanterar spillolja i sin verksamhet.

En del av oljan behandlas nu internt i industrin, medan en del tas om hand av SAKAB eller andra företag med tillstånd enligt förordningen om miljöfarligt avfall. Sannolikt finns det dessutom ett avsevärt antal företag som förbränner avfallsolja i mindre anläggningar utan rökgasrening. Det är dess värre ett faktum att vi i dag inte har tillräcklig överblick över problemets omfattning och karaktär. Detta är naturligtvis oacceptabelt. Inom naturvårdsverket övervägs emellertid för närvarande flera olika åtgärder för att förbättra kontrollen över hanteringen av avfallsolja. Förslag i denna fråga från verkets sida kan enligt vad jag erfarit förväntas inom kort. Jag kan försäkra att jag kommer att verka för att de åtgärder som behövs blir vidtagna för att komma till rätta med spilloljeproblemet.

Beträffande de samband som kan föreligga mellan hantering av spillolja och dioxinförekomst i miljön har jag egentligen redan häromdagen lämnat svar till Viola Claesson. Jag sade då att samtidigt som vi nu vet att dioxiner finns runt omkring oss i miljön och att källorna är att söka i en rad olika verksamheter inom industrier, trafik och avfallshantering har vi tyvärr otillräcklig kunskap om exakta källor och spridningsvägar. Detta gäller också om den generellt höga dioxinnivån utefter västkusten. Beträffande de särskilt höga värdena vid Värö Bruk finns i det material som nu föreligger starka indicier för att dessa delvis härrör från utsläppet av avloppsvatten från bruket.

Anf. 206 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka Birgitta Dahl för svaret. Såvitt jag förstår är denna öppna redovisning om de, som jag ser det, ganska katastrofala bristerna i det svenska miljöarbetet ett svar också på artikeln av Göran Värmbj i senaste numret av Sveriges natur och en i det närmaste total bekräftelse på att de uppgifter som förekommit är riktiga. Detta ger även belägg för misstankarna om fruktansvärd cynism i många företag i Sverige i dag. Och, Birgitta Dahl, i den artikel som Göran Värmbj skrivit berättas att naturvårdsverket redan 1983 kom dessa problem på spåren. Frågan är varför man inte hunnit längre i detta arbete. Tar kartläggningen så lång tid, eller vågar man inte angripa dem som är inblandade i denna verksamhet?

Anledningen till att jag tar upp denna fråga är att dioxin är ett av de allra farligaste gifter som finns. Jag var själv bland dem inom miljöorganisationerna som arbetade för att få stopp för homoslyranvändningen i Sverige. Det arbetet bidrog till att giftet också måste stoppas. Då visste vi att myndigheterna öppet ljög.

Nu vill jag veta varför naturvårdsverket inte gjort mera. Kan vi, Birgitta Dahl, verkligen lita på att vi i fortsättningen får en totalt öppen redovisning av dioxinanvändningen? Jag misstänker nämligen att myndigheterna mera är rädda för den oro som finns hos befolkningen, och som kan bli värre vid en öppen redovisning, än för faran i sig. Kan allmänheten och folkvalda i Sverige lita på att de får all den insyn som behövs när det gäller dioxin?

Anf. 207 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Myndigheterna har bara ett uppdrag från regering och riksdag både enligt den lagstiftning som finns och enligt de klara uttalanden som gjorts och görs, nämligen att fullständigt öppet klarlägga sådana här frågor och ge ärliga svar. Vad gäller t. ex. Vårö Bruk, som Viola Claesson frågat om, är både länsstyrelsen och naturvårdsverket tillsynsmyndigheter. Koncessionsnämnden prövar för närvarande frågan om slutliga villkor för dess verksamhet. Det är myndigheternas skyldighet att därvid också beakta denna fråga. Jag utgår från att så sker.

Vad gäller dioxin har man först nu börjat komma frågorna ordentligt på spåren. För varje vecka och månad som går läggs pusselbit på pusselbit på plats i dessa mycket allvarliga frågor. Men man har faktiskt ännu inte fullständigt klarlagt alla delar i denna mycket bekymmersamma fråga. Detta är också en del av sanningen. Vi arbetar för att så fort som möjligt bygga upp resurserna på detta område. Dioxinundersökningarna är mycket svåra och dyrbara.

Anf. 208 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Det handlar om mycket stora mängder avfallsolja, hydraulolja osv. som hamnar i en verksamhet som både är lagstridig och farlig just därför att den leder till dioxinutsläpp. Jag nämnde att naturvårdsverket redan 1983 kom dessa problem på spåren. Det är alltså inget nytt problem. Man har vetat att dessa varor hanteras på ett alldeles felaktigt sätt.

Vid sidan av den olja som passerar insamlings- och behandlingsföretag, med regeringens tillstånd till verksamhet, har förbränning av olja till stor del

fortsatt i bilverkstäder, inom industrier och på andra platser. Först i vintras infördes en bestämmelse från regeringen om att naturvårdsverket kan förbjuda även s. k. intern destruktion. På papperet ser alltså allting bra ut. Frågan är vad som verkligen händer med alla de 70 000–80 000 ton förbrukad smörjolja som varje år samlas upp i Sverige. Där behöver vi en öppen redovisning. Hur snart kan vi vänta en totalt öppen redovisning?

Överläggningen var härmed avslutad.

44 § Svar på fråga 1986/87:235 om den marina miljön i Östersjön

Anf. 209 Statsrådet BIRGITTA DAIL:

Herr talman! Karl-Anders Petersson har frågat mig om jag uppmärksammat Östersjöns försämrade miljöförhållande och vilka åtgärder som kommer att vidtas för att förbättra den marina miljön i Östersjön.

Jag har i hög grad uppmärksammat den allvarliga föroreningsituationen både i Östersjön och i våra havsområden i övrigt. Vid miljövärdberedningens sammanträde i juni i år presenterades mycket oroande rapporter om syrebristen och miljögiftsbelastningen i Östersjön.

Vid en interpellationsdebatt tisdagen den 2 december i år redovisade jag utförligt de åtgärder som genomförs och planeras för att förbättra den marina miljön. Låt mig här erinra om att regeringen i augusti i år beslöt inrätta en aktionsgrupp mot havsföroreningar. Gruppen, som jag själv leder, skall ta fram en aktionsplan med konkreta åtgärder för att komma till rätta med föroreningen av haven, inkl. Östersjön. Förslag till aktionsplan skall föreligga våren 1987. Jag vill också erinra om att de nordiska länderna på svenskt initiativ beslutat att föreslå att Helsingforskommissionens möte år 1988 skall läggas på ministernivå för beslut bl. a. om kvantitativa nedskärningar av utsläppen till Östersjön.

Anf. 210 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för svaret på min fråga.

Anledningen till min fråga är de bekymmer som drabbat fiskarna med allvarlig nedgång i torskfisket. De minskade fångsterna går ut över fiskarnas ekonomi, och många yrkesfiskare har i dag stora bekymmer för att deras fiskeföretag inte skall kunna fortleva.

Det är ca 2 000 yrkesfiskare som hämtar sin bärning ur Östersjön. Om vi därtill lägger de effekter fisket har på olika näringar i land – man brukar ju räkna med att varje yrkesfiskare sysselsätter fem man i land – blir vi medvetna om vilka sysselsättningseffekter och regionalpolitiska effekter ett uteblivet fiske kommer att få.

Utöver de numera vanliga miljöföroreningarna i form av utsläpp från vissa industrier, tätorter m. fl. planeras enligt pressuppgifter provborrning efter olja i Östersjön. Vilka miljömässiga effekter kommer sådan provborrning att få?

Enligt uppgifter framskrider också Danmarks planer på att bygga en bro över Stora Bält. Danska forskare har redan varnat för att provbygget kan få

negativa miljöeffekter för Östersjön. Risker föreligger att en sådan byggnation försämrar vattenflödena in och ut ur Östersjön. Dessa vattenflöden är oerhört viktiga för Östersjön när det gäller syresättningen. Innanhavet Östersjöns miljösituation, som redan i dag är mycket utsatt, kan härigenom försämrats ytterligare.

För Östersjöregionerna – kanske speciellt för Blekinge och Gotland – är Östersjön som ett friskt innanhav en livsnödvändighet. Det krävs därför mycket snabba åtgärder för att Östersjölänet inte skall lida obotlig skada.

I Hanöbukten har man redan nu kunnat iaktta mycket svåra skador. Blåstången, som förr fanns i stora mängder och som efter stormar tillvaratogs för gödningsändamål, finns knappast numera. Döda bottnar i Östersjön på grund av syrebrist har vi kunnat iaktta på många ställen.

Anf. 211 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Som jag nämde i mitt svar hade vi en interpellationsdebatt i denna fråga tisdagen den 2 december. Jag skall inte upprepa något av vad jag då sade utan koncentrera mig till ett par upplysningar med anledning av Karl-Anders Peterssons inlägg nu.

För det första arbetar vi mycket konkret med den aktionsplan som skall läggas fram. Så sent som i dag på eftermiddagen har jag träffat landets landshövdingar för att med dem gå igenom vad jag förväntar mig i form av konkreta regionala planer när jag skall träffa dem till överläggningar i slutet av januari.

För det andra kan jag som miljö- och energiminister försäkra att vi kommer att se till att eventuella oljeborrningar och sådan verksamhet omges med stränga miljökrav.

För det tredje har vi från svensk sida i de diskussioner vi haft med Danmark om svensk-danska broförbindelser sagt att vi behöver miljökonsekvensbeskrivningar av alla alternativ för sådana förbindelser, inte minst med tanke på tänkbara konsekvenser för Östersjön som innanhav. Jag skall i morgon träffa den danske miljöministern för att diskutera bl. a. en svensk-dansk Kattegattkommission. Jag lovar att jag då skall framföra detta önskemål även beträffande Stora Bält-bron.

Anf. 212 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret från miljöministern. Jag tror att det är välgörande, inte minst för östersjöfiskarna, att få beskedet att det händer en del på detta område.

Jag kan upplysningsvis meddela att siffrorna för exempelvis torskfångsten i stort sett har halverats mellan åren 1984 och 1986. Därför är det inte egendomligt om man ser mycket allvarligt på situationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om åtgärder mot
det växande
antalet bilvrak*

*Om EG:s inflytande
på den framtida
miljöpolitiken*

Anf. 213 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ingvar Karlsson i Bengtsfors har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att komma till rätta med det växande antalet bilvrak.

Jag delar Ingvar Karlssons uppfattning att det växande antalet bilvrak utgör ett stort och dess värre ökande problem. Det är angeläget att åtgärder vidtas som kan bidra till att få till stånd en effektivare skrotning av bilar.

I regeringskansliet pågår nu ett aktivt arbete för att lösa detta problem. Det är vår ambition att detta skall leda till resultat inom den närmaste tiden.

Anf. 214 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Jag tackar Birgitta Dahl för svaret på min fråga, ett svar som jag tycker är mycket positivt. Jag tolkar det så, att skrotningspremien kommer att höjas så småningom. Nu pågår ett aktivt arbete i regeringskansliet. Det sägs att ett förslag kommer att framläggas under den närmaste tiden. Jag hoppas verkligen att "den närmaste tiden" innebär januari eller februari månad.

Överläggningen var härmed avslutad.

46 § Svar på fråga 1986/87:244 om EG:s inflytande på den framtida miljöpolitiken

Anf. 215 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Viola Claesson har frågat mig vilka förutsättningar det finns att undgå EG:s överhöghet när det gäller nordiskt resp. europeiskt miljösamarbete, överenskommelser om miljöförbättringar och en progressiv inriktning av miljöpolitiken i framtiden.

Jag vill inledningsvis erinra Viola Claesson om att Sverige inte är medlem av EG och att EG därför givetvis inte har någon överhöghet över Sverige. Allmänt gäller vidare för t. ex. handeln mellan olika länder att ett enskilt land har rätt och möjlighet att införa speciella krav baserade bl. a. på omsorgen om medborgarnas hälsa och miljön. Sverige utnyttjar givetvis denna rätt så långt som vi anser det nödvändigt.

När det gäller det europeiska miljöarbetet har EG-kommissionen under senare år börjat agera helt eller delvis för sina medlemsstaters räkning. Förfarandet har sin grund i att EG är en överstatlig organisation och är reglerat i den s. k. Romtraktaten. Detta förändrar inte Sveriges ställning i det internationella samarbetet, men kan dock självfallet i praktiken försvåra våra möjligheter att förverkliga våra intentioner.

Det internationella miljöarbetet måste, enligt min och regeringens mening, bedrivas offensivt i medvetande om att sådana svårigheter existerar och framför allt om att miljöproblemen är internationella. Varken vi i Sverige eller Norden kan ensamma lösa våra miljöproblem. Vi behöver ett nära

samarbete med övriga europeiska stater inkl. EG-länderna. Detta gäller framför allt kampen mot försurningen och de marina miljöföreningarna. Det är därför viktigt att så långt möjligt försöka påverka miljöpolitiken inom EG. EG-kommissionen är för övrigt ofta en pådrivande faktor i miljöfrågor.

Sverige kommer framgent liksom tidigare att inom det internationella miljösamarbetets ram verka för ett förstärkt skydd för miljön. Detta gäller självfallet oberoende av hur EG och dess medlemsstater väljer att uppträda.

Anf. 216 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det är en händelse som ser ut som en tanke att en energi- och miljöministern någon dag efter det att min fråga om EG:s inflytande på Sveriges miljöpolitik ställdes i pressmeddelande berättade att Sverige skall haka på EG:s beslut att göra 1987 till "miljövårdsåret".

Jag anser att det är utomordentligt viktigt med internationellt samarbete, precis som Birgitta Dahl säger, för att rädda och återställa miljön. Jag tror t. o. m. att detta är nödvändigt därför att det kan framtvunga ett internationellt samarbete som tidigare omöjliggjorts av ideologiska, politiska och militärstrategiska skäl.

Samtidigt är jag misstänksam mot de utspel som nu görs av EG på olika fronter, inkl. miljöområdet. Inom EG finns starka krafter som t. ex. står för en mycket livs- och miljöfientlig politik när det gäller transporter och ett oreserverat stöd åt de mäktigaste bilföretagen i Europa liksom åt bilismens framfart. Det går helt enkelt inte ihop med de miljötankar som lanseras. Den ekonomiska och politiska inriktningen kolliderar med våra miljökrav. Däremot tror jag på bilaterala och internationella konventioner av den typ jag nämnt i min fråga.

Jag har från miljövännen i folketinget i Danmark fått material som visar att det finns motsättningar mellan EG och de nationella organ i olika länder som står bakom sådana miljööverenskommelser.

Är det inte så, Birgitta Dahl, att Sverige tillsammans med Norge här protesterat mot denna EG:s överhöghet? Trots att Sverige inte är medlem i EG har vi alltså redan fått erfara vilka bekymmer det kan bli fråga om när EG:s överhöghet kolliderar med olika överenskommelser i miljöfrågor som Sverige och Norge träffar med andra länder.

Anf. 217 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! När det gäller det sista Viola Claesson sade vill jag berätta vad som faktiskt hänt. Sverige har tillsammans med Norge inom den s. k. Pariskommissionen begärt ett klarläggande av EG:s kompetens gentemot enskilda medlemsstater. Med anledning av den begäran har Pariskommissionen år 1985 skrivit till EG och ställt frågor på en rad punkter beträffande EG:s kompetens. Något svar har vi inte fått.

Syftet med detta initiativ var naturligtvis att försöka effektivisera Pariskommissionens arbete på så sätt att det inte kunde blockeras av enskilda medlemsstater i EG som utnyttjar EG i detta syfte.

Sedan vill jag säga att det på få områden skulle vara så oklokt att isolera sig i självgodhet och bara syssla med sina egna problem som på miljöområdet.

85 % av luft- och vattenföroreningarna i Sverige är importerade. Vi ligger i vindriktningen från alla de länder som bryter mot de regler som vi anser vara självklara. Vi kommer även i framtiden att utnyttja alla kontaktvägar för att försöka förmå andra att uppfylla miljökraven.

Anf. 218 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Självfallet kan och bör inte Sverige isolera sig i dessa frågor. Det vore ju rena vansinnet. Sverige vill ju ligga långt framme på miljöområdet. Helst bör vi gå i spetsen på alla miljöområden. Vi har nämligen råd att göra det.

Jag skulle till Birgitta Dahl vilja ställa en rak fråga, som har att göra med alla de uppgifter jag fått från kamrater i folketinget i Danmark: Anser Birgitta Dahl i likhet med t. ex. Jens Kampmann i Danmark att man skall prioritera det miljöarbete som EG initierar framför de bilaterala överenskommelser och konventioner jag nämnt?

Anf. 219 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Svaret ges av det praktiska exemplet att Sverige har beslutat att införa amerikanska avgasreningsnormer för bilar. Det har inte Danmark, som är EG-medlem. Det är ett av de krav jag kommer att framföra till Christian Christensen när vi träffas i morgon.

Anf. 220 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag vill fråga Birgitta Dahl: Vad är det för kampuppgifter, om jag får kalla det så, som ingår i det miljövårdsår, under vilket Sverige genom naturvårdsverket kommer att samarbeta med bl. a. EG?

Överläggningen var härmed avslutad.

47 § Svar på fråga 1986/87:268 om användningen av ett nytt munstycke för påfyllning av drivmedel till bilar

Anf. 221 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Alf Svensson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att tekniken med bensinåtervinning vid bensinstationer får en mera allmän spridning.

Totalt släpps i Sverige ut omkring 450 000 ton kolväten varje år. Härav beräknas drygt 20 000 ton komma från all hantering av bensin i depåer, tankbilar, bensinstationer etc. och knappt hälften härav från tankning av bilar. Naturvårdsverket arbetar med ett program för en reduktion av kolväteutsläppen i Sverige. Åtgärder vid bensinhanteringen ingår som en del i detta arbete. Verket har bl. a. tagit initiativ till överläggningar med berörda branschorganisationer och företag om de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att återvinna kolväten inom ett system som täcker ett så stort antal hanteringsled som möjligt.

Jag anser att det är angeläget att åtgärder vidtas så snart som möjligt för att minska kolväteutsläppen då dessa medför risker för både hälsa och miljö.

Den teknik för kolväteåtervinning som används vid Prajs bensinstationer i Göteborg har tidigare tillämpats i delar av USA med delvis gott resultat. Det är mycket positivt att vi nu fått en första anläggning av denna typ i Sverige. Jag har sedan en tid tillbaka fått informationer om tekniken och ekonomin i denna satsning som har för avsikt att i början av det nya året besöka anläggningen i fråga. I mina kontakter med oljebranschen kommer jag att verka för att systemet för återvinning av kolväten införs även vid övriga bensinstationer.

Anf. 222 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Birgitta Dahl för svaret.

Det formligen väljer miljökrav och miljöfrågor över statsrådet Birgitta Dahl, och jag hoppas verkligen att inte denna mängd – man måste väl säga tilltagande mängd – angelägna miljöåtgärder skapar handlingsförklarning.

I Kalifornien har ett företag som heter Heily utvecklat ett system som innebär att bensinångorna inte släpps ut i luften och rakt i ansiktet på den som tankar sin bil utan sugas tillbaka ner i bensinstationens stora tankar. När tankbilen fyllt stationens tankar tar den med sig ångorna tillbaka till en återvinningsanläggning som, enkelt uttryckt, förvandlar ångorna till vätska. Systemet utgörs helt sonika av en ny typ av munstycke på pumpen, en extraslang och en vakuumpump, som suger åt sig ångorna.

Det kommunägda bensinbolaget Prajs i Göteborg har tagit hälso- och miljöansvar och använder redan i dag detta återföringssystem, som alltså ursprungligen kommer från Kalifornien.

Herr talman! Det släpps ut åtskilliga ton kolväten per år vid våra bensinmackar, vilket ju också miljöministern redovisade. Runt bensinmackarna är luften rejält komprimerad av bensen, toluen och xylen. Som vi vet är detta hälsovådliga och cancerogena ämnen.

Det är naturligtvis inte bensinmackarna som släpper ut den verkligen stora andelen kolväten, men människorna runt mackarna exponeras ändå mycket intensivt för kolväten. Man kan helt framt påstå att personal och bilister i dag helt i onödan utsätts för dessa utsläpp, eftersom det nu finns ett system som fångar upp 99 % av ångorna.

I Göteborg har kommunstyrelsen verkligen tagit sitt ansvar. Jag tycker att när det nu finns metoder för att vidta miljöförbättrande åtgärder – tyvärr är det inte alltid så – borde man kunna förvänta sig konkreta åtgärder per omgående.

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant att få veta när miljöministern tänker börja att verka för att system för återvinning av kolväten införs vid alla bensinmackar.

Överläggningen var härmed avslutad.

48 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Prot. 1986/87:47 . 49 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice
11 december 1986 talmannen.

*Utvecklingsinsatser i
Blekinge, arbetsmark-
nadsutbildning, m. m.*

50 § Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1986/87:9 om anslag på tilläggsbudget I för budgetåret 1986/87 m. m. (prop.
1986/87:25 delvis och skr. 1985/86:177).

Utvecklingsinsatser i Blekinge, arbetsmarknadsutbildning, m. m.

Anf. 223 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas anslag på tilläggsbudget I för budgetåret 1986/87. Till betänkandet är fogade tre moderata reservationer med anledning av moderata motioner. Dessutom finns ett gemensamt borgerligt särskilt yttrande.

En av reservationerna rör extra anslag till AMS om totalt 143 miljoner för att täcka merkostnader i samband med AMU:s nya organisation. Oaktat att vi tillstyrker beloppet är vi kritiska till att inte medelsbehovet vid övergång till ny organisation bättre än tidigare har kunnat beräknas.

Vi vill starkt understryka att denna typ av medelstillskott måste vara av engångskaraktär, och att det nu ankommer på den nya organisationen att maximalt utnyttja de möjligheter som följer av de förändrade villkoren och det nya huvudmannaskapet. Kostnadsökningar utöver ordinarie prisökningar och löneavtal måste i framtiden bäras av ökade intäkter i form av försäljning av utbildningstjänster och/eller effektivisering av den egna verksamheten.

Herr talman! Detta tillägg om 143 milj. kr., som vi alltså säger ja till, har inget som helst att göra med volymen av arbetsmarknadsutbildning, vilket man lätt kan få intryck av om man läser utskottsmajoritetens text. Volymen arbetsmarknadsutbildning är en helt annan fråga. Det framgår av vår reservation, men tål att här i kammaren kraftigt understrykas, hur väsentlig vi moderater anser arbetsmarknadsutbildning vara som just arbetsmarknadspolitiskt instrument, nu och i framtiden. Jag är övertygad om att relativt sett ökade insatser i form av arbetsmarknadsutbildning är den bästa profil en framtida arbetsmarknadspolitik kan få.

I arbetet att höja arbetskraftens kompetens och kunnande förväntar vi moderater oss att just AMU skall kunna spela en mycket aktiv roll. Det skulle faktiskt förvåna oss moderater om inte regeringen tar intryck av den positiva syn som vi har på just arbetsmarknadsutbildningens framtida roll. Det får vi se när vi om någon månad tar del av budgetpropositionen.

I anslutning till utskottets behandling av anslaget till arbetsmarknadsutbildning har utskottets borgerliga ledamöter avgivit ett särskilt yttrande. I det vill vi fästa uppmärksamheten på att allt fler tecken nu pekar på ett försämrat arbetsmarknadsläge. Vi konstaterar gemensamt att förutsättningen för en stabil och hög sysselsättning framdeles är en förbättrad ekonomisk tillväxt. Det är därför, herr talman, oroande att den ekonomiska tillväxten i Sverige

varit förhållandevis låg, sett i ett internationellt perspektiv. Trots sänkta oljepriser, sjunkande dollarkurs och faktiskt stigande DM-kurs har den blygsamma tillväxten inneburit att arbetslösheten fortsätter att ligga kvar på en för svenska förhållanden hög nivå. Från rekordåret 1983, då årsgenomsnittet för arbetslösheten uppgick till 3,5 %, har siffran sjunkit till 2,8 % 1985 och beräknas bli 2,6 % i år. Nedgången mellan år 1985 och 1986 beror till stor del att långtidsarbetslösa i de övre åldrarna har gått i förtids- och ålderspension och därigenom försvunnit ur arbetslöshetsstatistiken. Problemen för ungdomar finns kvar med bestående hög arbetslöshet, som nu framför allt drabbar ungdomar i åldern 20–24 år.

De regionala obalanserna har kraftigt förstärkts. Varsel om uppsägningar har på senare tid börjat öka, och antalet lediga platser har minskat. Det förefaller som om man nu står inför ett trendbrott. Arbetslösheten tenderar också att efter varje lågkonjunktur vara kvar på en högre nivå än tidigare. Däri ligger uppenbarligen också en risk att toleranströskeln när det gäller arbetslösheten och dess omfattning höjs på ett sätt som vi moderater inte kan godta.

Herr talman! Reservationerna 2 och 3 avser den regionala utvecklingen i Blekinge. Två moderata motioner har väckts kring dessa frågor, dels en kommittémotion, A101, dels en enskild motion av Karl-Gösta Svenson, A102. Vi vill från moderat sida klart markera att vi med uppmärksamhet följer utvecklingen i sydöstra Sverige, och då inte minst i Blekinge, som under flera år dragits med stora problem på arbetsmarknaden. Faktorer som en alltför liten småföretagssektor, kraftig omstrukturering av flera stora koncernföretag samt en sviktande offentlig sektor med osedvanligt högt skattetryck i kommun och landsting har var och en på sitt sätt bidragit till denna situation, menar vi.

Det gäller, som framgår av reservation 3, att generellt skapa bättre betingelser för näringslivet i Blekinge. Vi moderater ställer oss positiva till förslagen om upprustning av fiskehamnen i Nordersund. Vi anser att det är angeläget att olika projekt för teknikspridning får utvecklas. Vi tycker därför att insatserna i syfte att åstadkomma detta genom satsningar på Lunds universitet är bra, och vi ställer oss bakom dem.

När det gäller frågan om riskkapitalförsörjning till främst de mindre företagen kan man gå flera vägar. Det har faktiskt också utskottsmajoriteten uttalat sig för.

Vi moderater avvisar regeringens bidragsmodell för riskvilligt kapital till det föreslagna investmentbolaget. Vi föreslår i stället att ett ränte- och amorteringsfritt lån under fem år ställs till förfogande som riskvilligt kapital.

Större risker samt likviditetsproblem i ingångsskedet för nya projekt och företag bör enligt vår mening väl kunna täckas genom att lånet är ränte- och amorteringsfritt under fem år.

Vi menar, herr talman, att lånemodeller när det gäller riskvilligt kapital, i detta fall liksom i våra tidigare framförda förslag när det gäller regionalpolitiskt stöd om riskgarantilån i stället för lokaliseringsbidrag, är en mer flexibel och framtidsinriktad form för att förse de mindre och medelstora företagen med just ett riskvilligt kapital.

Herr talman! Avslutningsvis kan man konstatera att Blekinge och stora

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Utvecklingsinsatser i
Blekinge, arbetsmark-
nadsutbildning, m. m.*

delar av sydöstra Sverige är områden som i likhet med andra regioner i landet lever litet vid sidan om tillväxtens verkliga boningar.

Herr talman! Det aktualiserar faktiskt behovet av en politik som skapar generellt bättre förutsättningar för tillväxt och regional utveckling över större delar av Sverige. Vad utvecklingen och debatten i denna kammare under hösten har visat är att det framöver behövs en ny strategi för regional utveckling, för en ny regionalpolitik som spänner över ett vidare fält och som har en helhetssyn i botten. Det behövs en strategi med väl genomtänkta satsningar på ett större antal orter i landet som i dag ligger litet vid sidan om just tillväxtens verkliga boningar. Dessa blir motorer och spridare av regional välfärd, utveckling och framtidstro.

Moderata samlingspartiet kommer aktivt att redovisa och föra en sådan politik, och vi utgår från att den nya inriktningen av regionalpolitiken, som industriministern vid ett flertal tillfällen här i kammaren utlovat, skall bära en del av dessa spår.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till de tre moderata reservationerna som är fogade till utskottets betänkande.

Anf. 224 MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets sista betänkande för hösten behandlas tre ganska skilda frågor, först ett antal pensionsfrågor, sedan frågan om ytterligare medel till arbetsmarknadsutbildningen och slutligen förslaget att anslå medel för särskilda insatser i Blekinge.

Egentligen är vi tämligen överens om alla förslagen, men trots detta finns tre reservationer och ett särskilt yttrande fogade till betänkandet.

Den fråga som rör arbetsmarknadspolitiken handlar om en höjning av anslaget till AMU med 143 milj. kr.

Som vi i den här kammaren väl känner till finns sedan den 1 juli i år en ny organisation för arbetsmarknadsutbildningen. Vi har nu en länsvis uppbyggd organisation som kallas AMU-gruppen, vilken som högsta ledning har en myndighet kallad AMU-styrelsen.

Behovet av en förstärkning av anslaget beror bl. a. på de merkostnader som uppstått vid övergången till ny organisation. Vi är, precis som Anders Högmärk nyss sade, överens om att denna förstärkning behövs. Däremot har moderaterna i en reservation till denna punkt föreslagit ett tillkännagivande till regeringen om den budgettekniska behandlingen av den nya organisationen för arbetsmarknadsutbildningen. Som bakgrund till reservationen ligger en moderatmotion, i vilken det framhålls att åtminstone en del av den nu aktuella anslagsförstärkningen kunde ha förebyggts genom ett bättre förutseende.

I reservationen förtydligas detta genom en formulering om att riksdagen bör framhålla att det åligger AMU-gruppen och dess ledning att genom en framsynt utveckling av kursutbudet tillgodose behovet av arbetsmarknadsutbildning till konkurrenskraftiga priser och på villkor i övrigt som ligger inom ramen för full kostnadstäckning.

Men, snälla moderater, detta är ju inte bara AMU-gruppens ambition, utan dessutom något som ingår i dess uppdrag. AMU-gruppen skall tillhandahålla utbildningstjänster i första hand till arbetsmarknadsverket,

men också till företag och andra avnämare. Det är klart utsagt att verksamheten skall vara självfinansierande. Att AMU-gruppen övergångsvis har ett anslag på ett par tiotal miljoner kronor för utvecklingsarbete m. m. rubbar inte denna princip. Man driver verksamheten i konkurrens med andra utbildningsanordnare.

När utskottet för ett par veckor sedan besökte AMU-gruppens styrelse underströk man att det var AMU-gruppens bestämda mål att bli bäst i landet på den yrkesinriktade utbildning för vuxna som det här är fråga om. Mot den bakgrunden tycker jag att reservanterna försöker slå in öppna dörrar. Majoritetens uppfattning är alltså att det inte finns skäl att avge yttrande från riksdagens sida med det innehåll moderaterna vill ha.

I denna ganska begränsade fråga har de borgerliga ledamöterna presenterat ett särskilt yttrande om att det behövs en förstärkt arbetsmarknadspolitisk beredskap. De hänvisar till att det finns tecken som tyder på att den nuvarande högkonjunkturen håller på att tunna ut. Det är väl riktigt att man kan se sådana tecken, men det finns också tendenser i motsatt riktning.

I tisdagens nummer av Dagens Industri återopas Industriförbundet, och tidningen förklarar på första sidan med stora bokstäver att tillväxten tar ny fart och att Västeuropa leder ett ekonomiskt uppsving. Tidningen påpekar också att OECD-ländernas BNP-tillväxt väntas ta ordentlig fart under vintern. Vi får hoppas att detta kommer att påverka också vårt land positivt.

I samma tidning kan man läsa att en LO-utredning, efter att ha inhämtat uppgifter från ett fyrtiotal företag, kommit till slutsatsen att industrins produktivitetsökning nästa år blir dubbelt så stor som konjunkturinstitutet förutspått.

Jag vet inte hur mycken tilltro man kan sätta till dessa olika utfästelser, men alltför skeptiskt behöver man väl inte tolka dem.

Ett och annat som sägs i det särskilda yttrandet kan jag gärna hålla med om. Jag tänker på påpekandet att arbetslösheten tenderar att ligga kvar på en högre nivå än tidigare efter lågkonjunkturerna och att detta medför risk för att toleranströskeln när det gäller arbetslösheten successivt höjs. Jag instämmer i att det ligger en risk i detta som vi måste se upp med, och att detta är något som vi måste ta hänsyn till i den praktiska politiken, t. ex. genom att åtgärderna på arbetsmarknadsområdet även fortsättningsvis måste prioriteras högt.

Vi måste ändå med tacksamhet konstatera att många nya jobb tillkommit under senare år. Aldrig har så många varit i arbete som i dag; förvärvsfrekvensen ökar ständigt. Vi får säkert många fler tillfällen att debattera arbetsmarknadspolitiken både här i kammaren och i utskottet.

Herr talman! I den tredje och sista delen av betänkandet, som handlar om regional utveckling, föreslås ett antal åtgärder för att stärka utvecklingen i Blekinge län.

Vid flera tillfällen tidigare har vi i riksdagen diskuterat den besvärliga arbetsmarknads- och befolkningsutvecklingen i Blekinge. Vi kommer säkert tillbaka till det i vår, när vi diskuterar *hela* regionalpolitiken.

Enligt regeringen finns det emellertid starka skäl att redan nu komma med förslag om medel för att förbättra bl. a. den ogynnsamma industristrukturen. Ett fåtal stora företags dominans gör arbetsmarknaden sårbar i Blekinge.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Utvecklingsinsatser i
Blekinge, arbetsmark-
nadsutbildning, m. m.*

Regeringen har även tidigare genom olika insatser försökt förbättra situationen i länet, bl. a. genom att stödja etablering av ett elektronikcentrum i Svängsta och ett verkstadstekniskt centrum i Karlskrona.

En rad andra framtidsinriktade projekt har också fått regionalpolitiskt stöd. Länets problem kräver emellertid ytterligare satsningar. Förslag föreligger därför nu om ett tillskott på högst 35 milj. kr. till ett regionalt investmentbolag till länet. Meningen är att staten och näringslivet i regionen skall bidra med lika stora belopp vardera. För utvecklingsinsatser i länet föreslås också 10 milj. kr. till Lunds universitet och 9 milj. kr. för att rusta upp fiskehamnen i Nordersund.

Utskottet är enigt om att det behövs extra insatser i Blekinge och är också enigt om varje del av förslaget. Moderaterna anser emellertid att statens tillskott på 35 milj. kr. till investmentbolaget inte bör komma till stånd genom bidrag, utan man föreslår i stället ett ränte- och amorteringsfritt lån under fem år.

Som jag tidigare påpekat förutses att näringslivet skall bidra med samma summa, och dess bidrag kommer troligen att lämnas genom köp av aktier. Utskottet konstaterar också att det inte är något som hindrar att även statens bidrag lämnas genom köp av aktier, om det visar sig vara en lämpligare form än bidragsformen.

I den tredje reservationen krävs att regeringen skall göra en analys av vilka infrastrukturella problem och förutsättningar som finns i länet och sedan återkomma till riksdagen med förslag om förbättringar, om analysen visar behov av det.

Detta anser jag vara en ren överlappsgärning. För det första är det länsstyrelsernas och övriga länsorgans uppgift att göra sådana analyser, som sedan sammanställs i länsrapporten, som går till industridepartementet för beaktande. För det andra har det när det gäller Blekinge gjorts en särskild analys av industridepartementet, och den ligger till grund för de förslag som vi i dag diskuterar och även för övriga åtgärder som har vidtagits för Blekinge.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 225 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Efter Marianne Stålbjergs anförande kan jag bara konstatera att hon i allt väsentligt instämmer i andemeningen i det gemensamma borgerliga yttrandet om hur viktigt det är med en god ekonomisk tillväxt som förutsättning för en stabil sysselsättning, en stabil utveckling på arbetsmarknaden och god regional balans. Eftersom det nu finns en total samstämmighet mellan de borgerliga partierna och socialdemokraterna kring detta, borde det vara ett bra fundament för att diskutera framtiden i det avseendet.

Beträffande infrastrukturen och Blekinge: Det är säkert länsstyrelsens uppgift, Marianne Stålbjerg, att göra löpande analyser och utredningar om behovet av förändringar och utveckling av infrastrukturen. Transportrådet sysslar uppenbarligen med annat. Härnäst kunde vi ta del av att man umgås med funderingar på att förändra infrastrukturen, och de funderingarna gick ut på att man i princip försöker tona ner järnvägens roll i sydöstra

Sverige, bl. a. genom att diskutera om man skall kunna överföra persontransporter från rälsbunden trafik till landsvägstrafik.

Det finns många sätt för en samlad regionalpolitik. Det är nog bra att länsstyrelserna sysslar med det, och det är bra om ett och annat departement via sina statssekreterare jobbar med det. Men det är mycket viktigt att även transportrådet får så klara signaler att man kan ägna sig åt litet mer framsynta strukturella studier, till gagn för Blekinge och sydöstra Sverige.

Anf. 226 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Redan i utskottet, nu och även tidigare har vi varit överens om att ekonomisk tillväxt är viktig för arbetsmarknaden och för regional balans. Därför var reservationerna helt onödiga.

Beträffande transportrådet måste jag säga att jag faktiskt inte känner till det som Anders Högmark tog upp. Jag vet emellertid att industridepartementets och andra departements ambition är att man skall sträva åt samma håll och se till att det i framtiden blir regional balans.

Anf. 227 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag begär inte att Marianne Stålberg skall känna till transportrådets alla utredningar, men med Marianne Stålbergs inflytande och möjligheter att påverka regeringens politik på den regionala utvecklingsområde tror jag att det kanske kunde vara ett gott råd att ägna en liten tanke åt transportrådets syften när det gäller utredning av framtida transportalternativ. Jag trodde faktiskt att så pass klara signaler hade gått ut från departement och riksdagens kammare att man kunde sälla ut en del ganska överflödiga alternativ. Men jag utgår ifrån att det bara förblir vad det är, nämligen en utredningspromemoria i transportrådet. Ett genomförande av förslaget skulle få förödande konsekvenser och än mer minska trovärdigheten i regeringens regionalpolitik. Trovärdigheten är nog skamfilad i dag, men skulle fullständigt försvinna, om transportrådets intentioner förverkligades.

Jag rekommenderar Marianne Stålberg att ta del av detta och framför allt ta en diskussion med kommunikationsministern om vad transportrådet egentligen sysslar med.

Anf. 228 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! När jag har tagit del av den utredning som Anders Högmark nämnde skall jag tala med kommunikationsministern, om det finns anledning till detta.

När det gäller arbetet med att samordna de olika politikområdena kan jag säga att det pågår ett intensivt arbete. Jag lovar att arbetet kommer att intensifieras i framtiden. Vi kan återkomma till detta, Anders Högmark, under vårens diskussioner.

Tredje vice talmannen anmälde att Anders G Högmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Utvecklingsinsatser i
Blekinge, arbetsmark-
nadsutbildning, m. m.*

Anf. 229 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Beträffande regeringens tilläggsbudget I har arbetsmarknadsutskottet haft en ganska begränsad bit att hantera. Det har ju redan sagts vad det rör sig om. Möjligen nämnde utskottets talesman inte kapitaltillskottet till Västnorden i sin redogörelse. Det gäller alltså ett svenskt medeltillskott på knappt 7 milj. kr. för regionalpolitiska insatser på Island, Färöarna och Grönland.

När det gäller den regionalpolitiska delen kan man väl säga att avsikten är att utveckla näringslivet i bl. a. Blekinge län. Det rör sig om en marginell insats, men till saken kan läggas att arbetsmarknadsutskottet flera gånger har betonat de svårigheter som just Blekinge län dras med. När det citerats ur betänkandet har det framgått att vi ofta har understrukit att det skall vara en generös tillämpning av stödbestämmelserna när det gäller kommuner i Blekinge län, och att det skall vara så också i fortsättningen.

När det gäller regionalpolitiken finns det i övrigt självfallet inget underlag för en större debatt. Eftersom i ett par motioner avvägningen mellan generella och selektiva medel i regionalpolitiken tas upp, har utskottsmajoriteten svarat att frågan inte kan avgöras i detta begränsande ärende. Det bör ske i ett större sammanhang. Detta hindrar ju inte att vi i sak ändå kan känna att den regionalpolitiska obalans som är på väg att förstärkas, för att inte säga accelerera, ger bekymmer för framtiden.

Sedan vill jag, herr talman, inte sticka under stol med att jag menar att regeringen inte har tagit till vara ett konstruktivt samarbete, som exempelvis oppositionen har varit öppen för och som industriministern här, sent i våras, utlovade. Det regionalpolitiska råd som skulle reorganiseras, sätta högsta fart och ta tag i de här frågorna har ju haft alltför litet av aktion över sig. Jag känner besvikelse över att det blev så litet av de propäerna från industriministerns sida.

När det gäller det arbetsmarknadspolitiska avsnittet är ju den stora biten det särskilda anslaget på 143 milj. kr. till AMU, och det har tillstyrkts av utskottet.

Tidigare talare har här kommenterat det särskilda yttrande som fogats till betänkandet och som tre av de i utskottet företrädde partierna står bakom. Det fjärde partiet – nämligen regeringspartiet – har nu i allt väsentligt anslutit sig till detta yttrande. Det betyder att vi i grundén har en gemensam syn, som det finns anledning att ta fasta på. Det faktum att vi efter varje lägkonjunktur har fått allt högre arbetslöshetstal är värt att notera. Det är ett allvarligt memento inför en trolig försvagad konjunktur under nästa budgetår. Då kommer vi att få stora svårigheter.

Även om man kan säga som Marianne Stålberg, att aldrig har så många haft ett arbete, så har aldrig så många varit utan arbete i så god konjunktur. Det är ju detta som är det bekymmersamma, och därvidlag är vi inte oense. Nu kommer rapporten om att antalet kvarstående lediga platser är på nedgående. Antalet nyanmälda lediga platser har sjunkit ännu mer, samtidigt som arbetsmarknadsåtgärderna ökar. Den kombinationen gör ju att vi kan se något av ett trendbrott, som innebär att läget med de goda arbetsmarknadspolitiska åren håller på att vända – och gör det alldeles för

tidigt. Den vändningen kommer i så fall ju långt före en konjunkturförsvagning.

Sedan finns det naturligtvis också anledning att känna oro inför att den så berömda "arbetslinjen" i svensk arbetsmarknadspolitik är på väg att tunnas ut. Vi har pekat på det, och vi har också framhållit tillväxtens betydelse i sammanhanget. Nu nämnde utskottsföreträdaren från socialdemokratiskt håll att det finns tecken på en god ekonomisk tillväxt. Jag hoppas att det är så väl att det kan bli en sådan tillväxt. Men den västeuropeiska tillväxten kommer naturligtvis inte att hamna bara i Sverige. Och Sverige har ju haft en lägre tillväxt än våra konkurrentländer, samtidigt som vi har belastats med en starkare kostnadsutveckling. Detta är inte bra, herr talman, och det ingår bekymmer inför framtiden.

Nu utgår vi självfallet från att regeringen jobbar hårt med detta inför presentationen av budgetpropositionen om några veckor. Att vi sedan kan ta gemensamma tag för en aktiv arbetsmarknadspolitik. Mycket talar för att detta kommer att bli en nödvändighet, om det inte skall gå som det har sagts i det särskilda yttrandet, nämligen att toleranströskeln när det gäller arbetslösheten riskerar att höjas på ett sätt som inte är godtagbart ur svensk synpunkt.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 230 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Någon gång under förra valperioden gick Allan Larsson och Anna-Greta Leijon ut arm i arm och sade att nu skulle arbetslinjen hävdas och bli det enda rätta i svensk arbetsmarknadspolitik.

Tyvärr måste man konstatera att så inte har blivit fallet. Tvärtom har arbetslinjen blivit allt svagare. Från centerpartiets sida beklagar vi den utvecklingen.

Det viktigaste är naturligtvis att det kommer till nya ordinarie arbeten, och på den punkten tror jag vi kan vara rätt eniga om att en viktig motor i detta sammanhang är de små och medelstora företagen och att fler människor är beredda att bli egna företagare.

Om man går in för att skapa ordinarie jobb och försöker att med arbetslinjen klara den del där ordinarie arbeten inte riktigt räcker till, bör man därefter, som centern ser det, ha en allmän arbetslöshetsförsäkring, som med en sådan politik inte behöver bli så dyrbar men som ändå ger en trygghet i form av en minimiinkomst för alla människor.

Så några ord om regionalpolitiken. Det största arbetsmarknadspolitiska problemet är den regionala obalansen. Vi har dryftat detta många gånger i denna kammare, och därför skall jag fatta mig rätt kort. Jag kan säga det i en enda mening: Vi måste se till att det blir kapitalet i det här landet som rör sig och att man upphör med den mera ensidiga flyttlässpolitik som vi har fått uppleva under senare år.

Anf. 231 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Det är alltför lockande att berättas för Börje Hörnlund om det som han har glömt. Under de borgerliga åren försvann det 150 000 industrijobb. Under åren 1980–1982 ökade arbetslösheten med 50 %. Sedan 1982 har vi fått 25 000 nya jobb per år. Det har aldrig varit så många i

arbete i Sverige som det är i dag. Förvärvsintensiteten ökar ständigt, sysselsättningen ökar.

Börje Hörnlund pratade också om att Allan Larsson och Anna-Greta Leijon gick arm i arm och talade om arbetslinjen. Jag tycker att de fortfarande har fog för det. Vi arbetar för arbetslinjen. Men vi är också observanta på vad som händer, och därför kommer vi inte att ligga på latsidan om oroväckande siffror visar sig framöver.

Anf. 232 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Det låter ju bra att få höra att regeringen arbetar för arbetslinjen, men vi måste ändå konstatera att det arbetet inte är framgångsrikt. Detta beklagar vi från centerpartiets sida.

Jag skulle tro att vi har hört tusen gånger i denna kammare det som Marianne Ståhlberg inledde sitt anförande med. Många gånger har vi då sagt till Marianne Ståhlberg och hennes partikamrater att någon gång bör väl också socialdemokraterna lära sig att skilja mellan den svåraste lågkonjunkturen sedan 1930-talet, som man arbetade med under låt oss kalla det Fälldintiden, och den internationella högkonjunktur som vi nu upplever, med starkt sjunkande oljepriser, sjunkande dollarkurser, m. m.

Ser man på förhållandena, tycker jag faktiskt att den här regeringen har lyckats sämre att hävda arbetslinjen och jobben än de regeringar vi hade på senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet.

Anf. 233 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Med hänvisning till arbetsmarknadsutskottets betänkande 9 vill jag anföra följande. Utskottet har bl. a. behandlat motion 1986/87:A102 med anledning av det s. k. Blekingepaketet. Jag kan konstatera att moderaterna i utskottet i de reservationer som berör utvecklingen i Blekinge i allt väsentligt delar de synpunkter som jag framfört i motionen. Därför yrkar jag inledningsvis bifall till samtliga moderata reservationer. Jag tar emellertid tillfället i akt att också beröra förutsättningarna för en gynnsam utveckling i Blekinge län.

Folkmängden i Blekinge har under den senaste tioårsperioden minskat med 4 377 personer. Den kraftiga utflyttningen tillsammans med bl. a. sjunkande födelsetal har medfört en avsevärd förändring av befolkningens sammansättning. Antalet personer i åldrarna 0–16 år har sedan 1975 minskat med 5 059 personer. Samtidigt har antalet personer som är 65 år eller äldre ökat med 2 882 personer. Det är självklart att en förändring måste komma till stånd. Den negativa befolkningsutvecklingen måste stoppas och arbetslösheten måste minska. Det är två viktiga faktorer när det gäller att åter ge länets invånare nytt hopp och att få dem att känna ökad optimism.

Herr talman! Jag har vid flera tillfällen detta år i denna kammare poängterat vikten av att staten som arbetsgivare tar sitt ansvar för utvecklingen i Blekinge. Jag har också vid dessa tillfällen anfört många exempel på statlig verksamhet som med fördel kan lokaliseras till länet. Jag skall därför inte nu uppta kammarens tid med att upprepa vad jag tidigare har uttalat. Jag vill emellertid i detta sammanhang peka på den stora betydelse som det kommande försvarsbeslutet har för det statliga Karlskronavarvet. Det

föreligger nämligen en mycket oroande svacka vad beträffar orderingången för varvet i slutet av detta decennium.

Den statliga sysselsättningen i länet har under en följd av år successivt minskat. Inte minst inom försvarssektorn har antalet arbetstillfällen minskat mycket starkt. Riksdagen har vid flera tillfällen – även i kväll – uttalat att Blekinge borde prioriteras vid decentralisering av statlig verksamhet. Regeringens företrädare hänvisar till pågående utredning om decentraliseringen av statlig verksamhet. Det är emellertid bara fagert tal. Vi som bor i Blekinge kräver att man nu övergår från ord till handling. Länet behöver stimulanser, bl. a. i form av att statlig verksamhet lokaliseras till länet.

Herr talman! Det måste hända någonting *nu!* Länet kan emellertid inte enbart leva på ökad statlig verksamhet. Förutsättningar måste också skapas för en ökad ekonomisk tillväxt. Sverige behöver en tillväxtfrämjande ekonomisk politik. Det skulle vara bra för alla regioner. Även Blekinge skulle naturligtvis dra nytta av en sådan politik.

Inläsningen av verksamhet i offentliga monopol är hämmande för utvecklingen på många ställen i vårt land. Inte minst Blekinge har drabbats av det socialdemokratiska motståndet mot att öppna offentlig verksamhet för privata alternativ. Det skulle vara bra för utvecklingen i Blekinge om man fick ett nytt tänkande i de socialdemokratiskt styrda kommunerna och i landstinget. En uppluckring av det offentliga monopolet skulle vara en stimulans för små och medelstora företag.

Herr talman! Med rätt enkla medel kan näringslivet ges förutsättningar till en positiv utveckling. Det kan uppnås genom att medel i investeringsfonder och allmänna investeringsreserver generellt släpps fria för investeringar just i Blekinge. Många av länets egna små och medelstora företag har avsatt medel i en allmän investeringsreserv. Denna form av konsolidering är i praktiken svår att utnyttja med hänsyn till bestämmelsernas utformning. Ett generellt frisäpp av de medel som jag har talat om skulle med all säkerhet bli en mycket god stimulans för länets egna företag. Det är viktigt att frisläppet blir generellt. Företagen får då själva avgöra på vilket sätt de skall använda sina egna pengar. Det behöver då inte gå den långsamma och sega byråkratiska vägen, som är styrd av politiker. Ett generellt frisläpp av investeringsmedel för investeringar i Blekinge bör också kompletteras med direktavskrivning av inventarier, motsvarande den modell som Volvo och Saab har erbjudits att utnyttja i samband med investeringar i Uddevalla och Malmö. Jag är övertygad om att dessa åtgärder skulle få en mycket god effekt i Blekinge. Det är märkligt att socialdemokraterna har så svårt att göra förändringar och tydligen inte vill släppa möjligheten till politisk styrning vid varje tillfälle.

Herr talman! På motsvarande sätt vill utskottsmajoriteten bibehålla den politiska styrningen vad beträffar tillförandet av riskkapital till länet. Utskottsmajoritetens synsätt att staten ständigt och jämt måste hålla näringslivet i handen hämmar utvecklingen. En sådan åtgärd skapar ingen optimism.

Det moderata synsättet har en helt annan dimension. Jag för min del tror fullt och fast på näringslivet i Blekinge. Den resurs i form av ett stort företagskunnande som finns i länet tas till vara på ett mycket bättre sätt om det statliga inflytandet och styrandet uteblir vad beträffar satsningen på ett

investmentbolag. Ge näringslivet i Blekinge förtroendet att med hjälp av ränte- och amorteringsfritt lån starta och utveckla detta företag. Det innebär samtidigt att vi ställer krav på näringslivet att använda sitt kunnande och sitt kapital för en expansion i länet. Det är säkerligen en fördel om utvecklingsfonden i länet ges möjlighet att ta initiativ till att knyta ihop de i länet förekommande intressenterna. Det är i detta sammanhang viktigt att den entreprenöranda och företagskunskap som finns hos länets små och medelstora företag på något sätt kan komma till uttryck genom ett visst ägarinflytande i detta bolag.

Herr talman! I den moderata kommittémotionen har understrukits vikten av att länet har en god infrastruktur. Kvaliteten och bredden i infrastrukturen är väsentlig. Det är enligt moderat uppfattning viktigt att det görs en allomfattande analys över vilka infrastrukturella förutsättningar som finns i länet. Med ledning av en sådan analys kan förbättringar sedan vidtas. Även i detta avseende intar utskottets majoritet en negativ inställning. I stället för att analysera och fokusera infrastrukturproblemen i Blekinge föredrar utskottsmajoriteten att låta den vanliga papperskvarken mala. Det är inte heller stimulerande. Finns verkligen den utredning från industridepartementet som Marianne Stålberg nämnde, tycker jag att den borde ha kompletterats i utskottsbetänkandet. Man frågar sig: Var finns förslagen?

Utän att på något sätt föregripa en sådan analys tar jag mig friheten att med kraft påpeka det stora behovet av en upprustning av t. ex. järnvägsnätet. Man skall inte tala om en nedläggning, som transportrådet i varje fall har ifrågasatt och som Anders Högmark har varit inne på. Vi behöver också en utbyggnad av E 66 och riksväg 29.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag upprepa kravet att staten i det korta perspektivet skall ta sitt ansvar som arbetsgivare i Blekinge. Utskottsmajoritetens historiebereskrivning, där det sägs att riksdagen redan i början på 1970-talet uttalade sig för decentralisering av statlig verksamhet till sydöstra Sverige, och således Blekinge, hjälper inte oss blekingar ett dyft. Det är bara tomma ord, och man frågar sig: Var finns handlingsförmågan?

Anf. 234 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Det verkar på Karl-Gösta Svenson som om han trodde att inte vi i utskottet skulle känna till förhållandena i Blekinge. Dels står det om detta i utskottsbetänkandet, dels vidrörde jag det i mitt inlägg. Det är med vetskap om de svårigheter som finns som vi idag diskuterar olika förslag till insatser i länet. Det är också de svårigheterna som ligger till grund för de olika regionalpolitiska stöd som tidigare har utgått till skilda projekt.

Det är litet frustrerande att lyssna till Karl-Gösta Svenson när han först tar i med brösttoner och säger att staten minsann skall hålla sin hand borta från Blekinge – och sedan säger med samma emfas att staten måste hjälpa till, att staten måste ta ett mycket större ansvar för näringslivet i Blekinge. – Det skulle vara roligt att veta vad han egentligen menar.

När det gäller pengarna till investmentbolaget är tanken inte alls att staten skall skaffa sig något instrument för detaljstyrning av företagsamheten. Tvärtom är det meningen att näringslivet skall få det avgörande inflytandet och också ansvaret för att detta skall bli ett verkningsfullt instrument för att

skapa nya små och medelstora företag i Blekinge och bättra på infrastruktu-
ren där. Ansvar för att detta går bra kommer att vila helt på näringslivet.

Jag tycker alltså inte att Karl-Gösta Svenson skall kasta yxan i sjön innan vi
har sett verkningarna av investmentbolaget.

Anf. 235 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller statens ansvar är det statens ansvar som
arbetsgivare jag efterlyser. Under 1980-talet har 1 200 arbetstillfällen
försvunnit inom försvaret och Karlskronavarvet. Vi behöver alltså ett
återflöde av sådan verksamhet som staten bedriver. Vi säger från moderat
håll inte nej till ett starkt försvar, och det skall staten se till att vi får med
statliga medel.

Det statliga inflytandet över näringslivet har jag sagt nej till här, och det
säger vi moderater nej till i reservationen också. Varför vill inte socialdemo-
kraterna ge näringslivet chansen att självt ta hand om detta med riskkapitalet
i botten? Vad är det för fel med att låna ut pengarna? Näringslivet i Blekinge
kunde då ta initiativ till att bilda ett bolag med utgångspunkt i den stimulans
som riskkapitalet skulle ge.

Anf. 236 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag måste tydligen upprepa för Karl-Gösta Svenson att det är
meningen att näringslivet skall ge en lika stor summa till investmentbolaget
som den summa staten skall bidra med, och staten har tänkt sig högst 35 milj.
kr. Det är meningen att näringslivet i Blekinge skall ta hela ansvaret. Jag
tycker vi kan lita på att näringslivet i Blekinge skall klara den uppgiften – jag
tror fullt och fast att man kommer att göra det.

Anf. 237 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Vad är det då för fel i att låna ut pengarna utan att staten skall
styra verksamheten? Det ligger i beslutet att staten skall vara med och styra i
detalj i varje läge. Man ger inte näringslivet i Blekinge det fulla förtroendet.
Jag litar på näringslivet i Blekinge, men det gör tydligen inte socialdemokra-
terna.

Anf. 238 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Betänkandet om åtgärdsprogram för Blekinge är ett utmärkt
exempel på hur staten i detta sammanhang vill bidra till att hjälpa en region
som under en längre tid varit utsatt för en nedåtgående trend. De åtgärder
som föreslås är åtgärder som på sikt verkligen kommer att bidra till att lösa de
strukturella och genomgående problem som tyvärr fortfarande finns kvar.
Mycket av grunden till dessa problem lades tyvärr, Karl-Gösta Svenson,
under den tid vi hade en annan majoritet i riksdagen än vi har för närvarande.

Jag står litet frågande inför de olika förslagen i reservationen. Vad är
skillnaden egentligen mellan om staten via lån eller via bidrag medverkar till
att utveckla näringslivet i Blekinge? Jag litar också på näringslivet, och här
har man verkligen chansen att leva upp till det vi är övertygade om att man
kan klara. Förlåt om jag i min enfald tycker att detta mer eller mindre är en
okynnesreservation i syfte att försöka markera att man tycks ha en något
annorlunda uppfattning.

Vidare är det mycket bra att man vill satsa på Lunds universitet. Det ger möjlighet för blekingarna att komma i åtnjutande av högskoleutbildning.

I programmet finns också med en upprustning av Nogersunds hamn i Sölvesborgs kommun. Där tänker man sig en kraftfull insats och en utbyggnad av hamnen, och i samband med detta skall också ett industriområde byggas, som kommunen själv delvis satsar på och som i framtiden kommer att skapa jobb i framtidsbranscher som har anknytning till den marina miljön.

I tidigare anföranden har också diskuterats en PM från transportrådet. De av kammarens ledamöter som lyssnade på frågestunden i eftermiddags kunde konstatera att kommunikationsminister Hulterström sade – vilket är helt riktigt – att denna PM är och förblir ett inlägg i debatten. Den är inte politiskt behandlad än. Jag utgår från att det förblir en PM och ett inlägg i debatten. Vi har inte råd att förlora mer vad gäller infrastrukturer och järnväg.

Karl-Gösta Svenson, som talade väl för länet i många avseenden, avslutade sitt anförande på ett kanske något underligt sätt. Som den sant marknadsekonomiske företrädare han är ropade han ändå på staten. Det är väl att vi har en stark stat och en kraftfull majoritet som verkligen ställer upp. Det finns en stark majoritet i utskottet, och jag är övertygad om att förslaget kommer att medverka till att lösa problemen i Blekinge.

Anf. 239 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Christer Skoog ställde frågan till mig vad det är för skillnad på bidrag och lån. Jag tycker att det är en väsentlig skillnad. När det gäller bidrag kan vi se hur staten vill i varje detalj styra uppbyggandet. Jag ser saken ur en helt annan synvinkel, att näringslivet kan få möjlighet att utnyttja ett riskkapital. Man kan fråga sig om man kan lita på staten i det här fallet.

Christer Skoog hänvisade till de borgerliga regeringsåren. Under mycket lång tid har vi haft socialdemokratisk majoritet i samtliga kommuner i Blekinge, med undantag för Sölvesborgs kommun. Ända till för några år sedan har också landstinget i Blekinge under mycket lång tid haft socialdemokratisk majoritet. Christer Skoog är väl medveten om att vi har Sveriges högsta landstingskatt. Vi har dessutom den högsta kommunalskatten. Det finns ingen kommun i våra grannlän som har högre kommunalskatt än någon kommun i Blekinge. Det är också konkurrenshämmande, Christer Skoog.

Christer Skoog har också, i egenskap av fullmäktigeledamot i Sölvesborg, bidragit till att ytterliga hämma denna utveckling genom att vara med om att höja skatten i Sölvesborg med 50 öre för nästkommande år.

Anf. 240 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Jag kan svara Karl-Gösta Svenson att jag tror och är övertygad om att vi kan lita på staten i det här sammanhanget.

Vi skall väl kanske inte upprepa historien om hur det var under den tid då vi inte hade majoritet. Det är känt för alla att budgetunderskott och annat ökade då.

Sedan undrar jag om vi egentligen inte har samma syfte. Om jag har förstått utskottets skrivning rätt har vi det, och utskottet ger ju också dem som skall agera stor frihet att t. ex. köpa aktier. Det viktigaste är att man

bildar ett investmentbolag och ser till att skapa förutsättningar för nya verksamheter och för utökning av de verksamheter som redan finns i länet.

Visst har vi haft en socialdemokratisk majoritet under lång tid i landstinget i Blekinge. Men det höga skattetrycket beror till viss del på att vi tyvärr har drabbats av en befolkningsminskning. Det blir alltså färre människor som skall betala den gemensamma kakan i länet. Det är inte bra, men vi försöker bryta den trenden, och genom dessa åtgärder tror jag att vi skall kunna påverka den.

Vi kanske inte skall diskutera skattehöjningen i Sölvesborgs kommun här. Men vi har Bromölla kommun, som ligger intill och som har betydligt lägre skatt. En av förklaringarna till det är att de har haft en stabil socialdemokratisk majoritet under alla år.

Anf. 241 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Det är bara att konstatera att Christer Skoog liksom jag tycker att en hög kommunalskatt är konkurrenshämmande.

När det gäller den statliga insatsen i investmentbolaget i Blekinge har det ju diskuterats att staten skulle gå in som aktieägare. Då vill man ju i det här fallet vara med och styra, Christer Skoog.

Jag vill inte att staten skall styra. Om nu Christer Skoog, liksom jag, litar på näringslivet i Blekinge, låt då näringslivet få möjlighet att bilda detta investmentbolag med utgångspunkt från de kunskaper och den kreativitet som finns hos våra företagare i länet. Då blir det bra för länet och dess framtid..

Anf. 242 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Jag litar på näringslivet i Blekinge. Det är klart att man inte kan uttala sig generellt, men jag litar på de flesta av de företag som finns etablerade och som under många år har verkat i länet och även på de nya företag som kommer.

Det är väl inte så konstigt om staten också vill ha ett ord med i laget om man satsar pengar. Om staten skall äga aktier måste man väl ändå kunna få göra sin röst hörd i proposition till de aktier man äger. Om vi inte hade haft staten som hjälpt till i länet – och lagt sig i, som Karl-Gösta Svenson säger – hade situationen varit ännu sämre. Tack vare staten ser vi nu ut att kunna klara oss ur länets djupgående kris på sikt.

Anf. 243 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Ni vill styra. Det var det svar som Christer Skoog gav.

Anf. 244 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Visst vill man vara med och styra när man ställer upp och blir vald som politiker. Man vill styra i rätt riktning så att utvecklingen går framåt, tvärt emot den politik som Karl-Gösta Svenson och hans partivänner förde.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 48.)

Vissa vallagsfrågor, m. m.

Anf. 245 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I här föreliggande utskottsbetänkande behandlas ett antal motioner rörande främst valsystemet. Ett flertal av dem gäller frågor som omfattas av arbetet i folkstyrelsekommittén, vars slutbetänkande kan förväntas på nyåret. Konstitutionsutskottet har därför ansett det vara naturligt att avvakta med ställningstagande i sak till dessa motioner i väntan på vad folkstyrelsekommittén har att andraga. Utskottet är till övervägande del enigt inte bara beträffande nyssnämnda motioner utan också när det gäller behandlingen av övriga motioner.

Några undantag finns dock, vilket framgår av de till betänkandet fogade reservationerna. Bakom två av dessa reservationer har vi moderater ställt oss, och jag vill här något beröra dem.

Reservation 1 gäller utlandsröstningen. Det är en självklarhet att varje svensk medborgare skall kunna utöva sin rösträtt vid val i Sverige, oavsett om hon eller han befinner sig i hemlandet eller är utomlands. För den som befinner sig inom vårt land är det mycket väl ordnat när det gäller att kunna rösta. För den som är utomlands är detta däremot ofta förenat med betydande svårigheter.

I de flesta länder kan röstning äga rum på svensk beskickning eller svenskt konsulat under förutsättning att man låtit registrera sig inom föreskriven tid. I många fall är emellertid avståndet till dessa röstningsorter så stort att detta i praktiken lägger hinder för vederbörande att kunna rösta. Det är naturligtvis klart otillfredsställande att utöandet av en medborgerlig rätt på detta sätt försvåras eller omöjliggörs. Det är därför angeläget att åtgärder vidtages för att underlätta röstningen utomlands.

En sådan åtgärd är brevröstning. Denna typ av röstning har i ett par val möjliggjorts för svenskar som befunnit sig i Västtyskland, där röstmottagning vid våra utlandsmyndigheter inte tillåts. Alldeles uppenbart har denna brevröstning varit av stor betydelse, även om kassationsprocenten varit tämligen hög. Vid valet 1982 kasserades 11 % av dessa brevröster på grund av någon felaktighet. Vid valet 1985 ogiltigförklarades ca 8 %, samtidigt som det totala antalet röstande hade ökat. Andelen felaktiga röster har alltså minskat.

Det förhållandet att ett visst antal brevröster kasseras kan ju inte vara ett rimligt skäl för att förhindra att brevröstningen generellt får tillämpas som ett komplement till den röstning som kan äga rum vid de svenska utlandsmyndigheterna. Bevisligen har ju det övervägande antalet brevröster godkänts. Varför skall alla de som kan genomföra röstningsproceduren på ett korrekt sätt förhindras att rösta därför att ett mindretal röstande begår något formellt fel? Med en ordentlig information är det därtill möjligt att i mycket hög grad begränsa antalet icke godkända röster.

Det är en mycket viktig uppgift för riksdagen att medverka till att så många som möjligt kan delta i ett val. Genom att tillåta brevöstning och samtidigt se till att informationen härom blir omfattande och tydlig, fullföljer riksdagen den angivna uppgiften på ett riktigt sätt.

I en folkpartimotion föreslås att fler röstmottagningsställen skall anordnas på platser där större grupper svenskar befinner sig. Detta skulle givetvis också underlätta röstandet och således utgöra en annan viktig åtgärd i sammanhanget.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 1.

Herr talman! Reservation 2 gäller röstning genom bud. Det är mycket värdefullt att röstning på detta sätt står till buds för dem som av skilda skäl inte själva kan delta i det direkta röstningsförfarandet. Det är emellertid samtidigt viktigt att vederbörande inte blir utsatt för otillbörlig påverkan vid budröstningen. Dess värre vittnar erfarenheten om att missbruk i detta avseende har förekommit i samband med budröstning genom vårdare. Detta är givetvis ett oskick som måste stävjas. Därtill kommer att en klar definition av begreppet vårdare saknas, vilket givetvis kan leda till motstridiga tolkningar huruvida röstningen kan godkännas eller inte.

Det finns alltså starka skäl att komplettera gällande föreskrifter i vallagen på detta område. Detta har föreslagits i motion K707. Den föreslagna lydelsen av 11 kap. 3 § vallagen redovisas även i betänkandet.

Med det anförda yrkar jag också bifall till reservation 2.

Anf. 246 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Vissa folkpartimotioner i vallagsfrågor som vi nu behandlar har i detta betänkande besvarats med hänvisning till att folkstyrelsekommittén har haft att behandla väckta frågor. Dess betänkande har framlagts i dagarna, och folkstyrelsekommittén har just i dag haft presskonferens kring sitt omfattande arbete.

Jag hoppas att remiss- och regeringsbehandling gör det möjligt att behandla viktiga områden under innevarande mandatperiod i vårt konstitutionsutskott. Då kanske också motionsförslag som är väckta från folkpartiet kan bli behandlade.

I mitt anförande vill jag säga några ord om folkpartiets kommittémotion, Röstning utomlands, som också Hans Nyhage tog upp till behandling och som vi gemensamt har reserverat oss för i betänkandet.

Sverige tillämpar den grundsatsen att röstning får äga rum även utanför riket. Det finns regler i vallagen för detta. Förutom om röstning på fartyg finns det regler om röstning hos svensk utlandsmyndighet. Dessa regler är emellertid utformade så att de ger de röstberättigade som är hänvisade till att avge sina röster utanför riket mycket små garantier för att de får tillfälle att rösta.

Enligt vallagen är det den centrala valmyndigheten som i samråd med utrikesdepartementet bestämmer hos vilka svenska utlandsmyndigheter röstning skall äga rum. Lagen innehåller icke några som helst anvisningar efter vilka kriterier detta bestämmande skall ske. I realiteten torde det vara så att utrikesdepartementet bestämmer i saken. Departementet undersöker hos vilka beskickningar och konsulat röstning kan äga rum. Den centrala

valmyndigheten har begränsade möjligheter att inverka på frågan. Det är således ett regeringsorgan som på detta sätt har ett avgörande inflytande över på vilka platser utomlands röster skall kunna avges. En sådan ordning är, ur demokratisk synpunkt, icke helt tillfredsställande, tycker vi.

Det finns olika möjligheter att åstadkomma en ur demokratisk synpunkt bättre ordning. En sådan vore att flytta den formella beslutanderätten till ett opartiskt organ, som fick ta ansvaret för att ett rimligt antal utrikesstationer står öppna för röstavlämnande. En annan utväg är att i lagen ange vissa kriterier som centrala valmyndigheten har att följa vid bestämmandet av vilka utlandsmyndigheter som skall vara röstmottagare.

Det måste medges att frågan kompliceras av att inte alla stater tillåter att röstmottagning avseende val i annat land sker på deras territorium. Hänsyn härtill måste givetvis tas. Men i alla de fall då den andra staten tillåter röstmottagning och anser det vara Sveriges sak att avgöra på vilka svenska utlandsstationer detta skall ske bör det vara en plikt för utlandstjänsten att etablera röstmottagning på alla de ställen där ett flertal svenska röstberättigade kan väntas uppehålla sig under tiden för röstavlämnandet.

Utformningen av regler om hur bestämmande av röstmottagning utomlands skall ske kräver en närmare utredning, vilket vi framför i vår reservation. Då den nuvarande ordningen inte kan anses tillfredsställande ur demokratisk synpunkt, bör enligt vår mening en sådan utredning snarast verkställas, så att vallagen kan ändras redan före nästan allmänna val 1988.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två reservationer som är fogade till betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 247 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Av de vallagsfrågor som behandlas i detta betänkande från konstitutionsutskottet kan huvuddelen hänföras till folkstyrelsekommitténs arbete. Detta gör det enkelt för utskottet i nuläget, men löser förmodligen inte frågorna för framtiden.

Efter vad jag har förstått av de informationer som hittills stått till buds och av dem som lämnats vid dagens presskonferens med folkstyrelsekommittén lär det inte bli några revolutionerande nyheter. Det kan därför förutsättas att vissa av de frågor som vi diskuterar i dag kommer igen till riksdagen i form av motioner. Andra frågor kan ju på ett tillfredsställande sätt ha blivit belysta i utredningsarbetet och i den remissbehandling som följer på betänkandet.

Jag vill, herr talman, något beröra den fråga som de två föregående talarna har diskuterat, nämligen röstning hos utlandsmyndigheter och brevröstning utomlands.

Från centerpartiets sida delar vi majoritetens uppfattning att vi bör skaffa oss ytterligare erfarenheter, t. ex. från röstning i Västtyskland. Det gäller att få bättre information om och skapa bättre förutsättningar för denna brevröstning, så att kassationsprocenten kan minska. Det är viktigt att förfarandet blir sådant att rösterna kan godkännas, och det är något som vi bör arbeta vidare med. Centerns ställningstagande innebär inte någon markering mot att brevröstning införs eller att bästa möjliga förutsättningar för att avge röster utomlands skapas.

Centern har bl. a. motionerat om en skärpt lagstiftning för den s. k.

budröstningen genom vårdares försorg. Denna fråga behandlas inte av folkstyrelsekommittén.

Bakgrunden till vårt krav om skärpta regler är att det under de år som gått sedan budröstningsreglerna infördes på just denna punkt varit fråga om anmälningar, polisutredningar, domstolsförhandlingar och t. o. m. ett omval. Budröstningen kan innebära frestelser för politiskt aktiva att påverka partivalet i själva valhandlingen. De fall som har granskats har gällt intagna på vårdanstalter och vårdade i hemsjukvård eller i kommunens äldreomsorg.

Vi har i motionen nämnt att en aktiv insats som samhället och valmyndigheten kan vidta är att ge utökad information om reglerna. På den punkten råder det enighet i utskottet. Däremot är vi inte eniga om kravet på skärpta regler.

Majoriteten understryker vikten av att föreskrifterna om budröstning följs noga. Men allmänna uttalanden från riksdagen erbjuder ingen lösning. Motivuttalanden i anslutning till en lag kan inte ersättas med nya motivuttalanden, såvida inte själva lagen ändras.

Som framgår av reservation 2 föreslår vi mot denna bakgrund en ändring av lagtexten, nämligen: "Vårdare är den som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mer varaktigt slag."

Utgångspunkten är att begreppet vårdare skall avse de fall där ett vårdnadsförhållande verkligen föreligger. Detta skall också kunna styrkas inför röstmottagaren. Som reservanterna understryker är det viktigt att så många som möjligt kan delta i de allmänna valen. Budröstningen är ett viktigt komplement till röstning i vallokal. Men det är då viktigt att vi har garantier för att det förfars rätt vid dessa röstningstillfällen, annars kan hela systemet med budröstning ifrågasättas.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Ett annat område som berörs i betänkandet är handikappades tillgång till vallokaler och möjlighet att identifiera valsedlar. När det gäller synskadade nämns exempelvis punktskrift på valsedlarna. Om punktskriften bara skall finnas på en del valsedlar så att det är enstaka som använder valsedel med punktskrift eller annat kännbart märke är valhemligheten i fara. Varje åtgärd som vidtas där det faktiskt är fråga om att märka en valsedel måste noga övervägas så att deltagandet i valet kan ske med bevarad valhemlighet. Utskottet har inte tagit ställning till några förslag men noterar vilka åtgärder riksskatteverket har vidtagit. Inför de överväganden som skall göras har jag velat markera den övergripande värderingen – nämligen behovet av att bevara valhemligheten.

Herr talman! Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i övrigt.

Anf. 248 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Under många år har vi från vpk i kammaren och i andra sammanhang pläderat för fullständiga demokratiska rättigheter för våra invandrare. Detta gäller också den kanske viktigaste rättigheten, nämligen rätten att vara med och välja denna församling. Vi har hundratusentals människor i vårt land som arbetar hårt och som bidrar till att berika vårt land

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Vissa vallagsfrågor,
m. m.*

både ekonomiskt och kulturellt. Hur länge skall dessa människor behöva vänta på att få sin rösträtt?

De borgerliga partiernas häftiga motstånd mot rösträtt för invandrare i riksdagsval har tyvärr också skrämt upp socialdemokraterna, så att de blivit alltmer lågmälda i den frågan, vilket jag beklagar mycket.

Utskottsmajoritetens hänvisning till medborgarskapskommittén är ganska meningslös. Den utredningen behandlar faktiskt inte i första hand invandranas rösträtt, och som framgår av det betänkande som nu har offentliggjorts av kommittén så förs den frågan där inte närmare en lösning.

Herr talman! Moderater och folkpartister verkar mera att ömma för utlandssvenska skatterävars demokratiska rättigheter än att värna om de invandrare som, ofta för låga löner, sliter och släpar inom vårt lands gränser. För undvikande av alla missförstånd vill jag understryka att jag nu inte avgett en generell utsago om utlandssvenskarna, av vilka flertalet säkert gör ett för vårt land viktigt arbete. Vi kan emellertid inte bortse från att skatteflykten börjar bli en massrörelse, åtminstone om man räknar det antal miljarder kronor som undanhålls skatt.

Utlandssvenskar har faktiskt redan rösträtt, och då tycker jag att det borde vara en mycket viktigare och angelägnare uppgift att ge våra invandrare rösträtt än att bråka och bullra om vissa marginella förbättringar i utlandssvenskarnas rösträtt, vilket några av de borgerliga partierna har reserverat sig för. Jag yrkar härmed bifall till vpk:s reservation nr 4.

Herr talman! Kds-ledaren, Alf Svensson, har väckt en motion om proportionaliteten i de kommunala valen. Hans partivänner, eller vad man nu skall kalla dem, inom centern har inte visat någon sympati för motionen. Motionen överensstämmer dock bra med de uppfattningar som vi i vpk har, och därför har vi reserverat oss till förmån för denna motion. Den överensstämmer för övrigt också bra med de krav i samma riktning som vpk tidigare har fört fram motionsvägen.

Vi kan inte se att det föreligger något behov av en mandatfördelningsspärr på 3 % i landstingsvalen. Vi tycker också att valkretsindelningen i kommunerna inte får ske på bekostnad av proportionaliteten. Därför förordar vi kommunala utjämningsmandat enligt i princip samma modell som förekommer i riksdagsvalen. Vi tror att dessa åtgärder skulle förstärka den kommunala demokratin och innebära att olika opinioner på ett mer riktigt sätt avspeglas i kommuner och landsting. Följaktligen yrkar jag bifall till reservation nr 3 till konstitutionsutskottets betänkande om vallagsfrågorna.

Herr talman! Får jag avslutningsvis säga att utskottet enhälligt uttrycker sin uppfattning att det är oerhört angeläget att förbättra möjligheterna för de handikappade att delta i de politiska valen, att förbättra deras rättigheter. Jag utgår ifrån att den kraftiga skrivning som utskottet enhälligt står bakom kommer att få effekter under kommande politiska val.

Anf. 249 STURE THUN (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu debatterar behandlas 26 motioner i vallagsfrågor, som väckts under allmänna motionstiden. Folkstyrelsekommittén, som i dag vid en presskonferens presenterat sitt arbete, har bl. a. haft att ta itu med skilda vallagsfrågor, och detta arbete täcker yrkandena i flera

av motionerna. Utskottet besvarar därför motionerna med hänvisning till folkstyrelsekommitténs arbete. Kommittébetänkandet beräknas lämnas till justitieministern i mitten av februari.

Herr talman! Jag skall något kommentera utskottets ställningstagande i de olika avsnitten i betänkandet. I två motioner, K623 och K717 begärs översyn av reglerna för partibeteckning på valsedlar. Valsystemet och, som en delfråga, partibeteckning på valsedlar är en fråga som folkstyrelsekommittén har arbetet med. Vi anser motionerna därmed besvarade.

I motion K718, yrkande 1, av Alf Svensson yrkas att vallagen skall ändras så att den medger kartellregistrering och kartellbeteckning för val till riksdagen. I tilläggsdirektiv har folkstyrelsekommittén fått i uppdrag att göra en ingående analys av den situation som uppstod i och med samverkan mellan centerpartiet och kds vid 1985 års val, med utgångspunkt i de grundlagsbestämmelser som rör valsystemet; främst bestämmelsen om småpartispärren. Utskottet föreslår att motionen avslås med hänvisning till folkstyrelsekommitténs direktiv.

I motionerna K709, K718, yrkande 2, och K726 tas bestämmelserna om registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater upp. Även reglerna för registrering av partibeteckning har övervägts av folkstyrelsekommittén, varför utskottet med hänvisning till detta avstyrker motion K709 och K718, yrkande 2, samt anser motion K726 besvarad.

Motionerna K722 och K725 tar upp frågan om distribution och tillhandahållande av valsedlar. I en av motionerna berörs särskilt situationen med valsedlar till kristen demokratisk samling i 1985 års val. Även frågor som sammanhänger med tillhandahållandet av valsedlar har folkstyrelsekommittén haft att se över och med detta avstyrks motion K722 samt anses K725 besvarad.

Vallokaler, antal och öppethållande, tas upp i motion K714 och K715.

Med hänvisning till att även dessa frågor ingått i folkstyrelsekommitténs uppdrag anses motionerna besvarade.

Två motioner, K701 och K720, berör möjligheten att behålla valhemligheten för handikappade vid röstning, dels frihet från insyn för rullstolsburna och rörelsehindrade när de lägger i valsedlar i valurnan, dels möjlighet att förse valsedlar med partibeteckning, med punktskrift för synskadade.

Utskottet hänvisar här till gällande regler för vallokalernas utformning och till riksskatteverkets övervägande om förbättrad service till handikappade i samband med val. Enligt vad utskottet erfarit handläggs för närvarande på riksskatteverkets valsektion en framställning från unga synskadade om möjligheten till punktskrift på valsedlar.

De åtgärder som således redan är under övervägande inom riksskatteverket innebär att syftet med motionerna i allt väsentligt är tillgodosett. Utskottet vill för sin del understryka betydelsen av att ytterligare åtgärder vidtas för att underlätta för de handikappade att utöva sin rösträtt med bevarad valhemlighet. Något särskilt uppdrag till regeringen anser utskottet emellertid inte är erforderligt. Motionerna får anses besvarade med vad utskottet anfört.

Röstning på postanstalt tas upp i motion K705. I motionen krävs en översyn av systemet med röstning på postanstalt.

Även förtidsröstning har varit föremål för folkstyrelsekommitténs övervägande, och med hänvisning till detta anses motionen besvarad.

I motionerna K702, K711 och K712 tar man upp synpunkter på kyrkofullmäktigevalen då det gäller tillhandahållande av partimarkerade valsedlar på postanstalter, möjlighet för partierna att få lägga ut valsedlar på postanstalt samt proportionalitetsfrågor i kyrkliga samfälligheter. Även de kyrkliga valen har ingått i folkstyrelsekommitténs arbete, och med hänvisning till detta föreslår utskottet att motionerna anses besvarade.

I motionerna K703, K704, K617 och K719 tas frågan om utjämningsmandat och småpartispärr i kommunalval upp. I en av motionerna yrkas även på ett slopande av 3-procentsspärren när det gäller landstingsval. Detta tas upp i reservation 3, vilken jag återkommer till.

Brevröstning och utlandsröstning tas upp i motionerna K710, K724 och K727. I motion K708 föreslås ändring av valkretsindelningen i Malmöhus län. Utskottet hänvisar här till pågående arbete i folkstyrelsekommittén och anser därmed motionerna besvarade.

I motion K716 föreslås att en undersökning görs om hur väljarundersökningar som presenteras nära inpå valen kan inverka på valresultatet. Riksdagen avslod vid 1983/84 års riksmöte en motion med samma syfte. Utskottet hänvisade då till tidigare ställningstagande då utskottet hade avstyrkt motionskrav av motsvarande innebörd med hänvisning till att frågan bl. a. hade tryckfrihetsrättsliga aspekter. Utskottet har inte funnit skäl att ändra uppfattning och avstyrker därmed motionen.

I reservation 1 som berör utlandsröstning yrkas bifall till två motioner som tar upp frågan om brevröstning som komplement till utlandsröstning. I en motion krävs att röstmottagning skall anordnas i större utsträckning än nu på platser där större grupper av svenskar bor.

Då även frågorna som tas upp i de här berörda motionerna och reservationerna täcks av folkstyrelsekommitténs arbete anser utskottsmajoriteten att de skall anses besvarade med detta.

Reservation 2 handlar om budröstning, där reservanterna lägger fram förslag till ändring av vallagen i syfte att snäva in begreppet vårdare. Den här frågan har varit föremål för riksdagens prövning tidigare, senast två gånger vid 1984/85 års riksmöte. I reservationen framhålls att problem uppkommit i samband med budröstning genom vårdare och att rent missbruk har förekommit.

Vid tidigare riksdagsbehandling av denna fråga har utskottsmajoriteten framhållit vikten av att de politiska partierna aktivt verkar för att gällande regler följs.

Min uppfattning är att så också har skett. Såvitt jag kan minnas fungerade budröstningen bra vid 1985 års val. Det är viktigt att inte krångla till den här bestämmelsen.

Reservation 3 handlar om proportionaliteten i det kommunala valsystemet och 3-procentsspärren vid landstingsval. Frågan har vid flera tillfällen tidigare behandlats av riksdagen. Riksdagen beslöt vid 1980/81 års riksmöte att frågan om proportionaliteten i de kommunala valen skulle tas upp till förnyad prövning. Detta gjordes i 1983 års demokratiberedning, vars förslag i denna del för närvarande bereds inom civildepartementet. Utskottet anser

att den beredning som pågår bör avvaktas och avstyrker motionerna.

Slutligen, herr talman, några ord om reservation 4 som gäller rösträtt för invandrare som ej är svenska medborgare. Även denna fråga har varit föremål för tidigare riksdagsbehandling, senast vid 1985/86 års riksmöte. Med hänvisning till genomfört och pågående utredningsarbete avstyrkte utskottet då motionerna i den här frågan. Utskottet har inte funnit anledning att ändra uppfattning, utan avstyrker även denna gång motionen i ärendet.

Bo Hammar berörde invandrarfrågan, och om jag inte är felunderrättad pågår kartläggning av området. Jag tycker det finns anledning att vänta på resultatet av den. Jag vill framför allt framhålla att vi från socialdemokratiskt håll inte på något sätt är negativa till utökad rösträtt för nordiska medborgare. Vi vill dock utreda medborgarskapsfrågan innan vi tar definitiv ställning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 250 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Nu begär jag ett rakt och klart besked. Jag frågar min synnerligen gode vän Sture Thun, värderad ledamot av konstitutionsutskottet, ledamot av SEAB:s styrelse och därtill skicklig kämpe på fotbollsarenan: Varför kan inte de människor som klarar av alla formaliteter med brevröstningen få lov att använda sig av denna form för röstning? Varför skall den lilla minoritet – mindre än 10 % – som misslyckas i detta avseende få styra tillämpningen av detta sätt att rösta?

Ge mig ett enda vettigt besked i denna fråga!

Därtill: Delar Sture Thun min uppfattning att varje otillbörlig påverkan vid röstningstillfället skall motverkas? Om så är fallet: Vilka skäl finns då att säga nej till det motionskrav som ställs av tredje vice talmannen Bertil Fiskesjö?

Anf. 251 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Med anledning av det Sture Thun sade om reservationen nr 2 vill jag ta upp några saker. Han sade att vi ville ge begreppet vårdare snävare betydelse. Vår åsikt är att en vårdare är en vårdare. Det är de som har rättigheten och möjligheten att vara bud. Det är inte fråga om att ge begreppet vårdare en snävare betydelse, att avskilja några typer av vårdare. De som är vårdare är vårdare.

Jag frågar därför: Har Sture Thun och socialdemokraterna en annan uppfattning, så att de som i egentlig mening icke är vårdare ändå skall kunna uppträda vid budröstning?

Vi skall inte krångla till det, säger Sture Thun. Att göra lagtexten klarare är inte att krångla till saken.

Efter att under några år ha varit med i valprövningsnämnden vet jag att det i efterhand är svårt att klarlägga hur förhållandena har varit vid budröstning. Därför är vår grundläggande uppfattning den att man förebygger missbruk genom att ha vettiga och klara regler. Det är bättre än att i efterhand försöka beivra missbruk som uppkommer.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Vissa vallagsfrågor,
m. m.

Anf. 252 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att Sture Thuns försvar för att ingenting sker vad gäller rösträtten för invandrare var något byråkratisk. Hur länge skall vi fortsätta att hänvisa till alla möjliga utredningar och bara skjuta frågan framför oss?

Jag menar att man får se den här frågan som en viktig fråga för demokratins utveckling. Vi har ju i Västeuropa tiotals miljoner invandrare i de olika länderna. Om vi inte kan lösa frågan om att tillförsäkra dessa människor fulla demokratiska fri- och rättigheter – som gäller också deltagande i politiska val – blir det säkert ett allvarligt problem för demokratins fortlevnad. Säkert kommer det i så fall också att bidra till ökade motsättningar mellan olika befolkningsgrupper.

Jag har svårt att förstå den socialdemokratiska försiktigheten.

Jag har anledning att starkt misstänka att en hel del av det borgerliga motståndet mot att ge invandrarna rösträtt i vårt land vid riksdagsval är politiskt betingat. Man inser och vet att en mycket stor del av invandrarna är befryndade med arbetarrörelsen. De arbetar som industriarbetare, städare osv. och känner en stark närhet till arbetarrörelsen. Det är klart att om alla dessa människor skulle få rösträtt i riksdagsvalet skulle det inte vara så positivt för de borgerliga partierna. Jag tror att det väger in i deras motstånd mot att bevilja invandrarna rösträtt, även om man sedan klär det i litet mer smakliga ord om principer.

Men jag förstår inte varför socialdemokraterna backar inför den borgerliga offensiven mot att ge invandrarna rösträtt.

Det är klart att det vore mycket angeläget och positivt om vi kunde lösa den här frågan i fullständig enighet. Men i och med att vi har den här borgerliga blockeringen av frågan, tycker jag att vi gemensamt inom arbetarrörelsen borde ta en del steg framåt och inte bara skyffla över problematiken till olika utredningar.

Anf. 253 STURE THUN (s) replik:

Herr talman! Vad gäller Hans Nyhage vill jag bara säga att jag tycker det är helt naturligt att vi nu avvaktar folkstyrelsekommitténs betänkande, där man har tagit upp de här frågorna. Det är inte riktigt att ta beslut om detta innan vi har sett vad man kommit fram till i den kommittén.

Till Bengt Kindbom beträffande budröstning: Vi har hela tiden när den här frågan har diskuterats framhållit att vi ville avvakta och se utvecklingen beträffande det system som vi har nu. Som jag sade i mitt anförande fungerade det tydligen bra i 1985 års val, för jag har inte hört något klagomål i fråga om det sätt som det valet genomfördes på.

Till Bo Hammar: Kanhända är jag byråkratisk. Bo Hammar var inne på att det vore bra om vi finge enighet om den här frågan, och när det gällde 1983 års rösträttskommitté rådde det inga delade meningar mellan oss och vpk om rösträtten. Min förhoppning är därför att vi kan komma fram till ett enigt beslut i den här frågan.

Anf. 254 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Vi känner till brevöstningen, vi vet hur den fungerar. Vi ser att den öppnar goda möjligheter för många svenskar i utlandet att utöva sin medborgarrätt att rösta. Vad finns det för anledning att hänvisa till folkstyrelsekommittén?

Anf. 255 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Sture Thun svarade egentligen inte på frågan beträffande insnävning av begreppet vårdare. Jag utgår ifrån att han instämmer i min uppfattning, nämligen att vårdare är vårdare och att detta bör klart anges i lagen. Jag beklagar att socialdemokraterna inte vill gå med på detta. Det hänvisas till att det inte hände någonting vid 1985 års val. Men det har hänt vid tidigare val. Vår utgångspunkt är alltså att missbruk förebyggs med lagstiftning. Det är mycket svårare att i efterhand beivra begångna misstag.

Anf. 256 STURE THUN (s) replik:

Herr talman! Till Hans Nyhage vill jag bara säga att frågan har utretts, och folkstyrelsekommittén har i dag presenterat sitt förslag. Detta kommer att överlämnas till justitieministern i mitten av februari. Jag tycker att ni inte skall ha så bråttom att ni skyndar före utredningen.

Sedan till Bengt Kindbom. Visst är vårdare vårdare. Det föreslås att man skall skriva in i lagen vad en vårdare är, men det kan ju finnas många olika typer av vårdare. Kan man klara problemen, utan att skriva en lag, på så sätt att partierna följer de gällande reglerna är det, enligt min mening, ett betydligt enklare sätt. Så skedde tydligen vid 1985 års val.

Tredje vice talmannen anmälde att Bengt Kindbom anhållit att till protokollat få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 257 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Den svenska demokratin är onekligen i många avseenden mycket välutvecklad, men liksom i alla strukturella system finns det tendenser till maktkoncentration och rigiditet i synen på en vital demokrati. En levande demokrati förutsätter en politisk öppenhet och en förmåga till självkritik av det politiska systemets brister. Statsvetarna Gidlund uttrycker sin syn på vitaliteten genom att tala om en "kartelliserad folkstyrelsefunktion", vilken innebär att de etablerade partierna försöker skydda sin ställning gentemot yttre konkurrens.

I ett par motioner har vi i kds pekat på klara förbättringar av den demokratiska processen. Som vi ser det behöver demokratin vitaliseras. Fyraprocentsspärren är i sig en alltför kraftig initialspärr, men dessutom medför den en rad andra spärar, bl. a. när det gäller informationsfriheten. Herr talman! Det observeras inte alltid att så är fallet, men jag tycker att det är utomordentligt angeläget att kammarens ledamöter observerar det faktumet.

Inför 1985 års val väckte samverkan mellan kds och centerpartiet stor uppmärksamhet inom landet. Utomlands väckte denna uppståndelse viss förvåning. Valsamverkan mellan partier är internationellt sett mycket vanlig,

och den var inte heller ovanlig före 1952 i Sverige. Vi tror att i avvaktan på en förbättring av de grundlagsfästa reglerna skulle en mer etablerad form av rätt till valkarteller förbättra möjligheterna till en vitalisering av demokratin.

Herr talman! Vi är ju många här i riksdagen som tror att konkurrens är bra för det ekonomiska livet. Men varför skall det vara så svårt att förbättra konkurrensvillkoren inom det politiska livet? De etablerade gamla politiska partierna skulle kunna vinna den största av alla segrar, nämligen segern över den egna partiegoismen, genom att öppna det politiska systemet.

Ett steg i rätt riktning har vi visat på genom förslaget att skärpa registreringsreglerna för politiskt parti och därefter behandla alla registrerade partier på ett likvärdigt sätt, t. ex. när det gäller valsedelstildelning och övrig valservice. Vi menar också att informationsrätten skall kopplas till denna skärpta partiregistrering.

Herr talman! Även den kommunala demokratin behöver förbättras. I överensstämmelse med vår syn på fyraprocentsspärren för val till riksdagen bör en generösare syn på den kommunala politiken etableras. Landstingsspärren är även den orimligt hög. Det är med hänsyn till det bristande engagemanget på landstingsnivån angeläget att öka medborgarnas intresse för detta val.

Herr talman! Det understryks ju gång på gång att kunskapen bland medborgarna om vad landstinget sysslar med, och vad landstingsparlamentarikerna heter, sannerligen är bristfällig. Då borde de etablerade politiska partierna fundera mer än en gång över vad man kan göra för att skapa större intresse kring landstingsfrågorna. Ja, inte skapar man större intresse genom att förstärka slutenheten runt landstingen.

I de allra flesta landsting utgör den jämkade uddatalsmetoden i sig en tillräcklig spärr mot opportunistiska opinioner. Endast i de allra största landstingen kan det vara befogat att diskutera någon begränsning.

I kommuner bör det vara en demokratisk angelägenhet att de olika meningsriktningarna på ett korrekt sätt avspeglas i kommunfullmäktiges sammansättning. I de valkretsindelade kommunerna uppstår därför klara problem. Ibland förekommer också manipulationer, vill jag hävda, med valkretsindelningen för att utestänga mindre partier.

Herr talman! Det behövs därför en mandatfördelningsreform i de valkretsindelade kommunerna. Det smidigaste sättet är att införa utjämningsmandat i dessa kommuner.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion K718, yrkande 1 och 2, samt till reservation nr 3, vilken tillstyrker vår motion K719.

Anf. 258 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Valkretsindelningen är oerhört otidsenlig i Malmöhus län, med en fyrstads-krets bestående av städerna Malmö, Helsingborg, Lund och Landskrona, medan den andra riksdagsvalskretsen består av det övriga länet. Förr i tiden, när städernas villkor och levnadsbetingelser var väsentligt olika landsbygdens, kunde en sådan indelning vara motiverad. Så icke nu.

Malmö, med en kvarts miljon invånare, bör självfallet utgöra en egen valkrets. Länet i övrigt bör lämpligen delas i två valkretsar.

Frågan har stötts och blötts i decennier, och trots att alla tycks vara överens

om att varje valkrets bör utgöra ett geografiskt sammanhängande område händer ingenting mer än ständiga uppskov.

1977 års valkretsutredning ansåg att det behövdes en ändring i Malmöhus län, så ock en utredning inom justitiedepartementet, som 1980 föreslog den valkretsindelning som jag inledningsvis redogjorde för.

Nu är ärendet överlämnat till folkstyrelsekommittén, förmodligen för en ny långbänk. Moderaterna i konstitutionsutskottet har i ett särskilt yttrande krävt att det nu sker något, och jag vill helhjärtat instämma i detta krav.

Anf. 259 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag har naturligtvis med intresse lyssnat till debatten, eftersom jag tillhört vallagskommittén, senare rösträttskommittén och nu även medborgarskapskommittén. Jag vill som en liten sakupplysning till kammaren nämna att medborgarskapskommittén kl. 08.00 i dag på morgonen överlämnade ett delbetänkande till invandrarministern, där vi bl. a. tar upp vissa av de frågor som nu diskuterats, vilket gör att man kanske skall vänta litet med frågorna om invandrarnas rösträtt.

Jag vill erinra herr Hammar om att det i rösträttskommittén ingalunda förelåg någon enighet på socialistiskt håll om hur man skall handskas med frågan. Vad socialdemokraterna där ville var att ge nordiska invånare som varit tre år i Sverige rösträtt men icke valbarhet, medan däremot vpk ville gå längre och ge alla utländska medborgare som varit i Sverige i tre år rösträtt och även valbarhet. Det intressanta med detta, och det som gjorde att förslaget inte vann gehör hos remissinstanserna, var att vi höll på att få tre grupper av väljare här i landet: svenska medborgare, med rösträtt och valbarhet, nordiska medborgare, med rösträtt men icke valbarhet, och utomnordiska medborgare, utan vare sig rösträtt eller valbarhet. Det var en helt orimlig konstruktion, som rösträttskommittén kom fram till. Jag ville bara erinra om detta.

Herr talman! Beträffande brevröstningen vill jag bara säga att jag är medveten om att det vid 1982 års val var en mycket hög kassationsprocent för de väljare som röstade i Västtyskland, mellan 10 och 11 %. 1985 hade kassationsprocenten sjunkit, och jag tror att med ökad information, och måhända en generösare tillämpning av bestämmelserna, skulle det vara möjligt att få ned kassationsprocenten ytterligare. Det väsentliga är att man genom att införa brevröstning som ett komplement till röstning på konsulat och ambassader skulle underlätta för svenska medborgare i utlandet att delta i de politiska valen, och det måste väl ändå vara en målsättning som angår oss alla?

Anf. 260 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka Per-Olof Strindberg för upplysningen. Jag kände dock mycket väl till att medborgarskapskommittén i dag har avlämnat ett betänkande. Så sent som för någon timme sedan har jag diskuterat detta betänkande med vpk:s representant i kommittén, Eivor Marklund. Den bedömning som hon har kommit fram till, och som jag också kommer fram till, är att det här betänkandet inte för frågan om rösträtt för invandrare särskilt mycket längre framåt än där den befinner sig i dag.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

Europarådet, m. m.

Jag vill också säga till Per-Olof Strindberg att jag naturligtvis är medveten om, som jag har uttryckt tidigare, att det inte har funnits och inte finns någon enighet inom arbetarrörelsen när det gäller hur fort vi skall gå fram i de här frågorna. Vi i vpk vill driva på frågan om rösträtt för invandrare också i riksdagsval, och det opinionsarbetet kommer vi att fortsätta precis som vi tidigare drev frågan om rösträtten i kommunal- och landstingsval.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 48.)

52 § Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1986/87:8 om verksamheten inom Europarådet, m. m. (redog. 1986/87:12 och skr. 1986/87:59).

Europarådet, m. m.

Anf. 261 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag skall enbart uppehålla mig vid vår motion om åtgärder mot den turkiska regimen, vad som gjorts eller inte gjorts och vad som kan göras i framtiden inom Europarådet och i andra sammanhang.

Först vill jag ta fasta på det som är positivt i utskottsbetänkandet när det gäller vår motion.

Det är verkligen viktigt och internationellt sett uppseendeväckande att ett enligt svenskt utrikesutskott fastslår att det finns drastiska inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter i Turkiet, att strejkrätten är närmast illusorisk och att mycket återstår innan landet kan betecknas som en demokrati. Det är också viktigt att det fastslås att rättegångar fortfarande pågår mot den fackliga huvudorganisationen DISK och mot fredsrörelsen Fredsförbundet. Dessa organisationers enda brott är att de hävdar sin och sina medlemmars rätt mot militärjuntan att tala och verka fritt i landet. Likaså har utskottet noterat de rapporter om tortyr som Amnesty lämnat.

Det första kravet i vår motion, vilket handlar om att Sverige bör arbeta för ett fördömande av den turkiska regeringen och dess brott mot mänskliga rättigheter, har man i mycket stor utsträckning tillmötesgått vid utskottsbehandlingen. Vad däremot gäller övriga motionskrav har vi ansett det vara nödvändigt att vidhålla vår kritik men också att stödja den opinion mot Turkiet som har kommit till uttryck vid den svenska delegationens röstning i Europarådet när det gäller Turkiets representation i den församlingen.

Vi måste kritisera den uppgörelse som Sverige och andra stater träffade med Turkiet 1985. Det var fel att ta tillbaka anmälan till Europarådets kommission för mänskliga rättigheter. Som vi påpekat redan i vår motion i januari i år uppfattas det av den turkiska regimen som en stor diplomatisk framgång, något som Sverige inte borde ha bjudit på – särskilt inte med tanke på vad utskottet nu har uttalat om situationen i Turkiet. Det misstaget bör man rätta genom att inta en mera bestämd attityd i fråga om Turkiets

fortsatta representation i Europarådet. De svenska representanterna bör rösta emot en sådan.

Det är sant att riksdagen inte kan föreskriva hur våra delegater skall rösta. Men varje opinionsyttring som är till stöd för dem som är kritiska är av värde. Det kan inte anses vara något bärande skäl att, som utskottet gör, hänvisa till praxis. Varje ledamot här i riksdagen kan uttrycka sin åsikt om militärjuntan i Turkiet genom att stödja, eller inte stödja, vårt förslag. Jag yrkar bifall till reservation nr 1, där vårt andra yrkande tas upp.

När det gäller vårt tredje krav blir utskottets hänvisning till svensk praxis mer ohållbar. Det har hänt åtskilliga gånger att Sverige har markerat sin uppfattning om en viss stat och dess beteende genom att begränsa de kontakter och det utbyte som man har på skilda områden. Utskottet självt hänvisar till de speciella förhållanden som gäller Sydafrika. Men år 1967, då den grekiska militären tog makten i Grekland, kallade Sverige hem sin ambassadör. Vidare begränsade Sverige kontakterna med Israel när den staten invaderade Libanon, vilket diskuterades för ett par veckor sedan här i kammaren i samband med behandlingen av vår motion om Israel – så visst finns det exempel på markeringar som strider mot den praxis som utskottsmajoriteten talar om. Mot den bakgrunden är vårt krav på markeringar gentemot Turkiet väl motiverat. Jag yrkar bifall också till reservation nr 2.

Anf. 262 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Varje år har regeringen och Europarådets parlamentariska församling att avlämna var sin berättelse till riksdagen, i vilken man meddelar vad som har skett inom Europarådet – såväl på ministerkommittésidan som i parlamentarikerförsamlingen – under det gångna året. Det är en viktig redovisning av ett omfattande och mycket betydelsefullt samarbete mellan de demokratiska staterna i Europa. Det vore värdefullt om riksdagens ledamöter någon gång tog del av de berättelserna – nu kanske det inte är så många som gör det. De visar nämligen på ett mycket omfattande arbete som syftar till att göra det lättare för människorna att samleva och att samarbeta med varandra i Europa.

Europarådet är den enda organisation av alla organisationer i världen som föreskriver ett demokratiskt samhällssystem som förutsättning för medlemskap. Alla Europas demokratier är med utom en – vilket jag vid flera tillfällen har beklagat –, nämligen Finland. Jag tror att det skulle vara värdefullt både för Finland och för Europarådet om också den finska republiken fann anledning att bli medlem av Europarådet.

Det här är alltså ett omfattande arbete som berör samhällslivets alla områden. Jag vill inte, herr talman, förlänga den här debatten. Därför uppmanar jag bara kammarens ledamöter att litet grand sätta sig in i detta arbete.

Jag nämde att Europarådet är den enda organisation som kräver ett demokratiskt samhällssystem för medlemskap. Det är klart att detta innebär att varje gång någon av medlemsstaterna råkar ut för kränkningar av det demokratiska samhällssystemet leder det till diskussioner och krav på att vederbörande land skall uteslutas ur Europarådet. De diskussionerna har under de senaste årtiondena i första hand gällt Grekland och Turkiet i

samband med militärkupper. Men det har också förekommit att andra länder har varit föremål för diskussion.

Turkiet har särskilt tagits upp i anslutning till detta års berättelse av motionärer, som vill att riksdagen skall fördöma Turkiets medlemskap i Europarådet och arbeta för landets uteslutning.

Jag vill gärna säga, som utskottet gör, att det finns företeelser i den turkiska republiken som inte är i överensstämmelse med kraven för medlemskap i Europarådet. Bl. a. är behandlingen av fackföreningarna icke förenlig med Europarådets krav. Förbud för vissa personer att delta och kandidera i politiska val är också helt oacceptabelt. Beträffande svårigheter för fredsrörelser och andra folkrörelseorganisationer gäller detsamma. Ryktena om tortyr i fångelser osv. skapar osäkerhet kring Turkiets medlemskap.

Men det har uppenbarligen under de senaste åren – det har omvittnats av alla parter i Europarådet – inträtt en betydande förbättring av förhållandena i Turkiet. Ett bärande skäl till att de svenska parlamentarikerna inte har medverkat till en uteslutning är att alla parter i Turkiet, även vänsterpartierna, även de som behandlas illa, ber oss ha kvar Turkiet i Europarådet för att därigenom ha möjligheter att föra en fortlöpande dialog.

Jag vill gärna säga, eftersom jag har den stora äran att ha hans excellens den turkiske ambassadören i Sverige som åhörare just nu, att det är utomordentligt betydelsefullt att Turkiet fortsätter vägen mot demokrati. Enligt Europarådets stadgar kan medlemskapet nämligen inte behållas, om inte väsentliga framsteg görs.

Med hänvisning till den utveckling som pågår och till den önskan som de som vill ha hjälp med att förbättra villkoren för människorna i Turkiet hyser, är vi beredda att fortsätta dialogen inom Europarådet med Turkiet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 263 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att utskottet borde ha argumenterat litet fylligare när det gäller sitt ställningstagande mot de antidemokratiska krafterna i Turkiet. Stig Alemyr säger att det finns ett stort stöd från inrikespolitiskt verksamma krafter i Turkiet för att vi skall göra det ställningstagande som utskottsmajoriteten har gjort i betänkandet.

Men därom sägs intet i utskottsbetänkandet, utan där hänvisar ni till praxis. Ni säger att den skulle hindra oss från att vidta de åtgärder vi föreslår i vår motion. Det är inte något bra argument att hänvisa till att det varit och är den svenska regeringen och inte riksdagen som svarar för dessa markeringar.

I dag har diskuterats om den svenska riksdagen skall sända en delegation till Sovjet eller inte. Enligt morgontidningarna sade den moderata gruppen ett rungande nej – om man nu skall tro tidningsreferat. För ett par år sedan inställdes en resa till Sovjet i enlighet med ett beslut av riksdagen och inte regeringen. Det skall väl ses som en markering.

Det kan väl inte här vara fråga om skilda slag av praxis och markeringar. Stig Alemyr?

Anf. 264 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt det senaste inlägget. Vi behandlar ju nu ett betänkande om Europarådet och regeringens och parlamentarikerför-samlingens berättelse. Till detta har fogats ett yrkande om att vi skall behandla Europarådsmedlemmen Turkiet på ett visst sätt. Det har inte ett skvatt att göra med de andra hänvisningar som Björn Samuelson nu gjorde till riksdagens officiella resor osv. Detta är bara att blanda bort korten.

Anf. 265 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Den 8 mars är den internationella kvinnodagen. Den 8 mars 1978 håller en ung kvinna ett tal hemma i sitt land om det elände och de vidriga förhållanden kvinnor lever under och om det kvinnoförtryck som råder i hennes land. Man har polistillstånd för mötet.

År 1986, åtta år senare, döms kvinnan till åtta års fängelse, tre års exil och livstids yrkesförbud för detta brott att ha hållit ett tal på den internationella kvinnodagen. Det betraktas nämligen som ett hot mot staten. Den unga kvinnan heter Sabiha Otlu. Hennes hemland är Turkiet. Hon var medlem i Demokratiska kvinnoförbundet, ett förbund som förbjöds efter militärkuppen 1980. Nu är Sabiha Otlu svensk medborgare. Hon är invandrarlärare och bosatt i Uppsala, utom räkhåll för den turkiska rättvisan. Fem andra medlemmar av Demokratiska kvinnoförbundet dömdes tillsammans med henne till lika hårda straff. En av dem är liksom Sabiha bosatt i Sverige, men de fyra andra är kvar i Turkiet. Hur kommer det att gå för dem?

Herr talman! Svaret på den frågan är viktigt. Det hävdas att Turkiet rör sig i demokratisk riktning. Jag vill gärna tro det, men jag måste ha bevis. Domen mot Sabiha och hennes kamrater är för mig bevis på motsatsen. Till de demokratiska fri- och rättigheterna hör nämligen yttranderätten och föreningsrätten. Dit hör också rätt och möjligheter för fackföreningar att arbeta. De möjligheterna är starkt begränsade också i dagens Turkiet.

Tiden 1963–1970 anses vara den period då de fackliga fri- och rättigheter-na var som störst i Turkiet. De lagar som gällde då tillkom under Bülent Ecevit's tid som arbetsminister. Landsorganisationen DISK bildades år 1967. Den förbjöds emellertid 1981, och i dag sitter ca 800 av dess ledare i fängelse. Rättegångarna pågår för sjätte året, och åklagarnas krav är en upplösning av DISK och dess förbund samt upp till 20-åriga fängelsestraff för de fängslade ledarna.

Möjligheterna för de tillåtna fackföreningarna – det finns några sådana – att strejka eller vidta andra stridsåtgärder är redan små. En förordning från september i år drar upp ytterligare begränsningar. Förordningen gäller situationer då strejk eller lockout trätt i kraft på en arbetsplats. I ett sådant läge bemyndigas guvernörer eller lägre lokala befattningshavare att ta befälet över säkerhetsstyrkorna och att vid behov inkalla gendarmeriet. Check points upprättas omedelbart runt den arbetsplats där konflikt pågår. Folksamlingar av varje slag förbjöds liksom affischering, spridning av flygblad osv. Polis- och säkerhetsstyrkor får automatiskt rätt att filma runt arbetsplatsen. Det hela kan bäst sammanfattas så att ett lokalt undantagstillstånd införs, och strejkande arbetare löper stor risk att häktas.

Detta exempel, herr talman, illustrerar hur rörelsefriheten för folkliga

basorganisationer begränsas i dagens Turkiet. Jag vill, som jag tidigare sade, gärna tro att Turkiet rör sig i demokratisk riktning. Men då måste man också försöka att öka de folkliga organisationernas rörelsefrihet, inte begränsa den.

Jag kommer, liksom självfallet utrikesutskottet i övrigt, att med spännt intresse följa utvecklingen i Turkiet. Jag har här framför allt pekat på de fackliga fri- och rättigheterna. Jag hoppas att de demokratiska krafterna i Turkiet skall vinna, så att Turkiet blir den demokrati som man nu säger att utvecklingen rör sig i riktning mot.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 266 STURE ERICSON (§):

Herr talman! Utrikesutskottet har i sitt betänkande om verksamheten inom Europarådet ägnat sig åt bristen på demokrati i Turkiet. Europarådet skall ju vara en sammanslutning av demokratier, och Turkiets fullmakter har därför ifrågasatts.

Jag vill i anslutning till utrikesutskottets skrivningar dra uppmärksamheten till de åtal mot 27 tidigare parlamentsledamöter som fortfarande behandlas av militärdomstolar i Turkiet. De s. k. brott som dessa 27 tidigare parlamentariker anklagas för att ha begått före militärkuppen den 12 september 1980 är bl. a. att de föreslagit i parlamentet att första maj skall firas som en helgdag.

Amnesty International och Interparlamentariska unionens specialkommitté för brott mot parlamentarikers mänskliga rättigheter har ägnat dessa åtal stor uppmärksamhet och konkluderar att de 27 har åtalats inte för handlingar de begått, utan för sina åsikter.

Trots att Turkiet på nytt fick ett parlament den 6 november 1983 och nu är medlem i både Europarådet och Interparlamentariska unionen har dessa klart politiska rättegångar fortsatt. Det säger åtskilligt om halten av den s. k. demokratin i Turkiet.

Herr talman! Jag skall avrunda detta korta inlägg med att läsa några rader ur en rapport skriven av Conny Fredriksson på det socialdemokratiska partiets internationella sekretariat efter ett besök han gjorde i Turkiet i slutet av september i år. Han skriver:

”Landet måste anstränga sig att visa upp en demokratisk fasad gentemot omvärlden. Särskilt de två senaste åren har de formella förutsättningarna för partipolitiskt arbete förbättrats, och i dag tycks både amerikanerna och europeiska konservativa betrakta Turkiet som ’rumsrent’. Det kan vara på sin plats att här summera de begränsningar som i dagsläget fortfarande finns för den politiska verksamheten.

1. De gamla ledarna får fortfarande inte kandidera till politiska ämbeten. Bannlysningen gäller för vissa till 1987, för andra till 1992. Totalt berörs 100–200 personer av denna bestämmelse.
2. Partierna får ej organisera sig på lägre nivå än distrikt (vilka i vissa fall har en miljon invånare), och där får en styrelse om högst nio personer tillsättas.
3. Politiska ungdoms- och kvinnoorganisationer får ej bildas.

4. Partier som baseras på klassintressen, etniska eller geografiska särintressen (t. ex. kurdiska) eller religiös grund är inte tillåtna.
5. Anställda i stat och kommun får ej kandidera för politiska ämbeten med mindre än att de lämnar jobbet minst tre månader före ett val.
6. Fackföreningar och andra yrkessammanslutningar får ej yttra sig i politiska frågor. Fackligt aktiva får ej kandidera eller propagera för politiska partier. Samarbete mellan fackliga och politiska organisationer får ej förekomma.

Begränsningarna är således betydande, även om man måste medge att rörelseriktningen varit positiv de senaste åren. Den större friheten är med andra ord delvis illusorisk. Till detta kommer att respekten för mänskliga rättigheter är begränsad, och alla källor jag talat med hävdar att tortyr fortfarande är ett normalt inslag i polisens verksamhet. Ett oroande inslag i bilden är slutligen utvecklingen när det gäller fackföreningarnas situation."

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 48.)

53 § Föredrags

näringsutskottets betänkande

1986/87:9 om utrikeshandelspolitiska frågor.

Utrikeshandelspolitiska frågor

Anf. 267 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Årets utrikeshandelspolitiska betänkande från näringsutskottet är lika upphetsande som stämningen är i kammaren i kväll. Det är få nyheter som presenteras och få nya tankar som kommer till uttryck. Det är i allmänhet och till den allt övervägande delen fråga om repetition av traditionella ståndpunkter. Jag skall emellertid försöka att höja stämningen något genom att koncentrera mitt inlägg till ett par frågor som jag hoppas skall vara tillräckligt kontroversiella för att intressera åtminstone några av lyssnarna i salen.

Herr talman! Den internationella handeln spelar en helt avgörande roll – naturligtvis inte bara för vårt land utan även för den ekonomiska utvecklingen i hela vår värld. Inte minst de utvecklande ländernas ekonomi är mycket beroende av att en fri handel verkligen kan utvecklas. Ur frihandels synpunkt har 1980-talet utgjort en tid av stora besvikelser. Protektionistiska strävanden har utvecklats än här och än där i världsmarknaden. USA:s gigantiska underskott i bytes- och handelsbalanserna har medfört starka protektionistiska strömningar i Washington.

Den ökande internationalisering av världshandeln som vi alla kunde se under den första delen av 1970-talet förbyttes redan under andra halvan av detta decennium i en avtagande internationalisering, en hög inflation och låg

tillväxt, alltså en typisk "stagflation". Detta är naturligtvis grunden till att dessa protektionistiska strävanden som jag nyss nämnde också har kunnat utveckla sig så snabbt och starkt som har skett.

Protektionistiska strävanden tar inte alltid den formen att de är synliga som sådana. De vanligaste protektionistiska åtgärderna är icke-tariffära åtgärder, som på ett svärdefinierbart sätt utgör ingrepp i den internationella handeln. De kan ta formen av speciella tekniska föreskrifter, punktskatter som riktas mot importerade varor eller helt enkelt försvårande procedurregler i samband med import.

Det är värt att notera att det i internationella handelsorganisationer flera gånger under 1970-talet och det tidiga 1980-talet förekom uttalade internationella strävanden i riktning bort från protektionistiska åtgärder. Nationerna åtog sig i GATT:s Tokyo-runda, vid UNCTAD:s sjätte konferens 1983 och i andra sammanhang att verka för att minska de protektionistiska strävandena, att förhindra att ytterligare hinder tillkom. Men detta oaktat blev i 1986 års förhandlingar om den nya GATT-rundan kravet på att icke fler handelshinder skulle införas och en utfasning av redan etablerade hinder ett av de främsta kraven som framfördes från u-länderna. Alla dessa internationella strävanden hade alltså helt enkelt misslyckats, och det blev nödvändigt att i ännu en internationell konferens driva den s. k. stand still-tanken och utfasning av existerande hinder, den s. k. roll back-tanken. Den nya rundan inom GATT:s ram är alltså en faktisk bekräftelse på hur den internationella fria handeln under senare år har satts på undantag till förmån för relativt snöda nationella intressen.

Uruguay-rundan inom ramen för GATT blir därför viktigare än någonsin för världsekonomin utveckling och framför allt även för utjämningen mellan i- och u-länderna – för en utveckling av de utvecklande ekonomierna. I denna nya runda har de avtalande parterna åtagit sig att icke införa fler hinder, att fasa ut etablerade hinder och att uppdra åt GATT-nationernas gemensamma förhandlingskommitté, Trade Negotiating Committee, att utarbeta en mekanism för tillsyn av att åtagandena när det gäller avveckling av existerande handelshinder verkligen genomförs.

Sveriges roll i kampen för en fri internationell handel har varit framstående. Sverige har agerat i främsta ledet för att etablera en fri internationell handel. Jag vill gärna citera statsrådet Hellströms uttalande i budgetpropositionen till 1983/84 års riksdag, där han säger: "Ett väsentligt mål för den svenska handelspolitiken är att främja en öppen internationell handel och verka för en ökad respekt för det internationella regelsystemet." Samma tankegångar kommer tillbaka i Hellströms uttalande i den handelspolitiska deklarationen 1986 – jag skall dock inte citera ur den.

Man tycker nu att mot bakgrund av denna samlade svenska hållning i frihandelsfrågorna, och framför allt också mot bakgrund av det starka behov som finns av en markering till stöd för den internationella frihandeln, att det skulle vara en främsta angelägenhet för de partier inom näringsutskottet som stöder en internationell frihandel att skriva sig samman om en fast, tydlig deklaration som stöder internationell frihandel.

Detta gick nu inte. Jag vill gärna till kammarens upplysning meddela att jag är alldeles övertygad om att detta berodde på att socialdemokraterna i

näringsutskottet i en strävan att göra partipolitiska manövrer ville förena en sådan kraftsamling med ett avslag på framför allt folkpartiets och moderaternas partimotioner till stöd för internationell frihandel. Jag kan inte uppfatta det som annat än att näringsutskottets socialdemokrater valde att sätta partipolitiska kortsiktiga möjliga vinster framför det angelägna i att åstadkomma en samlad deklaration till stöd för frihandeln i en tid då en sådan deklaration verkligen skulle vara av nöden.

Nu blev det nödvändigt för moderata samlingspartiet och folkpartiet att i en gemensam reservation göra sina markeringar av synen på frihandeln. Jag skall inte argumentera mycket om vad som finns i denna reservation, mer än att inledningsvis yrka bifall till den, herr talman, och därefter understryka det viktiga i att tjänstehandeln, som är en dynamisk sektor i den internationella handeln, blir verkligt fri även inom Sverige. Det lär vara omöjligt att utveckla en aktiv tjänstesektor inom svenskt näringsliv så länge denna sektor är föremål för offentliga monopol och regleringar så långt som nu är fallet i Sverige. Kanske är en avreglering av tjänsteproduktionssektorn och avreglering av de offentliga monopolen den främsta gärning som det socialdemokratiska partiet kunde medverka till för att åstadkomma en starkare frihandel på jorden.

Jag skulle vilja säga att jordbrukspolitiken härfter kommer att bli en del av utrikeshandelspolitiken. I Uruguay-rundans inledningsdokument förklaras att jordbruksfrågorna skall bli föremål för överläggningar inom ramen för GATT-överläggningarna i Uruguay-rundan. Detta innebär att alla världens länder måste förbereda sig på långtgående inrikespolitiska ingrepp i den egna jordbruksnäringen för att den skall kunna anpassas till världsmarknadens krav. Det finns alla skäl för särskilt Sverige, och även övriga Europas länder, att redan nu påbörja förberedelsen för de mycket svåra förhandlingar som ligger framför GATT-förhandlingarna i jordbrukssektorn.

Den mest effektiva formen för u-hjälp som vi kan ge de utvecklande länderna är en fungerande världsmarknad inom livsmedelssektorn, där prisbildningen är anpassad till utbud och efterfrågan på världsmarknaden.

I reservation nr 4 till detta betänkande, till vilket jag nu yrkar bifall, anför moderaterna och folkpartiet den uppfattningen att Sverige icke bör hävda sig eller försöka hävda sig på områden där andra länder har bättre produktions- eller handelsförutsättningar. Vi måste avveckla alla existerande handelshinder mot importen från u-länderna. Detta är en del av den problematik som ligger framför Europas och icke minst Sveriges jordbrukspolitiker.

Herr talman! Det kanske väsentligaste avsnittet i detta betänkande är den reservation som vi moderater lämnat och som avser Europatanken, nämligen reservation nr 10, som jag yrkar bifall till. Vi anser oss ha lett Europadebatten i många år, och vi känner oss tillfreds med att Europafrågorna nu på nytt skjuts i förgrunden i den internationella debatten liksom i debatten i Sverige och inte minst i Norden.

Vi moderater tror att Sveriges framtid ligger i ett allt intimare samarbete med det övriga Europa, ett Europa som inte bara begränsas till EG- och EFTA-länderna utan som även omfattar hela det övriga Europa. Vårt Europa känner inga murar.

Vi moderater har alltid hävdat att Sverige aldrig kan delta i ett förpliktande

utrikespolitiskt samarbete inom en begränsad krets av stater. Om vi i Sverige deltog i ett sådant samarbete, skulle vår förmåga till ett oberoende uppträdande i för vårt land och vår region kritiska situationer kunna dras i tvivelsmål. Neutralitetslinjen skulle kunna ifrågasättas. Det kan vi inte tolerera.

Med dessa båda utgångspunkter ser vi moderater en ny Europadebatt an med stor tillförsikt. Vi kommer att vara mycket aktiva för att föra en sådan debatt framåt.

Den nya Europadebatten måste, på det sätt som vi har uttryckt i reservation nr 10, syfta till att finna former för ett samarbete med Europa där dessa båda utgångspunkter för vår Europasyn kan tillfredsställas: ett Sverige som tillhör Europa och ett Sverige, vars neutralitet inte kan och inte får ifrågasättas. Vi tror att det är möjligt att finna former för ett sådant närmande till Europa.

Inom EG har förekommit ett långtgående samarbete för att närma länderna till varandra. Det tas ständigt nya initiativ som för medborgarna i de många EG-länderna allt närmare ett enat Europa eller i varje fall visionen av ett enat Europa. Senast i början av 1990-talet skall EG-länderna uppleva en verklig intern marknad. Europas folk skall kunna fritt resa över Europas gränser och fritt föra kapital över Europas gränser. Det är självklart att Sverige måste anstränga sig för att få delta i den utvecklingen.

Sedan EG:s medlemsländer utvecklats till att omfatta alla länder utefter Medelhavets norra stränder är det naturligt att EG-länderna för att få balans i sin marknadsbild vänder blickarna åt norr, och då i första hand mot Norge, som inte har Sveriges och Finlands utrikespolitiska bindningar och åtaganden. I Norge har till följd härav redan utbrutit en intensiv Europadebatt, som förefaller kunna leda till en omprövning av den ståndpunkt som intogs för något tiotal år sedan i en folkomröstning.

Herr talman! Inte minst utvecklingen inom valutaområdet skulle kunna leda till att denna debatt i Norge påskyndades. Det finns nämligen alla skäl att anta att Storbritannien under 1987 kommer att ansluta sig till det europeiska valutasystemet EMS. Bindningen mellan Norges och Englands ekonomier till följd av den gemensamma oljemarknaden i Nordsjön kommer då med säkerhet att leda till att också Norge överväger att ansluta sig till EMS. Om och när så sker är marken mycket väl beredd för Norge att öppna överläggningar med EG om medlemskap, vilket skulle leda till att alla medlemsländerna deltog i EMS. Det är då viktigt att den naturliga gemensamma marknad som redan nu existerar mellan Sverige och Norge genast anpassas till den situation som uppkommer. Det är därför viktigt att Sverige *nu* och inte senare företar åtgärder som syftar till att bereda marken för ett närmande till EG tillsammans med Norge. Sveriges gemenskap med de nordiska länderna får inte påverkas av en sådan utveckling. Danmarks dubbelroll såsom medlemsland i EG och aktivt land inom den nordiska gemenskapen visar att det är möjligt.

Herr talman! Till sist vill jag med några ord beröra reservation nr 12, till vilken jag nu yrkar bifall. Moderater och folkpartister har reserverat sig till förmån för två motioner som begär utredning av kostnaderna för handelspolitiska åtgärder. Utskottsmajoriteten har avstyrkt dessa motioner med

hänvisning till den pågående liberaliseringen när det gäller importrestriktionerna. Man har hävdats att en sådan utredning inte skulle vara nödvändig. Moderater och folkpartister anser att det är viktigt att riksdagen genom ett uttalande till regeringen upprepar kravet från motionerna. Kunskaper om de ekonomiska följderna av handelspolitiska beslut måste utgöra en del av beslutsunderlaget när handelspolitiska beslut skall fattas av riksdagen.

Anf. 268 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Den svenska riksdagens syn på frihandel präglas av ett betydande mått av samstämmighet. Det finns dock stundtals en viss tveksamhet från några partiers sida. Min bedömning är att enigheten om målsättningen och färdriktningen är betydande.

Mats Hellström, vår förre utrikeshandelsminister, talade sig i våras mycket varm för frihandel och berömde den ur alla tänkbara aspekter, samtidigt som han kom med några smärre förslag till ökade protektionistiska åtgärder. Grundsynen var ändå klart positiv.

Om man ser till de reservationer som finns fogade till det betänkande vi nu diskuterar, kan man spåra vissa nyansskillnader. Vi har från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida reservationer som visar på viljan att gå vidare på frihandelsområdet, att utveckla frihandel och avskaffa de hinder som vi alltjämt har. Socialdemokratin är något räddhågad, men den är ändå i princip inne på samma väg, även om den vandrar den något vingligt. Centerpartiet är mera försiktigt med en vakthållning kring de protektionistiska inslag som vi alltjämt har i Sverige. Sedan har vi slutligen vänsterpartiet kommunisterna som underkänner frihandeln både som princip och så som den praktiskt tillämpas: Jag tycker att vår syn på teko-frågorna illustrerar detta ganska bra. När det gäller teko har vi en lång utveckling där vi successivt har minskat våra restriktioner på frihandelsområdet.

Vi har emellertid begränsningsavtal, t. ex. med Indien. För en tid sedan hade jag en diskussion med den nya utrikeshandelsministern. Jag kunde inte få något löfte av henne om garantier för att vi inte skall få ett nytt begränsningsavtal med tiden. Jag tolkar det ändå som att hon insåg att ett sådant avtal skulle medföra vissa problem, bl. a. med hänsyn till att Indien är en av de stora mottagarna av svensk import. Med Indien har Sverige slutit ett av de allra största avtalen. Jag tänker självklart på kanonaffären, som Olof Palme aktivt genomdrev. Vi har också en betydande export av t. ex. energiteknik till Indien. När man då beaktar hur mycket vi vill försöka få Indien att köpa av svenska högkvalificerade varor av olika slag så blir man naturligtvis litet förskräckt när man ser på de restriktioner som vi sätter upp gentemot de produkter som Indien har förmåga att sälja till oss, bl. a. teko-produkter.

Vi har också ett begränsningsavtal med Brasilien om teko-import. Samtidigt hör vi ofta svenska statsråd beklaga att man i Brasilien har så svårt att klara sin stora utlandsskuld. Man tycks inte se något samband med det förhållandet att i-länder som Sverige begränsar förutsättningarna för u-ländernas export genom t. ex. restriktioner på teko-området.

Om vi tittar på ett annat område, på livsmedelssidan, herr talman, är det många som upphäver suckar av beklaganden över Argentinas dåliga

ekonomi, dess svårigheter att amortera och betala ränta på sina stora utlandsskulder. Verkligheten är den att om det funnes en rimlig fri handel när det gäller livsmedelsprodukter, skulle Argentina inte ha någon som helst svårighet att sköta sin skuldbörda. Man kunde klara detta med glans. Det som försvårar för Argentina och för andra stater med förmåga att producera bra och billiga livsmedel är att rika länder, däribland Sverige, bedriver en klar protektionistisk politik.

Frihandel med tjänster är ett område där vi har förhoppningar att vi i framtiden skall möta mindre handelsrestriktioner från olika delar av världen, inkl. u-länder som självfallet har ett behov av att köpa de tjänster som man i Sverige i olika avseenden är duktig på. Men för u-ländernas del framstår inte en frihandel med just tjänster som det kanske mest angelägna. På något eller några områden kan också de ta upp konkurrensen på tjänstesektorn, t. ex. när det gäller att på platsen bygga. Det har de visat i många länder. Men i huvudsak är tjänstesektorn ett intresseområde för de redan utvecklade länderna. Visst skall vi driva detta, det är bra att vi gör det. Men när vi gör det skall vi också ta större hänsyn till vilka intressen u-länderna har när det gäller att vidga frihandeln. Det är framför allt på livsmedels- och teko-området som de uppfattar att begränsningarna föreligger för deras del. Där skulle de vilja se en förändring från bl. a. Sveriges sida.

Vi har också kostnader för den protektionism som vi bedriver. Vi har i en reservation till näringsutskottet efterlyst en utvärdering av vad de protektionistiska åtgärder som vi har i Sverige kostar oss. Jag minns från en undersökning jag själv varit med om att göra att man räknade fram att en familj om man, hustru och två barn får betala ungefär 1 500 kr. mer om året för sina kläder än vad de skulle behöva göra om vi inte hade de restriktioner mot import av textilier som vi har i Sverige. Det är alltså inte bara ett u-landsintresse, utan i hög grad ett konsumentintresse att avskaffa restriktionerna för handeln med bl. a. de fattiga länderna – u-länderna.

Nu är det tänkt att GATT, i den nya s. k. Uruguay-rundan, skall behandla dessa områden. Vi har från svensk sida anledning att fästa avseende och förhoppningar vid dessa förhandlingar. Men vi har därför också anledning att noga överväga vad som kan vara vårt bidrag till att förbättra förutsättningarna för en fri handel i världen.

Herr talman! Några ord också om den europeiska gemenskapen. Det är alldeles uppenbart, som Nic Grönvall talade om, att EG betyder mycket för oss och kommer att betyda ännu mera. Den vilja som finns inom EG – dokumenterad bl. a. genom beslutet om vitboken – att förvandla EG till en verklig gemensam marknad, är ett av de viktigaste beslut som fattats även för Sveriges del.

Vi har från folkpartiet tidigare krävt att man från svensk sida skulle göra en motsvarande granskning av handelshindren mellan EG och Sverige som EG-länderna har gjort inom sig och presentera det i något slags motbok, ett slags svensk vitbok. Det ville inte den dåvarande utrikeshandelsministern vara med om. I Norge har man, såvitt jag förstår, gjort precis detta – inte av detta skäl, men man har gjort det som har föreslagits från folkpartiets sida – och har en liknande genomgång sammanfattad och presenterad. Jag önskar att vi hade det också i Sverige. Det skulle kunna underlätta för oss.

Jag är helt säker på att EG-frågan kommer att få ännu större betydelse för Sveriges del än vad den har i dag.

Jag vill säga till Nic Grönvall att det kanske inte finns någon anledning att fundera på hur man skall ta sig över alla broar innan man kommer fram till dem. Låt oss konstatera att det i dag finns en stor samstämmighet om att vi behöver utveckla våra förbindelser – de kommersiella, de kulturella och även andra – med EG och ta vara på den vilja till gemenskap som finns i denna kammare och inte föra över debatten i första hand till anslutningsformen i händelse av att olika saker inträffar, t. ex. att Norge går hit eller dit. Jag tycker inte att vi i debatten skall lägga tonvikten på dessa frågor. EG-frågorna är alldeles för stora och alldeles för viktiga för att de skall vara partiskiljande. Vi har anledning att arbeta gemensamt för att hitta en så god lösning som vi över huvud taget kan få på vår framtid tillsammans med den Europeiska gemenskapen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 269 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det finns en näst intill total enighet i Sveriges riksdag om utrikeshandels stora betydelse för en positiv ekonomisk utveckling. Sverige är ett litet land och mer än de flesta beroende av en fri tillgång till den utländska marknaden. Vår enda chans att få detta är att själva hålla vår hemmamarknad tillgänglig för vår omvärld. Med denna grundinställning är det naturligt att vi i centerpartiet i huvudsak ansluter till de positiva värderingar av frihandeln som regeringen gett uttryck för i olika sammanhang.

Vi i centern vill ändå betona att frihandeln i sig inte är ett självändamål. Även om det finns en mycket klar färdriktning mot ökad frihandel så är tillvaron aldrig enbart svart eller vit. Det finns enligt centerns bedömning anledning att i varje situation bedöma de faktiska konsekvenserna av frihandeln.

Frihandeln måste vägas mot de övriga samhällsintressen som den påverkar. En ansvarsfull handelspolitik bör bygga på väl underbyggda avvägningar i stället för en doktrinär tillämpning av frihandel i varje läge.

Vi i centern menar att det är väsentligt att riksdagen gör ett uttalande om att handelspolitiken skall ha denna välbalanserade inriktning, och därmed yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Vår handel med utvecklingsländerna har en speciell betydelse även för utvecklingen i utvecklingsländerna. Vi i centern hoppas att den förestående GATT-rundan kommer att leda till förbättrade möjligheter för u-länderna att finna avsättning för sin export. Vi tror inte att problemet med nuvarande obalans mellan industri- och utvecklingsländer kan lösas enbart genom öppen och fri handel. Frihandeln kan i vissa fall tvärtom få negativa effekter. Det är viktigt att Sverige aktualiserar frågan om frihandels olika konsekvenser för relationerna mellan industri- och utvecklingsländer. Det bör självfallet ankomma på regeringen att närmare bestämma formerna för de svenska initiativen i denna fråga. Men riksdagen bör i ett uttalande till regeringen

understryka vikten av att dessa problem aktivt bearbetas och aktualiseras från svensk sida. Därmed yrkar jag bifall till reservation 5.

Näringsutskottet har behandlat frågan om införande av en social- och miljöklausul för att på så sätt begränsa import av produkter som framställts under socialt och/eller miljömässigt oacceptabla förhållanden. Som argument emot en sådan klausul har framförts att den kan komma att missbrukas i protektionistiskt syfte samt att det föreligger stora svårigheter att objektivt fastställa var och när oacceptabla produktionsförhållanden föreligger. Det finns också ett motstånd hos många berörda utvecklingsländer mot nämnda klausul.

Utskottsmajoriteten anser att socialklausulen bör bearbetas ytterligare trots att den inrymmer stora svårigheter. Vi i centern anser att frågan om en social- och miljöklausul har stort intresse och aktivt och konstruktivt måste bearbetas. Vi är väl medvetna om svårigheterna. Ett första steg bör vara att kontinuerligt kartlägga den del av den svenska importen som har producerats under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt eller med utnyttjande av barn, slavarbete eller uppenbart underbetald arbetskraft. En sådan kartläggning bör kunna utgöra en grund för svenska handelspolitiska ställningstaganden såväl bilateralt som inom GATT och i andra internationella sammanhang.

Vi i centern anser det angeläget att i GATT införa en social- och miljöklausul och att regeringen bör bevaka de möjligheter som kan finnas till detta i den förestående GATT-rundan. Jag yrkar därmed bifall till reservation 7.

Centern har under lång tid på olika sätt arbetat för Norden som hemmamarknad. Efter hand har centerns linje i denna fråga alltmer accepterats av övriga partier. Utskottsmajoriteten uttalar sig också mycket positivt om centerns förslag. Det görs också i betänkandet en värdefull redovisning av det arbete som pågår för att åstadkomma en fri marknad i hela Norden.

Det är med tillfredsställelse jag kan konstatera att vi kommit en bit på väg i denna angelägna fråga. Samtidigt kan vi konstatera att det fortfarande finns mycket att göra. Det finns anledning att genom ett riksdagens uttalande till regeringen understryka hur viktigt detta arbete är.

Ett av de handelshinder som fortfarande kvarstår i Norden är skillnaderna i nationella regler avseende tillverkningsnormer och bedömning av säkerhetsrisker. Det är ett angeläget arbete för regeringen att verka för en regelharmonisering som möjliggör en friare och effektivare marknadsföring av olika varor på hela den nordiska marknaden. En rad konkreta åtgärder inom detta område kan hjälpa till att förverkliga målet Norden som hemmamarknad. Norden som hemmamarknad kan ha en särskilt positiv betydelse för de mindre och medelstora företag som behöver en utökad marknad, men som av olika anledningar inte har resurser eller vilja att ta sig in på Europamarknaden. Jag yrkar bifall till reservation 9.

Utskottsmajoriteten bekänner sig ganska ensidigt till en exportfrämjande näringspolitik. Vi har i centern klart ställt oss bakom betydelsen av en omfattande utrikeshandel. Vi vill samtidigt försöka att få till stånd mera balanserade avvägningar mellan inhemsk produktion och import. I allmän-

het måste en importvara för att betalas motsvaras av ett dubbelt exportvärde. Vi driver därmed upp omsättningen utan att få mer att leva av i de fall import och inhemsk produktion kan ske till ungefär samma kostnad. Till detta skall läggas det stora värdet bibehållen inhemsk produktion, kunskap och produktionskapacitet har vid eventuella avspärningssituationer. I flera fall kan också möjligheterna att effektivare följa upp kvaliteten i tillverkningen vara ett konsumentintresse som kan ge den inhemska produktionen ett visst försteg.

Det är välbekant att ökad inhemsk produktion som bättre utnyttjar svenska råvaror och svenskt kunnande kan få betydande gynnsamma samhällsekonomiska effekter i flera avseenden, bl. a. förbättrad regional balans och minskad sårbarhet vid yttre störningar.

Vi i centern anser det viktigt att den statliga näringspolitiken tar sikte på att främja såväl export som produktion som i första hand tillgodoser hemmamarknadens behov. Jag yrkar bifall även till reservation 14.

I reservation 13 tar vpk upp ett resonemang litet vid sidan om de frågor som utskottet behandlar i detta betänkande. Under rubriken "Kostnader för handelspolitiska åtgärder" tas frågan om jordbruksregleringen upp. Vi har i ett särskilt yttrande konstaterat att vi i sak delar de synpunkter som framförs i vpk-reservationen, men vi anser det felaktigt att en så komplicerad och viktig fråga behandlas utan någon som helst beredning och utan klart samband med utskottets arbetsområde eller det aktuella ärendet.

Nic Grönvall tog också upp jordbrukspolitiken, med anledning av den förestående GATT-rundan. Han beskrev de svåra förhandlingar som vi står inför. Jag skall göra endast två korta kommentarer.

Om vi skulle få till stånd en världshandel med priser som något så när ligger i nivå med de faktiska produktionskostnaderna, råder det knappast något tvivel om att det svenska jordbruket skulle hävda sig mycket väl. Trots allt är det inte dagens gigantiska överproduktion som är framtidens stora livsmedelsproblem, utan det är snarare svårigheten att på sikt producera hälsosamma livsmedel. Med de luftföroreningar, den anrikning av tungmetaller m. m. som vi har kommer sunda livsmedel att vara en bristvara t. o. m. under överskådlig tid, även om det inte kommer att råda någon brist i fråga om kvantiteterna. Också detta behöver vi ha med i det här sammanhanget.

Jag tror att Hadar Cars gör sig till tolk för en helt ogrundad optimism om han tror att u-ländernas och Argentinas problem skulle kunna lösas enbart genom frihandel på livsmedelsområdet och möjligen också tekoområdet.

I reservation 16 tas en detaljfråga upp som belyser nyttan av konkurrens på något så när lika villkor. Om en inhemsk monopolställning utnyttjas till oskäligen priser är det självfallet angeläget att försöka bryta denna monopolsituation genom utländsk konkurrens. Jag vill dock upprepa att det är viktigt att konkurrensen sker på ungefär samma villkor. Den utländska konkurrenten bör alltså vara utsatt för samma miljö- och säkerhetskrav som den svenska. Lika självklart bör det vara att kvaliteten på produkten eller tjänsten är jämförbar. Det är dessa överväganden som är motiven till att vi i centern har ställt oss bakom den reservation som förordar en möjlighet till tillfällig utförsel av metallskrot för omsmältning och därefter återföring för bearbetning till Sverige.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis lägga några synpunkter på Sveriges samarbete med EG. Det förekommer ett nära och omfattande samarbete mellan Sverige och EG inom ramen för frihandelsavtalet. Inom centern ser vi också positivt på det arbete som pågår för att förbättra förbindelserna på områden som inte omfattas av detta avtal. Däremot anser vi det inte aktuellt eller lämpligt att dessa frågor löses genom ett medlemskap i EG. Norden och EFTA bör vara vår internationella bas för bästa möjliga samarbete med EG. Vi bedömer att ett medlemskap i EG svårligen kan förenas med en fungerande alliansfrihet och en trovärdig neutralitet.

Anf. 270 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! I debatten om handelspolitiken härskar frasen över verkligheten. De schablonartade fraserna om frihandels välsignelser döljer de verkliga sammanhangen och hindrar oss att se problemen.

Frågorna om frihandeln är i själva verket alltför mångsidiga och motsägelsefulla för att fångas in i några urskillningslösa lovsånger. Det gäller både på det vetenskapligt-teoretiska planet och i synnerhet på det praktiska. Därför är det något märkligt att alla partier utom vpk så automatiskt år efter år skriver under på de allmänna schablonerna om frihandelssystemet. Det är ju dock så, att landets främste ekonom i modern tid, och för övrigt den internationellt mest kände och respekterade, är en skarp kritiker av frihandels system. Gunnar Myrdal såg via empiriska studier att teorin var i grunden felaktig. Den ledde inte till utjämning av produktionsfaktorer och välstånd. Den ledde i stället till ökade klyftor, till ojämnheter i produktionsfaktorernas fördelning, till vissa världsregioners underordning och beroende under andra, till hämmad industrialisering i stora delar av världen och till en sårbarhet, framkallad av långtgående specialisering. Nu skyller inte Myrdal detta bara på frihandeln som sådan utan mera på den samhällsstruktur i vilken den verkar. Kriserna i kapitalismen skapar vad Myrdal kallar kumulativa processer, som för bort från ekonomiska jämviktslägen. Därav kommer att frihandeln befordrar och skärper koncentration av ekonomisk aktivitet till vissa regioner inom länderna och i världen och skapar olikheter i utvecklingsgrad, som sedan permanentas.

Det är nu uppenbart att utbyte av varor och tjänster länder emellan upp till en viss nivå verkar stimulerande på ekonomins tillväxt och också på dess kvalitativa utveckling. Men det är lika uppenbart att över en viss gräns motsatta effekter inträder: ensidighet, sårbarhet, brist på kringeffekter och beroende av andras priser och kostnader. Detta har också stor relevans när det gäller frågan om den nationella politiska självständigheten.

Nu är inte teorin om frihandeln egentligen en teori om handel och handelsutbyte, vilket kanske många tror, utan den är i verkligheten en teori om produktionsfaktorernas rörlighet. Och det är just däri som dess stora svagheter ligger. Varor och betalningar kan ju förflyttas resp. utföras över hela världen, men människor kan i stora mängder inte förflyttas på samma sätt. Dvs. det finns en grundläggande motsättning mellan olika produktionsfaktorerers geografiska flyttbarhet. Detta är i sig själv en faktor som gör den genomgående frihandeln till en praktisk omöjlighet.

Vill man ha en hederlig analys av problemet frihandel kontra protektio-

nism, måste man också undersöka hur produktionsfaktorernas rörelser och mönster påverkas också av graden av monopolism, liksom av de maktpolitiska skillnaderna mellan olika nationer. Frihandelsteorin svävar ju inte i luften, utan dess giltighet avgörs just av den sortens förhållanden.

Det är något av en ironi, att när vi diskuterar det vi tror vara frihandelssträvanden i form av GATT-överenskommelser, gemensamma marknaden, EFTA osv., diskuterar vi inte frihandeln utan ett system som innebär en kombination – ofta en sinnrik och förvirrande kombination – av frihandel och protektionism. I takt med att de klassiska handelshindren i form av tullar har reducerats har nationerna i stället tagit sin tillflykt till skyddsåtgärder och begränsningar av annat slag. De har i detta stycke visat sig synnerligen uppfinningsrika. Och detta har sin naturliga förklaring. Ingen av den konsekventa frihandelns profeter är egentligen hederlig och oppriktig. Man vill undanröja handelshinder som strider mot det egna intresset, men man vill också förstärka handelshinder som befrämjar det egna intresset.

USA som stormakt agerar här typiskt. Här gäller inga frihandelsteorier annat än i de akademiska kamrarna och seminarierna. Här gäller maktpolitik, ofta kombinerad med militärpolitik. Här gäller inte fri konkurrens, här gäller monopolism, jätteföretags kartellöverenskommelser och marknadsuppdelningar i världen.

Vad är då den verkliga strävan och den verkliga mekanismen bakom allt ideologiskt prat om frihandel? Det är kapitalismens nuvarande läge. Dess tillväxt har jämfört med efterkrigstidens långa expansionsperiod reducerats. Köpkraften hos de olika industrinationernas lönarbetare har inte hållit takt med produktionskapaciteten. Detta är också ett resultat av en medveten politisk strävan från kapitalets sida att bekämpa fackföreningarna, att så att säga göra lönehöjningar fula ur politisk synpunkt. Följden är alltså en intensiv kapplöpning för att trycka ut mer och mer, särskilt av de expansiva storföretagens produkter, på en internationell marknad när den nationella marknaden sviktar.

Det förhåller sig på liknande sätt med u-länderna, även om deras situation i grundläggande stycken i övrigt är en annan. Det är inte protektionistiska åtgärder i första hand, av t. ex. de svenska tekorestriktionernas eller den svenska jordbruksregleringens typ, som skapar problem för Argentina eller Indien, utan det är de grundläggande felaktigheterna i dessa länders egna inre ekonomier. Det är den dåliga köpkraften, den dåliga levnadsstandarden, de politiska, ekonomiska och klassmässiga oligarkiernas sätt att föra en falsk politik – förutom naturligtvis det internationella finanskapitalets utslugning och höga räntor.

På grund av den sviktande köpkraften i de nationella ekonomierna har vi denna allmänna internationella strävan att bryta ner nationella marknader och självförsörjningar och skapa en jättelik internationell konsumtionsmarknad. I den förm som denna strävan nu tar sig leder den till allvarliga verkningar för världsekonomin. Den maktpolitiska överlägsenheten nyttjas för att göra länder osjälvständiga och nationell politisk självständighet till ett tomt skal. Det är på grund av detta tvång att trycka ut ett internationellt produktionsöverskott som vi får så många destruktiva företeelser i internationell ekonomi. Därav kommer t. ex. Nestlés katastrofala försäljning till

tredje världen av modersmjölk ersättning – som ju ingen egentligen där behöver och som är en hälsopolitisk och ekologisk katastrof. Därav kommer också tvånget för Sverige att acceptera tillämpningar av ny teknologi som vi inte själva bestämt och vars verkningar på vår arbetsprocess och människorna här i Sverige vi egentligen inte alls vill ha. Det är ju inte så, att vi genom marknaden får vad vi vill ha, utan vi får det som ett monopoliserat och internationaliserat kapital bestämt att vi vill ha. Vi får det vi programmerats att vänta oss, som en ekonom uttryckte det – we are given what we are conditioned to expect.

Vilken situation försätter detta Sverige i? Här dominerar tydligen en ganska ytlig och aningslös bild av vad frihandel är. Här flödar exportentusiasmen utan att man söker analysera de långsiktiga verkningarna av en långt driven specialisering och ett höggradigt politiskt och teknologiskt beroende.

Man ser inte att frihandel – och jag talar nu om verklig frihandel – i form av ett sunt och rättvist utbyte av varor och tjänster kan göras positiv bara om den kombineras med en breddning av de nationella ekonomierna och en löneutveckling i det egna landet som håller takten med produktiviteten. När lönerna hålls tillbaka för att exporten skall gynnas, blir effekten i det långa loppet bara att ekonomisk integration mellan länder tar formen av en sorts export av massarbetslöshet. Det har inte på 40 år varit så många arbetslösa inom EG som i dag.

Belgien, som har en öppen ekonomi och som exporterar 45 % av sin bruttonationalprodukt, har en fullständigt katastrofal arbetslöshet. Det hemska med det politiska och sociala klimatet i detta land, som ju styrs av dessa förhållanden och dessa beroenden, är att man inte ens diskuterar denna arbetslöshet – eller försöker göra någonting åt den.

Nedbrytandet av handelshinder, som under andra betingelser – det skall man uppriktigt erkänna – kunde ha varit positivt, blir nu i stället ett sätt att sprida arbetslöshet länderna emellan. Detta borde regeringen här i Sverige också fundera över, innan den börjar förverkliga sina planer på intimare relationer med den västeuropeiska gemenskapen.

Man borde också fundera över vad en anpassning till EG betyder för andra sidor av Sveriges politik. En viktig fråga är här livsmedels- och jordbrukspolitiken. I Sverige utvecklas nu en politisk medvetenhet ute bland folk om att det är en fördel att kunna politiskt styra livsmedelsproduktionens former. Det är en förutsättning för att gradvis kunna övergå till ett ekologiskt och kvalitetsmässigt anpassat jordbruk. Mot detta står nu EG:s trängande behov att trycka ut sina jordbruksöverskott på en vidare marknad.

I EG-ledningen är man helt cynisk i fråga om kemikalier och ekologi – det är produkter av ett kemikaliserat jordbruk man vill pracka på Sverige. Det är därför man något höjer på ögonbrynen när en ledande person i GATT uttrycker stor förväntan över att Mats Hellström blivit jordbruksminister. Det är tydligt – det sägs öppet – att man av honom väntar en avreglering av svenskt jordbruk och en öppning för stor import av livsmedel från andra länder.

Vad blir följden för regionalpolitiken av en starkt ökad ekonomisk integrering av Sverige? Allt tydligare hävdas att en sådan integrering och ökat exportberoende förutsätter en koncentration av ekonomiska verk-

sambeter till ett par regioner i landet. De yttre regionerna, landsortslänen, skogslänen, Norrland, glesbygden, måste få sina positioner försvagade eller se dem falla.

Hur långt skall detta drivas? Vilka politiska reträtter skall regeringen här vara beredd till i frihandelns namn? Och hur långt skall man acceptera att få sina egna styrningsmekanismer klassade som protektionism av länder som själva tillåter sig omfattande protektionism mot både Sverige och andra länder?

Vägen ur dessa problem kan aldrig vara att ge upp den ekonomiska och politiska självständigheten. Det är egentligen först när man har en sådan ekonomisk och politisk självständighet och en bredd i den nationella industrialiseringen, som man kan utnyttja frihandeln på ett positivt sätt. Det är bara mellan länder som har denna nationella styrkeposition och är varandra någorlunda jämlika som ett positivt frihandelsutbyte kan utvecklas.

En linje som skulle innebära att man försvagar den ekonomiska och politiska självständigheten är i längden oförenlig med neutralitet och alliansfrihet. Den är framför allt oförenlig med en effektiv kamp mot arbetslöshet, så som det ser ut ute i Europa i dag. Den är oförenlig med regional balans och med en socialt stark position för löntagarna. Den är, kan jag säga med hänvisning till den debatt som föregick denna handelsdebatt, i längden också oförenlig med varje form av politisk och ideologisk moral i utrikes- och säkerhetspolitiken. Våra ställningstaganden i Europarådet – det inser t. o. m. ett barn – styrs inte av huruvida Turkiet är en diktatur eller en demokrati, utan av det faktum att de svenska kapitalinvesteringarna i Turkiet har stegrats kraftigt på senare år. Där har vi det som styr våra politiska ställningstaganden. Med den typen av starka beroenden skall vi inte heller räkna med att det finns någonting som heter politisk moral. Då gäller det att sälja vapen och kärnkraftsteknologi – allt blir kommers. och själva moralen blir kommersiell.

Om man skulle formulera en paradox skulle man kunna säga som så, att i själva verket är nationell självständighet och en rimlig grad av protektionism ett villkor för att frihandeln skall fungera. Först en sådan modifierad frihandel blir fördelaktig för folkflertalet i en nation och för alla nationer. Det är också så, som jag nämnde, att frihandel blir positiv när den kombineras med en stark och bred nationell marknad, med en god löneutveckling och med en relativt mångsidig, icke alltför specialiserad nationell produktion. Det är ju nämligen handelsutbytets absoluta omfång som är det viktiga, inte dess ständigt stigande andel av BNP – det senare är bara tecken på att det internationaliserade kapitalets makt i ekonomin ökar.

Låt oss därför lämna den ytliga och hycklande diskussionen om frihandelns teoretiska välsignelser. Låt oss vända ryggen åt akademiska profeter som pratar frihandel, samtidigt som de är beredda att tillämpa protektionism mot varje svagare part. Låt oss inse att frihandel och protektionism inte nödvändigtvis behöver vara motsatser utan kan bilda, och i många praktiska lägen i världen i dag faktiskt också bildar en kombination som, använd på ett progressivt sätt, tillsammans kan balansera förhållandet mellan länder och hjälpa till att lösa sociala problem. Det är nämligen inte kapitalets geografiska rörlighet över världen som leder till höjande av folkens

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Utrikeshandels-
politiska frågor*

levnadsförhållanden. Det är i stället ekonomins förmåga att bilda underlag för lösandet av varje lands sociala och ekologiska problem.

Med dessa kommentarer, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vpk-reservationerna i detta betänkandet.

Anf. 271 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag skall inleda detta anförande med att återge ett par uttalanden. Först ett uttalande av Nic Grönvall: Sverige har agerat i första ledet för att utvidga frihandeln. Sedan ett uttalande av Hadar Cars: När det gäller synen på frihandeln finns det ett betydande mått av samstämmighet här i Sveriges riksdag.

Dessa båda uttalanden kan, såvitt jag förstår, markera just det faktum att det inte förekommer någon större kritik från i varje fall de borgerliga partiernas sida mot den socialdemokratiska handelspolitiken. Man menar att det finns mer som förenar än som skiljer – och det kan vara viktigt att notera –, men trots det har 17 reservationer fogats till detta betänkande. Jag passar på att yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet. Alla reservationer är inte skrivna av vänsterpartiet kommunisterna, som redovisar en mera avvisande syn på frihandeln som handelspolitisk princip och handelspolitiskt regelverk.

Det finns faktiskt vissa skillnader mellan de borgerliga partierna. Men i allt väsentligt kan man nog bunta ihop moderaterna och folkpartiet, utom i den fråga som gäller huruvida vi kan gå in i EG som medlemmar eller inte. I det avseendet finns det en spricka. Moderaterna står ensamma, och det är bra att kunna göra den noteringen.

När det gäller centern innehåller åtminstone de reservationer som jag har tagit del av kritik mot socialdemokratin för att denna intar en alltför frihandelsvänlig hållning. Moderaternas och folkpartiets reservationer däremot går åt andra hållet. Jag kan således inte se något annat än att det på detta område finns en klyfta inom borgerligheten – ett problem som man väl successivt får arbeta sig igenom. Någon fullständig enighet föreligger alltså på intet sätt inom borgerligheten när det gäller handelsfrågorna.

Sedan till Jörn Svensson. Visst finns det en mängd problem med frihandeln som denna nu ser ut. Sannolikt är det med den som det är med demokratin, den är således på intet sätt perfekt. Men ändå måste man nog konstatera att det sannolikt inte finns något bättre system. Det gäller både demokratin och frihandeln. Frihandeln innebär ju att man skapar, eller försöker skapa, fasta spelregler som gäller för både svaga och mäktiga nationer. Även om man sedan inte lyckas få stormakter och andra nationer att hålla sig i skinnet, finns det vissa restriktioner i fråga om deras agerande. Därför är det system som har byggts upp med GATT som garant ändå betydelsefullt, i varje fall för sådana länder som Sverige – dvs. rika, utvecklade länder med små marknader. Vi måste helt enkelt kunna sälja utomlands för att vi skall kunna ha det välstånd och den sysselsättning som vi uppnått.

När trycket ökar på grund av ekonomiskt dåliga konjunkurer och mycket annat, blir naturligtvis frestelsen stor för de starka att ta för sig, att på olika sätt sätta upp spärrar för vår export – liksom vi ibland frestas att sätta upp spärrar när det kärvar till sig. Men då finns de här spelreglerna, frihandelsav-

talen. Då finns GATT:s klausul om mest gynnade nation osv. Detta innebär hämskor på maktens agerande i dessa sammanhang. Makten agerar på väldigt många sätt och skördar framgångar på många sätt – men det frihandelssystem som vi byggt upp innebär ändå begränsningar i dess agerande.

Det intressanta är att frihandeln egentligen endast är i sin början när det gäller kategorier. Vad som nu har diskuterats har varit möjligheten att gå vidare på jordbruksområdet och dessutom att man skall börja ta vissa liberaliserande steg när det gäller tjänstehandeln. Här ligger vi så långt tillbaka att vi åtminstone ur svensk synpunkt ser större fördelar än nackdelar med att ställa upp spelregler också på detta område inom ramen för GATT. Därmed är på intet sätt sagt att det finns ett nationellt svenskt intresse av att löpa hela linan ut. Man kommer naturligtvis så småningom – där knyter jag återigen något an till Jörn Svenssons anförande – till en punkt där den internationella arbetsfördelningen gått så långt och där ekonomierna tenderar att fläta in sig i varandra så till den grad att andra för människorna i ett land viktiga värden kan riskera att gå förlorade.

Jag menar att vi på intet sätt har kommit till den punkten ännu. De farhågor som Jörn Svensson målar upp ser jag mer som en skräckvision för framtiden – som vi kan riskera att få förverkligad under förutsättning att vi inte känner en bredare identitet som gör att vi kan samarbeta utifrån andra utgångspunkter.

Men jag vill mycket klart understryka att jag tror att Sverige har fördelar av att gå vidare när det gäller frihandeln, också på nya områden – i varje fall inledningsvis. Den svenska socialdemokratiska regeringen föreslår naturligtvis inte dessa åtgärder för att gynna kapitalet utan för att gynna medborgarna, löntagarna. Vi vet att vårt välstånd och vår sysselsättning beror på detta agerande.

Det är naturligtvis inte möjligt att idka något slags à la carte-politik, att bara välja de goda bitarna i frihandelssystemet, det som gynnar oss, men sätta stopp för det som vi upplever som problem och nackdelar. Därför har vi vissa anpassningssvårigheter, exempelvis strukturförändringen. Det är utan tvivel så att strukturproblemen påskyndas av den internationella handeln, frihandeln och arbetsfördelningen.

Detta innebär påfrestningar för oss: För löntagarna, för det svenska samhället, för medborgare i olika regioner.

Men har vi bara tillräckliga maktmedel kvar för att klara av att stödja strukturförändringen tjänar vi på den. Om det har gått därhän att vi känner att vi inte längre har medlen, då är det givetvis viktigt att ställa frågan: Har vi inte gått för långt? Men från socialdemokratiskt håll har vi vår uppfattning klar. Vi har ännu mycket att vinna på en utvidgad frihandel.

Vi har börjat få en diskussion om livskvalitetsfrågorna i samband med att EG går in i ett andra varv när det gäller att integrera sina marknader. Jag syftar på EG:s inre marknad, där vissa åtgärder skall ha vidtagits fram till år 1992.

Det finns ett svenskt intresse av att vara med i dessa sammanhang, dvs. att samordna och arbeta med samma typ av spelregler som de kommer fram till. Detta innebär otvivelaktigt vissa ytterligare problem för oss, men det innebär

också ökade möjligheter att exportera, att öka sysselsättningen i Sverige, att öka vårt välförhållande, att få mera pengar över till vår sociala välfärd osv. Det är dock klart att vi binder upp oss ytterligare, t. ex. när det gäller miljöfrågorna, där vi kanske vill ha en särslagstiftning. När det gäller avgasreglerna för bilar fick vi slåss hårt mot EG som gick in för sämre regler. Där tog vi strid. Vi ansåg att vi kunde göra det eftersom det förelåg oenighet inom EG. Vi införde strängare normer, ungefär som de amerikanska avgasnormerna.

Men det kan finnas andra områden där vi inte kan skydda livskvaliteten fullt ut därför att vi binds upp av ett samarbete med EG. Det finns ingen anledning att sticka under stol med det. Det kan bli så, och i det läget får vi väga fördelar och nackdelar totalt sett.

Vi har nämligen vissa fördelar på miljöområdet i samarbetet med EG. Det är i de fall när föroreningar och annat kommer utifrån. Är vi inne i ett miljösamarbete, ett handelssamarbete och över huvud taget ett nära samarbete med EG, har vi större möjligheter att påverka EG att justera sina normer i en mera ambitiös riktning, t. ex. när det gäller svavelutsläpp eller vattenföroreningar, som också påverkar oss. Det kommer att bli en besvärlig utveckling i vissa fall, men totalt sett skall man finna att än så länge är fördelarna med all sannolikhet väsentligt mycket större än nackdelarna.

Efter detta principiellt betonade inledningsresonemang ser jag att jag inte har så många minuter kvar av min anmälda taletid, men jag tror ändå att det var riktigt att markera hur vi från socialdemokratiskt håll ser på frihandels-samarbetet när det nu förs en diskussion om en fortsatt utveckling av det.

Jag vill nu säga några ord om reservationerna. En fråga som tagits upp i reservationerna med olika utgångspunkter är hur det nuvarande handelssystemet slår mot u-länderna. Gynnas de eller förtrycks de? Situationen är väl likadan som när det gäller det allmänna resonemanget, nämligen att det är svårt att hitta något annat system än GATT-reglerna som bas för handels-samarbetet mellan rika och fattiga länder. Dessa spelregler innebär ju att u-länderna, även om de är politiskt svaga, kan göra vissa rättigheter gällande gentemot de rika länderna. Ta t. ex. tekoexporten, som u-länderna gärna vill satsa på. Där har till och med ett land som Sverige lagt vissa restriktioner, men vi kan inte gå hur långt som helst. Multifiberavtalet har förhandlats fram inom ramen för GATT, och vi har gjort ganska betydande åtaganden. Tekoimporten uppgår nu till 80 % av vad vi köper. Dessutom arbetar man inom GATT med att ge u-länderna vissa preferenser. Man skall inte fråga sig om u-länderna är tillräckligt gynnade. Man skall snarare fråga sig om det finns något annat system som är bättre för u-länderna. Det är inte självklart att man kan svara ja på den frågan. Därför vill vi också avvisa reservationerna 4 och 5 som har fogats till betänkandet.

Herr talman! Till slut bara några synpunkter på detta med en social- och miljöklausul. Finns det möjligheter att införa en sådan klausul inom ramen för GATT-samarbetet? U-länderna vill inte ha någon sådan. Vi försöker ta upp diskussionen, därför att vi tror att den kan vara viktig. Men eftersom u-länderna, de som skulle ha nytta av den, inte vill ha den, är det meningslöst att Sverige går fram kategoriskt. Vi säger att regeringen fortfarande har uppdraget att agera när förutsättningarna finns.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets betänkande 9.

Anf. 272 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Lennart Pettersson erinrade, liksom jag, om att det inte rådde en fullständig samsyn mellan de borgerliga partierna i synen på frihandel. Det är, såvitt jag förstår, en helt korrekt bedömning. Jag vill gärna understryka, efter att ha hört de inlägg som gjordes från den socialistiska sidan, att det föreföll som om det inte heller rådde en samstämmig uppfattning mellan vpk och socialdemokraterna, dvs. mellan de socialistiska partierna här i riksdagen, när det gällde synen på frihandel.

Även om Lennart Pettersson så riktigt sade att jag i mitt första inlägg hade uttryckt mig på ett sådant sätt att jag markerade att det fanns en samstämmighet bland många partier – jag sade en bred uppslutning kring den principiella frihandeln – vill jag framhålla att det också finns betydande nyansskillnader mellan de partier som är klart och oreserverat positiva och de som, liksom socialdemokraterna, tar ett steg bakåt, två steg framåt, ett steg till höger och ett till vänster, och så småningom på litet vingliga vägar ändå utvecklar frihandeln. Vi är glada för att ni gör det. Men det är inte någon konsekvent och målmedveten politik som förs i de avscendena från socialdemokratins sida.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 4, 11, 12 och 16.

Anf. 273 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Upphetsningen mellan debattörerna har inte stigit nämnvärt trots försök från olika debattörers sida. Jag kan emellertid inte underlåta att i en kort replik beröra något av det som sagts.

Jag tror att jag skall varna Hadar Cars för alltför stor tilltro till de teorier som ligger bakom påståendet att Argentina skulle kunna servera tillräckliga amorteringar och räntebetalningar om vi finge en fri jordbrukshandel. Den fria jordbrukshandel som vi talar om är nämligen en jordbrukshandel som vilar på priser som etableras på en världsmarknad där det otvivelaktigt förekommer överproduktion. Den prisbildningen är inte den som de kalkyler Hadar Cars sagesman vilade sin bedömning på. Jag tror att vi måste förutse oerhörda problem när det gäller att finna världsmarknadspriser som gör att jordbruksvaror kan produceras till den prisnivå som Ivar Franzén talade om, nämligen någorlunda i närheten av jordbrukskostnaderna. Vägen dit kommer att betyda att fattiga bönder på Irland, i Sveriges inland och överallt i Europa – inte minst i Portugal – kommer att få uppge sin näring till förmån för andra länders jordbruksproduktion. En kulturell revolution skulle jag vilja kalla det för. Det är långt dit, innan Argentina kan betala sina skulder.

I fortsättningen på denna korta replik skulle jag vilja uttala ett tack till Jörn Svensson för att han orkar angripa frihandelsproblematiken utifrån en intellektuell diskussion. Det är synd att man får så många att diskutera med. Egentligen skulle det räcka med två debattörer, så att man skulle kunna få vända ut och in på Jörn Svenssons teorier. Vad han egentligen säger är ju att han vill utsträcka det planhushållande systemet till att omfatta hela världsekonomin. Frihandelns företrädare däremot säger att det genom en fri handel, som fördelar arbetet mellan världens nationer, uppkommer ett integrerat ekonomiskt system som binder nationer samman och på det sättet faktiskt

kommer att utgöra grundvalen för en fredlig utveckling på vår jord. Det planhushållningssystem som Jörn Svenssons ideologi förespråkar är ju ett system som inte precis har visat sig mäktigt att gynna vare sig de fattiga folkens utveckling eller än mindre världsfreden, medan frihandelsnationerna verkligen har gjort uppoffringar för att bidra till den sammanlänkning av nationerna som jag talar om. Det är intressant att notera, Jörn Svensson, att de 47 nationer som undertecknade utgångsdokumentet för Uruguay-rundan och som samlades i Genève i augusti 1986 till en allt dominerande del utgjordes av fattiga u-länder. Dessa länder arbetade där förtroendefullt samman med ett par av de främsta i-länderna, och inte minst med USA. Det är också intressant att notera att den sista ronden i Punta del Este gick mellan den mäktigaste handelsnationen, USA, och en av de största u-landsnationerna, Indien. Dessa länder kunde förenas i en gemensam bedömning om det angelägna i att världshandeln finge utökas också med tjänstesektorn. Är inte just detta, Jörn Svensson, ändå ett tecken på att de länder som är under utveckling verkligen vill ha del av världsmarknadens rikedom såsom handelsbas?

Till sist vill jag redogöra för vår syn på den Europeiska gemenskapen. Jag kan därvid faktiskt använda Hadar Cars bildspråk, som skulle kunna tjäna mina syften alldeles utmärkt. Hadar Cars sade att man inte genast måste gå över alla broar. Nej, det behöver man inte göra. Men vi tycker att det är tid att börja konstruera dessa broar, så att de är färdiga när vi skall gå över floden.

Anf. 274 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det var min förhoppning att med inledningsanförandet i någon mån dämpa de allra värsta och mest verklighetsfrämmande idealistiska skrönorna beträffande frihandeln. Jag märker att detta har varit bortkastad möda.

Jag vet inte vad det är för verklighetsbild som Nic Grönvall har, men nog förstår ju var och en som har läst de senaste 100 årens historia att det inte finns någonting som har vållat så många krig och som har varit en så verksam drivkraft bakom de två stora världskrigen som just kampen om marknader och kampen för att lägga sig till med andras resurser, kampen om handelsmakt. Detta system har t. o. m. sedan det andra världskrigets slut producerat 120 krig, och därför skall man inte prata om att systemet leder till fred. Nu beror detta naturligtvis inte bara på frihandeln och frihandelsteorin, det vill jag inte påstå, men det är alltså vad systemet har genererat. Någon fredsbevarande faktor är det sannerligen inte.

Låt oss se det internationella handelssystemet som vad det är. Vad jag försöker trumma in är att frihandeln inte lämpar sig för några idealistiska haranger. Den är varken fredsbevarande eller jämlikhetsskapande. I vissa dimensioner, och i vissa former och tillämpad på ett visst sätt och med modifikationer kan den vara en positiv faktor som ger positivt resultat. Men det beror också på att den är kombinerad med ett system av, kan man säga, dämpande protektionistiska åtgärder. Låt oss därför se det internationella handelssystemet sådant det är och sådant det troligtvis måste vara. Låt oss även försöka leva med det och – så mycket som vi som liten nation kan – göra

något vettigt av det. Vi måste inse att systemet är och förblir en kombination av frihandel och protektionism.

Man får som sagt leva med det, och man får jämka och lämpa och inte tro sig kunna riva ned barriärer kring varje produktområde, eftersom detta skulle leda till sociala och ekonomiska katastrofer, för vilka priset vore mycket högre än den skenbara vinst man skulle göra genom en anslutning till världsmarknadspriser.

Problemet är mycket mer komplicerat än vad de här frihandelsprofeterna vill göra det till. Ibland är kostnaden för frihandeln större än kostnaden för protektionismen på en del områden, men motsatsen kan också inträffa, att kostnaden för protektionism kan bli orimlig och att i stället kostnaden för ett friare utbyte av varor och tjänster, en större rörlighet, kan vara den mindre kostnaden och ge fördelar.

Låt mig emellertid ställa en fråga till moderaternas och folkpartiets debattörer här. Vi vet att det råder en växande konflikt mellan kommersiella integrationsintressen å ena sidan och viktiga miljö- och livsmedelspolitiska och ekologiska målsättningar å den andra. Detta har också tagit sig uttryck i en motsättning som kommer att växa här i Sverige. Det är en motsättning som berör även sådana ting som arbetarskydd och konsumentskydd. Jag vill fråga: Vilken sida kommer ni att prioritera – den kommersiella eller den icke-kommersiella?

Anf. 275 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Lennart Pettersson gjorde sig skyldig till en generalisering och en förenkling av stora mått när han här försökte framställa centerns handelspolitik som en strävan till att minska frihandeln eller i varje fall att vara mindre positiv till frihandeln. Det är tvärtom så, om vi försöker sätta in detta i dess sammanhang, att det finns både för- och nackdelar. Det finns i verkligheten en rad begränsningar som man måste ta hänsyn till om man skall få ut det positiva ur frihandeln.

Ingen av oss kan ha glömt de bekymmer vi hade med ett mycket omfattande oljeberoende vid den första och även vid den andra oljekrisen. Det är uppenbart att vi fick betala ett ganska högt pris på grund av att vi inte hade skapat oss en viss grad av oberoende. Det är ändå så att frihet, som de flesta av oss talar vitt och brett om i de flesta sammanhang, kräver ett mått av oberoende, och då kan det också krävas av oss att vi bortser från just stundens eventuella tillskott till kassan för att försöka blicka runt hörnet och se vad som är vettigt, ur svenska folkets synpunkt, i vårt handlande med vår omvärld.

Vi hävdar också allesammans alliansfrihet och neutralitet. Det borde i det sammanhanget vara lika naturligt att vi anser att svenska folket skall kunna försörja sig vid en avspärrning. Det blir ett alldeles meningslöst tal om vår möjlighet att hävda vår neutralitet, om vi inte tillgodoser detta primära behov: att kunna försörja oss vid en långvarig avspärrning.

Jordbruksregleringen har tagits upp här i olika sammanhang. Jag fann ett visst samförstånd härvidlag mellan Nic Grönvall och mig – det konstaterar jag, icke utan viss tillfredsställelse. Det är ju ändå så att vad vi i dag kallar världsmarknaden är helt fjärran från vad som är normala produktionskostna-

der, även i de mest effektiva jordbruksländer, och därmed har också, som jag tidigare sade, Sverige alla möjligheter att hävda sig i en världsmarknad där produktionspriserna får råda. Men ser vi på litet längre sikt kan jag som exempel ta hur viktigt det är att man inte håvar in tillfälliga vinster ur frihandeln men sedan får betala detta flerfaldigt efteråt.

Jag är alldeles övertygad om att svensk jordbruksmark inom några decennier kommer att vara en mycket åtråvärd hårdvaluta. Svensk jordbruksmark är ingenting som vi i dag kan försumma och fördärva, i tron att vi senare ostraffat skall kunna hämta tillbaka värdet igen. På sikt kommer utan tvivel sund jordbruksmark som kan producera bra livsmedel att vara en bristvara. Det borde då, hur högt vi än värderar frihandeln, vara primärt för oss att finna former för att utnyttja denna under en övergångsperiod då produktionen kanske inte bör belasta det historiskt sätt mycket tillfälliga överskottet av livsmedel på världsmarknaden.

En rad liknande överväganden måste göras, om man verkligen vill främja frihandeln. Det är detta som enligt min mening är poängen i centerns ställningstagande. Vi har en mycket positiv inställning till frihandeln, men den måste placeras in i en verklighet, så att vi inte binder ris åt egen rygg för morgondagen utan ser de positiva effekterna i ett längre tidsperspektiv.

Anf. 276 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först vända mig till Ivar Franzén. Jag noterade i mitt anförande att det tycktes framgå av centerns reservationer att centern ansåg att socialdemokratin förde en alltför frihandelsvänlig politik. Det tyckte inte Ivar Franzén om, men jag menade inte detta som någon större kritik, utan det var bara ett klart konstaterande av att det här går en klar skiljelinje mellan moderater och folkpartister å ena sidan och centerpartister å den andra. Från socialdemokratins sida välkomnar vi denna sökande attityd hos centern när det gäller den här typen av frågor, samtidigt som vi noterar att moderata samlingspartiet och folkpartiet inte ställt sig bakom de reservationer som centern avgivit.

I centerns reservation nr 2 sägs följande: "Som anförts i motion 1985/86:U530 (c) är emellertid frihandel inte ett mål i sig. I varje situation gäller det att bedöma de faktiska följderna av frihandelsprincipens tillämpning. Det måste bli fråga om avvägningar mellan olika samhällsintressen, vilket kan leda till att principen i vissa fall får modifieras. En ansvarsfull handelspolitik bör alltså bygga på sådana avvägningar snarare än på en doktrinär tillämpning av frihandelsprincipen."

Jag kan instämma i det som sägs här, som måhända snarare innebär en kritik mot moderata samlingspartiet och folkpartiet än mot socialdemokratin.

Vi är i princip diskuterande i de här frågorna, men vi konstaterar att för Sveriges löntagare och för det svenska samhället är fördelarna med en frihandel så oändligt mycket större än nackdelarna. Vi tvivlar samtidigt på möjligheterna att så att säga välja och vraka när det gäller frihandelsavtal. Vi är fångna i den obevekliga verklighet som råder. Naturligvis kan vi göra avvikelser – vi kan göra alexandershugg – men det innebär att man gör betydande omorienteringar, och då går kanske centrala fördelar som man

tidigare haft förlorade. Men trots allt skulle jag vilja påstå att vi inom socialdemokratin står närmare centern än moderata samlingspartiet och folkpartiet i de här frågorna.

Herr talman! Till slut: Hadar Cars sade någonting om att socialdemokratin går åt rätt håll när det gäller handelspolitiken, men att det inte var fråga om någon målmedveten frihandelslinje utan om något av ett sicksackande. Men, Hadar Cars, detta är ju också ett uttryck för att vi ständigt för vår mål-medel-diskussion och i och för sig inte så konstigt, Vi är alltså inte dogmatiker på det här området, men vi har efter rationella och noggranna överväganden funnit att frihandelssystemet i varje fall för närvarande är överlägset varje annat alternativt handelssystem.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 48.)

Kammaren beslöt att den återstående behandlingen av de på föredragningslistan två gånger bordlagda ärendena skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

54 § Anf. 277 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att morgondagens sammanträde inleds med voteringar i de betänkanden som slutdebatterats i kväll. Därefter upptas till behandling skatteutskottets betänkande 17.

55 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framstälts

den 11 december

1986/87:123 av *Ulla Orring* (fp) till försvarsministern om lokalisering till Hörnefors av en vapenfri skola:

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara landets oberoende, och det bör därför vara varje individs möjlighet och rättighet att medverka till detta på olika sätt.

Totalförsvaret utgörs av hela det för beredskap och krigsförhållande omständliga samhället och är därmed hela svenska folkets angelägenhet. Varje medborgare måste därför alltefter sin förmåga beredas tillfälle att engagera sig i landets försvar.

Det bör emellertid finnas en rimlig avvägning mellan å ena sidan samhällets deklarerade behov av allmän värnplikt och å andra sidan den enskildes moraliska övertygelse om det felaktiga i att avvärja och lösa konflikter genom att bruka vapen mot andra människor. Samhället måste på allt sätt respektera de individer som anför religiösa eller andra skäl med den uttalade grundinställningen om en stark respekt för det enskilda människolivet och dess okränkbarhet.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Meddelande om
interpellationer*

Lagen om vapenfri tjänstgöring anger att värnpliktiga kan erhålla tillstånd att fullgöra vapenfri tjänst i stället för värnpliktstjänstgöring. I 1983 års värnpliktsutbildningskommittés betänkande om vapenfriutbildningen i framtiden (SOU 1986:30) framhålls att även vapenfri tjänstgöring är av utomordentlig betydelse för samhället under såväl beredskap som krig.

De vapenfria tjänstepliktiga bör därför ges en utbildning i fred som de behöver för att i krigsbefattning lösa uppgifter under både beredskap och krig.

Utbildningen bör vara målinriktad och leda till krigsplacering inom de civila delarna av totalförsvaret.

Denna utbildning bör planeras med omsorg och ta sikte på såväl en allmän grundutbildning som repetitionsutbildning. En sådan utbildning kan vara speciellt efterfrågad inom såväl barn- och äldreomsorg som hälso- och sjukvård. Men behov föreligger också inom transportväsendet och informationstjänsten. Den nuvarande vapenfriutbildningen kännetecknas av svårigheter i fråga om kontinuitet inom de olika faserna av utbildningen.

Den anordnas av statliga, landstingskommunala och av kommunala myndigheter samt vissa organisationer. För utbildningen av de vapenfria tjänstepliktiga ansvarar nämnden för vapenfriutbildning.

Enligt kommittéförslaget (SOU:30) föreligger nu yrkande om att introduktion och allmän grundutbildning skall bedrivas centraliserat vid tre vapenfriskolor placerade med en vardera i södra, mellersta och norra Sverige.

Med hänsyn till att Västerbottens län har den största volymen vapenfria bland Norrlandslänen och att Umeå redan i dag är centrum för gymnasieskola och högskoleutbildning, anser jag att en förläggning av denna verksamhet till Hörnefors, Umeå vore att föredra. Hörnefors har genom sin närhet till Umeå goda möjligheter till rekrytering av lärare. Eftersom samverkan med andra utbildningsinstitutioner och totalförsvarsmyndigheter är av väsentlig betydelse finns därmed goda förutsättningar vid en placering av en vapenfriskola till Hörnefors. Närheten till Umeå med vårdhögskola, regionsjukhus, universitet, regemente, FOA, länsstyrelse m. m. kan även på annat sätt bidra till en god utbildning av vapenfria tjänstepliktiga.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till försvarsministern:

Är försvarsministern beredd att, om den föreslagna utbildningen kommer till stånd, lokalisera en av de föreslagna vapenfriskolorna till Hörnefors i Umeå och därmed Västerbottens län?

1986/87:124 av *Lars Ernestam* (fp) till statsrådet Birgitta Dahl om ökad återvinning av avfall, m. m.:

Avfallsfrågorna, utnyttjandet av naturresurserna och möjligheter att så långt som möjligt uppnå en fungerande återvinning blir alltmer angelägen. De avfallsmängder som årligen uppkommer kan uppskattas till nedanstående volymer:

- Hushållsavfall ca 2,5 miljoner ton

- Affärs- och kontorsavfall (allmänt industriavfall) ca 3,5 miljoner ton
- Miljöfarligt avfall ca 0,5 miljoner ton
- Gruvavfall 10–15 miljoner ton
- Slam från reningsverk ca 2,5 miljoner ton (10 % torrsubstans)
- Jordbruksavfall o. d. ca 2,5 miljoner ton

Om de avfallsvolymer som kommer årligen i Sverige uttrycks i volym i stället för vikt får vi ca 17 miljoner m³ hushållsavfall och 18 miljoner m³ allmänt industriavfall. Sammantaget uppgår allt avfall i Sverige årligen till i runda tal 50 miljoner m³. Denna avfallsvolym skulle om den gjordes en meter hög, täcka en yta av 7 x 7 km². På tio år skulle avfallet med samma höjd täcka en yta av 22 x 22 km².

Man kan av dessa siffror lätt få en uppfattning om avfallsproblematikens areella vidd. Att lösa våra avfallsproblem genom deponering kräver således tillgång till stora markarealer. Det förtjänar också påpekas att energiproduktion med kol eller andra fasta bränslen ger upphov till avfall i form av aska och ofta också avsvavlingsprodukter. Även dessa avfallslag bör tas med i bilden.

Sverige saknar i dag lagstiftning som innehåller generella krav på återvinning. Sådan lagstiftning skulle kunna påskynda utvecklingen mot slutna system vid tillverkning, samverkan mellan olika tillverkningsindustrier samt sådan sammansättning av produkter att återvinning underlättas. Den lagtekniska utformningen måste utredas närmare. Det lämpligaste är troligen att komplettera miljöskydds- och produktkontrollagstiftningen. En sådan lagstiftning skulle kunna påskynda utvecklingen mot slutna system vid tillverkning, samverkan mellan olika tillverkningsindustrier och en sådan sammansättning av produkter att återvinning underlättas.

Miljöavgifter bör användas för att fördyra sådana produkter vars hantering som avfall orsakar särskilda miljöproblem. All produktion och annan verksamhet skall bära sina miljökostnader. Priset på en vara bör i princip innefatta alla kostnader i kedjan från råvara till slutlig hantering. Därigenom stimuleras en produktion som inte ger upphov till särskilda miljöproblem. Användningen av ekonomiska styrmedel är ett sätt att förses marknadsekonomin med ramar. Marknadsekonomin är det ekonomiska system som lättast förses med styrmedel, lämpliga för en rationell hushållning med våra gemensamma resurser. Intäkterna från avgifterna bör användas i miljövårdsarbete.

Speciell uppmärksamhet bör ägnas åt det miljöfarliga avfallet och inte minst det problem som den omfattande deponeringen av miljöfarligt avfall vid SAKAB i Närke innebär. Det är angeläget att arbetet på att få fram fungerande återvinningsteknik för miljöfarligt avfall påskyndas. Som exempel kan nämnas den planerade insamlingen av småbatterier som innehåller kvicksilver och kadmium. Det är angeläget att vi nu får en teknik som möjliggör återvinning. Ett annat exempel gäller freon, där folkpartiet begärt en utvidgning av bilskrotningsslagen så att freoner i kylanläggningar kan tas till vara före förbränning.

Utredning pågår om möjligheten att bemästra utsläpp av dioxiner från förbränningsanläggningar. Om inte tillräckliga utsläpps begränsningar åstadkoms bör avfallsförbränningen avvecklas.

Prot. 1986/87:47
11 december 1986

*Meddelande om
interpellationer*

Mycket av det miljöfarliga avfallet utgörs av spillolja som till betydande delar förbränns, ofta på ett från miljöskyddssynpunkt oacceptabelt sätt. Endast en mindre del blir ny smörjolja. För att öka återvinningen bör tillsynen förbättras och ekonomiska styrmedel prövas.

När riksdagens jordbruksutskott i september behandlade avfallsfrågorna med anledning av ett antal motioner bl. a. från folkpartiet hänvisade regeringen till en kommande proposition. Utskottsmajoriteten avstyrkte därför samtliga motionsyrkanden.

Det enda som sedan stod att finna på regeringens propositionslista, daterad den 2 oktober, var ett förslag om "Hantering av batterier m. m.". När denna proposition sedermera avlämnades visade det sig att den uteslutande handlade om batterier (och därtill var otillräcklig på detta område). Tillägget "m. m.", som väckte vissa förhoppningar om att ytterligare avfallsfrågor här skulle behandlas, hade strukits.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga miljö- och energiministern:

1. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att öka återvinningen av avfall och minska utsläppen från miljöfarligt avfall?
2. När kommer regeringen att till riksdagen överlämna den tidigare i höstas utlovade avfallspropositionen?

56 § Kammaren åtskildes kl. 22.40.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

Olof Marcusson

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.

1986/87:47

Torsdagen den 11 december

Talmannen 78.

Andre vice talmannen 7, 18, 32, 179

Tredje vice talmannen 93

Alemyr, Stig (s) 155, 157

Andersson, Arne, i Ljung (m) 69, 73, 76

Andersson, John (vpk) 106

Andersson, Sten, utrikesminister 87

Andersson, Sten, i Malmö (m) 81

Bjelle, Britta (fp) 20, 29, 31, 32

Björzén, Karl (m) 33, 38, 41, 44, 45

Bodström, Lennart, utbildningsminister 113, 114, 115, 116, 117

Bolander, Gunhild (c) 101

Brunander, Lennart (c) 71, 74, 77

Cars, Hadar (fp) 163, 175

Claeson, Tore (vpk) 59, 62, 65, 67

Claesson, Viola (vpk) 121, 125, 126

Dahl, Birgitta, statsråd 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126

Dau, Hans (m) 96, 97

Ericson, Sture (s) 158

Feldt, Kjell-Olof, finansminister 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86

Forslund, Bo (s) 37, 40, 42, 48

Franck, Hans Göran (s) 82

Franzén, Ivar (c) 165, 177

Franzén, Tommy (vpk) 12, 24, 26, 29, 30, 42, 45, 46

Gardner, Ingela (m) 55, 61, 62, 66, 68, 69

Gennser, Margit (m) 7, 15, 17

Godin, Sigge (fp) 109

Gradin, Anita, statsråd 118, 119

Grönvall, Nic (m) 51, 159, 175

Gustafsson, Hans, bostadsminister 78, 79

Gustavsson, Åke (s) 91, 92

Gylling, Kersti (fp) 79

Göransson, Bengt, statsråd 99

Hagård, Birger (m) 113, 114

Hammar, Bo (vpk) 145, 150, 153

Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 57, 61, 65, 68

Hegeland, Hugo (m) 80, 83, 84

Hellström, Mats, jordbruksminister 75

Hjelm-Wallén, Lena, statsråd 109, 110, 112

Hulsterström, Sven, kommunikationsminister 100, 101, 102, 103, 104

Hägemark, Siri (m) 116, 117

Högmark, Anders G (m) 128, 132, 133

Hörnlund, Börje (c) 135, 136

Israelsson, Karin (c) 95

Prot.
1986/87:47

Johansson, Anita (s) 26, 30, 32
Johansson, Bengt K. Å., statsråd 106, 107, 108
Johansson, Kjell (fp) 34, 39, 41, 45, 46
Johansson, Larz (c) 99
Jonsson, Elver (fp) 134
Jonsson, Göte (m) 88, 90, 91, 93, 94, 98
Josefson, Stig (c) 11, 15, 17, 22, 28, 31, 32
Karlsson, Ingvar, i Bengtsfors (c) 124
Kindbom, Bengt (c) 144, 149, 151
Leissner, Maria (fp) 118, 119, 120
Lindblad, Gullan (m) 115, 117, 118
Mattsson, Kjell A. (c) 59, 66
Måbrink, Bertil (vpk) 87
Mårtensson, Iris (s) 105
Nilsson, Gunnar (s) 13, 16, 17
Nyhage, Hans (m) 142, 149, 151
Olsson, Leif (fp) 10, 16
Orring, Ulla (fp) 107, 108
Persson, Magnus (s) 63, 67, 68
Peterson, Thage, industriminister 104, 105
Petersson, Karl-Anders (c) 36, 39, 42, 102, 103, 104, 122, 123
Pettersson, Lennart (s) 54, 172, 178
Rosén, Bengt (fp) 70, 73, 76, 77
Samuelson, Björn (vpk) 154, 156
Sandberg, Jan (m) 46, 48
Sigurdson, Gertrud, socialminister 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98
Skoog, Christer (s) 139, 140, 141
Stensson, Börje (fp) 143
Strindberg, Per-Olof (m) 153
Stålberg, Marianne (s) 130, 133, 135, 138, 139
Svartberg, Karl-Erik (s) 157
Svenson, Karl-Gösta (m) 136, 139, 140, 141
Svensson, Alf (c) 127, 151
Svensson, Jörn (vpk) 168, 176
Thun, Sture (s) 146, 150, 151
Thurdin, Görel (c) 89, 90
af Ugglas, Margaretha (m) 111, 112, 113
Wachtmeister, Knut (m) 18, 26, 28, 31, 32, 85, 86, 152
Wickbom, Sten, justitieminister 108
Winberg, Margareta (s) 72, 74, 77
Ångström, Rune (fp) 111, 112, 113
Öhrsvik, Lena (s) 97
Östrand, Olle (s) 100